VICTOR RUSU CIOBANU

DACIA FELIX

VICTOR RUSU CIOBANU

DACIA FELIX

— EVOCARE ISTORICĂ —

EDITURA TINERETULUI

Coperta : AUTORUL

„Terrarum Dea gentiumque, Roma cujus par est nihil et nihil secundum"
(Zeiţa pămînturilor şi neamurilor, Roma fără de pereche şi nimic asemănător).

PROLOG

Povîrnişul sud-estic al dealului capitolin era înţesat de mulţime şi totuşi noi şi noi pîlcuri veneau mereu, soseau de pretutindeni.

Pe Vicus Jugaris, drum ce înconjoară Capitoliul dinspre miazăzi, curgea un torent urlător. Oprindu-se o clipă în faţa şirului de ostaşi se opinti, îl rupse şi năvăli pe cele o sută de trepte ale scării ce suie coasta abruptă dinspre Tibru. Un alt torent omenesc inundă locul între povîrniş, templul Concordiei şi Vistierie. Un al treilea ocoli sinistra masă a închisorii Mamertina, pe suişul drumului Argentarius, contopindu-se cu gloatele strînse deja în faţa scărilor Monetăriei.

Mai în glumă, mai în serios, mulţimea rupse toate cordoanele de pretorieni, împînzind tot dealul. Atît de impetuoşi cînd vine vorba de distracţii şi privelişti, locuitorii Romei se opriră plini de respect şi teamă în faţa scărilor monumentale care duc sus spre templul lui Jovis. Magnificul edificiu îşi scînteia marmurile, ameninţîndu-i parcă pe cei îndrăzneţi cu fulgerele marelui zeu.

Lacomi de distracţii, cetăţenii Romei, cu mic cu mare, bărbaţi, femei, bogaţi, săraci, liberi ori sclavi, adică toţi acei ce nu se aflau în dosul zăbrelelor, ferecaţi în lanţuri, se îndreptară spre centru, părăsindu-şi cu nepăsare treburile şi necazurile. Se grăbiră gălăgioşi într-acolo unde perspectiva Urbei se lărgeşte în mari esplanade, forumuri şi pieţi, unde orbitoarele marmure ale frontoanelor se succed cu umbrele răcoroase ale porticelor ; unde edificiile civile alternează cu templele şi unde peste tot se înalţă splendide columne, obeliscuri, statui.

Deasupra mării de capete, clădirile dealului capitolin păreau niște insule. Templul Junonei era de mult înciorchinat de curioși. Încă din zori locurile cele mai bune fură ocupate de către slujitorii și sclavii de seamă ai demnitarilor, iar terasele acoperișului de pe Auguraculum erau acoperite de albul imaculat al tagmei numeroase de auguri. Clădirile Monetăriei și ale Vistieriei se împestriță de mozaicul curioșilor.

De acolo, de sus, panorama orașului se desfășura în toată măreața-i frumusețe. Pînă-n zare, departe, unde contururile colinelor se topeau în boarea caldă a dimineții, șerpuiau albiile de marmură ale arterelor principale, purtînd puhoaie omenești. Numai dincolo de grădinile albăstrui ale dealului Pincius și mătăhăloasele cazărmi pretoriene, dincolo de apeductele de pe colina Caelius și dincolo de panglica șerpuitoare a Tibrului, depărtarea și pîcla de praf opreau vederea spre Roma cartierelor mărginașe, a cîmpurilor de exerciții și a mlaștinilor Campaniei.

Trăind intens evenimentul, cetățenii Romei gustau din plin odihna neașteptată.

Teatrul serbărilor cuprindea tot orașul din incinta zidurilor. Dimineața, pe Via Sacra, trebuia să pornească o procesiune spre templul lui Jovis. Însuși împăratul trebuia să fie de față, obligînd astfel prezența tuturor cetățenilor de vază, a tot ce este mai influent, mai bogat și mai ilustru. După ce „divinul" împărat va oficia serviciul religios, cortegiul va coborî spre Curia Hostilia, unde senatul va primi delegația regelui Decebal, pe solii acelui popor barbar, pe care geniul militar al lui Traian îl biruise, dar nu-l strivise încă.

Acesta era miezul evenimentului și fiecare voia să-i vadă pe acești dușmani de moarte care de zeci de ani amenință și cotropesc provinciile romane.

Ca o încoronare firească a bucuriilor acelei zile, fură anunțate numeroase spectacole. Nici un amfiteatru, nici o arenă, nici un cîmp de exerciții nu va rămîne închis după amiază. Programul luptelor și al întrecerilor atletice nu înceta să fie obiectul discuțiilor, cetățenii încheiau pariuri. Numele vestiților gladiatori și conducători de quadrige erau puse la bătaie cu o pasiune de care numai locuitorii Romei erau în stare.

Nu-i păsa nimănui că nu va reuși să ocupe un loc bun pe Via Sacra ori pe dealul capitolin, după cum nu-i păsa că nu va putea răzbi prin mulțimea adunată în jurul Curiei, erau,

doar, atîtea alte distracţii. Dacă cineva nu va putea căpăta un loc la Circul Maximus, îl va avea la Circul Flaminius ; dacă nu va avea noroc la Colosseum, îl va avea de bună seamă la Hippodrom.

Trecuseră trei ore de cînd răsărise soarele, trei ore de tălăzuire şi zbucium ; mulţimile începură să obosească, cînd, în sfîrşit, dinspre Via Sacra se auziră sunînd trîmbiţele de argint ale gărzii imperiale. Mulţimea neliniştită se înghesui reîncepînd vacarmul, dar, îndată ce se comprimă la maxim, se molcomi. Zgomotul, la început asurzitor, scăzu pînă la murmur.

Aşteptarea plină de nerăbdare, ce se aşternu ca un giulgiu, se sfîşie deodată de tropotul cohortelor de cavalerie, scînteietoare în platoşele lor din solzi auriţi. În faţa rîndurilor nesfîrşite de cai focoşi mulţimea se desfăcu gemînd, comprimîndu-se, croind în monolitul ei o pîrtie. În urma călăreţilor apărură manipuli de pedestraşi. Desfăşurîndu-se cu repeziciune de-a lungul drumului croit, ostaşii, cu faţa spre mulţime, îşi încleştară mîinile pe lăncile întinse orizontal şi se proptiră bine în picioare.

De astă dată plebea nu mai reacţionă în nici un fel căci timpul glumelor trecuse. Cu pretorienii voinici, bine hrăniţi, nu era de glumă.

În liniştea ce se aşternu peste întreg dealul capitolin în dimineaţa aceea de început de vară a anului 856 de la întemeierea Romei, nu se mai auzea decît ţăcănitul copitelor pe plăci de granit şi tropăitul grăbit al soldaţilor care-şi ocupau posturile de-a lungul întregului traseu.

. . . . . .

Cîţiva cetăţeni întreprinzători erau cocoţaţi pe postamentul unei statui şi cei din jur, mai puţin matinali, îi invidiau sincer pentru acest avantaj. Orice s-ar spune, un soclu nu e o tribună şi nici lojă, dar de pe el totul se vede ca în palmă.

Unul din aceşti privilegiaţi, tînăr, oacheş, neastîmpărat, fudul în zdrenţele lui de locuitor al cartierelor mărginaşe, îşi asumase rolul de crainic.

— Au apărut lecticile senatorilor, strigă tînărul.

Un sirian bondoc, în straie bogate şi pestriţe, se agita la baza soclului, văitîndu-se mereu :

— Vai mie ! numai eu nu văd nimic. Vai, vai !

— Copiii senatorilor îi însoţesc călări !

— Ce necaz, ce necaz că nu-i pot vedea ! se căina sirianul.

— Spune mai departe, spune ! îl îndemna pe tînăr un meseriaş spătos, sprijinit de soclul statuii.

— Nu-i ştiu pe toţi, dar iată-i pe Cerealis, Priscus, Nepos, Lepidus, Sabinus. Nu-i cunosc pe toţi, sînt cîteva sute.

— Vai, vai, doar pentru asta am venit la Roma ! se tînguia sirianul lovindu-se cu pumnul în piept. Apoi, luînd o hotărîre, îl trase pe tînăr de picior.

— Lasă-mă să mă urc în locul tău, îţi voi plăti.

Privindu-l batjocoritor, tînărul zise rîzînd :

— Să-ţi las această lojă augustană, pentru banii tăi de aramă ? Păstrează-i !

Sirianul se făcu foc :

— O, pe Astarte, zdrenţărosule ! Cine ţi-a spus că vreau să-ţi dau bani de aramă, şi scotocind în pungă, zise repede :

Priveşte, îţi voi dărui acest sesterţiu de argint, cu efigia iubitului nostru împărat.

Tînărul pufni în rîs.

— Ehei, provincialule, eşti pentru întîia oară la Roma de nu ştii cît costă un loc ca acesta.

Sirianul se învineţi.

— Dar cît îmi ceri, calicule ? Nu cumva vei fi vrînd un aureus ?

— Ai ghicit pe jumătate, rîse tînărul.

— Adică cum pe jumătate ? exclamă sirianul, prevăzînd un dezastru.

— Vreau să zic că ţi-l cedez contra doi galbeni.

— O şacal spurcat ! Tîlhar de drumul mare ! Şi nu ţi s-a lipit limba de cerul gurii după astfel de vorbe ?

În loc de răspuns, tînărul rîse zgomotos, apoi înclinîndu-se înainte, exclamă :

— Au apărut consulii ! În faţă merge Quadratus cu lictorii, după el, Candidus, cu alţi lictori.

Sirianul, ieşit din minţi, îl zgîlţîia mereu de picior.

— Îţi dau un galben, sărăntocule, şi nimic mai mult. Cred că-ţi va ajunge ca să te îmbeţi trei zile la rînd în toate popinele Romei.

— Iată şi curulii, iată tribunii poporului...

Dar nu sfîrşi bine că sirianul înăbuşit de ciudă, cu spume la gură, strigă disperat :

— Dă-te jos şi ia-ţi prada !

Zîmbind maliţios, tînărul alunecă de pe postament, smulse din mîinile tremurătoare ale sirianului cele două monete, le încercă cu dinţii şi-i zise scurt :

— Hai, urcă-te !

Noul posesor al locului se apucă cu mîinile de bordura ornamentată cu frunze de acant, încercînd să se salte, dar picioarele-i, negăsind niciun sprijin, alunecau pe piatra lucioasă. Gîfîind, se răsti la tînărul care rîdea în spatele său.

— De ce rîzi ? Ajută-mă să mă urc ! Nu m-ai jefuit tu de doi galbeni ?

Cei din jur se prăpădeau de rîs, iar tînărul, strîmbîndu-se, îi zise în bătaie de joc :

— Cetăţene, mi-ai plătit doi galbeni ca să mă dau jos, acum îmi mai dai unul ca să te urc pe tine.

Sirianul se înăbuşea de neputinţă. Se întoarse pe cît îi permitea înghesuiala şi-l apucă pe tînăr de gît. Văzînd că nu-i poate face nimic, se rugă de cei din jur să-l ajute, dar nimeni nu vroia să strice afacerile tînărului întreprinzător.

În clipa aceea, asemenea unui freamăt de codru, prin mulţime trecu un murmur :

— Divus, divus !

— Soseşte divus Traian !

— Iată caii albi ai quadrigei !

Desperat, sirianul scoase cu mîna tremurîndă încă un galben.

— Ţine, hienă împuţită !

— Să-ţi fie cu noroc ! strigă voios tînărul şi săltîndu-l, într-o clipită îl urcă pe postament.

Sirianul vînăt de ciudă, scăldat de sudori, îmbrăţişă picioarele reci ale statuiei şi încremenit, emoţionat sorbi cu nesaţ priveliştea ce-i apăru deasupra imensităţii de capete.

. . . . . .

După ce în aclamaţiile plebei se scurseră cortegiile demnitarilor, după ce tropotiră cavalcadele somptuoase ale consulilor, prefecţilor, questorilor, apăru Traian.

Ca să nu-l depăşească pe împărat, vizitiul uriaş, negru ca smoala, conducea în genunchi. Carul sculptat în bronz era tras de patru cai albi ca neaua, mai frumoşi ca aceia ai zeului Apollo.

Traian, îmbrăcat cu sobrietate senatorială, cu poala togei căzîndu-i în pliuri sculpturale de pe brațul stîng, în care ținea „Vica Pota", o bilă de aur cu statuieta zeiței Victoria, saluta poporul cu dreapta întinsă. Capul îi era încununat cu lauri. În urma carului călăreau cîțiva dintre generalii și prietenii săi intimi, cu care împărțea sarcina cîrmuirii unui imperiu uriaș.

Freamătul mulțimii creștea din ce în ce mai mult, după cum crește zbuciumul unui codru bătut de vijelie.

— Vivat, divinul Traian !

— Ave, cesar, imperator !

— Salve, optimus princeps !

Aceste vorbe, prinse în zbor, repetate și scandate de zeci și zeci de mii de guri, se contopiră într-un vuiet imens. Ovațiile deveniseră atît de furtunoase că, la un moment dat, pretorienii de teamă că mulțimea va rupe cordoanele au trebuit să se proptească bine în picioare și să-și încleștеze și mai vîrtos mîinile pe suliți.

Pe măsură ce împăratul trecea și în urma lui apărea escorta de generali vestiți, frenezia se mai potolea, ovațiile însă nu încetau :

— Vivat Sura !

— Vivat Falco !

— Vivat Cornelius Palma !

. . . . . .

De pe terasa Auguraculum-ului tot platoul din fața cetățuii se vedea ca în palmă.

Pata albă a togii împărătești coborî din car și, urmată de un grup multicolor, urcă încet panglica purpurie a covorului întins de jos pînă sus. În fața magnificei colonade de marmură, orbitor de albă, pe trepiede fumega mirra și tămîia. Grupul imaculat al augurilor, al sarcedoților, pătat de tunicile sîngerii ale victimariilor, manevrează în iscusite mișcări teatrale, înainte de a se așeza în ordinea dictată de ritual.

Sprijinit comod de balustrada terasei, indiferent și plictisit, privește în gol un filozof stoic. În jurul său cîțiva discipoli ce-și imită maestrul. Togi mohorîte, capete tunse, sandale simple ; mîini încrucișate, bărbii sprijinite în piept.

Înclinîndu-se la urechea filozofului, unul dintre învățăcei întrebă cu respect :

— Ce părere are maestrul despre ziua de azi ?

Maestrul întoarse capul pe jumătate, gîndi un timp, apoi zise :

— Ce părere poate să aibă un stoic despre toate acestea, făcu un gest larg, aceste amăgiri şi deşertăciuni ? Praf de aur aruncat în ochii plebei. Zic praf, căci bulgării rămîn în lăzile acelor ce se prefac acolo.

— Ce folos ar avea să se prefacă, oare nu tot ei deţin puterea ?

— Puterea li se trage din liniştea plebei şi pentru ca aceasta să nu-şi facă de cap, îi aruncă fărîmituri de la ospăţul lor. Plebeii vor primi partea lor de pîine şi distracţii şi se vor împrăştia mulţumiţi.

— Maestre, întrebă un alt discipol, noi, stoicii, ştim că toţi oamenii sînt fraţi, fie ei sclavi sau barbari. De ce ceilalţi oameni nu vor să priccapă acest adevăr ?

— Cauzele sînt multe : ignoranţa, egoismul, îngîmfarea, dar mai ales dorinţa de a stăpîni. Potentaţii şi bogaţii au nevoie de sclavi.

— Bine, dar era vorba de plebei, iar aceştia nu sînt sclavi.

— Ei sînt cetăţeni liberi numai cu numele ; în realitate sînt mai nenorociţi decît mulţi dintre sclavi. Am văzut aristocraţi cerşind audienţe sclavilor privilegiaţi.

Un alt tînăr zise cu părere de rău :

— De ce treburile omenirii sînt atît de încurcate ? Ce va mai fi în viitor ?

Maestrul se întoarse către elevi şi le zise :

— Nu vă bateţi capul cu viitorul şi veţi fi fericiţi ! Cerul ne e acoperiş, pămîntul — pat, mantaua şi toiagul — averea. Cinstiţi-i pe zei şi faceţi bine oamenilor. Înainte de a pătrunde tainele marelui „Gnossis", învăţaţi bine orînduielile vieţii pămînteşti. În ape tulburi este uşor de pescuit, iar acei ce conduc destinele omenirii sînt pescari încercaţi.

Un discipol pufni în rîs, dar, amintindu-şi că e stoic, tăcu brusc.

Maestrul îl privi cu dojană şi spuse apăsat :

— Rabdă şi abţine-te !

— Iartă-mă, maestre ! îi răspunse ucenicul roşind.

— Maestre, şopti un alt discipol, se apropie Juvenal.

— Ah, Juvenal! Atunci e mai bine să tăcem. Este un băiat bun, dar de pana lui nu scapă nimeni, nici măcar acei ce caută seninătate perfectă şi adevărul veşnic.

— Salut, stoicilor!

— Salve, poete!

— Ce puneţi la cale?

— Vorbim despre vreme.

— Şi cum o să fie vremea?

— Fără schimbări.

— Dar vremurile?

— La această întrebare numai Nemessis ar putea să-ţi răspundă.

Juvenal rîse cu poftă şi zicînd: „Salve, înţeleptule!" trecu înainte.

Dinspre Capitoliu răsunară sunetele argintii ale tobelor. Era salutul dat cezarului, divinului şi augustului Nerva Traian. Îndată după aceea răsunară glasurile cristaline ale corului de copii care îl salutau nu ca pe un conducător de oşti şi destine omeneşti, ci ca pe un sacerdot „pontifex maximus" conducătorul sufletesc al omenirii.

Puţini muritori avură cinstea de a păşi pe covorul de purpură şi să urce scările templului pe urmele dumnezeescului împărat. Numai corpul senatorial, cîteva sute de togi albe din cea mai fină stofă, tivită la poale cu dungi purpurii. Cîţiva generali năduşiţi în armurile lor aurite. Cîţiva mari pontifi şi hierofanţi, reprezentanţii celor mai vestite temple din Cetatea Eternă. Din lumea artelor şi literelor, cîţiva oratori şi magistraţi. La urmă, în mijlocul unui buchet de matroane voioase păşeau modeşti: Tacit — ginerele lui Agricola, Plinius Secundus — literat, fost consul, şi Apollodor, arhitectul din Damasc.

În spatele acestei ilustre pleiade de patricieni şi înalţi demnitari se grupară — umili ori umflaţi în pene — cîţiva oameni noi. Unii înnobilaţi recent, alţii încă plebei: toţi mari bogătaşi, samsari, armatori, industriaşi.

Un grăsun stacojiu, îmbrăcat ţipător, se înclină la urechea unui mititel, sperios şi, acoperindu-şi gura cu mîna încărcată de brăţări şi inele, zise:

— Ai avut noroc, Libertinus. Ştii ce înseamnă să te afli aici? Cinstea este foarte mare şi dacă te vei ţine de cuvînt

şi-mi vei ceda moşia ta din Tarentum, vei deveni în curînd patrician.

— Dar cît m-a costat această cinste ? răspunse Libertinus ştergîndu-şi sudoarea cu o basma de Coss.

— Ori cît te-ar costa. Nu uita că moştenitorii tăi nu se vor mai înjosi, cum ne-am înjosit noi pînă am ajuns aici.

— I-am împrumutat împăratului, continuă pe un ton plîngăreţ Libertinus, două sute, înţelegi tu, două sute de talanţi aur !

Tăcu o clipă, tot ştergîndu-şi sudoarea, apoi îi şopti din nou la ureche :

— Dacă pierde războiul, sînt ruinat. Şi atunci, adio nobleţe, visuri, planuri. Voi rămîne cu amintirea acestui prim succes al meu.

Desfăcîndu-şi mîinile într-un gest larg, Libertinus vroia parcă să cuprindă şi să păstreze toată adunarea de pe dealul capitolin.

— Eu stau şi mai prost, zise grăsunul. Am echipat patruzeci de galere şi le-am trimis prin Hellespont şi Pontus Euxinus tocmai pînă la cetăţile de pe Danubiu. Prin cîte primejdii va trebui să treacă flota şi ce va rămîne din ea, numai marele Jovis o ştie.

— Ştiam că împăratul ţi le-a plătit.

— Ce să-mi plătească ?

— Corăbiile.

— Da de unde ! Nu mai are un as găurit în vistierie. Totul s-a dus pe războaie. În Germania legiunile cer soldă, în Syria, Idumeia, Arabia alte legiuni cer soldă şi daruri pe deasupra, pentru bravură. Acum pregăteşte un alt război cu dacii şi mi-e teamă.

— Atunci de ce ţi-ai băgat banii în această afacere ?

— Ce era să fac ? Dacă nu primeam, Traian o încheia cu un altul. De îmbogăţiţi peste noapte mişună Roma. Dacă nu primeam, cădeam în dizgraţie. Vai, mie ! De-aş vedea o dată şi triumful acesta dacic.

— Ar fi o mare fericire. Atîţia sclavi, bogăţiile nenumărate ale lui Decebal, provincii noi... şi mai ales minele de aur.

Aci vorbele lui Libertinus se prefăcură într-o şoaptă voluptuoasă.

— Minele de aur. Am auzit că eunucul ăsta de Scullus îi tot dă tîrcoale lui Marinus Priscus, ştii acela ce are trecere la împărat şi e un mare şperţar. Vrea de pe acum să-şi asigure întîietatea la minele din Dacia.

— Cine, Scullus ? şi grăsunul rîse ceva mai tare decît trebuia. Este o vorbă veche. „Ce să facă şchiopul cu mingea ?"

Băgînd de seamă că cei din faţă se întorc şi-i privesc cu dojană, cei doi samsari tăcură, imprimînd pe chipurile lor o mină din cele mai pioase.

Chiar în clipa aceea preotul templului lui Jovis se apropie de altar, urmat de victimarii înarmaţi cu tot ce este necesar unui sacrificiu. Cu un gest abia schiţat, Traian îl chemă şi-i zise în şoaptă :

— Vreau ca serviciul divin să dureze cît mai mult.

. . . . . .

Între timp bulgărele incandescent al soarelui urca inplacabil către zenit şi săgeţile razelor lui deveneau tot mai arzătoare.

Apăreau tot mai multe semne de oboseală şi plictiseală. Bărbaţii îşi potoleau discret cîte un căscat, îşi sprijineau bărbia cînd într-o mînă, cînd în cealaltă. Matroanele din elită şi din anturajul împărătesei Plotina îşi mişcau tot mai repede evantaiele din pene de struţ ori flamingo şi se înclinau tot mai des la urechea vecinelor.

— Maestre, se adresă lui Tacit o doamnă încă tînără, de ce augustul tărăgăneşte atît ?

— Nu ştiu, prea frumoasă Flaminia, ştiu doar că iubitul nostru împărat nu face nimic din ceea ce n-ar avea însemnătate ori folos.

— Mă faci să cred contrariul, nobile Cornelius. Ce folos ar avea statul în picioare timp de cîteva ore, sub soarele acesta nemilos ?

Tacit se uită la o mică clepsidră ce-i atîrna la gît pe un lănţişor de aur.

— Într-adevăr, ora este înaintată.

— Din gîndurile mele pioase, cu care am venit aici, n-a rămas mai nimic. Jovis, iartă-mă !

Tacit rîse încetişor.

— N-ai ştiut, frumoasă Flaminia, că evlavia scade pe măsură ce se lungeşte slujba ?

— În acest caz, marele preot urmăreşte ceea ce ar fi trebuit să evite.

— Aşa ar fi trebuit să fie, nu uita însă că slujba este oficiată nu de un preot de meserie, ci de un conducător de oşti.

Matroana Flaminia îşi potoli un căscat, apoi deschizînd un mic flacon cu mosc, îşi muie degetele trandafirii şi-şi frecă tîmplele cu lichidul aromat.

Serviciul divin se apropia de sfîrşit. Augustul pontif dădu încuviinţarea să se înceapă sacrificiul.

. . . . . .

Sub o vastă umbrelă purpurie, ţinută de un sclav tuciuriu, două matroane îşi şopteau discret :

— Scumpa mea, cine este tînărul de lîngă fiul prefectului Longinus ?

— Îţi place acest uriaş ?

— Da, este îmbrăcat cu eleganţa sobră a unui vechi patrician.

— De ce nu-mi spui că-ţi place statura, muşchii, bărbăţia sa, că te-aş crede mai repede.

— Fie aşa cum spui. Acest tînăr are ceva ce mă atrage în mod deosebit.

— Din păcate, femeile nu-l interesează.

— Hm, e timid ?

— Nicidecum, dar nu are timp de pierdut cu ele.

— Atunci, ce face ?

— Se războieşte.

— E militar de profesie ? Interesant, dar de ce este în civil ?

— Pesemne s-a săturat de haine militare.

— Îmi place. Dacă l-aş cunoaşte, l-aş ruga să pozeze sculptorului meu pentru statuia zeului Marte.

— Ţi-l voi prezenta. În ce mă priveşte, nu-l socot frumos. Îl prefer pe celălalt, pe Lucius Longinus. Are multă distincţie. Şi-apoi îmi plac bărbaţii cu părul negru cîrlionţat, nu ca tunsul tău.

— Scumpa mea, de ce : „al meu ?“ Nici nu ştiu cum îl cheamă.

— Se numeşte Papirius Marcellinus şi este tribun militar.

— Ah, este un nume atît de cunoscut. Este prieten cu Lucius ?

— Sînt nedespărţiţi. Amîndoi au luptat în Germania, acum vor să se măsoare cu dacii.

— Bine, dar dacii au venit să încheie pace, doar pentru asta ne-am adunat aici. Nu ne-am rugat noi ca pacea să se întindă peste provinciile nordice atît de încercate în ultima vreme ?

— O, te conjur, să nu vorbim de politică.

— Bine, dacă vrei, dar spune-mi, este adevărat că Lucius s-a logodit ?

— Da, cu fiica lui Faustus.

— Cu îngîmfata Herminia ?

— Este totuşi cea mai frumoasă fecioară din Roma.

— „De gustibus". Spune-mi, este o căsătorie de interes ?

— Oarecum. Lucius o iubeşte cu patimă, ea însă este prea răsfăţată şi cochetă ca să iubească pe cineva cu adevărat.

— Atunci îl ia pentru banii lui ?

— Nu, căci tatăl ei este putred de bogat. Neamul său s-a ridicat în timpul dictaturii lui Sulla, cumpărînd averile celor proscrişi.

— Atunci, pentru ce ?

— Faustus vrea să-şi strecoare odrasla într-o familie senatorială.

— O, nu-l invidiez pe tînărul Longinus.

— Nici eu, mai ales că fata este prudentă. Nu vrea să-l ia acum, ci după război. Deocamdată el pleacă în Dacia Minor, unde-l aşteaptă bătrînul.

— Gaius Cassius Longinus ?

— Da, prefectul. Vrea cu orice preţ să facă din fiul său un mare conducător de oşti. Pîn-atunci, însă, Herminia rămasă singură va conduce cu succes mult mai mare o armată de admiratori. Nu crezi că Lucius va avea de ce să se teamă şi că duşmanii interni vor fi pentru el mult mai periculoşi decît acei externi ?

— Nici nu mă îndoiesc.

. . . . . .

Sîngele nevinovat al victimelor îl îmbună pe marele Jovis şi zeul, vorbind prin gura marelui pontifice, încheie serviciul divin.

Acelaşi cortegiu, care urcase plin de voioşie treptele de marmoră, le coborîse obosit.

Mai întîi togile albe ale senatorilor, apoi coifurile şi loricele aurite ale generalilor, la urmă — buchetul multicolor al augustanilor. Un torent strălucitor printre două şiruri de mantii roşii ale pretorienilor, încremeniţi pe fiece treaptă a scării. Feţe împietrite de oboseală, pleoape îngreunate de veghe, corpuri transpirate sub armuri şi togi, sub somptuoasele combinaţii ale îmbrăcămintei civile, amestecătură fantezistă de straie vechi latine, italice, eline, siriene, egiptene, persane alcătuite din stofe fine, mătăsuri rarisime, văluri de in de Coss, peruci, coliere, diademe, brăţări.

În pîrjolul nemilos al soarelui de miez de zi, după atîtea ore de obositoare veghe, strălucirea cortegiului pălise, se acoperise parcă cu un strat uşor de pulbere, acea pulbere a deşertăciunii celor lumeşti, care nu întîrzie să se aşeze peste toate faptele omeneşti, îndată ce se sleieşte avîntul şi prospeţimea lor iniţială.

. . . . . .

Încă din primele ore ale dimineţii, mulţimea ocupă cartierul învecinat cu Porta Flaminia. Numai şoseaua Via Lata, dreaptă ca săgeata şi şoseaua Argentarius încolăcită într-o molatecă serpantă, aidoma unui spate de balaur acoperit cu solzi de granit, rămăseseră libere, păzite de armată.

Cetăţenii care au ocupat toate trotuarele, ieşirile şi intrările în aceste mari artere, precum şi acei ce şi-au găsit loc pe acoperişurile caselor, pe drept cuvînt se puteau socoti cetăţeni norocoşi. Ceea ce le era hărăzit să vadă nu putea fi văzut decît poate o dată la zece ani.

Masele de oameni ce se îmboldeau şi se înghesuiau în Forum, în jurul Senatului, în preajma Capitoliului nu puteau vedea decît unul din obişnuitele cortegii imperiale, o ceremonie cu care orice cetăţean al Romei era obişnuit de mic. Cu totul altceva sperau să vadă mulţimile strînse în jurul mohorîtului castel ce păzea poarta Flaminia şi de-a lungul drumului ce lega pe acesta cu centrul Romei.

În cel de-al treilea ceas după răsăritul soarelui, dinspre Via Sacra, într-un tropot furios şi ţăcănit asurzitor, apăru un manipul de pretorieni călări. Oprindu-şi unitatea lîngă poarta castelului, centurionul descălecă şi pătrunse înăuntru.

Cetăţenii Romei vroiau să vadă pe reprezentanţii liberi ai acelui popor falnic, căruia împăratul de faimă rea, Domiţian, îi plătea tribut şi căruia numai marele Traian reuşise să-i îndoaie cerbicea.

Ore întregi de aşteptare, nerăbdare şi oboseală enervară plebea.

Certurile pentru un loc mai bun nu o dată se sfîrşeau cu încăierări sîngeroase.

Aceste busculade, încleştări, această viermuire se putea asemui cu tălăzuirea oceanului, care spumegînd îşi repede valurile în ţărmul ce-l stăvileşte cu îndărătnicie.

Pe neaşteptate, poarta castelului de la capătul şoselei Flaminia s-a deschis larg şi în urma unei centurii de călăreţi apărură dacii.

Un freamăt, de codru răscolit de vijelie, trecu prin mulţime. Oamenii se îmboldiră, se înghesuiră, se săltară în vîrfurile picioarelor. Fiecare voia să vadă, să audă, să pipăie, chiar, dacă s-ar putea.

Dacii mergeau mîndri şi gravi. În fruntea lor păşeau doi bărbaţi falnici. Unul tînăr, altul mai în vîrstă, amîndoi în straie bogate şi coifuri de formă neobişnuită. Ceilalţi soli, cei mai mulţi vîrstnici, însă voinici, erau îmbrăcaţi mai simplu. Purtau cămăşi albe şi pantaloni strînşi pe picior. Pletoşi şi bărboşi, ei aveau în cap căciuliţe de blană ori de pîslă, potrivit rangului lor de tarabostari. Pe umeri purtau mantii albe ori negre, unele brodate pe margini cu măiestrie.

Locuitorii Romei, impresionaţi de înfăţişarea mîndră şi bărbătească a acestor străini, păstrau o tăcere adîncă. Privirile tuturor erau aţintite mai ales asupra celor doi conducători. Se comenta impunătoarea sobrietate a straiului, forma neobişnuită a armelor, ţinuta dîrză şi stăpînirea de care ei dădeau dovadă.

Mai bine de o sută de ani, dacii îşi trimiteau reprezentanţii la romani, dar pînă acum aceştia tratau direct cu legaţii şi guvernatorii Moesiei, Panoniei şi Traciei. Era pentru prima oară cînd păşeau în incinta strălucitei Urbe. Împăratul

Traian voia să sublinieze prin asta importanţa victoriei sale asupra lor.

Nu era de mirare că cetăţenii Romei voiau să-i vadă.

Tînărul conducător, cu faţa-i palidă, încadrată de o barbă castanie, cu ape roşietice, atrăgea atenţia tuturor. Avea un chip ciudat şi în ochii săi, adînciţi în găvane, părea că mocneşte un gînd, numai lui cunoscut.

Chipul celuilalt, dimpotrivă, era deschis şi plin de viaţă.

Aruncînd o privire piezişă tînărului mohorît de lîngă el, zise :

— Stăpîneşte-te, Dieghes ! Adu-ţi aminte ce ţi-a poruncit fratele şi stăpînul tău.

Tînărul îi răspunse înciudat :

— Decebal mi-a spus multe, numai de un lucru n-a pomenit, căci nici lui nu i-ar fi trecut prin cap aşa ceva, deşi a pătruns de mult înţelepciunea vieţii.

— Ce anume ?

— Că noi, solii, vom fi aduşi aici în toiul nopţii şi găzduiţi într-un castel, mai bine zis închisoare, ca nişte răufăcători. Ştii bine că n-am putut dormi auzind gemetele şi blestemele întemniţaţilor, închişi undeva în beciurile acelui mohorît turn. Motivul ar fi fost ora tîrzie la care am sosit. Spune-mi, Vezina, se poate ocară mai mare pentru nişte soli ?

Vezina îi răspunse cu dojană :

— Uiţi că acei pe care i-ai auzit văietîndu-se noaptea sînt răzvrătiţi şi nemulţumiţi ca şi noi. Poate că între aceste ziduri au căzut sub topor multe capete mîndre şi dornice de libertate.

— Încă o jignire ca asta şi voi izbucni.

— Dieghes, aminteşte-ţi de jurămînt. Fratele tău, încredinţîndu-ţi această solie, a avut încredere deplină în tine.

— Dar eu n-am venit aici ca să fiu batjocorit, prefăcîndu-mă că nu văd şi nu simt nimic.

— Ai minte scurtă, Dieghes. Noi am venit aici cu un anumit gînd, scump nouă, un gînd ascuns dar de al cărui înfăptuire atîrnă, fără doar şi poate, existenţa poporului nostru. Am venit aici ca să ne prefacem supuşi şi umiliţi. Pentru oameni viteji şi mîndri cum sîntem, este poate cea mai grea încercare din cîte sînt pe lume. Aici poţi să-ţi dovedeşti adevărata bărbăţie. Înăbuşă durerea din sufletul tău, chiar dacă

inima-ţi sîngerează ; macină-ţi între măsele strigătul de revoltă, sfîşie-ţi cu unghiile dosul palmei, dar nu o încleşta pe mînerul paloşului ! Prefă-te umil şi supus ! Mai mult, zîmbeşte dacă este nevoie şi cînd te vei întoarce în patrie, abia atunci îţi vei da seama cît de viteaz ai fost.

Dieghes îşi lăsă capul în piept şi-i răspunse :

— Îmi amintesc, Vezina, de jurămîntul dat şi mă voi strădui, dar duhul răului sălăşluieşte în mine şi mă aţîţă la revoltă împotriva voinţei mele.

— Învinge-l şi pe el, Dieghes. Tu vei urma lui Decebal. Obişnuieşte-te cu gîndul că tot ce face un rege este de cele mai multe ori împotriva voinţei lui.

— Voi merge mut şi orb la toate cîte sînt în jurul meu, căci tot ce este aici îmi este străin şi vrăjmaş, iar gloata strînsă aici ca să ne vadă, îmi provoacă o scîrbă fără seamăn.

— O Zalmoxis, exclamă Vezina, ajută-mă să-l luminez pe acest tînăr încăpăţînat ! Dieghes, fiule, în curînd vei împlini treizeci de primăveri şi ai purtat războaie, dar tot copil ai rămas. Dimpotrivă, trebuie să vezi şi să auzi cît mai multe. Dispreţuieşte mulţimea asta proastă, dispreţuieşte ostaşii aceştia îngîmfaţi, dispreţuieşte-l pe Traian cel cu două feţe, dispreţuieşte oraşul acesta clădit din sîngele şi sudoarea popoarelor înrobite, dar nu dispreţui îndemînarea duşmanului în ducerea treburilor statului, nu-i dispreţui puterea armelor, nu-i dispreţui unirea în jurul unui singur stăpîn. Învaţă de la duşman şi la rîndul tău îl vei învinge.

Călăreţii care escortau solia dacilor mergeau înadins încet. Însoţiţi de murmurul mulţimii, dacii străbătuseră de acum o bună jumătate din drum. Atunci cînd, în urma rîndurilor de călăreţi, apărea grupul impunător al trimişilor regelui Decebal, se auzeau exclamaţii înăbuşite :

— Daos, daos !

Fiecare cetăţean paşnic al Romei era dornic să vadă pe aceşti vajnici luptători, să vadă pe reprezentanţii acelui popor curajos, căruia i s-a impus pacea, dar încă nu i s-au smuls armele din mînă.

— Daos, daos ! strigă un olog, urmărindu-i cu o privire halucinantă de nebun. Îşi ridică una din cîrji, agitînd-o ameninţător : Voi m-aţi schilodit, blestemaţilor ! Pe Venus Libitina, v-aş tăia la toţi picioarele şi v-aş lăsa să vă tîrîţi acasă

pe cioate. Culege-v-ar Libitina umbrele de pe maidanul sclavilor, afurisiților!

Glasul său răgușit cu nuanțe isterice răsuna supărător, electrizînd mulțimea din jur.

— Daos! Ulala, ulala! se mai auzea din urmă, cînd deodată, o bătrînă cu părul alb ciufulit, cu chipul brăzdat de nenumărate zbîrcituri, se smulse din mulțime și țîșnind pe sub sulițele întinse ale pretorienilor, se năpusti spre daci, strigînd sfîșietor:

— Daos, fiți blestemați, voi mi-ați omorît băieții! O să vă scot ochii la toți și o să-i arunc la cîini!

Cu o vioiciune neobișnuită pentru vîrsta ei se repezi către conducătorul delegației și apucîndu-l cu o mînă de mantie, cu cealaltă se străduia să-i ajungă chipul.

Dieghes se opri nedumerit, privind-o cu dezgust, apoi încruntîndu-se ridică brațul ca s-o lovească, dar Vezina îl opri la timp.

Doi pretorieni care s-au repezit pe urmele bătrînei o apucară zdravăn și o tîrîră în lături, dar femeia nu-și descleștă mîna de pe mantie și smucind-o i-o smulse dacului de pe umeri. Paftaua prețioasă se rupse și căzu pe caldarîm.

— Ce vrăjitoare dezgustătoare, zise Dieghes printre dinți.

Bicilis care mergea în primele rînduri, din doi pași îl ajunse și desprinzîndu-și mantaua i-o puse pe umeri.

Întîmplarea impresionă plebea care, liniștită pînă acum, începu să vocifereze.

— Ulala, ulala!

— În lanțuri pe daos, în lanțuri!

— În arenă cu ei!

— Să fie dați fiarelor!

— Să plătească sîngele romanilor măcelăriți de ei!

Scînteia ce mocnea sub spuză izbucni afară aprinzînd ura în suflete. Mulțimea zgîlțîia cordoanele pretorienilor. Din zgomotul asurzitor se smulgeau cu furie strigătele izolate ale celor mai pătimași, ale celor loviți cu tecile paloșelor, ale celor mai slabi striviți sub picioare.

La intrare într-o ulicioară lăturalnică, cîțiva sclavi daci și geți fură încolțiți de gloata înfuriată. Rezemați de zid, se

apărau cu dîrzenia disperării. Din cînd în cînd, cîte unul smuls din rînduri era sfîşiat pe loc.

Tot drumul Argentarius se prefăcuse într-o uriaşă tălăzuire a corpurilor omeneşti. Valurile năpraznice ale furiei împinse de la spate de altele şi mai năpraznice se rostogoleau tot mai departe, pînă la poalele dealului capitolin.

Nimeni nu ştia despre ce anume este vorba şi nici nu vroia să ştie ; energia acumulată trebuia să fie iradiată într-un fel oarecare şi nimeni nu căuta s-o stăvilească. Frînturi de fraze, ori vorbe apucate şi transmise din gură în gură zburau peste tot fără cîrmă şi ţel.

— Ce spune, ce spune ?
— Au dormit la Mamertina.
— La închisoare ? Dar ei sînt soli.
— Nu la Mamertina, ci la Porta Flaminia.
— Pe toţi sucubii, aşa le trebuie !
— Ulala daos, ulala !
— O Jovis, se spune că au bătut o femeie.
— O văduvă de război.
— Infamii !
— Ce tot vorbiţi ! Ei au venit să ni se închine.
— Tacă-ţi gura !
— Au încercat să răscoale sclavii.
— Şi nu i-au sfîşiat pe loc ?
— I-au pus în lanţuri.
— Ba le-au legat mîinile la spate.
— De unde ştii, nici nu i-ai văzut.
— Pe Hercule ! I-au văzut cei din faţă.
— Aşa le trebuie.
— În arenă cu ei !
— Pe cine, pe soli ?
— În infern cu aşa soli !
— Să fie daţi fiarelor !
— Divus le-a venit de hac.
— A trecut timpul lui Domiţian, cînd am plătit tribut barbarilor.
— Ce-o să facă cu ei ?
— Îi mînă la Senat.
— Ce Senat ! În arenă cu ei !

. . . . . .

Un tribun aghiotant se apropie discret de împărat şi după ce acesta îi făcu semn să vorbească, zise :

— Divus, plebea se agită, umblă zvonuri că dacii au fost măcelăriţi.

Traian oficia serviciul divin şi pentru nimic în lume nu ar fi dorit să-l întrerupă. Nu prea dădea crezare zvonurilor. Ştia că oamenii lui Licinius Sura lucrează bine şi toate astea îi conveneau de minune. Plebea a fost încălzită, acum treaba pretorienilor era s-o ţină în frîu. Îi spuse totuşi tribunului să se ducă să afle adevărata stare de lucruri.

Aghiotantul coborî în fugă scările şi, încălecînd, porni într-un galop nebunesc pe culoarul păzit de gărzi, spre şoseaua Argentarius. Ajuns în Via Sacra, zări în dreptul închisorii Mamertina escorta de pretorieni călări. Vorbi cu comandantul ei. Dacii erau vii şi nevătămaţi şi se îndreptau către Curia Hostilia.

În curtea Senatului poporul nu avea voie să pătrundă şi solii răsuflară uşuraţi că au scăpat de sîcîiala lui plictisitoare. Sub porticele Curiei era umbră şi răcoare şi o linişte sacră domnea în jur. Cu toată scîrba lor pentru tot ce era roman, solii simţiră, printre aceste ziduri şi colonade, suflul solemn şi eroic a unei tradiţii de veacuri. Mai mult, aceste ziduri li s-au părut caste şi nepărtinitoare, mai presus de zbuciumul prostesc al gloatei răscolite de patimi, al gloatei care nu avea opinii proprii şi care-şi tălăzuia pornirile după bunul plac al şireţilor conducători. Odihnindu-se pe băncile de marmură din peristil, amintindu-şi cu duioşie de patria lor mult încercată, încredinţîndu-şi unul altuia nădejdile şi temerile, seninătatea coborî încetul cu încetul în sufletele lor. Fără voie, mulţi dintre ei au fost cuprinşi de respect pentru acest locaş de putere supremă în care latinii temerari au pus la cale atîtea fapte măreţe şi printre zidurile căruia s-au zămislit atîtea cuceriri.

Aşteptarea nu li se mai păru lungă şi clipa cînd fură anunţaţi de sosirea împăratului veni pe neaşteptate. Din acel loc tihnit ei auziră uralele furtunoase ale mulţimii, tropotul cailor şi uruitul roţilor, auziră sunetele argintii ale trîmbiţelor. Apoi totul se molcomi în forum şi pe străzi.

Tot aşa de neaşteptată fu apariţia lui Licinius Sura urmat de o gardă de onoare şi cîţiva tribuni. Prefectul Romei se

întrețînu în greceşte cu Dieghes şi Vezina, întrebîndu-i de sănătatea regelui Decebal, de sănătatea reginei şi de sănătatea lor proprie. Mîndru, dar politicos, distant, dar plin de curtoazie, acest militar de meserie le explică, în puține cuvinte, desfăşurarea procedurală a ceremoniei şi ceea ce se cuvenea solilor daci să îndeplinească în cadrul ei.

Apoi, ocolind colonadele peristilului, trecură doi cîte doi în porticul principal. De aci, din umbră, marmorele curții şi ale clădirilor din jur sclipeau orbitor în torentul de raze ale soarelui de la amiază.

Printre coloane se vedea imensitatea de capete omeneşti umplînd toate locurile goale din faţa templului Venerei şi ale forumului lui Nerva. În locul gol din faţa Curiei Hostilia se adunase tot ce era mai distins în Roma.

Dieghes strînse cu putere mîna lui Vezina şi întorcînd capul îi învălui cu o privire caldă, încurajatoare pe compatrioții săi.

— Pînă nu voi coborî aceste trepte nu-mi voi recăpăta liniştea sufletească şi din păcate, acum, doar le urc, zise el ca pentru sine.

Oameni mîndri şi drepți din fire, dacii intrau în Senat îndurerați, scrîşnind din dinți. De ruşine şi înjosire totul li se părea un vis urît. Mulți dintre ei nici nu-şi dădură seama cum urcară treptele scării străjuite de două rînduri de pretorieni cu scuturi aurite şi mantii roşii. Numai Bicilis era atent la toate. Toate le vedea şi le auzea.

În marea sală a Senatului, cîteva sute de senatori în togi imaculate şedeau nemişcați într-o liniște gravă şi solemnă. Împăratul, care, de obicei, la şedințele ordinare stătea în amfiteatru ca un simplu senator, de astă dată şedea pe un scaun pliant, sculptat din fildeş, aşezat sub statuia lui Julius Caesar. În jurul său, pe treptele podiului, cîțiva mari demnitari, iar în dreapta şi stînga, corpul complet de lictori cu fascii pe umăr.

La semnul său, solii îşi desprinseră armele depunîndu-le la intrare, apoi împreunînd mîinile după obiceiul captivilor, se apropiară cu capetele lăsate în jos.

Momentul solemn sosi. Dieghes se îngălbeni. Pronunța cu greu cuvintele dictate de tălmaci. După ce delegații pronunțară întreg legămîntul în limba lor şi se rugară, invocînd nu-

mele lui Zalmoxis, pentru ca pacea să pogoare între daci şi romani, se închinară împăratului, apoi senatului şi ridicîndu-şi armele de jos plecară.

De astă dată fură poftiţi să urce în nişte lectici cu perdelele trase şi fură duşi la locul lor de găzduire, care nu mai era sinistrul castel de la Porta Flaminia, ci nişte odăi luxoase în palatul împărătesc.

Sărmanii oameni mai avură de suportat un grandios banchet dat în cinstea lor în acea seară, la care s-au rostit cuvîntări deşarte, cu vorbe prefăcute şi s-au închinat cupe pentru pacea de nezdruncinat între poporul dac şi cel roman.

A doua zi li s-au oferit distracţii şi li s-a propus o şedere mai îndelungată pe meleagurile romane, dar Dieghes nu vroi să mai petreacă o noapte între zidurile Romei şi porunci de îndată întoarcerea în patrie.

Plecară deci, luînd drumul Adriaticei, revenind către portul Ariminium unde-i aştepta corabia.

De abia după ce noaptea îşi aşternu poala peste lume, dacii strînşi pe punte îşi recăpătară liniştea şi hotărîrea lor de totdeauna. Pe aceste meleaguri vrăjmaşe, printre atîtea lucruri străine, numai stelele li se păreau cunoscute şi prietenoase. Lor le încredinţară ei gîndurile cele mai tainice, în ele căutau să-şi citească îndeplinirea speranţelor într-un viitor apropiat.

PARTEA ÎNTÎIA

„Audaces fortuna juvat"
(Soarta îi răsfață pe cei curajoși)

Virgiliu

*

Cu puţin înainte de ivirea zorilor, o ceaţă deasă porni încet dinspre fluviu, acoperi sălciile, se căţără pe malul înalt, se urcă pînă-n vîrful plopilor.

Decurionul, venit să controleze gărzile de pe mal, se înfioră de umezeala pătrunzătoare şi se înveli bine în manta.

Printre zgomotele obişnuite ale unui sfîrşit de noapte se strecură strigătul pitpalacului şi nu al unuia, nici a doi-trei, ci al multora.

— Ce caută pitpalacii noaptea pe rîu ? îşi zise străjerul uimit şi se apropie, bîjbîind printre sălcii, cît mai aproape de apă.

Tot ascultînd, deosebi printre chemările pitpalacilor alte zgomote care peste cîteva clipe deveniră mai desluşite. Acum aduceau aminte de clipocitul apei sub vîsle. Ostaşul se gîndi să-i caute pe străjerii care se aflau pe undeva prin apropiere, dar renunţă. Încremeni, încercînd să străpungă ceţurile cu privirea. Vălurile albicioase se adunau, se unduiau, se destrămau. Picături mărunte se aşezau pe faţă, pe mîini, pe haine.

Pitpalacul strigă în stînga. Un altul îi răspunse din dreapta. Apoi iar şi iar.

— Blestemăţie ! îşi zise ostaşul, nevenindu-i să creadă urechilor. Pitpalacii s-au mutat din cîmpie în păpuriş şi ţipă rătăciţi în ceaţă. Vai, n-o fi cumva...

Fără să mai aştepte, apucă scutul rezemat de un copac şi porni la deal, bîjbîind prin ceaţă.

O masă mare, întunecoasă, cu forme nedesluşite îi apăru în faţă. Era castrul din Sucidava. Dibuind cu greu podul aruncat peste şanţ, ostaşul trecu peste bîrnele-i lunecoase şi izbi cu pumnul în poartă.

— Hei, deschide !

— Cine-i acolo ? întrebă o voce groasă.

— Ce, nu mă mai cunoşti ? Sînt eu, Caliga. Deschide repede !

Poarta se deschise scîrţîind şi un ostaş îi lumină drumul cu o lanternă.

— Stinge lumina, Cursor. Comandantul o fi la el ?

— Doarme dus. Dar ce s-a întîmplat, decurioane ?

Fără să-i răspundă, Caliga străbătu în goană curtea, urcă într-un suflet scările foişorului şi bătu la o uşă.

Peste cîteva clipe cetatea se trezi. Echipîndu-se din mers, ostaşii alergau la posturile lor. Ici-colo cîte un tropot, cîte un zăngănit, apoi cetatea amuţi din nou.

În uşa foişorului apăru un tînăr înalt, impunător. Ordonanţa îi încheia în grabă curelele platoşei. Centurionii şi veteranii în ţinută de campanie îl aşteptau.

— Aţi observat ceva neobişnuit ?

— Deocamdată nimic, răspunse locotenentul său, centurionul Agatus.

— S-au întors şi ceilalţi străjeri ?

— Încă nu, comandante.

Tribunul Lucius Longinus, comandantul castrului, le făcu semn să vină mai aproape şi după ce făcură cerc în jurul său, le spuse :

— Ar putea să fie o alarmă deşartă, deşi nu-mi vine să cred, căci îl cunosc prea bine pe Caliga. Şi, punînd mîna pe umărul veteranului reangajat, adăugă : Simţurile sale nu dau greş niciodată. Duceţi-vă la posturile voastre şi fiţi cu ochii în patru. După ce se va risipi ceaţa, voi trimite cercetaşi să iscodească în jur. Nu m-ar mira cîtuşi de puţin să fim atacaţi, dacă nu astăzi, mîine sau într-o altă zi. Mă miră că nu avem veşti de la ceilalţi străjeri. Sînt de părere... .

Nu isprăvise de vorbit căci se auziră bătăi în poartă. Peste cîteva clipe, încă doi străjeri urcară scările, miraţi că lagărul se trezise.

— Salut, comandante ! zise acel care ajunsese întîi. Pe mal au debarcat mulţi oameni. Pesemne oşteni. Nu puteam

să aşteptăm de teamă să nu surprindă cetatea nepregătită. Ş-apoi...

— Veteranul Caliga v-a luat-o înainte, zise Lucius rîzînd. Ce vă face să credeţi că erau oşteni ?

— Am auzit desluşit zăngănitul armelor, iar după aceea tîrşîitul bărcilor pe nisip şi şoapte.

— Şi tu, se adresă tribunul celuilalt, ai auzit acelaşi lucru ?

— Cum să nu ! doar am fost împreună.

— Şi cum se face că aţi fost împreună ?

— Ne-am întîlnit, comandante, la marginea sectoarelor noastre.

— Nu ştiţi ce-i cu al treilea străjer ?

— Nu, comandante !

— Mi-e teamă să nu-l fi ucis. Puteţi pleca !

Adresîndu-se apoi centurionilor şi decurionilor, adunaţi în jurul său, continuă :

— Ne trebuie un om curajos şi isteţ care să plece deîndată în pădure şi după ce se va risipi ceaţa, ascuns bine, să numere forţele duşmanului şi să observe tot ce se poate observa. După aceea, fără să-şi piardă timpul, să se ducă în poiana din dealul Mărului, unde pasc caii noştri, să ia calul cel mai bun şi să plece, fără zăbavă, la Dionysopolis să raporteze prefectului ceea ce va fi văzut şi auzit. Nici într-un caz să nu plece la Durostorum, cu toate că e mult mai aproape, căci garnizoana de acolo poate să fie în aceeaşi situaţie ca şi noi. Afară de aceasta, drumul de-a lungul fluviului trebuie să fie închis de duşmani. Cred că au debarcat în mai multe locuri. Ei, cine dintre voi ar vrea să plece ?

Toţi cîţi au fost, vreo cincisprezece, au făcut un pas înainte.

Alegerea lui Lucius Longinus căzu pe un centurion încă tînăr şi voinic.

— Vei pleca tu, Caius Cappa. Nu mai zăbovi ! Timpul este preţios ! Nu-ţi voi da nici o scrisoare.

— Sînt gata, comandante. Plec ! Ochii lui Cappa sclipiră de mulţumire.

— Stai o clipă ! Cum am să aflu că te-ai strecurat cu bine ?

Cappa se gîndi puţin.

— Comandante, cînd vei vedea urcînd de pe dealul Mărului o coloană de fum gros, să ştii că am plecat la Dionysopolis.

— Bine, foarte bine, Cappa !

— Salut, comandante.

Tribunul îi puse mîna pe umăr şi privindu-l în ochi adăugă :

— Fii prudent, Cappa, poate că vieţile celor din Sucidava sînt în mîinile tale.

Un vînt uşor împrăştie puţin cîte puţin ceaţa, descoperind cetatea şi locul deschis din jurul ei. Lunca mai era învăluită în pîclă. Părea că cetatea stă pe ţărmul mării. Mai ales acolo unde Danubiul îşi împărţea albia în două braţe părea o întindere nesfîrşită de ape.

Soarele aruncînd văpăi orbitoare ieşi de după dealurile albăstrii.

În jur nici o mişcare. Nici urmă de duşmani. Nu cumva era o alarmă deşartă ? Totuşi, Lucius Longinus, veghind pe turn, nu avea nici o încredere în această linişte şi cînd unul din decurioni veni să-l înştiinţeze că cercetaşii sînt gata de plecare, îi spuse să mai aştepte.

Pitit pe după palisadul din bîrne de stejar, Caliga arunca din cînd în cînd cîte o privire spre baltă şi ofta.

— De ce oftezi, Caliga ? îl întrebă un alt soldat.

— Oftez pentru că nu mă pot duce să vînez raţe.

— Aşteaptă puţin, poate ai să vînezi oameni !

— Unde sînt ? Vreau să-i văd şi eu !

— Pe mine mă întrebi, decurioane ? Dormeam dus cînd ai venit cu sufletul la gură cu vestea aceea năstruşnică. Nu cumva ai dormit în post şi ţi s-au năzărit toate acestea în vis ?

Soldatul rîse pe-nfundate. Caliga nu se sinchisi să-i răspundă. Scuipînd peste palisadă, mormăi o înjurătură. Această poveste începu să-l plictisească.

Într-un tîrziu, cînd centurionul Agatus trecu lîngă ei, îl întrebă :

— Centurioane, cercetaşii aceia nu mai pleacă ? Ce mai aşteaptă ?

Agatus îl privi încruntat.

— Caliga, Caliga ! De cîte ori ţi-am spus să nu vorbeşti neîntrebat în timpul serviciului. Dacă cercetaşii nu pleacă, înseamnă că aşa trebuie. Ştie comandantul ce face.

Ţăranii care veneau în fiecare dimineaţă din sat cu provizii proaspete n-au mai venit de astă dată. Era un semn prost. Soarele se ridicase ca la o suliţă de orizont. Se făcea cald. Soldaţii obosiţi de veghe începură să moţăie. Mîncarea li se aduse la posturile lor. Nici comandantul nu părăsea turnul. Stătea rezemat de bîrnele balustradei şi aştepta nu se ştie ce. Era sigur, duşmanul e prin apropiere, dar nu-i atacă pentru că îşi dă seama că romanii prinseseră de veste şi sînt pregătiţi. Privi înspre deal. Cam la vreo patru stadii de cetate, începea pădurea. Stejarii, falnici, seculari străjuiau marginea ei. În care din aceşti stejari este ascuns Cappa ? În tot cazul nimeni n-ar fi putut bănui acest lucru.

Cappa era cocoţat în vîrful celui mai înalt stejar de acolo. I-au amorţit picioarele de atîta stat pe creangă. El, care nu auzise ceea ce au auzit străjerii noaptea, a început să creadă că toate acestea nu sînt decît închipuiri. Se mira totuşi de faptul că ţăranii n-au apărut încă dinspre sat. De obicei veneau zilnic cu lapte, fructe, pîine proaspătă.

Tocmai cînd începu să se plictisească şi vroi să-şi schimbe locul de pîndă, auzi nişte voci în pădure. Se piti în frunziş şi aşteptă. Spre el veneau doi sarmaţi îmbrăcaţi în zale ruginite, cu săbii încovoiate la şold, cu arcuri şi tolbe pline de săgeţi. Cappa se miră văzîndu-i mergînd pe jos. Sarmaţii erau călăreţi înnăscuţi, vestiţi prin părţile acelea. Pesemne şi-au lăsat caii pe malul celălalt. Zîmbi. Aceşti călăreţi temuţi, ca pedeştri erau foarte nepricepuţi. Pe cît de ageri erau ei călări, pe atît de stîngaci se mişcau pe picioarele lor strîmbe.

Cappa de tînăr venise în Moesia Inferioară şi făcuse toată campania din Dacia. Petrecuse doi ani dincolo de fluviu şi luase parte la lupta de la Tapae. Ştia destul de bine dialectele getice ca să înţeleagă despre ce era vorba.

Sarmaţii se opriră la marginea pădurii şi ferindu-se de a ieşi din umbra ei se uitau la cetate.

— Dacă aceşti blestemaţi de romani n-ar fi simţit apropierea noastră, am fi stăpîni acum pe cuibul lor — zise unul din ei.

— La noapte, răspunse celălalt, vom merge la asalt.

— De unde ştii asta ?

— Azi, după ce răsărise soarele, l-am auzit pe Andagus vorbind cu Bedar, şeful dacilor. I-a spus să înconjoare cetatea dinspre mal. I-a mai spus să-i prindă pe toţi ţăranii din Sucidava, să-i lege şi la noapte să-i treacă dincolo, în robie. Ai noştri vor înconjura cetatea dinspre deal, ascunzîndu-se în pădure. Nici un cioroi de roman nu trebuie să scape din cuibul acela blestemat pentru a aduce întăriri.

— Cîţi soldaţi sînt în cetate ?

— Ţăranii din Sucidava spun că sînt vreo trei sute.

— Sînt puţini. Numai noi sîntem aproape o mie. Piegeţi cîţi or fi ?

— Nu ştiu. Cred că sînt mai mulţi.

— Da, sînt vicleni aceşti piegeţi. Acum cînd miroase a pradă sînt cu noi, dar dacă Traian va trece fluviul o să se închine lui. Decebal nu are încredere în ei. Toate neamurile acestea din şes sînt stricate de negustorii greci şi traci care se plimbă aici ca la ei acasă.

— Ei, am trăncănit destul, întoarce-te la locul tău, să nu ne vadă cineva. Ştii, cu Andagus nu-i de glumit.

— Plec ! La noapte ne vom întîlni acolo, sarmatul întinse mîna arătînd spre cetate.

— S-au ascuns în vizuină şi le e frică să iasă. Au un miros subţire. Ştiu ce-i aşteaptă.

— Cu bine ! Vezi să nu adormi. Aci la umbră e răcoare. Sarmatul se îndepărtă rîzînd. Celălalt se uită în jurul lui ca şi cînd căuta un loc liniştit, apoi veni să se aşeze la umbră, nu departe de stejarul în care stătea pitit Cappa.

Cappa lăsă să treacă puţin timp, apoi fără grabă scoase din tolbă două săgeţi. Una din ele o ţinu între dinţi, cealaltă o potrivi în arc. Rupse o crenguţă ce-i astupa vederile, dar n-o lăsă să cadă, ci o băgă în brîu.

Liniştit, ridică arcul. Ochi o clipă.

Săgeata îl lovi pe sarmat în ceafă şi ieşi prin gîtlej. Nenorocitul duse mîinile la gît, horcăi şi căzu cu faţa în jos.

Centurionul coborî cu băgare de seamă din copac. Se uită în toate părţile. Cu o lovitură de picior îşi răsturnă victima pe spate. Privi cum îi gîlgîia sîngele, revărsîndu-se prin colţul gurii şi se înfundă în pădure.

Cît fu ziua de lungă, cerul rămăsese senin, după ce apusese soarele, însă o fîşie vînătă apăru la orizont.

— Numai de nu s-ar înnoura, mormăi bătrînul soldat Barba, înfăşurînd cu grijă sfoara pe capătul arcului său.

— Crezi că s-ar putea întîmpla ? întrebă Lucius privind îngrijorat în zare.

Soldatul nu răspunse, privi doar spre soare-răsare şi întinzînd vîna de bou pe arc, o încercă cu degetu-i noduros.

Cerul se înverzea, se înălbăstrea, iar spre miazănoapte se întuneca de-a binelea. Cîteva stele mai mari se aprinseseră pe nesimţite.

Duşmanul nu se arăta. Se simţea însă prezenţa lui. Lucius renunţase de a mai trimite cercetaşi. Nu vroia să-şi piardă oamenii.

Greierii îşi începuseră eternul cîntec. Răcoarea dinspre rîu aducea miros de levănţică, ismă, busuioc. În timpul zilei oamenii se odihniseră pe rînd, dar de cum se lăsase noaptea fură treziţi cu toţii. Cazanele cu mîncare fierbeau pe crăcane în mijlocul curţii. Se schimbau străjerii în posturi.

Din întunericul fără fund de dincolo de focuri se auzeau vocile gîtuite ale decurionilor care schimbau gărzile şi adunau trupa la cină.

Lucius nu fusese niciodată mai turburat ca în seara aceea. A luptat cu germanii, sub comanda tatălui său, în pădurile neumblate de dincolo de Rhenus şi la izvoarele Danubiului, la Anoba. Nu-i mai era frică de barbarii de aici, cu toate că i s-au povestit destule despre vitejia şi nepăsarea lor în faţa morţii, dar pentru prima oară era comandant, stăpîn deplin peste această cetate, al tuturor acestor oşteni. Nu era altul aici care să-i dea porunci şi toată sarcina grea a răspunderii cădea pe umerii săi. Ştia că este sufletul acestei cetăţi şi de hotărîrea şi voinţa lui atîrnă viaţa atîtor oameni. Se simţea singur şi acest sentiment de singurătate nu voia să-l slăbească, cu toate că în jurul său erau atîţia camarazi, atîta freamăt.

Deşi era foarte atent la tot ce se petrece în jur, gîndurile îi veneau unul după altul.

Acum un an tatăl său îl adusese în Dacia Minor. Socotea că de acum înainte gloria militară numai aici se va putea dobîndi.

Era tribun şi ar fi putut să rămînă lîngă tatăl său, să ia parte la conducerea legiunii, să ia parte la consilii. Părintele însă ţinea să facă din el un militar adevărat. După ce făcuse

şcoala războiului sub acelaşi cort cu el, s-a pomenit trimis într-o mică cetate. Bătrînul socotea această independenţă ca ceva absolut necesar în formarea caracterului de comandant. Aici în Sucidava un simplu centurion ar fi fost mult mai la locul lui. Prietenii lui Lucius spuneau că Longinus vrea să facă din fiul său un centurion. Tribunul Papirius Marcellinus, cel mai bun prieten al său, zicea adesea în glumă: „Bătrînul prefect şi-a exilat fiul. Oare ce vină are băiatul ?"

Pînă la urmă se obişnuise cu această cetăţuie grosolană din pietre înverzite de vreme, cu aceşti codri nesfîrşiţi şi sălbateci, cu aceste bălţi şi smîrcuri pline de broaşte şi ţînţari. Clima aspră de aci îl oţeli. După ce cunoscuse asprimea iernii tracice, pînă şi acea din Rhenania îi păru uşoară. De un an de zile n-a mai fost acasă. Cînd gheţurile de pe Dunăbiu porniseră foşnind de vale şi primăvara tracică, dulce şi caldă, gonise iarna rea, el mai uitase din cele ce-i rodeau sufletul. Dar curînd apărură caravane de plute din buşteni, flotile de bărci încărcate cu piei, carne, miere, sare; toate se îndreptau spre miazăzi, spre mare.

Se întrista văzîndu-le plecînd fără el. Apoi începură să apară galerele negustorilor, cu pînze de felurite culori, alunecînd în susul fluviului. Treceau cîte trei, patru, cinci şi mai multe, escortate de galere militare. Corăbiile acestea acostau lîngă mica cetate, aduceau veşti, scrisori...

*

Ajungînd la drumul pietruit, Cappa călări spre miazăzi tot restul zilei şi toată noaptea, iar către dimineaţă sosi la Zaldapa. După un scurt popas, încălecă şi părăsind drumul mare, coti spre ţărmul mării; pe la prînzişor intra în Dionysopolis.

Adunîndu-şi ultimele puteri, calul urcă într-un galop nebunesc caldarîmul de piatră al drumului şi se opri, sleit de puteri, în faţa cetăţii.

— Duceţi-mă la comandant ! zise Cappa oştenilor postaţi la poartă. Vedeţi dacă se mai poate salva această jivină. Mi se pare că am omorît-o.

Fu introdus într-o cameră mare unde, la masă, scria un bătrîn uscăţiv, cu părul alb tăiat scurt.

— Salut prefectului Gaius Longinus !

— Ce-i cu tine, Cappa ?

— Prefecte, vin în grabă din Sucidava. Cetatea este împresurată de duşmani.

— Duşmani ? Care din cele două Sucidave ?

— Sucidava-sat, de pe acest mal al Istrului.

— Cum ! exclamă Longinus plin de uimire. Din nou au început să-şi arate colţii ? Trec fluviul ca în timpurile lor bune ? Nu le-au fost de ajuns lecţiile date la Tapae şi Tropaeum ? Spune, cum s-a întîmplat ?

— Au trecut fluviul în zori de zi, pe ceaţă şi ne-au împresurat. O mie de sarmaţi şi un număr dublu de daci din seminţia Piegeţilor.

Bătrînul strînse în pumn pliurile togii. Cicatricea albă ce-i brăzda faţa se învineţi. Sprînceana tăiată în două tresări nervos. Primise această teribilă lovitură de paloş încă pe cînd era tînăr, în Orient. Acum, o soartă poate mai crudă îl aştepta pe mezinul său.

— Cînd v-au asediat ?

— Alaltăieri, noaptea.

— Au început asaltul ?

— Cînd m-am strecurat afară încă nu începuseră.

— Şi ce te face să crezi că au intenţii ostile ?

— Am auzit o discuţie între doi străjeri.

Ridicînd ochii, întrucîtva visători, bătrînul zise :

— Nouăzeci de mile, e o bucată bună. Apoi, pe un ton indiferent : Cum se simte tribunul ? E bun comandant ?

— Prefecte, sănătatea tribunului, lăudaţi fie zeii, este înfloritoare, iar el plin de bărbăţie şi nepreţuit comandant. Este energic şi drept.

Aceste laude din gura unui subaltern l-ar fi pus pe gînduri ; s-ar fi îndoit poate de sinceritatea lor, pe Cappa îl cunoştea însă prea bine ca să nu-l creadă.

— Bine, Cappa, du-te de te odihneşte ! Abia te ţii pe picioare de oboseală.

Nu trecu nici o jumătate de oră şi consiliul legiunii fu adunat.

În aceeaşi cameră, în jurul unei mese mari, cu picioare subţiri arcuite, sculptate cu măiestrie, se adunară tribunii, centurionii, „primae ordines", prefectul trupelor auxiliare şi cetăţeneşti din oraş :

— Astăzi — zise prefectul — ne-au sosit doi curieri : Unul de la împărat şi celălalt din Sucidava. Porunca împăratului este să deplasăm legiunea la Oescus pentru trecerea ei pe malul stîng al Danubiului. Dar în acelaşi timp tribunul Lucius Longinus ne raportează că cetatea din Sucidava este asediată de aproape trei mii de barbari. Ce să facem ? Nu pot să împart legiunea în trei părţi, deoarece şi oraşul are nevoie de apărare. Împăratul cere cele mai bune trupe. Spuneţi ce gîndiţi !

Se ridică bătrînul veteran Cuscus, comandantul cohortei „miliaria" de pedeştri.

— Fiul tău trebuie ajutat îndată, altfel barbarii o să măcelărească micul său detaşament. Proporţia este de zece la unul.

— Fiul meu, fiul meu ! În război şi în faţa datoriei nu sînt fii ! Pentru mine el este un subaltern, comandantul Castrului din Sucidava şi atît !

Cuscus se încruntă :

— Chiar dacă e aşa, nu putem sacrifica trei sute de legionari dintre cei mai buni.

Tribunul Marcellinus, prietenul lui Lucius, păli.

Persius, un bătrîn rotofei, comandantul cohortei „equestra" se propti în mîinile-i grase şi zise :

— Sfătuiesc să se lase în oraş cohorta auxiliară care nu are un efectiv complet. În dosul zidurilor cetăţii ea va rezista oricărui atac. Pe lîngă aceasta, în oraş vor rămîne, cred, trupele cetăţeneşti, neechipate pentru o campanie îndelungată. Astfel legionarii care trebuiau să rămînă în cetate pot să fie trimişi în ajutorul Sucidavei.

— Acesta este într-adevăr un sfat bun, spuse blondul şi încă tînărul Teno, comandantul cohortei britanice, eu sînt cu totul pentru el. Dar aş vrea să mai adaog un sfat.

— Spune ! bombăni bătrînul prefect.

— Să detaşăm două centurii de călăreţi şi aşezînd pe crupele cailor lor alte două centurii de pedeştri, să le trimitem

neîntîrziat la Sucidava. Aceşti patru sute de oameni, cu acei trei sute din cetatea asediată, pot să gonească duşmanul peste fluviu. Îndată după aceea ei se vor îndrepta spre Oescus mergînd pe un drum bun de-a lungul Danubiului.

— Eu votez pentru acest plan, zise Cuscus.

În sinea sa Longinus îe mulţumea din suflet pentru grija ce-o poartă fiului său, pe faţă însă păstra calmul unui arbitru nepărtinitor.

— Bine, zise el, dacă aceasta vă este părerea, aşa să fie ! Este cineva contra ?

Nu se ridică nici un glas împotrivă.

— Cine va conduce detaşamentul ? întrebă Cuscus cel nerăbdător.

Longinus îşi roti privirea.

Tînărul tribun Marcellinus se sculă şi zise dintr-o suflare :

— Te rog, nobile Gaius, trimite-mă pe mine la Sucidava.

. . . . . .

Înmărmuriţi, încruntaţi priveau romanii la mormanul de grinzi arse, la cadavrele împrăştiate pretutindeni.

Marcellinus îşi scoase casca trecîndu-şi mîna pe fruntea îmbrobodită de sudoare. Cappa îşi şterse pe furiş o lacrimă.

Adresîndu-se rîndurilor de veterani încruntaţi, comandantul le spuse cu voce tare :

— Legionari, duşmanul viclean a atacat prin surprindere cetatea Sucidava. Priviţi-o ! (întinse brusc mîna înspre ruinele fumegînde). Camarazii noştri, bravii ostaşi romani zac măcelăriţi de barbari. Să ne răzbunăm crunt pe ucigaşi. Moarte duşmanilor !

— Moarte, moarte ! strigară legionarii, lovind scuturile cu coada suliţelor.

Domolindu-i cu o mişcare a mîinii, Marcellinus porunci :

— Ne vom aşeza în tabără ca să aducem ultimele onoruri celor căzuţi.

Îndată după aceea, una dintre centurii începu să întindă corturile, să îngrijească caii, să pregătească mîncarea. Alta rămase de strajă, iar cele două centurii de pedestraşi, lepădîndu-şi armele, se îndreptară spre cetate.

Nici un cadavru de dac ori sarmat nu fu găsit. Duşmanii au avut grijă să le ridice pentru a nu fi profanate. În schimb, apărătorii aveau gîtlejurile tăiate, ca să nu se mai ridice nici-

odată. Apa din şanţ era roşie, iar pămîntul, peste tot îmbibat cu sînge.

— A fost mare măcel aici, zise Cappa, oftînd cu durere. Ai noştri şi-au vîndut scump viaţa.

Marcellinus porunci cu un glas înăbuşit :

— Căutaţi corpul comandantului Longinus !

Soldaţii se împrăştiară pe tot cuprinsul cetăţii, cercetînd fiecare cadavru în parte.

Un stol de corbi se rotea lin deasupra ruinelor, aşteptînd să se potolească fumul înecăcios, croncănind neliniştiţi de apariţia oamenilor.

— O, zei milostivi ! strigă un ostaş, întorcînd cu faţa în sus un cadavru. E micul Glaucus... bietul meu consătean. Ce tînăr era ! Să tot fi trăit...

— Da, el e, afirmă un altul, apropiindu-se. L-am cunoscut prea bine. Taică-său ieşise acum un an din armată şi-l aşteaptă acum acasă, să vină în concediu.

Se uitau amîndoi la capul desfigurat, cu părul pîrlit şi gîtul tăiat şi-şi muşcau buzele. Mîna băiatului mai ţinea paloşul cu sîngele închegat pe lamă.

Cappa care se ţinea în urma lui Marcellinus şi-i dădea explicaţii în legătură cu cetatea şi apărătorii ei, şi-a dat seama din primele clipe că mulţi dintre camarazii săi lipsesc.

— Comandante !

— Spune, Cappa !

— Cred că mulţi au fost luaţi în robie.

— Nu-mi vine a crede că Lucius s-ar fi lăsat prins de viu. Cred că a murit, doar că nu i-am găsit încă cadavrul. Porunceşte să fie ridicată această bîrnă, văd un corp sub ea !

— Nu uita, comandante, spunea Cappa, că printre duşmani erau şi sarmaţi care sînt foarte pricepuţi în aruncarea arcanelor. Laţul de păr de cal împletit e atît de tare şi lunecă atît de uşor încît omul prins se sugrumă îndată şi-şi pierde cunoştinţa.

Cadavrele apărătorilor, scoase şi înşirate pe iarbă, creşteau ca număr, totuşi la numărătoare s-a văzut că cel puţin o sută de oameni lipsesc.

Pînă la urmă, convins că prietenul său lipseşte printre cei morţi, îşi dădu seama că fusese luat prizonier. Cappa, palid, cu sufletul sfîşiat de durere, cerceta, nici el nu ştia pentru a cîta oară, feţele desfigurate ale camarazilor. Iată-l pe decu-

rionul Poblo, originar din insulele Baleare ; el conducea prăştierii detaşamentului. Capul îi era despicat în două. Iată-i pe Alvear, Calatus, Ceacus, soldaţi din centuria sa. Primii doi, răniţi uşor ar fi trăit dacă fioroşii duşmani nu ar fi avut grijă să le taie beregatele. Erau şi mulţi grav mutilaţi. Ei şi-au vîndut scump viaţa amărîtă de apărători ai falnicei Rome.

Caliga nu era printre ei. Cît de mult o să-i lipsească acest bătrîn sfătos. Iată-l pe centurionul Marcus Bubo. Îşi holba ochii mari, aşa cum făcea şi în viaţă. Cînd a murit n-a avut cine să-i închidă. Îşi începuse cariera ca simplu soldat şi tocise multe perechi de calige pînă ce reuşi să capete gradul care acum nu-i mai foloseşte la nimic. Centurionii Agatus şi Stolo însă nu se aflau printre morţi. Iată-l pe cel mai bătrîn dintre soldaţii garnizoanei Sucidava — Servius Barba. L-a recunoscut după scutul pe care erau scrise cuvintele „BARBA VETERANUS", i le-a gravat un meşter la Dyrrachium. Însuşi Barba era de nerecunoscut.

Cappa i-a luat scutul şi l-a dat în păstrare unui soldat.

Cînd trîmbiţele chemau trupa pentru apelul de seară, nişte soldaţi, care lucrau în pădure la făcutul tărgilor pentru morţi, se apropiară de cortul comandantului, aducînd cu ei un ţăran.

— Tribune, raportă unul dintre ei, am prins în pădure un om care zice că a salvat pe unul de-ai noştri.

Ţăranul, un om foarte înalt, cu plete negre se aruncă în genunchi în faţa lui Marcellinus.

— Stăpîne, zeii să-şi reverse bunătatea asupra ta !

— Scoală-te ! Cine eşti ?

— Sînt un biet ţăran şi mă cheamă Asdus.

— De unde de fel ?

— M-am născut aici, în satul Sucidava, care acum nu e decît un morman de cenuşă.

— Este adevărat că ai salvat un ostaş roman ?

— Da, luminate ! El se află în pădure, în coliba ce mi-am făcut-o ca să mă adăpostesc. L-am găsit în cetate, era singurul om viu printre atîţia morţi.

Sub impulsul unei speranţe vagi, Marcellinus tresări.

— Cine e ?

— Un veteran reangajat, decurionul Flavius Valerius Martinus, poreclit Caliga. Îi eram prieten şi tovarăş de vînătoare.

Marcellinus, fără voia lui, avu un gest de dezamăgire. Privind cu bănuială pe ţăran, porunci unui soldat să-l cheme pe centurionul Cappa.

— Unde ai învăţat atît de bine limba latină ?

— Veneam zi de zi în cetate cu vînat proaspăt şi doi ani de zile am făcut cărăuşie la Philipopolis.

— Eşti om liber, prin urmare ?

— Da, şi cetăţean roman.

Apăru Cappa şi răspunzînd cu voie bună la plecăciunea ţăranului, se apropie de tribun.

— Îl cunoşti pe acest om ? îl întrebă comandantul.

— Desigur, tribune. E Asdus din Sucidava-sat. Îl cunoşteau toţi ostaşii din castru. Cum de ai scăpat teafăr, Asdus ? Satul tău e ras de pe faţa pămîntului.

— Am fost plecat în cărăuşie, centurioane, şi m-am întors azi dimineaţă.

— Zici că l-ai găsit pe Caliga ? Unde e ?

— În bordeiul meu, în pădure.

Cappa se întoarse către Marcellinus.

— Tribune, porunceşte să mă duc cu patru ostaşi să-l aduc pe Caliga.

Marcellinus se sculă şi făcîndu-i semn să-l urmeze, intră în cort.

— Cappa, acest ţăran mi se pare suspect. Singurul care a scăpat ştie bine latineşte, dă tîrcoale lagărului noaptea, zice că venea des în cetate. Nu cumva v-a vîndut ?

— Nu, tribune, îl cunosc. E un tînăr cinstit şi inimos şi de cînd îl cunosc ştiu că visul său e să devină soldat roman.

— Am putea să-l recrutăm. Faptul că a salvat un ostaş roman merită o răsplată bună.

Pînă-n dimineaţă, îngrijit de vraciul detaşamentului, Caliga şi-a revenit. Adus pe targă lîngă cortul comandantului, a putut chiar să vorbească.

— Ce s-a întîmplat cu tribunul Lucius Longinus ? întrebă Marcellinus.

— Tribunul, centurionul Agatus şi cu mine, zise în sfîrşit Caliga abia auzit, ne apăram împotriva unei cete numeroase de duşmani. Mulţi din ei au căzut, dar pînă la urmă ne-au copleşit. Eu primul am primit o lovitură de coasă în şold şi am căzut, dar înainte de a-mi pierde cunoştinţa i-am văzut pe tribun şi pe centurion sugrumaţi de arcanele sar-

maţilor şi tîrîţi pe jos. Cînd mi-am revenit era spre ziuă şi totul se sfîrşi pentru ai noştri. Duşmanii umblau de colo pînă colo şi-i omorau pe cei care mai aveau viaţă în ei. Atunci m-am tîrît cum am putut şi m-am ascuns sub nişte scînduri. Din pricina sforţării am leşinat şi m-am trezit de abia astăzi. Asta-i tot ce ştiu, tribune.

Morţii au fost incineraţi pe rugul uriaş înălţat pe o movilă. Li s-au dat toate onorurile după lege, iar deasupra locului de veci camarazii înălţară un tumul din piatră de rîu. În vîrf au înfipt un trunchi de stejar, curăţat de crengi, în afară de două, rămase ca nişte braţe ce invocă răzbunarea. În capul trunchiului fixară o cască, pe braţele acestuia — arme, iar în mijlocul trofeului bătură în ţinte scutul veteranului Barba.

*

Asdus cîntări suliţa în mînă.

— Ar putea să fie mai grea, decurioane, zise el către Caliga.

— În armata romană toate suliţele cîntăresc la fel.

Asdus rîse, scuturîndu-şi pletele, arătîndu-şi dinţii săi albi şi tari ca de lup.

— Mă voi descurca şi cu asta.

Caliga alese din carul cu arme un paloş mai greu, un scut şi un coif de piele.

— Nu rîde prosteşte ! Ţine-le şi îngrijeşte-le ! De acum înainte asta ţi-e familia, nevasta şi copiii. Platoşă nu am. Du-te la cohortă, la Capito. Să treci pe la bărbier să-ţi taie chica asta de barbar.

Bătrînul îl privi cum se depărtează. Înalt, spătos, cu părul negru curgîndu-i pe umeri. Mergea călcînd cu grijă printre rîndurile soldaţilor ce se odihneau în aşteptarea cinei. Soarele apunea. Globul turtit, ireal de mare, vibra în boarea depărtării. Totul părea neobişnuit în acest crepuscul şi Asdus, pă-

şind spre soare, părea un gigant care-şi duce ofrandele către tronul de aur al marelui Jupiter.

— Face-ţi focurile, soarele a apus de mult ! porunci Caliga oamenilor săi.

— Facem îndată, decurioane. Ţîntarii au şi început să bîzîie.

— Puneţi bălegar pe foc ! Caliga strivi un ţînţar şi adăugă încetişor : Eh, dragii mei ! soldatul trebuie să ştie să lupte nu numai cu foamea şi setea, dar şi cu ţînţarii. Dacă n-ar fi acestea şi nici căldura prea mare şi nici frigul prea înţepat, de tine şi de mine n-ar mai fi nevoie în armată. Războiul ar fi fost asemănător unei reprezentaţii de teatru. Toţi filfizonii, leneşii şi mîncăcioşii ar fi năvălit sub acvile.

Focurile lagărului lui Oescus, înghesuite de întuneric, ardeau încolăcindu-şi vîlvătaiele cu fumul. La lumina şi căldura lor se adunau laolaltă gazde şi musafiri, soldaţii din garnizoană şi oamenii lui Marcellinus, pedeştrii şi călăreţii, auxiliarii iliri adunaţi din provincie şi sclavii aduşi pentru încărcarea vaselor.

Asdus îşi făcea loc prin forfota lagărului spre cortul lui Caliga. Vestmintele-i de ostaş şi armele îl făceau şi mai impunător. Pînă şi veteranii arţăgoşi, totdeauna gata de ceartă, se dădeau la o parte în faţa acestui uriaş frumos. Poate numai Marcellinus, tribunul, s-ar putea măsura cu el în înălţime ; în lărgimea umerilor însă nu avea potrivnic.

Caliga scormonea focul cu un băţ. Faţa-i brăzdată de urmele rănilor vechi şi noi era groaznică. Barba sură, pîrlită la Sucidava, se zburlea ca o mirişte. Soldaţii care nu-l cunoşteau îl priveau cu o frică aproape mistică. Cine-l cunoştea însă, ştia că în dosul acestei înfiorătoare măşti se ascundea o minte limpede şi un suflet de aur.

Asdus îşi scutură cîrlionţii uzi de sudoare şi-şi aşeză cu grijă armele lîngă cort. Apoi scoase din traistă două bucăţi de carne, cîteva cepe, o căpăţînă de usturoi şi o pîine.

— Am adus de mîncare de la centurie. Astă seară gătim singuri.

Cu aceste cuvinte luă ceaunul soios şi coborînd pînă la rîu se apucă să-l frece cu nisip.

Malul era înţesat de oameni. Un soldat spălîndu-şi tunica cînta :

„O Tarentum, dulce ţară,
Cînd te-oi revedea ?..."

— Eşti chiar din Tarentum ? îl întrebă un altul.

— Nu, dar ce are a face ? Aşa zice cîntecul.

— După vorbă pari a fi din Trinacria.

Soldatul oftă :

— Acolo m-am născut, dar guvernatorul ne-a sărăcit şi tata a trebuit să plece în Spania.

— Eşti spaniol deci, ca şi împăratul.

Soldatul oftă din nou, frecîndu-şi cu îndîrjire tunica cu nămol de rîu.

— Da, da ! Numai că el este cel mai mare, iar eu cel mai mic. Eu mănînc linte şi carne de berbec, iar el prepeliţe cu smochine. El este divin, iar eu...

— Sst ! Nu da drumul la gură, nu sîntem singuri aici. Bine că zeii ni l-au dat pe el şi nu pe un altul. Oricum e un stăpîn mai bun şi mai drept decît alţii şi ştie cîteodată să răsplătească.

— Păi, frate, atîta nădejde am şi eu — să mă aleg cu ceva pămînt în ţara asta mănoasă ; altfel, aş fi dezertat de mult la duşman.

— Să vedem mai întîi dacă îl vom putea răpune.

— Şi dacă vom rămîne în viaţă.

— Tocmai. Mîine trebuie să sosească şi bătrînul Longinus cu toate trupele din Dacia Minor. E o forţă. Am auzit că vom merge în susul Alutei, în întîmpinarea grosului armatei.

— Aşa e ! Dar ai auzit că fiul lui Longinus a căzut prizonier la daci ?

— Asta nu mă bucură de loc. Bătrînul prefect trebuie să fie foc, iar oalele o să se spargă în capul nostru.

— Longinus şi fără această pierdere era destul de sever. Sub comanda sa nu puteai să răsufli, d-apoi acum...

Soldatul dădu trist din cap.

— Dar nu vom fi sub porunca lui decît pînă la unirea cu restul legiunii. Vom răbda niţel şi pe urmă îl recăpătăm pe Adrian. După mine, ăsta e cel mai blînd dintre toţi.

— Aşa crezi tu. E lup în piele de oaie.

— Sst ! Iar începi ?

— Bine, tac! Spune-mi, Longinus ştie de pierderea fiului său ?

— Legionarii lui Marcellinus spun că nu. Ei au venit cu vestea de-a lungul fluviului pe cînd prefectul a tăit ţara de-a curmezişul.

*

Îndată ce oştile din Dacia Minor se adunară la Oescus, vestea distrugerii castrului din Sucidava se şi împrăştiase printre ostaşi. Acei care au fost de faţă la raportul comandantului Tibertinus îl văzură pe prefectul Longinus cercetînd cu înfrigurare rîndurile oştenilor ; nu ştia nimic despre tragedia de la Sucidava. După raport îi făcu semn lui Marcellinus să-l urmeze şi urcă în grabă scările pretoriului.

Peste puţin timp tribunul ieşi pripit şi fără să răspundă la întrebări se închise în locuinţa sa. Nici prefectul nu mai ieşi în ziua aceea.

A doua zi, pămîntiu şi tras la faţă, inspecta trupele adunate ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Îşi vedea de treabă ca de obicei, însă fără acea vioiciune dîrză ce-l caracteriza pîn-acum.

Totuşi, îndeplinindu-şi îndatoririle de cetăţean, Longinus nu uita nici pe acelea a unui bun părinte.

În timpul acelor cîteva zile cînd trupele se reechipau în aşteptarea ordinului împărătesc, Longinus s-a întreţinut cu oameni cu care nu ar fi stat de vorbă mai înainte. Numai Marcellinus şi Cappa erau iniţiaţi în demersurile sale secrete şi se consulta cu ei în timpul său liber. Ei îi aduceau tot soiul de oameni : negustori şireţi, greci, iliri şi traci ; căpitani de galere arşi de soare ; oamenii simpli de dincoace şi de dincolo de Danubiu. El le punea întrebări fără ca ei să bănuiască ce urmăreşte. Mai toţi erau asiguraţi că discuţiile ce le aveau cu prefectul sînt în legătură cu campania ce se pregătea.

A treia zi după ce s-a întreţinut îndelung cu Cappa, Longinus s-a dus în port. Deunăzi acostase o galeră care făcea

cursa între Ostia şi Drobeta. Vasul se legăna uşor cu cele două sute de vîsle trase înăuntru şi pînzele strînse pe catarg. Căpitanul, un fioros lup de mare, cu numele Ulpius Fronto, măgulit de vizita distinsului general, îl pofti la bord.

— Nobile Longinus, cu ce-ţi poate fi de folos umilul tău servitor ? Să-ţi duc o scrisoare la Ostia, ori să iau vreun pasager pînă la un oraş ca lumea ? Porunceşte, îţi voi îndeplini orice dorinţă.

— Aş vrea să-ţi văd dezertorii ce-i ai pe bord.

— Dezertorii ? Nobile, dar ce ai putea să vezi la lepădăturile acelea ?

— Aş vrea totuşi să-i văd, îi tăie vorba prefectul.

— Fie, nobile, cum doreşti, dar netrebnicii aceştia trebuiesc descătuşaţi şi spălaţi înainte de a putea apare în faţa unei persoane ca tine.

Longinus făcu un gest de nerăbdare. Nu-i plăcea vorbăria. Acest Fronto era un brav şi neînfricat căpitan, dar şi o brută fără seamăn.

— Nu trebuie nimic, căpitane, vreau să mă duc jos să-i văd.

— Nobile, voia ta este poruncă pentru mine, dar n-aş vrea să te expui. Am acolo, jos, vîslaşi puşi în lanţuri de zeci de ani. Ăstora nu le e frică de nimic ; ar putea să te lovească ori să te insulte.

— Văd că nu-i prea preţuieşti pe vîslaşii tăi ?

Fronto rînji :

— La ce bun să-i preţuiesc ? Viaţa oamenilor nu preţuieşte nici cît o ceapă degerată. N-aş avea curajul să pariez un singur ban pe oricare din oameni, chiar din lumea întreagă. „Azi eşti viu şi mîine mort", zice un cîntec, iar pielea omenească nu-i bună nici pentru o pereche de sandale.

Cu un gest larg căpitanul îl pofti pe prefect să-l urmeze. Se opri lîngă trapa prin care se pătrundea pe puntea vîslaşilor. Cu piciorul pe prima treaptă a scării, Fronto îşi dădu bonetul frigian pe o ureche, clipi cu înţeles şi zise :

— Să mă ierţi, nobile, dacă aerul de jos nu-ţi va prii.

— Nu face nimic. Am mai coborît cu în cala corăbiilor.

Un miros greu, respingător de corpuri murdare, de urină şi vase nespălate, îl izbi cu duhoarea lui. Pe această punte, joasă şi întunecoasă, moţăiau pe bănci fiinţe, care cu greu se

puteau denumi oameni. Înlănțuiți doi cîte doi, față-n față la cîte o vîslă, aceste arătări zburlite, cu chipuri de strigoi, n-aveau nimic omenesc în ele. La auzul pașilor pe scara scîrțîitoare, cîteva capete se ridicară, trezite din amorțeala lor.

Longinus păși pe spațiul liber din mijloc. Paznicii, niște monștri fioroși, îmbrăcați în tunici jegoase, pe vremuri roșii, se ridicară de la o masă din fund la care jucau zaruri.

— Unde sînt dezertorii ? întrebă încet Longinus.

— Aici, nobile Longinus, aici ! Fronto îmbrînci un paznic ce-i stătea în drum cu o expresie tîmpită pe față. Merseră pînă-n fund.

— Hei, voi din Drobeta, sculați-vă ! Își însoți vorbele cu cîteva lovituri de picior.

Oamenii se treziră din starea de apatie ce-i cuprindea, ori de cîte ori încetau să vîslească. În capătul celălalt, unul căscă zgomotos. Un altul rîse cu nuanțe nebunești în glas.

Chipuri palide, cu bărbi încîlcite îl fixară pe Longinus cu ură, frică și curiozitate. Erau acei dezertori despre care aflase prefectul în convorbirile lui cu negustorii și marinarii.

— Aceștia sînt mielușeii pe care i-am căpătat la Drobeta și tocmai la timp, căci îmi muriseră cîțiva.

Din partea opusă se auzi din nou un rîs de nebun. De astă dată rîdea în gura mare.

— Gura, Aquila, se răsti Fronto, ai uitat unde te afli ?

— Ha-ha-ha, eu n-am uitat. Ho-ho-ho, Aquila n-a uitat, nu-u-u-u ! Ce vrea înzorzonatul ? Nu cumva a venit să mă schimbe ?

Fronto se încruntă și făcîndu-i semne paznicului, spuse :

— I-ai vîsla, Zimos, ia-i !

Paznicul se repezi prefăcîndu-se că vrea să-i smulgă vîsla nebunului.

— Nu-u-u-u, nu ți-o dau ! E a mea, numai a mea, striga nebunul, strîngînd vîsla la piept. Nu-u-u-u, nu ți-o dau ! Căpitane, te implor, pe toți zeii, spune-i să nu mi-o ia !

Descumpănit de această scenă, Fronto se scuză :

— Nobile Longinus, să nu te superi, e nebun. A fost pe vremuri un faimos pirat, acum e o zdreanță. A căpiat și nu-i mai pasă de nimic. Nu-i e frică nici de bici, nici de foame, dar îi e frică că-i vom lua vîsla. E straşnic vîslaş. Vîslește și cîntă și vîslind uită de toate.

Pe paznic îl amuza acest joc. Îl lovea în cap pe nebun cu coada biciului şi trăgea spre el vîsla. Aquila se agăţa de ea ţipînd ca din gură de şarpe.

— Lasă-l ! zise Longinus poruncitor.

Deodată din grupul dezertorilor se auzi o voce nehotărîtă, rugătoare :

— Salve, prefecte ! Nu-ţi mai aminteşti de mine ?

Longinus tresări căci vocea i se păru cunoscută. Îl privi cu băgare de seamă pe omul slab, zdrenţăros, cu chipul năpădit de o barbă deasă, sură, dar nu putu să-şi amintească unde l-a mai văzut.

— Sînt Filimon, nobile, Servius Filimon, fost centurion din cohorta a doua. Am luptat sub comanda ta.

De cum îi auzi numele, Longinus îşi aminti numaidecît şi totuşi răspunse cu răceală :

— Nu-mi amintesc. Cînd ai dezertat ?

— Acum doi ani.

— De ce-ai făcut-o ?

— Comandantul meu cel nou m-a nedreptăţit şi m-a ameninţat că mă degradează cînd am încercat să mă apăr. Am fugit atunci la daci. Ştii doar, am fost un bun constructor. La ei am făcut acelaşi lucru.

— Hm ! Şi cum ai nimerit în mîinile noastre ?

— Regele Decebal m-a trimis să văd ce se contruieşte la Drobeta. Travestirea nu m-a ajutat, un fost camarad m-a recunoscut şi m-a predat.

Longinus se încruntă şi zise cu severitate :

— Eşti un nemernic. A fi dezertor este cea mai mare crimă.

Prefectul se întoarse brusc şi plecă.

Fronto zăbovi jos cîteva clipe, apoi urcînd treptele, două cîte două, îl ajunse din urmă pe prefect.

— Nobile Longinus, te-am rugat să nu intri acolo. Locuri ca acestea nu sînt pentru oameni cumsecade. Erai cît p-aci să fii insultat de aceşti netrebnici.

Bătrînul nu-i răspunse şi numai cînd ajunse la capătul schelei care lega puntea de mal, se întoarse şi-l întrebă :

— Cît mai stai la Oescus ?

— Ştiu eu, nobile ? Vreo două-trei zile, pînă voi încărca pieile care sînt în drum spre port.

— Astă seară te aştept la mine. Vom vorbi de unele lucruri la un pahar de vin de Falern. Bătrînul zîmbi silit. Mai am cîteva amorfe din această licoare.

. . . . . .

Fronto trăgea adînc pe nări mireasma vinului, închizînd ochii de plăcere. Gustă puţin, îşi clăti gura, apoi plescăind din limbă, cum fac degustătorii de vinuri, zise :

— Nectar demn de zei. De mult n-am mai băut un Falern ca acesta.

— Este din pivniţele mele, de aceea îţi pot garanta că este veritabil.

— Nobile, strigă Fronto cu entuziasm, gustul lui este chezăşia cea mai bună.

Neluînd în seamă lipsa de politeţe a căpitanului, prefectul ridică cupa :

— Să bem pentru reuşita călătoriei tale în patrie !

Fronto rîse zgomotos :

— Nobile amfitrion, oamenii practici spun că patria este acolo unde e bine, şi au dreptate. M-am născut la Benevent, dar tatăl meu era de fel din Massilia ; am casă şi avere la Dyrrachium, dar nu stau acolo nici zece zile pe an. Atunci, unde-mi este patria ? Cred că este peste tot unde mă simt bine. Mai degrabă să bem pentru reuşita războiului pe care divinul este gata să-l înceapă cu Decebal.

— Vivat !

Longinus îl studia pe acest temerar om al mării, aşezat comod în faţa sa. Vroia să-l cunoască la un pahar de vin, căci oamenii se schimbă cînd beau vin, mai ales cînd beau un vin bun. Jucîndu-se cu ciucurii perniţei pe care-şi sprijinea cotul, zise, aşa, deodată :

— Căpitane, vrei să mi-l vinzi pe Filimon ?

Fronto, care tocmai luase o gură de vin, era să se înece. După ce-i trecu, se ridică şi holbîndu-se la prefect, exclamă :

— Să-l vînd pe Filimon ? Dar... la ce ar putea să-ţi folosească ?

Longinus se ridică încet de pe pat. Cicatricea i se înălbi. Îi era penibil să se înjosească în faţa acestui plebeu, dar n-avea încotro.

— Vino mai aproape. Aşa ! Şi... să vorbim încet. Ceea ce-ţi propun este o afacere şi nu trebuie să te intereseze nimic altceva decît preţul... înţelegi ?

— Nu înţeleg ! se încăpăţînă Fronto.

— Am nevoie de omul acesta şi vreau să-l cumpăr.

— Dar nu e de vînzare, nobile.

— Dacă ai vrea, ar fi.

— Dar e dezertor şi-l am în primire. Răspund pentru toţi aceştia. Ei sînt deţinuţii, iar eu temnicierul.

Bătrînul îl privi cu înţeles.

— Aşa este, dar banii au o putere magică, ei deschid închisorile, rup lanţurile, dezvinovăţesc pe cei vinovaţi.

Fronto se scărpină în ceafă cu ciudă. Privirile-i deveniră neastîmpărate. Dădu de cîteva ori din cap.

— Da, da ! Dar nu văd cum aş putea-o face.

— Te priveşte. Cred că te pricepi mai bine decît mine la o astfel de treabă. Mie să-mi spui doar cît îţi trebuie ca să te descurci.

Fronto se aşeză la loc, goli cupa pe nerăsuflate şi scărpinîndu-se în barbă începu să-şi facă socotelile.

— M-ai luat prea repede. Nu ştiu ce să fac. Dacă ţi l-aş da pe Filimon aş putea să am neplăceri mari. Ştii cît este de sever împăratul cînd e vorba de încălcarea legii. Tot aşa sînt şi guvernatorii şi prefecţii, doar sînt oameni aleşi de el.

Longinus deschise un scrin de palisandru şi scoţînd din el o pungă de piele, o cîntări în palmă şi zise încet :

— Aici sînt două sute de galbeni. Cred că ajunge ca să astupi gura oricui.

Fronto nu întinse mîna şi lăsîndu-şi ochii în jos, dădu din cap :

— E foarte greu să fac ceea ce îmi propui.

Atunci Longinus, tot atît de calm, scoase din frumosul scrin încă o pungă, la fel.

— Un fiu de prinţ nu merită o astfel de răscumpărare.

Fronto îşi descreţi fruntea ca prin minune şi punînd mîna pe cele două pungi le băgă în sîn. Oftînd, murmură :

— E al tău, dar nici nu-ţi poţi închipui cîte necazuri pot avea de pe urma acestui tîrg. Mi-e teamă să nu trăncănească ceilalţi dezertori, căci sînt cu toţii oameni isteţi. O fac numai din stimă pentru un nobil şi vestit conducător de oşti. Te rog însă, nobile Longinus, ca toate să rămînă între noi.

. . . . . .

La capătul dinspre apus al portului se afla o colibă părăsită. Căpitanul Fronto urmat de altcineva, învelit într-o manta lungă, se apropie cu băgare de seamă, bîjbîind în întuneric.

O umbră se desprinse de lîngă zid şi le ieşi întru întîmpinare.

— Tu eşti, căpitane Fronto ?

— Eu, cine întreabă ?

— Cappa.

— În regulă. Unde-i prefectul ?

— Înăuntru, te aşteaptă.

Fronto îl îmboldi pe însoţitorul său şi intră după el pe uşa joasă. În dreptul deschizăturii pătrate, ce-i servea odăii de fereastră, se profila un cap în coif.

— Salut, prefecte ! Ţi l-am adus pe Filimon după cum ne-a fost vorba.

Apoi, izbindu-l cu pumnul în ceafă pe însoţitorul său, Fronto mormăi înciudat :

— În genunchi, cîine ! Sărută-i picioarele nobilului Longinus, care ţi-a dat prilejul să mai păşeşti o dată pe pămîntul tare şi să vezi stelele deasupra capului tău. De-ar fi fost după mine, n-ai mai fi ieşit niciodată.

— Lasă-l ! îl întrerupse prefectul. Îţi mulţumesc şi te rog să ne laşi singuri. Am eu o răfuială cu omul acesta. Du-te sănătos pe corabia ta, Fronto, şi spune-i lui Cappa să intre !

— Porunceşte, prefecte ! zise Cappa intrînd.

— Du-te şi stai la pîndă ! N-aş vrea ca cineva să ne audă. Fronto a plecat, nu-i aşa ?

— L-am urmărit cu privirea pînă l-am putut vedea. S-a dus în port.

Rămas singur cu Filimon, bătrînul zise :

— Nu-ţi fie frică, băiete, nu-ţi voi face nici un rău. Scoală-te şi întoarce-te ca să-ţi tai legăturile.

Buimăcit, Filimon îşi freca încheieturile amorţite.

— Ceea ce îţi voi spune nu trebuie să ştie nimeni, mă înţelegi, nimeni ! Eşti un om bun, te cunosc ! Nu te consider trădător, cu toate că ai fost înlănţuit pe galeră pentru trădare. Îţi dau posibilitatea să te reabilitezi şi să devii din nou cetăţean onorabil. Nu-ţi pun nici o condiţie, am doar o singură rugăminte. . . . . .

Filimon îl privi uimit. Mîndrul Longinus se roagă de el ?

— Fiul meu, tribunul Lucius, continuă bătrînul, îl cunoşti ? A căzut în robie la daci. Nu am nici o veste despre soarta lui. Nu ştiu unde l-au dus, dar bănuiesc că îl vor duce la Decebal ca să-i stoarcă informaţii despre forţele noastre armate. Tu care cunoşti Dacia şi obiceiurile dacilor, tu care-l cunoşti pe însuşi Decebal, ai putea să-mi faci un mare serviciu.

— Care, prefecte ? întrebă Filimon cu vocea sugrumată.

— Să te întorci la curtea lui Decebal, să te informezi despre fiul meu şi ori să-i înlesneşti răscumpărarea, să ştii, sînt gata să dau toată averea mea pentru a-l vedea scăpat, ori să-l ajuţi să evadeze. Ţie, în schimbul acestui serviciu, îţi promit reabilitarea în viitor, iar deocamdată libertatea.

— Libertatea ? Filimon repetă ca un ecou acest cuvînt. Îl cuprinse bucuria. Este adevărat ce spui, prefecte, sau vrei doar să-ţi baţi joc de un nenorocit ?

— Cît se poate de adevărat.

Filimon se prăbuşi în genunchi şi apucînd mîna bătrînului o acoperi de sărutări.

— O, îţi mulţumesc, stăpîne. Nu voi mai putrezi în mucegăitul fund de corabie, ferecat pe veci de bancă. Viaţa mea îţi aparţine şi nu trebuie să mă rogi să-ţi fac un serviciu, poţi să-mi porunceşti !

*

Marele pod peste Danubiu era terminat şi ultimele schele date jos. Sclavii supraveghiaţi de soldaţi îl curăţau de moloz.

În acea seară de început de iunie, Traian, împăratul Romei, aşezat comod într-un jilţ pliant, cu generalii şi colaboratorii săi alături, privea măreaţa înfăptuire a geniului uman.

Evenimentul într-adevăr era de o copleşitoare importanţă. Era poate unicul în felul său, din toată istoria de pîn-atunci a omenirii. În sfîrşit, cele două maluri ale bătrînului fluviu,

hotarul de veci între cele două lumi : romană şi barbară, erau legate între ele.

Pentru acei ce l-au construit, l-au văzut avîntîndu-se din ce în ce mai mult, peste apa adîncă a Dunărei, adevărată inaugurare nu avea să fie a doua zi, fixată oficial, ci în acea ultimă seară, pe şantierul acela uriaş, în zgomotul de ciocane, scîrţîitul de pîrghii, în larma glasurilor ce nu încetă încă.

După multe zile de zăduf, această ultimă zi se nimeri răcoroasă. Semnul era de bun augur. Vîntul serii se juca cu părul lins, tăiat drept pe frunte, al împăratului. Cerul senin brăzdat la miazănoapte de nori prelungi se oglindea în fluviu. Pe malul celălalt, tot terenul era fortificat ; un colosal cap de pod menit să apere măreaţa înfăptuire. Printre valuri de pămînt şi şanţuri se înălţa o fortăreaţă semeaţă, cu cele cincisprezece turnuri de piatră ale ei.

Între stîlpii cheiului şi bărcile legate de ele se balansau pe apă umbre negre. În locuri deschise jucau zglobiu petele albastre, crîmpeie de cer, înconjurate de cercuri argintii. În depărtare, Dunărea părea de metal topit, iar în umbra dealurilor tracice sidefiu.

Bărcile mişunau în jurul podului. Vîslele se scufundau, apoi ieşeau scînteietoare de stropi.

Soldaţii, sclavii, meşterii se îmbarcau ori debarcau. Strigătele, comenzile, cîntecele melancolice ale nordicilor, voioase ale celor din sud răsunau de pretutindeni. Un mozaic uriaş de bărbi, plete, capete rase, tunse, cărunte, negre, blonde ; coifuri, scufii, tichii, basmale, pălării de pîslă ori paie ; corpuri arse de soare, tunici albastre, albe, roşii, verzi ; zale, platoşe, mantii, lănci, suliţe, scuturi. Mugetul vitelor de ham, a celor mînate la abator, tropotul herghelиilor de cai, călăreţi pe armăsari jucăuşi ; corturi, barăci, steaguri fîlfîietoare, depărtatele case albe ale Drobetei, toate se adunau într-o privelişte desfătătoare.

Împăratul era mulţumit. Ochii săi calmi, dar pătrunzători, puşi cam aproape de nasul lung şi cărnos, luceau de bucurie. În colţurile gurii subţiri, ferme, înflorea un zîmbet discret.

De după cotitura Dunărei, din josul apei, apăru o triremă cu vintrele purpurii, decolorate de soare. Trei rînduri de vîsle o împingeau împotriva curentului atît de puternic în acel loc. Curînd după aceea, în urma triremei, apărură altele, un şir întreg.

Traian făcu un semn lui Manlius, şeful de lucrări.

— De unde vin ?

— Divus, este flota care a sosit din Athena. Ai fost anunţat despre asta.

— Îmi aduc aminte, dar o aşteptam mai tîrziu.

— A avut un vînt prielnic, auguste.

— Cu ce sînt încărcate, Manlius ?

— Cu plumb, smoală, otgoane ; apoi cuie, scoabe, unelte de tîmplărie şi fierărie.

— Zeii sînt milostivi !

O barcă suplă se desprinse din mulţimea ambarcaţiunilor îndreptîndu-se spre chei. Vîslaşii ridicară lopeţile ; un matelot, cu o scufie frigiană în cap, prinse otgonul, aruncat de pe mal şi-l legă.

Un om frumos, între două vîrste, în haine albe, prăfuite, se grăbi să urce dîmbul. Ajuns în faţa împăratului se aşeză într-un genunchi şi arătînd spre pod cu un gest larg, puţin teatral, spuse :

— Auguste, podul de la Drobeta este terminat şi aşteaptă să treacă dincolo glorioasele tale legiuni.

— Vino mai aproape, Apollodor, zise împăratul şi cînd acela se apropie îngenunchind din nou, îi puse mîna pe umăr şi-l privi în lumina ochilor.

În viaţa mea am cunoscut mulţi arhitecţi, tu însă eşti cel mai destoinic dintre toţi. Mîine vei fi încoronat cu lauri în faţa întregii armate, iar în Damascul tău originar ţi se va înălţa o statuie.

Apollodor răspunse cu emoţie în glas :

— O divine, zeii au vrut ca talentul meu să înflorească sub augusta ta ocrotire !

— Şi acum, încheie Traian rîzînd, scoală-te, schimbă-ţi hainele şi vino în cortul meu. Vom închina cîte o cupă în cinstea izbînzii tale şi a izbînzii noastre în viitor.

Împăratul se sculă şi făcînd semn celor din jur să-l urmeze, se îndreptă spre cortul său.

Adrian, Lusius Quietus, comandantul suprem, Acilius Attianus, comandantul pretorienilor, Manlius Felix, şeful de lucrări, Apollodor din Damasc, poetul Criton îl urmară.

. . . . . .

Peste şaizeci de mii de romani au trecut podul de la Drobeta. Malul stîng fremăta de oşti. Legiunile pregătite de marş

aşteptau doar semnalul. Toate privirile erau ţintite asupra cortului de purpură al împăratului. Acolo îşi adună el sfetnicii spre a lua o ultimă hotărîre. Nu erau decît cîţiva : Quietus, Attianus, Adrian şi Manlius.

— Prieteni, zise Traian, legiunile romane au trecut pentru a treia oară Danubiul, de astă dată însă malurile acestui fluviu sînt legate prin marele pod. Augurii ne-au spus că acesta este un mare semn şi că simbolica legătură va deveni în curînd un adevăr ; nimeni nu va putea s-o mai rupă.

Împăratul îşi plimbă privirea peste chipurile grave ale generalilor. El însuşi era grav şi solemn.

— Zeii, continuă el, ne vestesc prin slujitorii lor că toate se vor petrece aşa cum vrem noi, dar zeii nu dau biruinţă decît celor destoinici ; dacă nu vom reuşi să fim la înălţimea marelui nume de romani, de militari disciplinaţi, de faimoşi cuceritori, zeii se vor mînia şi vor trimite fulgerele lor ucigătoare asupra capetelor noastre. Acum optsprezece ani Cornelius Fuscus făcuse greşeala de a nesocoti şi de a subaprecia puterea dacilor. El plecă la război ca la o plimbare şi legiunile noastre nu s-au mai întors. Şi noi, acum doi ani, ne-am avîntat în această ţară sălbatecă fără să ne gîndim la multe lucruri folositoare. Acum avem experienţă şi acest fapt adăugat la disciplina şi credinţa nestrămutată în steaua Romei, ce nu apune niciodată, va face să biruim. Vom smulge de pe cetăţile dacilor stindardele lor fioroase. De astă dată îl vom învăţa minte pe perfidul Decebal şi-i vom tăia avîntul de a mai cotropi provinciile romane.

Putem porni chiar acum, continuă Traian, vreau însă să vă gîndiţi pentru ultima oară, şi pînă nu e tîrziu, la drumul pe care l-am ales. Oare am cîntărit bine şansele preferînd Valea Alutei acelei a rîului Tsierna ? Vorbiţi, vreau să vă mai aud o dată pronunţîndu-vă pentru şi împotriva acestei întreprinderi !

Privirile tuturor se îndreptară către Quietus, comandantul suprem, strateg neîntrecut. Acest maur tuciuriu îşi netezi părul cărunt, rărit la frunte, şi cu vocea-i guturală zise :

— Auguste, tu eşti prudenţa întruchipată şi pentru asta îţi sînt recunoscător. Tu ai primit planul meu de a pătrunde în regatul lui Decebal prin Valea Alutei şi dacă aş fi fost sigur că duşmanii ne aşteaptă acolo, aş fi renunţat eu primul la el. Duşmanii ne aşteptau însă, din fericire, pe drumul bă-

tătorit de pe valea Tsiernei, acolo ei şi-au reclădit cetăţile distruse şi au pus mîna pe castrele noastre. Surpriza va fi mare şi va împărţi oştile duşmanilor în două. Unii dintre noi au obiectat că drumul Alutei este mult mai lung şi nu prea cunoscut, dar ce contează asta faţă de argumentele de mai sus. Pe lîngă toate acestea, faptul că Valea Alutei este mai largă şi mai accesibilă pledează pentru cauza noastră. Am spus ce aveam de spus !

— Sînt şi eu pentru acest plan, răspunse Attianus, dar şi de astă dată am să spun ce mă frămîntă. Pînă a ajunge la Aluta, chiar dacă vom merge de-a dreptul, încălecînd dealurile, în afară de trecerea a nenumăratelor rîuri şi pîraie, vom avea de înfruntat seminţiile numeroase de barbari care locuiesc acolo. Adevărat, avem multe veşti despre intenţiile lor de a ni se supune, dar nu putem conta numai pe aceste veşti. În caz contrar, noi ne vom fărîmiţa elanul înainte de a ajunge la Aluta. În război, totul trebuieşte cîntărit pînă la ultimul dram. Am vorbit !

Cîteva clipe se scurseră în linişte. Traian se uita gînditor la o hartă întinsă în faţa lui. Plimbîndu-şi stylul de aur peste liniile drepte şi frînte ale drumurilor militare şi civile, înclinîndu-se din cînd în cînd ca să vadă mai bine cifrele distanţelor notate pe diferite trasee, zise :

— Vorbeşte, Adrian, de ce te tot scarpini în barba ta de filozof ?

— Vroiam să vorbesc ultimul, sînt cel mai tînăr aici.

— Vorbeşte, vorbeşte, am băgat de seamă că te frămîntă un gînd. Să nu-l pierzi !

— Auguste, am vrut să spun că Attianus are dreptate fiind îngrijorat, însă nu are de ce să se teamă de trecerea cursurilor de apă, căci vara fiind timpurie şi uscată, rîurile aproape că au secat. Am veşti precise despre asta. În ceea ce priveşte seminţiile gete care locuiesc pe dealurile dintre Dunubiu şi Aluta, ele nici nu s-au gîndit încă să plece în munţi la Decebal, cu toate că acesta îi ademeneşte într-una şi chiar le ameninţă cu represalii.

— Bine, îl întrerupse Traian, dar ele ar putea încă să plece.

— Nu, divine, dacă n-au făcut-o pîn-acum, n-or să mai plece. Vestea schimbării drumului o să ne preceadă, şi ele, mai ales seminţia piegeţilor, n-o să-şi lepede avutul în mîinile

noastre. Aceşti piegeţi sînt foarte numeroşi, dar nu prea războinici. Socot că e mult mai prudent să nu-i aţîţăm şi să-i atragem de partea noastră cu orice preţ. Toată reuşita campaniei atîrnă de pacea şi liniştea din spatele oştirilor noastre.

Traian rîse :

— Adrian, tu eşti un fanatic al păcii. Nu uiţi niciodată să adaogi ceva din teoria ta a pacificării barbarilor cu ajutorul blîndeţii. Îţi admir perseverenţa, dar îţi repet încă o dată : trebuie să-i smulgi duşmanului armele din mînă, apoi să-l pui în lanţuri ca să ţină minte copiii copiilor lui cît este de rău să te cerţi cu străvechea Romă. Numai atunci cînd toţi barbarii vor fi puşi în genunchi, va începe era păcii, la care visezi atîta.

Adrian se încruntă. Căsătorit cu sora lui Traian şi desemnat să-i fie urmaş la tron, el putea să-şi permită acest gest.

Manlius Felix era cu totul pentru planul lui Quietus.

— Cred, zise el, că în război nu există alt factor mai important decît surpriza. Decebal nu ştie nimic de acest plan al nostru şi chiar de ar fi ştiut, nu mai are timp să fortifice valea Alutei. Cu atît mai mare o să-i fie surprinderea şi zăpăceala cînd ne va vedea îndreptîndu-ne într-acolo unde nu sîntem aşteptaţi.

— Atunci, aşa să fie ! zise Traian cu hotărîre. Oştile din Dacia Minor şi din Tracia se adună la Oescus. Adrian !

— Poruncă ! .

— Trimite, pe o corabie militară, un curier la Oescus, cu poruncă lui Longinus şi Servilius să pornească în susul Alutei, îndată ce vor sosi cu toţii acolo. Mesajul să fie secret, sigilat !

După asta, Traian îşi puse coiful şi se lăsă îmbrăcat de către doi sclavi. Aceştia îi puseră platoşa sclipitoare, îl încinseră cu un paloş scurt aurit şi-i atîrnară de umeri o superbă mantie stacojie, tivită cu benzi ţesute în fir de aur.

— Sus stindardul ! porunci împăratul ieşind din cort.

Un pretorian voinic, stegar împărătesc, se repezi să-i îndeplinească porunca.

Bucata de mătase roşie se înălţă spre cer. Trîmbiţaşii îşi ridicară trîmbiţele în formă de balauri răsuciţi.

Clar, sonor, cu nuanţe elegiace, răscolitor, sunară pîlniile de argint, trezind lagărul din aşteptare.

Încă un gest de a lui Traian şi cîţiva călăreţi în mantii roşii porniră în diferite unghere ale lagărului.

Din locul înalt unde se afla cortul împărătesc se vedeau manevrele imensului furnicar omenesc. Centuriile se adunau în cohorte, cohortele îşi ocupau locul în cadrul legiunilor şi în curînd imensele patrulatere aliniate hăt departe, unde pîcla dimineţii înceţoşa vederile, înmărmuriră în poziţia de drepţi.

În clipa în care împăratul încălecă şi ridicînd mîna dădu semnalul de plecare, un imens vuiet izbucnit din zeci de mii de guri se rostogoli spre zări :

— Vivat Traian imperator !

Cohortele ecvestre ale numizilor şi galilor, evoluînd cu dibăcie, fluturîndu-şi mantiile albe şi pieile de animale, ieşiră cele dintîi din Drobeta, pornind spre răsărit.

*

Vestea neaşteptată, că Traian alesese un alt drum, străbătuse munţii şi ajunsese la urechile regelui Decebal. Consternarea era mare şi în vreme ce seminţiile dacice răsculate se zbăteau în îndoieli şi cîntăreau consecinţele ce ar fi putut avea stratagema genială a împăratului, oastea romană cobora în grabă, neîmpiedicată de nimeni, de-a lungul rîului Amutria. Era aici un străvechi drum de negoţ amenajat de romani şi întreţinut întrucîtva de triburile dacice de prin partea locului. Punţile şi podurile peste afluenţii Amutriei n-au fost dărîmate, populaţia părea liniştită şi chiar supusă. Zilnic Traian primea delegaţii din tîrguri şi sate care îl asigurau de intenţiile lor paşnice. Experienţa primului război îi făcea prevăzători. Aveau grijă să trimită în faţa împăratului numai oameni de soi „pileati", oameni bătrîni şi aşezaţi cu care se putea înţelege.

Fiecare dac îşi aducea aminte cît de neînduplecat a fost Traian în cursul primului război şi cu cîtă severitatea respingea soliile, dacă găsea în sînul lor „comati", oameni simpli, socotind aceasta drept jignire adusă divinităţii sale.

Pîndarii şi cercetaşii daci văzînd apropierea groaznicei armate, căreia nimic nu-i putea sta împotrivă, se întorceau înspăimîntaţi la cei ce i-au trimis.

Triburile de dincoace de munţi, mai ales acelea din partea şesului, aveau cu totul alte păreri despre expansiunea străinilor decît triburile răsculate de dincolo de munţi. Prea mulţi străini, călători şi negustori mişunau în cîmpie, stricînd vechile obiceiuri şi ademenind oamenii cu fel de fel de lucruri noi. Negoţul pe care-l făceau localnicii cu veneticii le aducea bani şi bunăstare, în schimb îşi pierdeau puţin cîte puţin independenţa politică. Totuşi, mai erau şi aici în sud oameni mîndri. Războaiele şi răscoalele lui Decebal îi aduseră acestuia faimă, ţesînd în jurul frunţii lui o aureolă de erou. Mulţi tineri, înflăcăraţi de lupta acestui dîrz conducător, treceau pe faţă sau în ascuns de partea lui. Fără să-şi dea seama de primejdia expansiunii străine, simţeau instinctiv că trebuie să i se împotrivească. Dar, din aceştia erau puţini.

Nemulţumiţii plecau din sate şi tîrguri şi organizîndu-se în cete luau drumul băjeniei. Unii din ei, răspunzînd chemării bătrînului Decebal, se adunau sub steagurile sale, alţii se ascundeau prin păduri, dînd tîrcoale satelor, pîndind şi hărţuind oştile romane. În ura lor neîmpăcată pentru năvălitori şi scîrba pentru conducătorii lor laşi, nu se mulţumeau cu chemările regelui dac, ci se puneau pe treabă pe loc, fără întîrziere, plini fiind de nerăbdare şi de dorinţa de a se răfui cu musafirii nepoftiţi. Aceşti singurateci ambiţioşi în loc să-l ajute pe Decebal, îi puneau beţe în roate, în loc să-i sporească numărul oştilor, îşi lăsau cetele măcinate şi fărîmiţate de duşman, de un duşman bine organizat care în ale războiului poseda o practică multiseculară.

Neînfricatul Decebal trimitea mereu soli, ademenindu-i, rugîndu-i să amîne deocamdată visurile de răzbunare şi să vină la el.

La vărsarea Amutriei în Gilpil, Traian porunci construirea unui castru. Aproape toată armata luă parte la lucrări. Furnicarul imens de oameni se organiză ca prin minune.

Liniile înaintate ale cercetaşilor făceau paza lagărului, cavaleria era gata oricînd să intervină. Infanteria, însă, împreună cu sclavii se puse de îndată pe lucru. În loc de sabie,

suliță, praștie, arc, oamenii luară în mîini topor, cazma, lopată, tîrnăcop. Fiecare ostaș era în același timp meseriaș. Meșter sau ucenic, el își făcea treaba bine. Fiecare ofițer era tehnician, constructor, arhitect; fiecare știa cîte ceva, nevoia i-a învățat, iar timpul i-a selecționat după aptitudini.

Încă nu apusese soarele și din acel tumult și vuiet, din acel du-te-vino continuu răsări o cetate de necucerit, împrejmuită de două rînduri de valuri cu palisade de bîrne și două rînduri de șanțuri. În jurul castrului, tot terenul pe distanță de o jumătate de stadie fu acoperit cu țăpușe înfipte în pămînt și ascunse în iarbă. Cele două intrări au fost prevăzute cu porți, din bîrne de stejar și punți peste șanțuri. La colțurile lagărului, pe platforme speciale, se instalară catapulte uriașe.

Lagărul botezat după denumirea rîului „Amutrium" era gata. Restul lucrărilor, adică construirea barăcilor, depozitelor și a clădirii pretoriului căzdeau în sarcina garnizoanei și urmau a se face mai tîrziu. Împăratul lăsînd în cetate o cohortă din armata regulată și cîteva sute de auxiliari, porni înainte fără teamă. Spatele îi era întărit.

După cum melcul în mersul lui lasă o dîră vîscoasă, tot așa și armata romană lăsa în urma ei dîre de drumuri. Apărate de trupele avangărzii, detașamente rapide de săpători se deplasau mereu înainte. Trasînd drumul, dînd jos ridicăturile terenului, astupînd adînciturile lui, lărgindu-l unde trebuie, îl treceau peste punți și poduri, pe malul celălalt al rîurilor. Timpul nu-i permitea lui Traian să construiască șosele după toate regulile artei militare, dar, cît timp vremea se menținea frumoasă, nici nu se simțea prea mare nevoie de ele.

Loc de lagăre nu se găsea atît de ușor și se făceau mai multe lagăre mici, dar totdeauna întărite după obiceiul roman. Cîteodată oștile mărșăluiau mult după miezul nopții pînă dădeau de vreo poiană sau loc deschis.

De la Amutrium pînă la Pelendava, o așezare dacică destul de însemnată, drumul trebuia tăiat prin păduri.

Înainte de a intra în Pelendava, împăratul dădu oștilor poruncă să se oprească pentru odihnă și curățenie. Țînea foarte mult să impresioneze populația băștinașă.

Soliile triburilor din ținut se strînseră în piață pentru a-l întîmpina pe împărat. Bătrînul șef înconjurat de o ceată de nobili pileați așteptă răbdător pînă trecură cele șase ile de

călăreți. Mulțimea din piață căsca gura cu uimire și frică la numidienii tuciurii cu penaje de struț pe coifuri rotunde și cu piei de lei și leoparzi pe umeri. Dacii văzuseră soldați romani în cetățile înșirate de-a lungul Danubiului și din Dacia Minor, dar nimeni nu văzuse pîn-acum oameni negri ca smoala. Nu-i văzuseră de asemenea nici pe gali, uriași cu părul blond împletit în cozi, purtînd coifuri cu coarne și îmbrăcați în piei de urși, lupi, rîși și alte fiare sălbatece. Nu văzuseră vreodată vlăjgani roșcovani din Brittania îmbrăcați în haine de piele și înarmați cu securi. Tracii și ilirii erau întrucîtva asemănători dacilor, dar mult mai frumos îmbrăcați și înarmați cu arme strălucitoare de același fel.

După călări trecură cohortele pedestre de pretorieni. Strălucitori în platoșele lor aurite și mantii roșii ca focul, înarmați cu sulițe, săbii scurte și scuturi mari, ovale, de aramă, ei produseră cel mai mare efect asupra localnicilor.

În sfîrșit, apăru împăratul. El trecu vijelios în quadriga sa de bronz sculptat, trasă de patru cai albi ca laptele. Trecînd prin fața fruntașilor daci, salută cu mîna întinsă fără să se oprească măcar pentru o clipă, vroind să le arate prin asta că nu are timp de zăbavă și poate întrucîtva că-i disprețuiește.

În urma împăratului trecură cohortele de pretorieni călări. Acești ostași de origină nobilă întrecură pe toți în strălucirea îmbrăcămintei și a echipamentului. În fruntea lor călărea un uriaș frumos care purta stindardul împărătesc. După acest cortegiu grăbit, răsună ropotul a zeci de mii de picioare ale legionarilor greu înarmați, purtînd acvilele stindardelor care s-au acoperit de glorie în atîtea lupte, pe atîtea meleaguri, în timp de secole. Acești ostași sobri, arși de soare, tăbăciți de vînturi și frig, cu chipurile sculptate ca din piatră, brăzdate de urme de răni erau temelia puterii romane. Apoi urmară în pas vioi unitățile celor ușor înarmați. După ele trecură cohortele consulare de așa-zișii „pedes singularies" mai pestrițe, înarmate cu fel de fel de arme.

Trecură „funditores" — prăștierii și „sagittaries" — arcașii, încheind convoiul nesfîrșit al armatei regulate. După ei s-au perindat încă multă vreme nesfîrșitele cete de auxiliari, nu prea instruiți și înarmați cu tot felul de arme. Între ei de-a valma mergeau negustorii, marchitanii și toți acei aventurieri dornici de a se îmbogăți din pradă de război. Femeile

acestora şi chiar ai unor legionari, laolaltă cu prostituatele, îi urmau cocoţate cu tot calabalîcul lor pe măgari şi catîri. Împăratul nu privea cu ochi buni această anexă civilă a armatei, dar nu avea încotro. Într-adevăr, nu era greu de presupus ce s-ar fi întîmplat dacă i-ar fi gonit pe toţi saltimbancii, cîntăreţii, dansatorii, scamatorii, vrăjitorii şi vracii aceştia. S-ar fi întîmplat de bună seamă ceva mult mai grav decît dacă ar fi izgonit preoţii şi augurii. S-ar fi stîrnit poate chiar o răscoală.

Toţi aceştia aveau cîte ceva de vîndut : băuturi, dulciuri, zorzoane, amulete, arta lor de a distra, de a înveseli, trupul lor şi toate celelalte lucruri care nu existau în dotaţia armatei romane. În schimbul tuturor acestora, ei nu cereau decît bani şi pentru că banii se cîştigau uşor de la militarii care de obicei nu-i cunosc valoarea, erau gata să se expună oricăror pericole şi riscuri, atît de strîns legate de război.

Ore în şir se scurgeau trupele prin tîrgul Pelendava, ore în şir scîrţîiau roţile carelor încărcate. Sclavii, cu frunţile legate cu benzi de felurite culori, îndemnau animalele, fiecare pe limba lui. Urmară şiruri de animale de samar, turme de vite şi oi pentru hrana oştirii. Mii şi mii de copite răscoleau drumul aruncînd în sus nori imenşi de pulbere. Din cînd în cînd, din această perdea de praf răsăreau detaşamente de cavalerie însărcinate cu paza coloanelor de aprovizionare.

În urmă de tot, sub paza puternicelor detaşamente de auxiliari, se tîrau, trase de nenumăraţi boi, maşinile de asediu.

. . . . . .

De la Acidava cele două oşti unite îşi continuară drumul de-a lungul Alutei, mereu spre miazănoapte. Dealurile domoale ce străjuiau rîul şi văile largi prin care şerpuiau afluenţii leneşi, deocamdată nu puneau piedici oştilor în mersul lor. Totuşi, comandanţii luau din ce în ce mai multe măsuri de siguranţă. Încă o zi-două şi valea se va îngusta, pădurile virgine vor coborî pînă-n poalele dealurilor, drumul larg pînacum se va lipi de coastele povîrnişurilor, trecînd cînd în dreapta, cînd în stînga apei. Armata compactă pîn-acum se va lungi pe mile întregi expunîndu-se tuturor pericolelor unei călătorii printr-o ţară necunoscută şi vrăşmaşă.

Centuria lui Cappa din care făcea parte şi decuria lui Caliga nimerise în detaşamentul de escortă a maşinilor de asediu. În urma lor se tîrau nesfîrşitele rînduri de căruţe cu provizii şi caravane de animale de samar păzite de cohortele ecvestre de numidieni şi gali.

Caliga avea în paza lui o balistă uriaşă, trasă de şase perechi de boi. Jumătate din oameni mergeau înarmaţi, cealaltă — lăsîndu-şi armele şi sarcinile în carul ce-i urma, veghia asupra maşinii, ajutînd-o să iasă din gropi şi hîrtoape.

Soarele nemilos muşca adînc în carnea oamenilor obosiţi, scăldaţi în sudoare. Boii, ameţiţi de arşiţă, mergeau ca nişte somnambuli, nesimţitori la loviturile bicelor şi strigătele răguşite ale sclavilor. Din cînd în cînd, cîte unul mătura apatic cu coada cîte o muscă mai veninoasă. Orice mişcare cît de mică stîrnea nori de praf înecăcios pe drumul fărîmiţat de roţi.

Asdus, numai în tunică, cu o lopată şi un par încrucişate pe umeri, păşea voios şi neobosit.

Prin lava fierbinte a aerului îmbibat de praf pătrundea sfîşiind nervii scîrţîitul neîncetat al roţilor. Aproape toţi soldaţii în ciuda poruncii împărăteşti şi-au scos armele şi le purtau agăţate de suliţi.

Soarele se oprise parcă în mijlocul bolţii, surd la chinurile bietelor fiinţe, iar ele se tîrau şi împingeau înainte, mereu înainte, nişte caraghioase jucării pe roţi.

Un deal prelung cobora domol pînă aproape de drum. Toţi au pus umărul la roţi ca să ajute boii să tragă maşinăriile în sus. Oamenii băgau parii printre lemnărie folosindu-i ca pîrghii, puneau pietre sub roţi ca să nu alunece înapoi. Pocnetele bicelor se împleteau cu vocile răguşite într-un sălbatec tumult. Picioarele se încordau, opintindu-se, căutînd puncte de sprijin pe pămîntul fărîmiţat de roţi.

Într-o clipă, cînd cohorta de călăreţi ilirieni dispăruse după ridicătură, în faţa căreia maşinile se poticniseră, iar cohortele de numidieni şi gali erau mult în spate, în dosul perdelei de praf şi ascunşi de cotituri, o ceată numeroasă de daci călări ţîşni din pădure, aşternîndu-se într-un galop nebun spre drumul întesat de care şi maşini de asediu. O altă ceată, mai numeroasă, de pedeştri, porni în goană pe sub creasta dealului ca să le taie legătura romanilor cu grosul armatei.

Praful stîrnit de coloanele în mişcare, mînat înapoi de un vînt uşor, astupa vederile celor din spate. Ariergarda se afla la vreo milă în spatele unui deal; cohortele de numidieni şi gali n-aveau cum să vadă şi n-aveau de unde să ştie că maşinile de asediu au căzut în capcană.

Atacul neaşteptat se prăbuşi mai întîi asupra centuriei lui Cappa. Centurionul îşi dete seama într-o clipă de situaţia disperată în care se aflau. Şeful dacilor însă o cîntărise bine. Scopul său era să dea foc catapultelor, balistelor, berbecilor, de a măcelări vitele de jug şi de a omorî cît mai mulţi oameni. Îndrăzneţul dac avea toate şansele de partea lui. Poziţia de luptă era minunat aleasă. Ieşind din desiş, atacatorii coborau în vale, asupra unui inamic obosit, strîns între două dealuri şi rîul Aluta.

Celelalte două centurii din escorta maşinilor se grăbiră să vină în ajutorul lui Cappa.

— Toţi cei înarmaţi după mine! tună Cappa şi se avîntă călare.

Îl urmară vreo douăzeci de pedeştri.

— Caliga, Vincor! strigă el în treacăt, apăraţi maşinile.

Decurionii s-au pus pe treabă.

— Asdus, Asdus! strigă Caliga îndesîndu-şi coiful. Unde eşti, Asdus?

— Aici sînt, decurioane, porunceşte!

— Repede, ia un catîr şi goneşte la numidieni după ajutor! Mişcă-te...!

Soldaţii care se avîntară după comandanţi înfipseră suliţele în pămînt cu vîrfurile îndreptate spre avalanşa de daci şi primiră prima lovitură. Cîţiva căzură, ceilalţi strînseră rîndurile şi acoperindu-se cu scuturile se apărau. Sub protecţia lor, oricît de slabă ar fi şi de scurtă durată, ceilalţi se înarmară şi ocupară poziţia în faţa maşinilor.

În această luptă, căzută ca un trăznet din senin, în freamătul de voci, tropotul de picioare, gîfîitul a sute de piepturi, Asdus se simţi mic şi umilit. Era prima sa luptă. Atunci de ce Caliga nu l-a lăsat să lupte alături de el, umăr la umăr, să se ajute unul pe altul; de ce-l trimite aiurea, departe de primejdie? Nu cumva n-are încredere în el? sau poate vrea să-l ferească de lovituri?

Înciudat, îmbrînci cîţiva sclavi cuprinşi de panică. Cu cîteva lovituri de cuţit tăie curelele samarelor. Catîrul speriat

de zgomot nu se lăsa încălecat. În sfîrșit porni. Peste cîteva clipe, Asdus își dădu seama că nu degeaba bătrînul Caliga îl trimisese tocmai pe el după ajutoare.

O ceată de daci îl văzu și-i tăie drumul, caii lor sprinteni îl înconjurară. Nu avea la el decît scurtul paloș „gladius".

Sîngele i se urcă la cap, mușchii se încordară, simțurile se ascuțiră. Apucă o lance îndreptată spre el, o smulse cu violență, o întoarse cu repeziciune și o băgă într-un piept îmbrăcat în zale ruginite. Nu avu timp s-o mai scoată căci un altul îl înghesui din dreapta. Simți o lovitură în umăr. Îl înșfăcă pe dac de barbă și-l smuci de pe cal. Pară lovitura unui topor. Palașul i se rupse, dar avu timp să-l lovească pe dac cu sfărîmătura lui în obraz. Înmărmuriți ceilalți daci se dădură înapoi.

Lupta nu dură decît cîteva clipe, dar și clipele acestea erau prețioase. Romanii de lîngă catapulte și baliste, încolțiți de atacatori, n-ar fi putut să reziste prea mult.

Scăpat de urmăritori, Asdus într-o goană nebună, îndemnînd catîrul cu călcîile, cu capătul frîului, cu strigăte, trecu ca o nălucă de-a lungul șirurilor de care, căruțe, sacale, mașinării, animale de jug și samar, turme de vite, oameni uimiți și speriați de oprirea neașteptată și larma îndepărtată.

— Pregătiți-vă de luptă! strigă Asdus în trecere. Dați ajutor celor din față!

Centuriile de numidieni erau în fierbere. Tribunul care-i conducea tocmai vroia să trimită cercetași în față să vadă despre ce-i vorba, cînd apăru Asdus pe catîru-i înspumat.

— Tribune, strigă el cu vocea întretăiată, sîntem atacați de daci. Mașinile sînt în primejdie.

— Sînt mulți dușmani?

— Cîteva sute, tribune.

Tribunul, negricios, cu ochii de jăratec, rînji mulțumit, dezgolindu-și dinți sclipitor de albi. Întoarse brusc calul său nărăvaș.

— Stindardul la mine! Numidieni, în ordinea centuriilor după m-i-i-n-e!

Călăreții negri se mistuiră în praf. Asdus întoarse catîrul vroind să se ia după ei, dar se văzu înconjurat de călăreți gali. Centuriile galice rămaseră deocamdată pe loc. Uriașii blonzi cu plete lungi împletite în cozi îl priveau curioși și binevoitori pe acest voinic cu părul negru cîrlionțat.

— De unde eşti ? îl întrebă unul din centurioni.

— Din legiunea Macedonica, cohorta I-a, centuria a II-a pedeştri grei.

— Marcellinus ţi-e comandantul ?

— Da !

— Şi toţi sînt aşa voinici ca tine şi ca şeful tău ?

— Nu toţi, totuşi sînt ! răspunse Asdus zîmbind. Apoi îşi aduse aminte : Trebuie să plec, faceţi-mi loc !

— Încotro ? Mai stai !

— Nu pot sta aici cînd tovarăşii mei luptă şi mor. Faceţi loc !

— Ho, ho, mai domol, tinere ! Văd că ai luptat destul. Priveşte aici !

Numai atunci Asdus îşi dădu seama că umărul îi este însîngerat. El se încruntă smucind frîiele catîrului. O mînă robustă apucă şi ea de frîu, iar un gal cu mustăţi lungi de culoarea spicului de grîu mormăi într-o latină stricată :

— Nu, de data aceasta n-o să-ţi meargă. Dacă nu descaleci, vei avea de furcă cu noi ! Avea o voce domoală şi pronunţa cuvintele rîrîind. Să vină vraciul ! Avem un rănit aici.

*

După distrugerea cetăţii Sucidava, temîndu-se de răzbunarea romanilor, dacii trecură pe malul stîng al fluviului.

În aceeaşi zi, o galeră grecească cu trei sute de vîsle, plutind spre mare, căzu în cursă. Grecii, ştiind că se află în preajma cetăţii romane, erau atît de siguri de protecţia ei încît n-au luat nici o măsură de apărare. Cînd trecură de cotitură, era tîrziu. Cetatea ardea, iar cîteva sute de bărci cu daci ieşeau din păpuriş. Galera fu luată cu asalt aproape fără împotrivire, ziua în amiaza mare. Echipajul, încărcătura şi tot ce putea fi de folos fu transportat pe mal, iar corabia incendiată, împinsă la larg.

Cînd intenţiile Romei de a-l ataca pe regele dacilor deveniră neîndoielnice şi legiunile ei se strînseră în număr mare la Drobeta, Bedar, Andagus şi alte căpetenii primiseră sfat de la Decebal de a hărţui cetăţile romane megieşe şi a provoca cît mai multă neliniştе în spatele oştilor lui Traian.

Şefii daci şi sarmaţi şi-au trimis de mult familiile, turmele şi recolta în munţi şi faptul că nu se mai gîndeau la căminurile şi ogoarele lor, le dădea o mare mobilitate şi linişte sufletească atît de necesară în război.

Dar numărul mare de prizonieri (erau peste cinci sute) luaţi la Sucidava — sat şi cetate, precum şi de pe galera grecească, le îngreuna mişcările. Luară deci hotărîrea să trimită robii lui Decebal care avea nevoie de braţe de muncă. Cu treaba asta fu însărcinat un şef dac, din cei mărunţei, cu numele de Mando. Acesta luă cu el trei sute de războinici şi porni spre miazănoapte, în susul văii rîului Argessos, mînînd înainte-i turma de robi.

Tribunul Lucius, rănit uşor la braţ, mergea posomorît în rînd cu ceilalţi. Ştiind cine este şi socotindu-l preţios, Mando — şeful dacilor, dădu poruncă să nu-l bată, nici să nu-l batjocorească. Ordinul se extinse întrucîtva şi asupra centurionilor — Agatus şi Stolo, care se ţineau lîngă el.

Mergeau de-a valma. Paznicii călări nu le dădeau voie să se grupeze. Cu toate acestea, încetul cu încetul, doi cîte doi, trei cîte trei, prietenii se apropiau unii de alţii. Soţii se apropiau de soţiile lor ca să-şi ajute unii altora să ducă copiii, dar biciul paznicilor şuiera sfîşiind carnea spatelui, încolăcindu-se în jurul gîtului, capului, arzînd cu sfîrcu-i de metal.

Femeile plîngeau înfundat, copiii cu hohote, bărbaţii scrîşneau din dinţi. Poticnindu-se în zgrunţuri, alunecînd în urmele lăsate de roţi şi copite, robii se grăbeau cu înfrigurare, nu cumva să rămînă în urmă. Acolo în coada convoiului, biciul şuiera într-una. Cîte unul istovit peste măsură cădea jos. Nimeni nu întorcea capul să vadă cum sarmatul se dă jos de pe cal ca să-i taie beregata.

. . . . . .

Lucius se deşteptă brusc, trezit de sfîrşitul unui vis urît. Se crăpa de ziuă. Cerul sidefiu la răsărit era senin şi odihnitor de dulce. De undeva, de jos, se prelingea o boare rece, mişcînd vălurile uşoare ale ceţii.

Își linse buzele uscate. Din pricina rănii avea febră și cîrpa cu care era legat se lipise de carnea vie. Cu mîna stîngă, zdravănă, pipăi iarba udă de rouă, apoi lipi palma de obraz. Făcu aceasta de mai multe ori pînă se răcori. Încetul cu încetul gîndurile-i zăpăcite de somn se orînduiră. Se ridică într-un cot și privi în jurul său. Văzu trupurile ghemuite ale tovarășilor de suferință. În dreapta zări corpul robust al unui străjer dac. Omul moțăia sprijinindu-se în lance.

Lucius se ridică în capul oaselor. Îi venea greu din pricina picioarelor legate, dar așa vedea mai mult.

În lumina slabă dinaintea zorilor cercetă lagărul, corturile, colibele acoperite cu verdeață, focurile aproape stinse. Drept în față văzu lucind mat, fără sclipiri, pînza rîului. Sălcii mari stufoase îl străjuiau la cotitură. Mai încolo, ștearsă de ceață, se întindea lunca cu pîlcuri de răchită, sălcii, plopi.

Lucius trase cu putere în piept aerul proaspăt. Un dor de viață nestăvilit îl năpădi, dîndu-i speranțe vagi și dulci. Niciodată n-a încercat el acest sentiment. Inima îi bătu cu putere, simțurile se ascuțiră. Învălui într-o privire lagărul, lunca și cerul profund. Stelele păleau. Jos, aproape de orizont, luceafărul arunca văpăi. O liniște deplină domnea peste fire. Doar din cînd în cînd gemea în somn cîte un rănit. Caii împiedicați fornăiau în iarba udă de rouă.

Umbra de sub sălcii îl fascina pe Lucius. Dacă ar fi ajuns pînă la ea, ar fi scăpat poate. Cu înfrigurare se apucă să deslege frînghia cu care-i erau legate picioarele. Se grăbea. Îi era frică să nu-l apuce ziua. Frînghia fusese înnodată udă, iar el nu putea lucra decît cu o singură mînă. Zdrelindu-și degetele, pînă la sînge, o dezlegă totuși. Mai pierdu cîtva timp frecîndu-și picioarele amorțite, apoi culcîndu-se pe burtă se tîrî spre rîu.

Cu ochii ațintiți spre străjer, cu urechile ciulite, se strecură cu grijă printre cei ce dormeau. Stelele păleau pe nesimțite. Lucius știa că aceasta este poate prima și ultima ocazie de evadare și gîndul că ar fi putut să-i scape îl înnebunea.

În sfîrșit, lac de apă, ajunse pînă la salcia apropiată și se piti în dosul trunchiului ei noduros. Din grămada de prizonieri răsună un geamăt. Străjerul, tresărind, privi într-acolo, dar după o clipă ațipi din nou.

Atunci Lucius ridicîndu-se în picioare se grăbi spre mal. În față, la vreo douăzeci de pași se afla un cort. Era cu poa-

lele lăsate şi nu-l păzea nimeni. Lucius îl ocoli prin dreapta, căutînd să nu iasă din umbră, dar dintr-o dată se împiedică de funia cu care era priponit şi căzu. Cortul se cutremură. Strîngînd dinţii, ca să nu strige de durere, căci se lovise în rană, Lucius se sculă. În aceeaşi clipă, poala cortului se ridică şi în cadrul întunecos apăru un cap zburlit şi răvăşit de somn.

Tribunul îl privi o clipă ca vrăjit. Zburlitul, scoţînd un strigăt de furie, se năpusti. Lucius îl izbi cu piciorul în burtă şi întorcîndu-se alergă spre rîu. Din cort apăru însă un altul, un flăcăiandru sprinten. Dintr-o săritură îl ajunse pe fugar şi se încleştă de el, mormăind şi dulmind a usturoi. Lucius căuta să scape de strînsoare, folosindu-se de mîna sănătoasă, dar flăcăul pletos se agăţă de el ca un scai. Într-o clipită tot lagărul fu în picioare. Robii, cu feţele livide, se sculară în capul oaselor şi-l priveau înspăimîntaţi. Din grămadă se auzi un glas :

— Tribune, tribune ! Ce-ai făcut ?

Era Agatus, care se sculă, făcu o mişcare instinctivă spre a-i veni în ajutor, dar clătinîndu-se pe picioarele-i legate îşi pierdu echilibrul şi căzu.

Dacii cu cămăşile descheiate fluturînd, alergau de pretutindeni.

Cu un efort supraomenesc Lucius se smulse din strînsoarea tînărului, îl izbi cu stînga în obraz şi fără să mai privească înapoi, alergă pînă la mal şi se aruncă în apă.

— În rîu, după el ! striga Mando ieşit din minţi. Vă înec pe toţi, dacă vă scapă blestematul acela de roman.

— Nu ne scapă, Mando, zise un dac cărunt de lîngă el, nu ne scapă căci e slăbit şi are braţul rănit.

Dar Mando nu-l asculta. Privind înspre rîu, blestema într-una.

— Ticăloşii aceştia de paznici merită să fie biciuiţi, jupuiţi şi aruncaţi cu piatra de gît în gîrlă, să-i mănînce peştii. Leneşilor, puturoşilor, după el !

Tinerii plini de vlagă, din cîteva aruncături de braţ îl ajunseră pe Lucius. În disperarea lui, acesta încercă să se apere pînă şi în apă. Valul rece îi împrospătă forţele. Călcînd apa cu picioarele, izbea cu pumnul în cei ce se apropiau.

— Vreţi să mă prindeţi de viu ? striga el gîfîind. N-o să vă meargă, barbari lăţoşi şi murdari ce sînteţi. N-o să puneţi voi mîna pe mine. Mai degrabă o să-mi pescuiţi cadavrul !

Curentul îi ducea pe toţi de vale. Apa clocotea în jurul fugarului. În lumina ireală a unui sfîrşit de noapte toate acestea păreau un joc zglobiu al tritonilor din poveşti.

Un dac afundîndu-se îl apucă pe Lucius de picioare, un altul îl apucă de păr, apoi tăbărînd cu toţii asupra lui, îl scoaseră la mal.

Pînă şi atunci, pe jumătate înecat, încerca să se mai apere. Mando, negru de mînie, se apropie şi cu o lovitură de pumn îl doborî la pămînt.

Adunaţi în jurul zdrenţei de om, care acum cîtva timp era un mîndru tribun roman, dacii rîdeau, glumeau şi li se părea, în naivitatea lor, că-l vor doborî tot atît de uşor şi pe împăratul Traian cu toate oştirile lui. Descărcîndu-şi furia, Mando îşi aminti porunca lui Andauus de a avea o grijă deosebită faţă de romanii supuşi şi-i păru rău de cele făcute. Întorcîndu-se către prizonieri strigă în limba lui :

— Hei, voi cîini spurcaţi, cine vrea să-l ducă pe acest ticălos pe targă, n-are decît s-o facă !

Romanii se uitară unii la alţii fără să priceapă. Un trac le traduse şi îndată se ridicară cîteva mîini.

— Dezleagă patru dintre ei ! spuse Mando unui paznic.

Agatus, decurionul Papilio şi doi soldaţi coborîră sub pază în luncă, îl îngrijiră pe tribun, îi legară rana zgîndărită şi-l puseră pe targa împletită din ramuri de răchită.

*

A colo unde şesul se propteşte în dealuri, iar acestea fugind în zarea albăstruie se înalţă şi se înghesuie în jurul culmilor grebănoase, se găsea un tîrguşor dac cu numele Albota. Ajuns aici, Mando îşi împărţi robii în două. Toţi ţăranii cu femeile şi copiii lor şi cei aproape trei sute de sclavi-vîslaşi de pe galera grecească au rămas pe loc pentru strîngerea recoltei. Soldaţii romani şi restul echipajului galerei porniră mai departe.

Dealurile se înălţau tot mai semeţe. Rîul Argessos nu se mai încolăcea în meandre molatece printre lunci şi fîneţuri,

mușcînd din maluri lutoase. Albia pietroasă strînsă de stîncă îl făcea să sară înspumat din prag în prag, să vuiască printre bolovani și să clocotească prin vîltori.

Despărțirea de grosul convoiului era un prilej de bucurie pentru soldații disciplinați și pentru cîțiva din echipajul grecesc al galerei. Oricum, au scăpat de vaietele femeilor și ale copiilor, de țărani sperioși și pofticioși, de sclavi fioroși, fericiți că au scăpat de lanțuri și vîsle. Acum, printre cei rămași nu erau decît cetățeni romani legați de aceleași interese, de aceeași religie. Dar această despărțire era și un prilej de întristare. Pînă și în sufletul celui mai curajos se cuibări o neliniște vagă. Încotro îi mînă ? Ce chinuri le-a hărăzit soarta în viitor ? Nu cumva îi duc în munți ca să-i pună să lucreze în mine, ceea ce e mai rău decît moartea ?

Privind natura din jur, mulți se cutremurau. Oare au să reușească compatrioții lor să pătrundă în aceste văgăuni sălbatece ca să scoată dușmanul din ele ? Oare cum ar fi putut-o face ? Dacii sînt la ei acasă, cunosc toate potecile, sînt obișnuiți cu clima și greutățile vieții de la munte. O mînă de oameni viteji ar fi putut să țină în frîu o armată întreagă. Numai cîțiva dintre prizonieri luptaseră cu dacii sub comanda lui Traian și în povestirile lor nu era nimic îmbucurător.

Numai o zi îl purtară camarazii pe Lucius, sleit de puteri după încercarea sa de evadare. A doua zi, refăcut, mergea pe jos. Se încrîncena de mînie amintindu-și de umilință și bătaie, dar își păstra mîndria, retrăgîndu-se în scoica tăcerii.

Într-o zi poposiră într-un loc deschis, unde rîul ieșind din strîmtoare sărea voios printre bolovani. De jur împrejur se înălțau brazi și fagi seculari. Prizonierilor li se spuse că vor rămîne acolo pînă a doua zi dimineața și, spre marea lor uimire, li se dădu pentru masa de prînz un cal care-și rupsese piciorul. Repaosul neașteptat și darul generos oferit de stăpîni înviorase pînă și pe cei mai abătuți dintre ei.

Calul înjunghiat fu jupuit, curățat, spălat și apoi fript pe crăcane deasupra unui foc de cetină de brad.

Nimeni nu putea să ghicească pricina acestei bunăvoințe neașteptate din partea noilor lor stăpîni. Încruntatul lor șef, Mando, le dădu voie chiar să facă un mic sacrificiu. Cu această ocazie fu arsă inima calului omorît.

Restul zilei se ocupară de curăţenie şi spălatul vestmintelor. Mulţi se culcară goi la soare printre tunicile întinse la uscat.

Jos vuia rîul printre bolovani. Un vînt uşor şuşotea în frunziş.

Chinuit de fel de fel de gînduri, Lucius nu putu adormi. Coborî pînă la apă şi încercă să bea cu stînga, n-avea însă pe ce să se sprijine.

— Dă-mi voie să-ţi ofer căniţa mea ! auzi în spatele său.

Se întoarse şi-l văzu pe Piros, medicul din Corinth, capturat de pe galera grecească. Zîmbindu-i prietenește, bătrînul adăugă :

— Cînd voi pierde pînă şi această ultimă unealtă a civilizaţiei, mă voi putea denumi, pe drept cuvînt, Diogene al II-lea, deocamdată nu sînt demn de acest mare nume.

— Îţi mulţumesc, venerabile.

— Vezi însă să n-o scapi în apă.

— Am băut de atîtea ori din pîraie şi rîuri. Cînd apa era prea repede, băgam capul în undă şi o sorbeam. Acum mă împiedică mîna asta rănită.

— Aş vrea să ţi-o văd, doar mă pricep.

Lucius se supuse cu vădită plăcere.

— Nu e nimic grav, spuse după un timp Piros. Pe seară am să culeg o buruiană care îţi va scădea din febră, iar pînatunci hai să-ţi pun o prişniţă.

Cu aceste cuvinte, bătrînul rupse cu băgare de seamă o fîşie din tunica sa spălată şi întinsă la uscat, o muie în apă şi o înfăşură în jurul umărului rănit.

După aceea ei se aşezară pe nişte bolovani şi stătură aşa, tăcuţi. Bătrînul medic îşi tot freca pieptul gol, încălzit de razele soarelui.

— O, Phoebus, Mithra, Ra — tot una cum îţi zice, căci eşti unicul şi fără tine sîntem nimic. Îţi mulţumesc pentru ziua de azi şi te rog să-mi dai să trăiesc încă multe zile ca aceasta şi chiar mai bune.

Tăcu cîteva clipe, apoi urmă cu un zîmbet blajin, adresîndu-se de astă dată lui Lucius :

— Am de trei ori atîţia ani cîţi ai tu, zise el lui Lucius ; cu toate acestea, trupul meu nu şi-a pierdut încă vigoarea. Nu ţi-am spus că am venit pe meleagurile acestea mînat de curiozitate şi plin de dorinţă de a cunoaşte cîte ceva din

obiceiurile, moravurile şi leacurile barbarilor de dincolo de Danubiu, sau mai bine zis de dincoace de Danubiu, uitasem că nu mă mai aflu în imperiul roman. Atunci cînd galera noastră a fost luată cu asalt, mă întorceam în binecuvîntata noastră Elladă. Mă umflam în pene şi mă simţeam tobă de carte ; aveam chiar impresia că ştiu mult mai multe despre locurile acestea decît însuşi Herodot pe vremea lui. Ei, zeii în înţelepciunea lor, m-au pedepsit pentru îngîmfare. Jur pe Minerva că m-am împăcat cu soarta mea şi socot că plimbarea aceasta nu e decît o prelungire firească a călătoriei mele. Dacă-mi pare rău de ceva, apoi numai de lipsa celor trebuincioase scrisului. Am o memorie excelentă, care nu m-a trădat niciodată, totuşi cîteodată simt nevoia să notez... Am să inventez ceva pînă la urmă.

Vîntul se juca în părul lui Lucius. Odihna în acest loc minunat, mirosul înviorător al răşinci de brazi, apa proaspătă, rece îi redară întrucîtva vigoarea.

Dinspre pădure se auziră chiote. Paznicii din jur răspunseră voioşi. Unii rîdeau şi-şi agitau mîinile mulţumiţi.

Piros îşi luă opincile şi se încălţă. Arătînd apoi spre paznicii daci, zise :

— Nu sînt oameni răi. Ei văd lucrurile mult mai simplu decît le vedem noi cetăţenii falnicei Rome. Şi ei sînt mîndri, dar nu şi încrezuţi ; şi ei sînt înţelepţi, dar n-o spun la toate colţurile ; sînt muritori, dar nu se tem de moarte deoarece cred că viaţa nu e decît un scurt popas în drum spre o viaţă veşnică şi fericită.

O ceată de daci cobora spre rîu. Doi voinici pletoşi mergeau în faţă. Înarmaţi cu securi croiau drum acolo unde nu se putea trece. În urma lor, alţi patru păşeau mlădios, clătinîndu-se sub greutatea unui cerb. Îl duceau pe o prăjină lungă trecută între picioarele legate tuspatru la un loc. Capul animalului, cu nişte coarne superbe, atîrna aproape pînă la pămînt. În urma acestui cortegiu pitoresc mergeau cîţiva daci mai bătrîni cu traiste vărgate, cu arcuri şi suliţi.

Mando ieşi din cort şi-şi netezea, mulţumit, barba sură.

Agatus, cu ochii umflaţi de somn, se apropie de Lucius şi Piros, zicîndu-le cu părere de rău :

— O să facă acum un ospăţ şi o să se îmbete. Cred că noi nu vom gusta din cerbul ăsta şi vom mînca resturile calului pîrlit la amiază.

Lucius zîmbi şi bătîndu-l pe umăr îi răspunse în semn de mîngîiere :

— Ai vînat şi tu la timpul tău, Agatus. Îţi aduci aminte ? Într-o ţară tot atît de muntoasă şi plină de păduri, în Germania ! Îţi aduci aminte cum ne ospătam şi stropeam cărnurile grase cu vinul tare, iar robii germani se uitau la noi ronţăind pîinea uscată şi mucegăită. Aşa-i în război !

*

După ce se întuneca şi frigul nopţii îi făcea pe prizonieri să se strîngă mai aproape unul de altul, Lucius închidea ochii şi se cufunda în amintiri, iar gîndurile nu lăsau somnul să se apropie.

Cînd era de o şchioapă, nu putea să adoarmă decît în cîntece de leagăn, iar mai tîrziu în zumzetul basmelor. După o zi de zbenguială prin grădină ori printre stîncile de pe ţărm, cădea obosit pe aşternutul răcoros, aşteptînd ca mama sau doica să înceapă a depăna firul miraculos al poveştilor. Ajunsese să le ştie pe toate şi cerea să i se spună, pe alese, ba aceea a bunului Saturn, ba pe a lui Lupercus. Basmele cu fauni, nimfe şi driade îl încîntau, acelea cu centauri şi ciclopi îi dădeau fiori. Cerea să i se povestească despre naiade şi tritoni, sau basme populare despre animale şi oameni isteţi : cîte şi mai cîte, unul mai frumos decît altul. Dar mai ales îi plăcea să asculte despre zeităţile proteguitoare ale casei — penaţii. Grădina vilei lor din Salernum era plină de statuiele acestora. Chipurile lor dăinuiau în memorie şi le vedea aievea. Mici şi mai mari, zvelţi şi bondoci, frumoşi şi urîţi şi fiecare cu rolul lui. Ossipago, bunăoară, întărea oasele şi-i făcea pe copii să crească viguroşi ; Statininus îi învăţa să stea pe picioare şi să facă primii paşi ; Fabulinus îi învăţa să vorbească. Cei mai nesuferiţi erau : Educa, care-i iniţia pe cei mici să mănînce cuviincios, Potina, care-i deprindea să bea fără să-şi păteze hăinuţele şi Cuba, care-i făcea să adoarmă la timp. Favoriţii săi erau Iterduca şi Domiduca, veseli şi frumoşi. Unul îi ocrotea pe copii în drum spre şcoală, celălalt

îi aducea teferi pînă la pragul casei. Şi acum, după atîta timp, îşi reaminti cu duioşie naiva rugăciune cu care li se adresa zi de zi, pînă se făcuse băiat mare. Acum, cînd era rob şi pribeag pe meleaguri vrăjmaşe, şi-ar fi dorit un Domiduca atotputernic care să-l scoată din impas şi să-i îndrepte paşii către lumea lui. Dar cei mari nu se bucură de privilegiul copilăriei şi trebuie să se descurce singuri. Pe atunci, pentru a-i îmbuna era de ajuns să le picuri la picioare vin, lapte sau miere, să le împleteşti ghirlande şi coroane de flori. Acum... toate erau în mîinile neîndurătorului Fatum.

O vedea aievea pe sora sa, mica Fulvia, ajutîndu-l la făcutul coroanelor, căci el nu era de loc dibaci în această treabă. O vedea împletind cu măiestrie ramuri de mirt ori de măslin, aşezînd florile de lămîi sau magnolii în cercul complicat al cununelor. După ramuri şi flori se duceau în grădină, umbrită dinspre miazăzi de chiparoşi, străjuită la miazănoapte de pini negri. Acolo era domeniul lui Cultus, grădinarul. Era un adevărat vrăjitor, acest grec din Alexandria. Ce mai răsucea el pomii fructiferi şi arbuştii aduşi din cine ştie ce ţări depărtate, ce forme stranii le dădea ; ba ţi le răstignea pe un zid, ba le învîrtea pe după prăjini, ba le tundea în chip de piramide şi sfere, ba le agăţa de pergole în formă de meandre, volute şi spirale.

Avea bătrînul în grădină un copăcel care le plăcea mult. Tiptil-tiptil, ca să nu-i vadă, se furişau Lucius şi Fulvia către acel copăcel. Îi atingeau pe rînd frunzele şi rîdeau pe înfundate privind cum se închid.

Cultus îi descoperea şi venea ca să-i gonească.

— Plecaţi de aici, răutăcioşilor ! Nu v-am spus de atîtea ori să lăsaţi mimoza în pace ? E un copac ruşinos şi nu poate să-i sufere pe copiii neascultători.

— Dar nu i-am făcut nimic, răspundea de fiecare dată Lucius, n-am rupt o singură frunză.

— N-are a face, copăcelul e prea gingaş şi poate să se usuce dacă-l necăjiţi.

Fulvia întindea un deget şi atingînd o frunzuliţă, spunea :

— Încă una, Cultus, şi am plecat.

Apoi, apucîndu-l de mînă pe Lucius, fugea rîzînd.

Moşul îşi punea mîinile în şolduri şi, tropotind pe loc, striga după ei :

— Staţi că vă prind eu !

Copiii, prefăcîndu-se că le e frică, ţipînd, dispăreau după tufe, pentru ca după cîteva clipe să apară din nou.

Tot acolo, mulţi ani mai tîrziu, o cunoscuse pe Herminia.

Într-o seară, cerul era de opal, iar promontoriul înceţoşat de boare sidefie.

Ospăţul era cumpătat, dar ales, aşa cum îi plăcea maestrului Plinius, oaspetele lor de onoare, care poposise pentru cîteva zile în Salernum.

În seara aceea, doi oameni erau pe deplin fericiţi: fratele său Caius, elevul marelui învăţat, şi Lucius, care o cunoscuse pe Herminia.

După ospăţ însoţi pe Fulvia şi Herminia pînă la ţărmul mării. Stătea tăcut în preajma lor, absorbit de admiraţie. Privită din orice parte, Herminia era una şi aceeaşi frumuseţe neasemuită şi dacă el, om răsfăţat de soartă, nu a simţit niciodată dorinţa de a poseda ceva, căci avea de toate, în seara aceea, asemenea unui plebeu vanitos şi orgolios, cu nenumărate dorinţi neîmplinite, a dorit-o pe Herminia numai pentru el şi pentru totdeauna. Dar fata nu era bine dispusă şi pretextînd că e obosită, plecă în curînd.

După ce lecticele duseră musafirii pe la casele lor, Fulvia îl întrebă:

— Nu-i aşa că e minunată? Toţi bărbaţii din oraş sînt nebuni după ea.

Lucius simţi o teamă nelămurită, dar Fulvia îi ghicise gîndul:

— Să nu-ţi fie frică! Eşti fără concurenţă. Cine poate să se compare cu tine, frăţioare? Publius cel gras, Corolus slab ca un ţîr sau Simplicius cu capul lui de maimuţă?

El îi mulţumi cu un zîmbet.

— Spune-mi, continuă ea, nu am dreptate? Pater este de familie bună, dar e prea scund, Solacus e putred de bogat, dar e fiu de libert.

— Pe Marcellinus l-ai uitat?

Fulvia lăsă ochii în jos şi, turburată, răspunse:

— Am întrebat-o. Nu-i place, căci e veşnic încruntat.

— Şi-apoi, adăugă Lucius sărutînd-o pe frunte, te iubeşte pe tine.

Obrajii Fulviei se împurpurară.

— Cine ţi-a spus această glumă?

— El mi-a spus-o, surioară.

— Nu cred. Ar fi putut să mi-o spună el însuşi, doar nu e timid cu fetele.

— O să ţi-o spună într-o zi.

Un paznic se apropie cu torţa aprinsă şi lumină feţele celor ce dormeau. Lucius întredeschise ochii şi-i închise din nou, dar amintirile se destrămară.

. . . . . .

În locul unde Argessos ia naştere din două pîraie, unul cu ape limpezi, iar altul — tulburi şi roşii, convoiul se întîlni cu un pîlc de războinici daci, călări.

Întîlnirile erau atît de rare prin pustietăţile acelea, încît treburile fură lăsate la o parte şi cele două grupuri îşi îngăduiră un răgaz mai lung.

În stînga văii, pe malul înalt al rîului se afla o poiană străjuită de codri întunecoşi, iar în colţul de jos al ei se pitea o aşezare omenească. Robii se trîntiră în iarba înmiresmată presărată cu flori, trăgîndu-şi sufletul după atîta umblet pe arşiţă, iar vremea fiind către amiază, dacii tolăniţi la umbră se puseră pe mîncat şi pe băut.

Pe neaşteptate, de ceata prizonierilor se apropie un dac care-l strigă pe Piros să vină după el. Nu se miră nimeni că-l cheamă, căci bătrînul devenise cunoscut, atît la robi, cît şi la stăpîni, ca vraci iscusit şi îndemînatec. Piros la rîndul său strigă pe un soldat, trac de origine, care ştia limba localnicilor şi care l-a mai însoţit în ocazii asemănătoare.

— Hei, vraciule, zise Mando, cînd cei doi i se înfăţişară, iată un tarabosta care are o bubă în gîtlej şi, din pricina asta, nu poate înghiţi şi nici vorbi ; vezi, ce poţi face ca să-l scapi de belea.

— Stăpîne, voi încerca să-l ajut, dar nici noi, vracii, nu sîntem atotştiutori. Pe lîngă asta, ochii îmi sînt împăienjeniţi de slăbiciune, iar mîinile şi picioarele îmi tremură de oboseală, doar ştii bine, stăpîne, că de aseară noi, cu aceste vorbe Piros cuprinse într-un gest toată ceata de robi, nu am pus nimic în gură.

— Vorba ! grec şiret ce eşti, o să vi se dea şi vouă cînd voi găsi eu de cuviinţă să vă dau, şi o să vă dau, căci nu vreau să-mi muriţi în drum. Deocamdată soarbe asta şi te întăreşte.

Mando îi întinse o strachină cu lapte covăsit.

— Îţi mulţumesc, stăpîne, pentru dărnicia ta, zise Piros cu uşoară ironie în glas şi golind vasul pe jumătate îl întinse însoţitorului său, zicîndu-i în latineşte :

— Bea, omule, şi întăreşte-te, dacă nu te-o apuca burta după asta.

După ce-l examină pe bolnav, Piros îl duse la un izvor cu ape limpezi ca cleştarul, ceru un cuţit subţire şi ascuţit şi-l operă pe bolnav într-o clipită. Apoi căută nişte ierburi în jur şi puse să i le fiarbă într-un ceaun. După ce infuzia fu gata, o strecură şi o dădu bolnavului să-şi clătească gîtul cu ea, din cînd în cînd.

Peste vreun ceas, bolnavul se uşură într-atîta că-şi recăpătă glasul şi ţinu mult să-l răsplătească într-un fel oarecare pe vraci.

— Da, stăpîne, îi răspunse Piros, am nevoie de ceva cald, un cojocel bunăoară, căci sînt bătrîn şi sîngele nu-mi aleargă prin vine atît de repede ca la cei tineri.

Astfel Piros se alesese cu un cojocel îmblănit, de toată frumuseţea, dar se mai alesese şi cu altceva, mult mai preţios.

Pe cînd se întorceau la tovarăşii lor, soldatul care-l însoţea îi spuse încet :

— Pînă ai stat tu de vorbă cu Mando, eu am tras cu urechea la ce se vorbea în jurul meu. Află că armata romană nu a mai mers pe vechiul drum spre Tapae, ci pe sub poalele munţilor pînă la Aluta şi are de gînd să urce pe valea acestui rîu. Din cîte am înţeles, dacii sînt tare mîhniţi şi necăjiţi.

— Eşti sigur de ceea ce spui ? întrebă Piros apucîndu-l de braţ.

— Da, venerabile, am auzit bine. Erau cherchelíţi şi vorbeau destul de tare, doar ai auzit şi tu, chiar dacă nu ai înţeles. Am un auz prea fin ca să-mi scape o vorbă spusă la trei-patru paşi.

— Ti-ti ! Asta-i bună, după cîte ştiam Decebal îi aştepta pe valea Tsiernei ; tocmai de aceea am şi părăsit în grabă meleagurile acelea, întrerupîndu-mi călătoria înainte de vreme de teama războiului.

— Şi ai nimerit din lac în puţ.

— Da, întocmai, dar nu mă plîng. Tot mai am cîte ceva de învăţat, de văzut, de admirat.

— Dar ce au avut dacii cu o galeră grecească ?

— În război toate mijloacele sînt permise. Oare noi, grecii, nu sîntem cetăţeni romani, iar Achaia nu e o provincie romană ?

Apropiindu-se de Lucius şi prietenii săi, Piros le zise cu jumătate de glas :

— Am o veste bună pentru voi. Nu ştiu dacă n-ar fi mai bine să v-o spun după masă, ca să nu leşinaţi de bucurie.

— Da ce, întrebă Agatus, au de gînd totuşi să ne dea ceva de mîncare ?

— Mando mi-a spus că nu ţine cîtuşi de puţin la cadavrele noastre.

După această glumă, se aşeză între ei pe iarbă şi le povesti tot ce auzise de la însoţitorul său.

* * * * * * * * * * * * * * * * * *

Urmară zilele de greu urcuş. Convoiul se tîra încet, ca un şarpe rănit, pe potecile înguste şi întortocheate. Proviziile se terminaseră şi oamenii lihniţi, mulţi din ei bolnavi de stomac şi de friguri, abia se mai ţineau pe picioare.

Din locul unde se întîlniseră cu pîlcul de călăreţi daci, convoiul de sclavi coti la stînga, de-a lungul unui pîrîu cu ape roşiatice. Străbătînd apoi cîteva tainice poieni, ajunseră la o nouă confluenţă. De aici, părăsind valea, urcară un munte cu povîrniş domol. Drumul anevoios prin pădurile virgine, pe o potecă ce abia se zărea, era atît de lung şi de obositor încît pe la sfîrşitul zilei, cînd ajunseră pe culme, oamenii căzură jos istoviţi. Nimeni nu mai admira minunata privelişte ce se desfăşura în faţa ochilor. Iarba măruntă de pe vîrful golaş, rotund ca un ceaun, îmbia la odihnă.

În seara aceea dacii aveau de gînd să dea robilor cîte ceva de mîncare, căci puseseră la fiert cazane mari cu apă.

Aşezîndu-se pe iarbă, ceva mai la o parte de furnicarul omenesc, Lucius şi Piros stăteau de vorbă. Cu toată oboseala, bătrînul medic nu putea să-şi ascundă admiraţia.

— Prin urmare, aceştia sînt Munţii Carpilor ? Sînt frumoşi. Priveşte, fiule : cît vezi cu ochii numai culmi semeţe, numai creste !

— Într-adevăr, sînt majestuoşi, cu toate că Alpii îi întrec mult în înălţime, răspunse Lucius, încheindu-şi tunica la gît.

— Ţi-e frig ?

Bătrînul îi acoperi umerii cu poala mantalei. Un vînt rece se plimba prin înălțimi, suflînd dinspre culmile acoperite pe alocuri cu zăpadă.

Au stat așa cîtva timp, tăcuți, contemplînd natura. Soarele apunea în stînga, după o creastă de formă ciudată, care amintea figura unui om culcat cu fața în sus. Culorile se schimbau vertiginos. De la verzui la albastru azuriu, de la albastru sineliu la stînjeniu. Zăpada sclipea imaculat și totul, munții, cerul, norii păreau că plutesc într-un lichid sidefiu, incomparabil, miraculos, care, învăluind pînă și cele mai rigide și înfiorătoare forme le prefăcea în frumusețe pline de grație și duioșie.

— De unde vine numele de Munții Carpilor ? întreabă Lucius cu privirea pierdută în zări.

— De la o seminție getică — Carpi, care au stăpînit aceste meleaguri cîndva pe vremea marelui călător Herodot. Acum ei și-au împlinit ciclul vieții și nu au mai rămas decît cîteva grupuri răzlețe în răsăritul acestui lanț de munți. Cam atîta se știe despre ei. În tot cazul, ți-o spun cu tristețe, aceste locuri sînt foarte cunoscute. Cînd și cînd, cîte un negustor sau cîte un aventurier temerar înfruntă greutățile și primejdiile acestor drumuri. De altfel băștinașii cît timp nu sînt atîțați sînt primitori. Mai degrabă mi-ar fi teamă să călătoresc singur prin munții Trinacriei sau Libanului decît prin meleagurile acestea.

— Maestre, îl întrerupse Lucius, mi-ai promis alaltăieri să mă lămurești în privința drumului pe care împăratul l-a ales de astă dată. Unde se află rîul Aluta și ce ținuturi au străbătut armatele noastre ?

— Cu plăcere. Piros caută ceva cu privirea. Uite colo o piatră mare, să mergem la ea.

Bătrînul luă o pietricică colțuroasă și se apucă să zgîrie peste pojghița subțire de licheni a bolovanului.

— Privește ! Nu sînt un mare desenator, totuși îți voi reda aproape exact o hartă sumară a Daciei, făcută de un călător grec acum vreo sută de ani. Pe aici trece lanțul munților, uite așa, ca un imens arc destins. Rîul Argessos izvorăște din el și curge la vale mai întîi spre miazăzi, apoi înspre miazăzi-răsărit. Nu departe de el, cam la vreo cincizeci de mile înspre apus, munții sînt străpunși de o trecătoare foarte lungă, dar destul de largă prin care se scurge

Aluta, venind de dincolo de munți, de pe podișul dacic. Ai priceput ?

— E cît se poate de limpede.

— Privește mai departe ! Aici, la poalele munților se află ținuturile locuite de piegeți ; și ei sînt de neam dacic, dar sînt mult mai blînzi. Împăratul și-a îndreptat oștirea dinspre Drobeta, din locul unde Dunărea străpunge munții și străbătînd ținuturile de sub munte a ajuns pînă la rîul Aluta.

Uitîndu-se la Lucius, Piros fu surprins de schimbarea chipului său. Ochii îi sclipeau de bucurie, nările îi fremătau.

— Prin urmare, între cele două văi nu sînt decît vreo cincizeci de mile ? întrebă el într-un tîrziu.

— Așa cred.

— Atunci sîntem foarte aproape de oștile romane.

— Asta nu se știe.

— Cum nu se știe ? Atunci te contrazici singur ? zise Lucius posomorîndu-se.

— Nu mă contrazic. Nu uita că vestea ne-a parvenit tîrziu, iar noi n-am stat o clipă și am tot urcat, am tot mers spre miazănoapte.

— Crezi că armata a stat pe loc ?

— Ești militar și mă simt stingherit aducîndu-ți aminte că o armată nu se deplasează atît de ușor, mai ales cînd este vorba de o strîmtoare păzită cu strășnicie de dușman. Crezi că dacii stau cu mîinile în sîn ? Ei își apără țara și sînt gata să moară pentru ea.

Lucius își lăsă capul în jos.

— Da, ai dreptate ! Apoi privi înspre Apus, spre creasta aceea cu chip de om. Soarele dispăruse după ea, înconjurînd-o cu un nimb de lumină. Tribunul era vădit emoționat.

Piros veni lîngă el și cuprinzîndu-i umerii, îl întoarse puțin.

— Nu într-acolo trebuie să privești, ci nițel mai spre miazăzi. Dacă oastea romană s-ar fi aflat în dreptul locului unde ne aflăm noi, adică pe culmi, războiul ar fi fost pe jumătate cîștigat.

O dată cu lăsarea nopții un frig năpraznic se lăsă peste vîrful golaș. Înțepeniți, cu fețele vinete, prizonierii șiruri-șiruri trecură pe la cazane să-și ia porția de ciorbă, dacă s-ar putea denumi așa o fiertură în care nu se puteau distinge decît mirosul cărnii de berbec și nu se putea găsi decît cî-

teva boabe de grîu. Pîine nu căpătaseră căci nu mai era. Agatus adusese în oala sa de lut şi porţiile lui Lucius şi Piros. Clănţănind şi lovindu-se cu dinţii de marginea aspră a vasului, sorbiră fiertura care cu toată foamea li se păru greţoasă şi se culcară apoi în grupuri strînse ca să le fie mai cald.

— Nu mai e chip de răbdat, zise Agatus, mai bine moartea decît o viaţă ca aceasta.

— Cred că avem destul curaj, adăugă Stolo. Dacă ne vom îndrepta mereu spre apus-miazăzi, vom da în cele din urmă de ai noştri.

— Hotărîţi voi, răspunse grav Lucius, eu mă asociez la toate.

— Fiii mei, le zise cu o voce rugătoare Piros, fiii mei dragi, eu nu vă sfătuiesc să faceţi una ca asta. Veţi merge de-a dreptul spre pieire. Nu e acesta rostul vostru. Armata romană va pierde cîţiva ostaşi fără nici un folos pentru ea. Nu uitaţi ce vă aşteaptă în cale. Gîndiţi-vă numai : drumul vă este necunoscut, arme nu aveţi, mîncare de asemenea. Sînteţi slabi şi obosiţi, nu aveţi o haină călduroasă pe voi. În desiş riscaţi să vă întîlniţi cu fiare sălbatice, sau, ce e şi mai rău, cu oameni. Presupun că tot ţinutul acesta este împînzit de luptători daci, căci le e teamă să nu fie înconjuraţi de romani. Nu încape nici o îndoială că potecile, vîlcelele, văile şi culmile sînt supravegheate. Vă daţi seama de toate acestea ?

— Da, îi răspunse în şoaptă Lucius, sîntem militari de meserie şi le ştim tot atît de bine ca şi tine, dar este ceva care biruie orice greutate şi de care ai uitat.

— Dorul de libertate, răspunse în locul lui Agatus.

Înţepeniţi de frig şi legănaţi de visuri de evadare, Lucius şi cei doi centurioni nu putură adormi în noaptea aceea. Locul era foarte potrivit pentru a fugi. În timpul zilei ei s-au orientat destul de bine. Dacă ar trece pădurea de sub plai, ar da de o vale lungă care se îndreaptă tocmai înspre locul unde bănuiau ei că s-ar afla oştile romane. Cincizeci, şaizeci chiar optzeci de mile n-ar fi o mare piedică pentru ei, în două zile ar ajunge. Dacii puţini la număr nu ar îndrăzni să-şi înjumătăţească ceata pentru a-i urmări ; operaţia ar fi grea şi ar cere timp. Mîncarea şi armele nu-i preocupau deocamdată, s-ar fi descurcat pe drum. Dar, spre marea lor mîhnire, dacii deveniseră de la un timp foarte prudenţi. Toată

noaptea gărzile dublate s-au plimbat în jurul lagărului. Cîteva focuri ardeau într-una luminînd cu flăcările lor pîlpîietoare întregul plai.

Spre dimineaţa, cînd din pricina zorilor lumina focurilor începu să pălească, iar culmea fu învăluită în ceţuri, lui Lucius i se păru că s-ar putea încerca ceva. El se sfătui cu Agatus şi Stolo şi-l linişti pe vraci, care se trezise şi căuta să-i oprească. Stătură culcaţi, pîndind mişcările celor doi daci care erau de strajă prin apropiere.

— Vedeţi acolo mai jos un bolovan ? spuse Lucius încet celorlalţi doi. Deocamdată trebuie să ajungem pînă la el. Va fi primul nostru salt. Staţi puţin aşa, acum, gata !

Se tîrîră prin iarba udă şi se lungiră în dosul pietrii. Întoarseră capul şi cercetară terenul ce cobora spre pădure. O ceaţă nu prea deasă urca dinspre aceasta învăluind toate din jur. Distanţele şi dimensiunile deveniseră înşelătoare. Cînd se pregătiră să facă un al doilea salt, de jos se auzi sunetul tălăngilor şi hămăit de cîini, iar peste cîteva clipe din ceaţă, ca din valuri, apărură capete de oi.

— Blestem, murmură Lucius. Ce-i asta ?

— E o turmă, răspunse Agatus cu vocea stinsă.

— Ne-au închis drumul, ne-au răpit speranţele.

Stolo îi apucă de mîini :

— Ce-ar fi să lăsăm oile să treacă peste noi şi să ne ascundă de vederile paz...

Nu termină fraza, căci doi cîini mari, lăţoşi se repeziră la ei lătrînd cu furie. Un sunet prelung de bucium răsună din dosul turmei. Chiar în aceeaşi clipă răsună cornul dacilor anunţînd deşteptarea. Lucius le făcu semn celorlalţi şi toţi trei tîrîş, urmăriţi de aproape de cîini, se întoarseră la locurile lor, abătuţi şi ruşinaţi.

Piros şedea în capul oaselor cu mîinile împreunate ca pentru rugăciune şi ofta uşurat văzîndu-i din nou lîngă el.

— Sînt bucuros, nespus de bucuros, zise el încet, că vă văd din nou aici. Mi-era teamă pentru voi. Cu tot curajul pe care-l aveţi şi de care m-am convins, sînt atîtea lucruri neprevăzute. Tocmai atunci cînd v-aţi cufundat în ceaţă şi am început să mă rog zeilor pentru voi, a trebuit să apară această turmă. Ce întîmplare, ce întîmplare. Să ştiţi : marea Nemessis a vrut să vă abată din drumul primejdios pe care aţi pornit.

Lucius şi tovarăşii săi nu-l ascultau.

Turma se opri în dreptul lagărului. Oile speriate de mulțimea de oameni și de lătratul năpraznic ai cîinilor se scurgeau în valuri behăitoare pe de lături. Ciobanii dînd jos glugile sumanelor încleștară mîinile pe bîte, dar dinspre lagăr răsunară strigăte de bucurie ale dacilor.

Mando ieșind din cort și aflînd despre ce este vorba, trimise să-i cheme pe ciobani la el.

Îi întrebă de unde vin și ce vești au despre mișcările oștirilor, dar nu prea pricepu răspunsurile lor. Vorbeau muntenește, sonor și dulce, cîntau, nu vorbeau. Unul dintre muntenii care conduceau ceata lui Mando se apucă să tălmăcească.

— De unde veniți, oameni buni ?

Baciul, un om bătrîn cu plete lungi, albe ca neaua, îl privi zîmbind pe sub mustață.

— Apoi noi venim de departe.

— Întreabă-i : de unde anume ! porunci Mando.

— Noi umblăm cu oile de colo pînă colo.

— Cum vine asta ?

— Nu sîntem de prin partea locului. Noi paștem oile pe muncelele de lîngă rîul mare.

— N-am auzit de așa rîu !

— Îi mai zice Aluta.

— Aluta ? Și de ce ați pornit încoace ?

— Apoi ce era să facem ? Am fugit de bătălie.

— Ce tot vorbești, care bătălie ?

— Acum patru zile s-au bătut ai noștri cu romanii aceia, care au venit să ne jefuiască țara.

— Și de ce ați fugit, vă e frică ?

— Nu-u-u, nu ne e frică, flăcăii noștri s-au dus cu toții la luptă. Iar noi, bătrînii, făcu un gest larg cu mîna-i bătucită, am îndeplinit porunca și am plecat cu oile și caii, cu oalele, ciuberele și țoalele noastre.

— Ce poruncă ? Cine a dat-o ?

— Tarabosta cel mare, Vezina, a dat-o și a zis să scăpăm avutul în munți. Avutul nostru ăsta-i : oile ! Femeile și copiii vin din urmă călări.

Se întoarse și privi cu drag spre turma care împînzise plaiul. Apoi bătrînul se întoarse din nou spre Mando și-l întrebă la rîndul său :

— Dar tu cine ești și de unde vii, tarabosta ?

— Eu sînt Mando. Am părăsit şi eu ţinuturile mele din şes şi mă duc la Decebal, să-i duc în dar pe aceşti robi romani.

— Deci şi tu, tarabosta, ai fugit în munţi ? De unde vine urgia asta peste oameni ? Zalmoxis e mare ! El vrea să-i vadă pe daci uniţi în primejdie, căci prea s-au mîncat pîn-acum pentru lucruri de nimic. Nu le ajungea cîte turme au avut, cîte plaiuri au stăpînit, cîte bogăţii au strîns. Vroiau să ia de la vecini de-a gata. Zalmoxis ne încearcă, fie voia lui binecuvîntată. Sînt eu prea bătrîn, dar m-aş mai duce o dată cu securea să gonesc hrăpăreţii duşmani peste Dunaris. Trebuie însă să păzesc avutul fiilor şi nepoţilor mei. Acei dintre ei, care se vor întoarce, din ce vor trăi ? Tu ce crezi, tarabosta ?

— Şi eu cred la fel !

Bătrînul întoarse faţa către ceilalţi ciobani, erau opt de tot, toţi cu pletele ninse de vreme.

— Hai să mergem !

Capul său frumos, cu plete albe de patriarh, se desena viguros pe fondul culmilor.

— Staţi puţin, îl opri Mando, nu mi-ai spus unde a fost bătălia aceea mare şi cine a ieşit biruitor.

— Bătălia, tarabosta, s-a dat dincolo de ieşire din trecătoare, acolo unde dealurile se îngînă cu munţii, iar ai noştrii s-au retras la gura trecătoarei.

— Deci ai noştri au fost bătuţi ?

— Mulţi, foarte mulţi daci s-au dus în grădinile lui Zalmoxis.

Bătrînul se înclină în faţa lui Mando şi ieşi din cort.

*

Spre seară cînd lucrările încetară şi trîmbiţele chemară soldaţii la cină, o unitate de numidieni intră pe poarta castrului, mînînd în faţă-i o ceată de prizonieri daci.

Soldaţii îşi lăsară treburile şi le ieşiră în drum. Erau dornici să-i vadă pe aceşti fioroşi barbari, atît de temuţi şi neînfricaţi în luptă.

Legaţi cîte şase în rînd, dacii mergeau posomorîţi, cu capetele lăsate în jos, nepăsători la loviturile bicelor.

Rînjindu-şi dinţii strălucitori de albi, numidienii vorbeau şi glumeau în graiul lor gutural. Învingătorii ca şi învinşii erau plini de praf, pătaţi de sînge. Peste tot plutea mirosul iute de sudoare.

— A fost o încăierare ? întrebă un roman.

— O-o-o ! făcu un decurion tuciuriu care o rupea puţin latineşte, încăierare zici tu ? A fost o luptă ma-a-a-re ! Îşi desfăcu mîinile cît mai larg ca să arate cît de mare a fost lupta.

— I-aţi gonit pe daci ? întrebă acelaşi soldat mergînd alături de cal şi ţinîndu-se de şeaua numidului.

— Încă nu-u-u ! Sînt mulţi şi se luptă ca nişte lei.

— Unde i-aţi prins pe aceştia ?

— Au vrut să ne înconjoare, coborînd din desiş, dar noi am prins de veste şi i-am măcelărit. Numai aceştia au rămas. Înclinîndu-se apoi către roman, îi zise încet : Şeful, Hadras, a vrut să-i omoare pe toţi, dar a venit poruncă de la prefect să luăm cîteva zeci de vii.

Numidul clătină capul cu părere de rău şi adăugă :

— Scump ne-a costat această poruncă. Aceşti catîri nu vor să se predea ; se omoară singuri cînd văd că noi îi cruţăm. Pe aceştia i-am prins cu arcanele, da ! Numidul plescăi din limbă şi lovindu-şi calul cu călcîiele se grăbi să-şi ajungă unitatea.

Convoiul făcu înadins înconjurul barăcilor ca prizonierii să fie văzuţi de toată lumea. O mulţime de soldaţi mergeau alături strigînd şi glumind. Unii mai nesăbuiţi huiduiau şi-i loveau pe prizonieri.

O parte din numidieni poposi lîngă cantonamentul centuriei lui Cappa. După ce-şi văzură de cai şi-i închiseră pe daci într-o încăpere goală, veniră să se aşeze la focul lui Caliga. Asdus se aşeză şi el cît mai aproape de decurioni ca să asculte noutăţile zilei.

Majoritatea numidienilor ştiau prea puţin limba oficială, de aceea ei îşi vedeau de treburi. Doi dintre ei însă vorbeau binişor latineşte.

— Ia povesteşte-ne cum a fost, îl îndemnă Caliga pe unul din ei, întinzîndu-i o strachină cu ciorbă de carne.

Numidul își ridică mîinile spre cer și dîndu-și ochi peste cap exclamă :

— O zei milostivi !

Un timp mînca, sorbind zgomotos, sugînd măduva din oase, aruncînd ciolanele în foc.

— Deci n-a fost glumă și nici încăierare, ci luptă adevărată ? insistă Caliga.

Numidul, curățindu-și dinții cu ajutorul degetelor, mormăi :

— O zei îndurători !

Caliga văzînd că nu-i nimica de făcut, aşteptă. Numidul rîgîi, își șterse degetele în barbă, întinse picioarele spre foc și numai după aceea zise rar :

— Cum poți tu să zici că a fost o glumă, cînd mii de ostași s-au ciocnit. Cum poți tu să zici că a fost o încăierare cînd sute de viteji au căzut și nu s-au mai ridicat ? Eu care am luptat în Lybia, în Judeea, în Germania n-am mai văzut așa luptă.

— E departe de aici ?

— Vreo zece mile în susul rîului.

— I-ați biruit pe daci ?

— Nu, lupta a fost întreruptă de lăsarea nopții.

— Voi ați plecat din lagăr încă înainte de prînz.

— Da, cînd am sosit, lupta era în toi. Legiunea Italica le ținea piept dușmanilor și mulți căzuseră. Însuși împăratul venise într-ajutor cu o parte din cohortele legiunii Claudia și pretorienii săi. Tot atunci am sosit și noi.

— Valea e largă acolo ?

— Nu. Aluta curge pe sub malul stîncos lăsînd de partea cealaltă un loc deschis de vreo două stadii.

Un călăreț se opri la cîțiva pași de foc.

— Ei, voi de colo ! strigă călărețul. Cineva mai mare să vină la mine !

— Vine îndată, răspunse Caliga și-i zise lui Asdus : Du-te de-l cheamă pe Capito, repede. Uite-l colo lîngă focul acela mare, stă de vorbă cu șeful numidienilor.

Asdus execută ordinul cu repeziciune și Capito se apropie de călăreț.

— Salve, tribune !

— Pînă-n zori veți pleca. Fiți gata ! Tu, ordo, vei conduce cohorta, căci tribunul Marcellinus a fost chemat la împărat. Să nu rămînă nimeni în cantonament fără motive întemeiate.

Vei inspecta imediat cohorta şi vei transmite ordinul şi celorlalţi, ai înţeles ?

— Da, tribune, întocmai !

— Atunci cu bine şi vă urez noroc !

— Salve, tribune !

. . . . . .

Soarele pitit după o stîncă colţuroasă arunca văpăi orbitoare din dosul ei. Părea că a luat foc poala cerului dinspre răsărit. Versanţii dinspre apus ai muncelelor scînteiau, prinzînd din ce în ce mai multă culoare. Codrii umezi abureau. Ceţurile se destrămau prin văi şi viroage. Printre scamele lor apărea cîte un colţ de stîncă trandafiriu, cîte un pîlc de brazi în toată splendoarea verdelui său. Dimpotrivă, peste vale, la adăpostul malului stîncos şi abrupt, totul era cufundat în umbră, în care, una-ntr-alta se topeau contururile tuturor lucrurilor.

Cohorta mărşăluia de-a lungul apei. Clipocitul undelor se contopea cu scrîşnitul prundişului sub paşii grei. Capito, pe calul său voinic, îşi întorcea capul încolo şi încoace, scrutînd cînd marginea pădurii inundată de lumină, cînd crestele cufundate în întuneric. Din cînd în cînd se dădea la o parte şi lăsînd să treacă centuriile, cerceta feţele oamenilor.

— Capul sus, soldaţi, capul sus !

În spatele unui pripor împădurit se întîlniră cu o trupă ieşită din luptă. Ostaşii obosiţi trebăluiau lîngă focuri, uitîndu-se ciudat la unitatea proaspătă ce se grăbea la prăpăd. Cîte unul, mai nepăsător, ori mai obişnuit cu grozăviile războiului, striga celor ce treceau :

— Grăbiţi-vă, nunta e în toi !

— Vinul roşu se varsă din plin, pregătiţi-vă ploştile !

Ieşiră din pădure. Un stol de corbi trecu pe deasupra. Croncănitul lor îl făcu pe Asdus să-şi ridice capul.

— Se grăbesc la ospăţ, zise un ostaş bătrîn.

— O să aibă ce ciuguli, adăugă un altul mai tînăr.

— Apoi, pe Haron, e de la sine înţeles. Atîţia oameni şi fiecare are cîte doi ochi, sau cel puţin unul. Ştii, corbilor le plac cu deosebire ochii. Ai văzut vreodată cum îi scot ?

Tînărul rîse silit, iar bătrînul, dînd scutul deoparte, îndoi degetul arătător murdar şi noduros şi ciocănind cu el în lemnul suliţei, îşi ţugui buzele şi se făcu că soarbe cu nesaţ.

Asdus îl privi cu dezgust. Bătrînelul negricios avea un nas coroiat care semăna cu un cioc de răpitoare.

A mai trecut un stol negru, apoi încă unul.

— S-au îngreunat la masă, drăguții de ei, zboară pe jos!

După o cotitură a rîului se auzi din depărtare un freamăt nedesluşit, urmat din cînd în cînd de lovituri surde.

— Şerbarea e în toi! zise unul de lîngă Asdus şi-şi duse mîna la gît, vroind parcă cu acest gest să-şi lărgească deschizătura loricei.

— Auzi cum bubuie taranele? se trezi din visare Caliga. Cred că ai noştri zgîlţîie zdravăn întăriturile dacilor.

Pe Asdus îl cuprinse emoţia. Îşi suflă din mers nasul. Braţul stîng îl înţepeni sub greutatea scutului şi celor patru suliţi. Coiful mic îi strîngea capul. Era prima luptă mare la care va lua parte.

Zgomotul luptei creştea cu fiece pas al lor. Un corn răsună în depărtare adăugînd un iz de nelinişte la vuietul general. Trosniturile seci ale pietrelor aruncate din baliste, atunci cînd proiectilele se loveau de prundiş şi gemetele surde ale taranelor dominau întregul concert.

Cîţiva călăreţi trecură în galop, de săreau pietrele de sub copite. O cohortă în formaţie de luptă ieşi dintr-un crîng. Trecînd apa ce le ajungea pînă la brîu, oamenii se afundară în pădurea deasă ce urca pripoarele muncelului din stînga.

În dreptul insuliţei dintre cele două braţe ale Alutei, la adăpostul unui ariniş, Asdus văzu locul unde erau aduşi şi îngrijiţi răniţii. Gemetele şi ţipetele celor ce se chinuiau sub cuţitele vracilor sau ai acelora ce agonizau împotrivindu-se morţii, răsunau nefiresc în acel ungher.

Apele rîului alunecau la vale înroşite de sînge, ducînd laolaltă cadavre de daci şi romani. Oprindu-se şi pornind din nou, cînd cu capul înainte, cînd cu picioarele, întoarse de vîltoare, unde apa clocoteşte printre bolovani, ele veneau unul după altul, altădată cîte două-trei, veneau într-una. Strîns între două bancuri de prundiş, un şuvoi se prăbuşea de pe o grămadă de vreascuri împotmolite. Acolo, trecînd rîul prin vad, Asdus văzu un trup agăţat de crăci şi bătut de valuri. Tînărul trac privea ca vrăjit cum leşul se desprinde treptat-treptat sub apăsarea apei, cum se întoarce cu picioarele la deal şi apoi scăpat, porneşte repede, cu capul înainte. Asdus făcu o mişcare ca să iasă mai repede la mal, dar alunecînd pe pietre, zăbovi şi

se pomeni lovit de cadavru. Îl opri cu scutul, neştiind ce să facă.

— Hai, să-l scoatem pe mal, zise Caliga, e de-ai noştri !

Priviră cîteva clipe mortul lungit pe nisip. Era un tînăr mauretan.

— Plînge-l, mamă, că n-ai să-l mai vezi ! zise Caliga fără emoţie şi ştergîndu-şi mîinile de iarbă, se grăbi cu Asdus să-şi ajungă unitatea.

Într-un aluniş cohorta fu oprită de un tribun palid, uscăţiv. Calul său nărăvaş juca pe loc şi-şi umfla nervos nările. Luîndu-l pe Capito de o parte, tribunul se întreţinu cu el timp de cîteva minute. La despărţire Capito îl întrebă cum se desfăşoară lupta.

— Ceea ce se petrece acolo, răspunse posomorît tribunul, nu seamănă cu nimic din ce am văzut şi am trăit în viaţa asta. Dacii aceştia mă exasperează. Pînă şi iureşele cele mai înverşunate nu-i pot urni din loc. Nici pomeneală de panică ori de dorinţă de a scăpa de o moarte sigură. Numai pierderile prea mari de oameni ar putea să-l convingă pe Vezina, comandantul lor, să se retragă. Ca să le pricinuim aceste pierderi trebuie şi noi să suferim pierderi enorme. Acum o oră eram la cîţiva paşi de împărat şi l-am auzit exclamînd : „O Zalmoxis, te invidiez că ai asemenea credincioşi şi, dacă n-aş şti că eşti de neînduplecat, ţi-aş făgădui cel mai superb templu din cîte există pe lume !".

Tribunul îşi aranjă legătura însîngerată de care îi atîrna braţul stîng şi răspunzînd la salutul lui Capito întoarse calul în loc şi porni în galop spre cîmpul de luptă .

Cohorta lui Capito întoarse brusc la stînga şi, trecînd peste al doilea braţ al rîului, începu să urce coasta împădurită.

După un urcuş anevoios, la adăpostul fagilor seculari, cohorta făcu haltă într-un luminiş. Printre copacii rari din marginea poienii, cîmpul de luptă se vedea ca în palmă. Zgomotele luptei, apucate de ecou, se izbeau în stînci, încolo şi încoace, ca nişte mingi uriaşe.

Trecînd atît de aproape de această asurzitoare încleştare, la adăpostul frunzişului proaspăt, de un verde auriu, încîntător şi liniştitor, Asdus nu-şi putea da seama de realitate. I se părea că visează. Nu aşa îşi închipuia el o luptă. Înţelesese că numai trăind un lucru poţi să-ţi dai seama de el. Cu toate că auzise atîtea de la Caliga şi de la alţi camarazi, cu toate

că luase şi el parte la o ciocnire, cu toate că văzuse pe apărătorii Sucidavei măcelăriţi, el nu-şi putuse plăsmui imaginea unei bătălii mari.

Scuturîndu-şi încălţămintea de nisip, privea de sus, printre ramuri şi nu vedea decît un furnicar în care ochii săi nu puteau distinge nimic. El nu vedea comandanţi călări, cu mantii strălucitoare fîlfîind şi cu penaje colorate pe coifuri, nu vedea viteji duelînd cu alţi viteji. I se părea că în acea amestecătură de corpuri urlătoare nimeni nu este erou şi-i venea greu să-i deosebească pe daci de romani. Toţi erau deopotrivă de cenuşii şi neînsemnaţi. Ei umpleau valea de la un capăt la altul, acoperind plaiul dinspre pădure, bancurile de nisip şi prundiş, pînă şi albiile rîului, înghesuindu-se buluc pe o linie unde erau îngrămdite grămezi de pietre şi bîrne. Pe deasupra capetelor lor, o ploaie deasă de pietre, suliţi şi săgeţi.

— Te miri, ai ? întrebă Caliga. Asta-i lupta ! Tot te întrebai cum şi ce ; iată cum arată, priveşte şi te satură !

— Să-ţi spun drept, nu înţeleg nimic.

— Nici eu n-am priceput nimic în prima mea bătălie, căci eram în rîndul întîi. După aceea am înţeles. Priveşte acolo ! În spate, pe dîmbuşorul acela, printre fagii cei înalţi, e împăratul. Îl vezi ? Acela, călare pe un cal sur. Poartă o manta cenuşie şi are un coif simplu de oţel pe cap. În jurul său stau comandanţii. Călăreţii care pornesc în toate părţile sînt tribunii care transmit ordinele. Uite, bunăoară, acela cu stola vişinie pe umeri, care trece acum rîul spre aripa dreaptă, îl vezi ?

— Da, îl văd !

— El duce o poruncă unităţilor ce atacă în partea aceea. Nu pot să-ţi spun ce anume unităţi, ştiu însă că printre ei se află şi pretorienii, îi poţi deosebi după coifurile lor aurite. Dacă mai stăm aici cîteva clipe, o să vedem o schimbare în aripa dreaptă. Nu degeaba a plecat tribunul acela într-acolo.

Cohorta porni din nou prin pădure. Dealul era atît de abrupt că oamenii trebuiau să se caţere în patru labe, ţinîndu-se de tufe şi crăci, întinzînd suliţele unii altora în locuri mai grele. Caliga, sufiînd greu şi înjurînd toţi munţii din lume, zise :

— Unde ne ducem cred că o să fie lată de tot.

— Dar unde ne ducem ? întrebă tracul.

— Nu ştiu, dar presupun că cele două cohorte — ai băgat de seamă, că înaintea noastră merge încă una ? — trebuie să

cadă în spatele dușmanului. Este o misiune din cele mai grele. În tot cazul aș prefera să fiu acolo jos în grosul armatei, decît să umblu prin codrii aceștia nesfîrșiți, printre mii de capcane.

După încă un ceas de gîfîială, ajunseră în culmea muncelului. În vîrful său pleșuv, străjuit de jur împrejur de falnici brazi și fagi, îi aștepta cealaltă cohortă. În zarea albăstruie, printre trunchiurile uriașe se vedeau culmile unor munți înalți.

Cu toată frumusețea locului, firea era parcă îmbibată de mister. Caliga avea dreptate — acolo, în zgomotul luptei, omul se simte mai bine. Asdus o simțea și el acum. Soldații aruncau în jur priviri temătoare și fără să le fi dat cineva poruncă, încercau dacă paloșele ies bine din tecile lor.

Din dosul unui pîlc de brazi ieși un grup de comandanți. În mijlocul lor se afla tribunul Marcellinus. Capito cu centurionii se îndreptă într-acolo. Un murmur de aprobare se auzi din rîndurile strînse ale ostașilor. Erau mulțumiți că acela care îi va conduce este Papirius Marcellinus.

*

Mînat pe poteci prăpăstioase, apoi pe drumeaguri cine știe de cine croite, prin codri nesfîrșiți, convoiul de prizonieri sleit de puteri ajunse în sfîrșit în vale.

Cu toate că nici de aci încolo nu-i aștepta o soartă mai bună, zdrențele omenești — pe vremuri mîndri oșteni și temerari navigatori, răsuflaseră puțin. Își întorceau din cînd în cînd capetele spre munții cărunți, rămași în urmă și amintirea chinuitoarelor urcușuri și coborîșuri se topea în priveliștea odihnitoare a șesului. Lina șerpuire a drumurilor colboase, netede și atît de... orizontale, li se părea prin contrast o încîntare.

Trecuseră Aluta prin vad și primul popas, făcut pe malul celălalt al rîului molatec, bogat în ape, le aduse în sfîrșit o vremelnică, dar atît de binevenită alinare trupească. Goi, tolăniți pe tăpșanul verde printre zdrențele lor întinse la uscat, ei se simțeau aproape fericiți. Apa și soarele le alinaseră întrucîtva rănile trupului. Unii tot se mai uitau, cu un amestec de

spaimă şi admiraţie la crestele Munţilor Carpi, îmblînzite de depărtare, îmbietor de frumoase, de acolo de jos.

Natura înconjurătoare, îmbăiată de razele soarelui vărateC, îmbia la odihnă şi desfătare şi, cu toată graba, dacii obosiţi şi ei hotărîseră să rămînă pe loc tot restul zilei.

Şi aici, ca atunci în cheile rîului Arghessos, prizonierii căpătară un cal ce-şi rănise picioarele şi nu mai putea merge.

Seara, strînşi în jurul focurilor, robii se încumetară chiar să cînte. Mai întîi sfios, apoi cu mai multă îndrăzneală, cîntecul cuprinse întreaga ceată. Urmară alte cîntece, tot felul, eline, romane, tracice, dar toate tînguitoare, pline de dor după libertatea pierdută. Şi era atîta frăţească îmbărbătare în valurile sonore, ce se scurgeau o dată cu acelea ale rîului, încît dacii, stăpînii şi asupritorii lor actuali, îşi întoarseră cu toţii feţele bărboase spre cîntăreţi. Erau şi ei păstori şi plugari, şi cîntecele robilor le mergeau la inimă.

Lîngă focul aproape stins, centurionii îi ţineau de urît tribunului, iar vraciul Piros, cu spiritu-i neobosit, la toţi trei. Lucius se gîndea cu un sentiment cald de recunoştinţă la camarazii săi, foştii subalterni şi i se părea ciudat de plăcut faptul că acum, cînd şi el este rob, atitudinea lor nu se schimbase întru nimic. Mai mult, i se părea că cei din jurul său sînt mai atenţi, mai prevenitori şi dacă pe vremuri între el şi cei în subordine exista o stînjeneală, ea nu se mai simte în prezent. Era grăitor cazul de adineaori, cînd un soldat, avînd nevoie de consultul lui Piros, ceru întîi voie fostului său comandant. Ce legături de rigoare mai puteau dăinui, cînd erau cu toţii robi ? Acest caz, ca şi altele întîmplate în timpul chinuitorului marş, îi deschiseră ochii asupra unor stări de lucru despre care nu avea nici cea mică idee şi despre altele pe care le neglija, nedîndu-le nici o importanţă. Îşi dădea seama că este iubit de ostaşi şi asta înseamnă ceva mai mult decît dacă eşti numai stimat.

Stolo îi curmă firul gîndurilor cu un oftat adînc.

— E mare păcat să zaci în robie într-o noapte ca asta.

— Oricum şi oricînd e păcat să fii rob, răspunse Piros scormonind jăratecul cu un băţ.

Stolo părea că n-aude cuvintele bătrînului.

— Într-o noapte ca asta e bine să faci dragoste ori să porneşti liber la aventură.

— Ai fost dintotdeauna un pofticios, zise posomorît Agatus.

— Ce să-i faci, așa sînt eu. Tu ești mai bătrîn ca mine și poate ai gustat mai mult din viață.

— De ce m-aș gîndi la lucruri imposibile ?

— Vă lipsește filozofia bătrîneții, zise din nou Piros. Viața m-a învățat să mă bucur de clipe și ore fără să mă gîndesc la viitor.

— Pentru că ai avut parte de o viață mai blîndă. Și militarii știu să se bucure de clipe, dar se gîndesc și la viitor.

— Într-adevăr, am avut parte de o profesie pașnică. Noi, medicii, în bună parte, trebuie să dregem ceea ce ați stricat voi, militarii. Privită din această latură, viața pare un lucru tare ciudat. Tribunul Lucius ce părere are ?

Tribunul, care stătea imperturbabil, privind jocul zglobiu al vreascurilor mistuite de flăcări, își săltă capul și zise rar și încet, ca pentru sine :

— Dascălul meu, un erudit din Pergam, spunea că viața este o înlănțuire de vise frumoase cu cele urîte și că numai durerea fizică pricinuită de foame, sete, frig și căldură, la fel și chinurile pricinuite de boli și răni ne mai trezesc la realitate. El susținea că uneori toate părticelele trupului omenesc țipă și se sfîșie între ele, altădată, puse în ordine de vremelnică armonie a îndestulării, dormitează legănîndu-se în pace. Era prea înțelept ca să îndrăznesc să-l contrazic, dar știam bine că exagerează, căci nu mi-am făurit în viață vise prea frumoase și nici nu am avut din cele urîte. Cînd am devenit militar, adică un om al acțiunii, am constatat că maxima „întîi să trăiești, apoi să filozofezi" este cea mai potrivită modului nostru de viață.

Înviorat de întorsătura convorbirii, Piros exclamă cu voioșie :

— Voi, militarii, puneți prea mult suflet în toate acțiunile voastre, iar sufletul de obicei nu judecă. Sufletul este ca și focul acesta, el emană căldură fără să știe de ce și fără să știe că o emană. Căldura însă este viața.

Agatus și Stolo, oameni simpli, ascultau în tăcere. Discuția era prea savantă, nu-i interesa și-i depășea.

— I-am citit și eu pe marii filozofi ai lumii, dar adolescentul din mine nu era în stare să descifreze aceste gînduri sublime. Pentru mine, atunci, o quadrigă cu un bun vizitiu era poate lucrul cel mai sublim. Apoi am descoperit sublimul

în femei frumoase. Acum însă sublimul pentru mine constă în libertate, depăşind toate celelalte năzuinţe, căci fără această libertate ele vor rămîne neîmplinite.

— Aşa judecă toată lumea, numai că nu toţi ştiu să se exprime ca tine. Pentru acei ce nu sînt filozofi, viaţa este o succesiune de dorinţi neîmplinite. Cei înţelepţi suferă mai puţin, căci raţiunea a fost întotdeauna superioară sufletului. Mie, bunăoară, pînă şi robia asta îmi pare binevenită. E un prilej de cunoaştere. Să nu crezi că trec uşor prin calamităţile vieţii. Ceea ce va urma ar putea să fie groaznic, poate chiar ireparabil, dar o seară minunată ca asta mă răsplăteşte din plin şi oricît de greu mi-ar fi în viitor, speranţa că voi mai avea „seri" ca asta mă consolează şi-mi dă curaj. De un singur lucru mi-e teamă — de singurătate, dar cred că şi întemniţat, de unul singur, pînă la urmă voi găsi tăria necesară s-o îndur.

— E bine să fii aşa cum eşti tu, venerabile. Eu unul n-aş putea să mă laud cu aşa un curaj. Dar tu, Agatus, adăugă Lucius rîzînd încetişor, ce părere ai despre viaţă ?

— Eu, tribune ? Ce să zic ? Viaţa este grea, dar nu într-atîta ca să n-o poţi suporta.

— Grea sau uşoară, se amestecă în vorbă Stolo, scărpinîndu-se în barbă, viaţa trebuie trăită căci, aşa cum e, noi, oamenii, ţinem la ea.

— Iată adevăraţii filozofi ! exclamă Piros. Ei spun adevăruri fără să filozofeze.

Agatus se sculă, privi în jur şi zise dezamăgit :

— Ştiam eu că n-o să ne lase să înnoptăm pe malul apei şi totuşi mă amăgeam cu speranţa că ne vor lăsa în pace.

— Şi eu cred că o să ne mute mai încolo, adăogă Stolo.

— Dar de ce ? Oare aici nu e bine ? se miră Piros.

— Eh, venerabile, ce ştii tu în de-ale războiului ? rîse Stolo cam'în silă. Dacii nu vor ca tribunul Longinus sau un altul să mai încerce să evadeze, cufundîndu-se în acest rîu cu ape line.

— Ah, asta e ? Atunci ei au dreptate.

— Cel tare are întotdeauna dreptate, zise Lucius şi se sculă în picioare.

După cum prevăzuse Agatus, paznicii se apropiau pocnind din bice. Şi, pentru că unii prizonieri se mişcau greu de lîngă foc, se pomeniră loviţi şi brutalizaţi.

Convoiul se tîra în direcţia cîmpiei, cînd dîn întuneric se auziră strigăte. Dacii din faţă răspunseră şi în curînd apăru un grup de călăreţi. Erau cinci daci, pesemne oameni simpli, căci erau cu capul gol. După arme şi îmbrăcăminte păreau să fie ostaşi.

După un schimb voios de exclamaţii, noii veniţi descălecară şi unul, spătos, înalt, apropiindu-se de şeful Mando, stătu de vorbă cu acesta, pînă ce convoiul îi depăşi, mergînd tot înainte.

După ce fu întocmită noua tabără, dacii aprinseră în jurul ei cîteva focuri de strajă şi dădură semnalul din bucium pentru culcare. În curînd totul amuţi în jur.

Lucius mai stătu un timp culcat pe spate, minunîndu-se de calmul ce-i cuprinsese fiinţa, fermecat de lumina lunii.

Poate chiar în clipa asta, cei dragi lui o privesc şi ei. Selena luminează tuturor deopotrivă şi nimeni, niciodată, nu se satură privind-o. Oare ce vrăji emană zeiţa nopţii ? O fi adevărat că discul acesta strălucitor, sau poate globul, cum susţin marii învăţaţi elini, transmite gîndurile prietenilor aruncaţi de soartă în diferite unghere ale lumii ? În acest caz este un fel de oglindă a sufletului omenesc. Stătea aşa, ca vrăjit, încordîndu-şi toată fiinţa, aşteptînd o şoaptă, un semn. Ireală, imponderabilă, luna îl privea la rîndul ei cu petele acelea ce amintesc un chip zîmbitor şi mut. Cît de mult ar fi vrut el să ştie că şi frumoasa Herminia priveşte acum acest chip luminos, încredinţîndu-i gîndurile şi speranţa că-şi va revedea logodnicul. Apoi îşi aminti de alte nopţi din ţara misterioasă de dincolo de Rhen. Acolo auzise el cîntecele prizonierilor germani în care ei adorau luna. Unul dintre aceste cîntece o închipuia ca pe o cupă plină cu miere, ce se goleşte treptat-treptat, pentru ca apoi să se umple din nou.

În zori se trezi înaintea tuturor, odihnit şi bine dispus. Luna apusese, în schimb pe poala dinspre răsărit a cerului scînteia Phosphor, steaua dimineţii. Ierburile coapte miroseau puternic. Roua săracă se usca cu repeziciune. Buciumele străjerilor răscoliră liniştea taberei cufundate în somn, sfîşiind cu asprime vraja acelei neasemuite nopţi.

În lumina dulce a zorilor, forfota mizeră a sutelor de robi părea în schimb un vis urît. Aruncînd o privire spre cortul lui

Mando, Lucius văzu că dacii sosiţi aseară erau pregătiţi de drum. Lîngă murgii lor de călărie stăteau cuminţi şi doi cai de samar, flocoşi şi mărunţei. Peste cîteva clipe veni grăbit un paznic şi împingîndu-l cu piciorul pe tînărul trac care făcea pe tălmaciul, îi porunci ceva în limba dacă. Acela se sculă şi apropiindu-se de Piros îi zise :

— Vraciule, Mando te cheamă la dînsul.

— Iar au nevoie de mine ?

Dacul aştepta nerăbdător şi după ce Piros se sculă, îl zori, împingîndu-l cu pumnul în spate.

Urmă echiparea, apelul şi aşteptarea greţoasei mîncări din boabe de grîu fierte cu oasele calului omorît deunăzi.

După ce terminară cu masa şi robii îşi ştergeau străchinile cu smocuri de iarbă, sosi şi Piros urmat de trac. Stolo le întinse mîncarea păstrată pentru ei, dar Piros îndepărtă strachina.

— Nu-mi arde de mîncare acum. Prieteni, prieteni dragi ! Vai ce nenorocire !

— Ce s-a întîmplat, venerabile ? De ce eşti atît de agitat ? întrebă Lucius îngrijorat.

— Cum să nu fiu supărat, cînd vor să mă ia de lîngă voi, prieteni dragi. Cum să nu fiu, cînd vor să mă ducă departe de acei cu care am împărţit atîtea necazuri. Cine o să vă caute, cine o să vă îngrijească ?

— Explică-te, omule, exclamă Agatus, că nu pricepem nimic.

— Şi mai repede, căci se apropie paznicii, adăugă Stolo.

— Cine vrea să te ducă şi unde ? îl întrebă Lucius calm, punîndu-i mîinile pe umeri şi privindu-l în lumina ochilor.

— Trebuie... E poruncă de la Mando... Plec cu dacii sosiţi aseară la cetatea unui mare tarabosta, un fel de demnitar de-al lor. E mare sfetnic şi-l cheamă Diaies.

— Dar ce ai să faci acolo ?

— Diaies are un fiu bolnav de o boală necunoscută prin părţile acestea. Oamenii lui au plecat să aducă un pustnic, vraci vestit, dar pustnicul între timp murise. Mando, voind pe semne să se pună bine cu omul regelui, mă oferi pe mine. Iată ce înseamnă să fii sclav, te dăruieşte ca pe un lucru.

— Parcă te-am auzit aseară filozofînd cu totul altfel, venerabile, îl dojeni cu blîndeţe Lucius. Crezi că acolo o să-ţi meargă mai prost ?

— Nu mi-i de asta, dar cum să vă las pe voi ?

— Nu-ţi face griji, zise Agatus, şi pe noi ne va împrăştia în curînd. Pleacă sănătos, noi nu te vom uita !

Bătrînul îi îmbrăţişă pe rînd, strînse toate mîinile ce i se întindeau şi se îndepărtă cu lacrimi în ochi, poticnindu-se la tot pasul.

Îl văzură apoi aburcat pe unul din căluţii aceia flocoşi, pornind în urma celor cinci voinici.

. . . . . .

Piros privi sus, către vîrful muntelui pleşuv. Pînă la cetate mai avea de urcat un povîrniş ameţitor. În umbra deasă în care era cufundat acel povîrniş, şerpuia panglica albicioasă a potecii, ocolind bolovanii uriaşi căzuţi de sus. În stînga zidurilor cetăţii, din dosul crestei, ieşea geana neagră a unei păduri de brazi.

Dinspre cetate se auzi un corn. Chemările lui elegiace, răscolitoare răsunară în aerul tare de munte, se repetară în ecou, lovindu-se de stînci şi se topiră apoi în vuietul cascadei.

Pe măsură ce urcau, cerul se înroşea tot mai mult. Părea că însăşi cetatea este cuprinsă de vîlvătăi şi aşa cum se profila neagră, pe fondul aprins al asfinţitului, lui Piros i se păru că e un morman de cenuşă şi de pietre înnegrite.

Porţi masive de stejar scrîşniră din ţîţîni. Caii tropotiră nerăbdători pe podişca de bîrne şi cavalcada intră în curte. Era zarvă mare înăuntru. Cîinii lătrau de zor. Pe cerdacul clădirii scunde, dar întinse ca proporţii apărură cîţiva oameni. Slugile veneau în fugă să ia caii. În lumina ireală a crepusculului aceste figuri bărboase, straie ciudate, arhitectura nemaivăzută a clădirilor şi masivele ziduri cu turnuri de lemn îl impresionară pe vraciul Piros.

Descălecă şi apucat de subţiori de către însoţitorii săi, fu dus spre casa din mijlocul curţii mari, bătătorite, pe alocuri acoperită de iarbă. Celelalte clădiri : şoproanele, grajdurile, cămările, toate alcătuite grosolan din trunchiuri mari de copaci, se înşirau de-a lungul zidului cetăţii, lipite de el.

La capătul de sus al scării aştepta un bărbat în vîrstă, înalt, spătos, cu barba sură şi deasă, tunsă cu îngrijire. Avea, aruncată pe umeri, o manta scurtă, neagră, iar pe cap o căciuliţă din blană de vulpe. Lîngă el stătea o fecioară înaltă,

cu chipul îmbujorat, încadrat de un păr castaniu răsucit la spate într-un conci bogat.

— Stăpîne, zise Nando cu o plecăciune adîncă, la porunca ta am umblat dincolo de Rîul Mare. Pustnicul sfînt a plecat din lumea asta, mutîndu-se în grădinile lui Gebeleizis. La întoarcere însă, am dat de un convoi de robi, printre care se afla acest bătrîn, grec de neam, vraci vestit în ţara lui. Numele său este Piros. Aflînd de nevoia în care te afli, tarabosta Mando, din neamul Iagizilor, ţi-l dăruieşte, rugîndu-te să pui o vorbă bună pentru el la rege.

— Bine ai făcut, Nando, credinţa ta va fi răsplătită, zise bărbatul în care Piros îl recunoscu pe Diaies. Numai de-ar fi el cu adevărat vestit, după cum se laudă, adăugă stăpînul.

— Mi-au spus-o alţii, nu el însuşi.

— Aşa ? Atunci fii binevenit la noi, vraciule Piros ! spuse Diaies într-o greceacă pocită. Dar, vorbeşte mai bine cu fiica mea, Aya. E mai învăţată ca mine.

După ce ascultă cu atenţie ce-i spuse părintele, fata se adresă lui Piros într-o greceacă corectă, doar că pronunţa cuvintele în felul ei ciudat, mai catifelat şi cîntat.

— Tatăl meu te roagă să-l ierţi că nu poate să stea de vorbă cu tine în limba ta, atît de trebuincioasă în vremurile noastre. El îţi urează bun sosit şi nu te socoteşte rob. Fratele meu, Diza, suferă de o boală grea şi numai tu îl vei putea ajuta. Este unicul fiu şi moştenitor al tatălui meu.

— Spune-i nobilului Diaies că binecuvîntez soarta care m-a îndreptat către pragul său primitor şi mai spune-i că-mi voi da toată silinţa ca să-i lecuiesc fiul, bineînţeles atît cît îmi va sta în putinţă şi în măsura în care zeii nemuritori mă vor ajuta. Spune-i, totodată, că întîmplarea care m-a făcut să cad în robie la daci nu se datoreşte cîtuşi de puţin faptului că aş fi duşmanul poporului său, căci nu sînt duşmanul nimănui. Ascleipios este zeul medicinii şi nu al războiului, iar eu numai lui mă închin.

Terminînd de ascultat traducerea, Diaies, foarte mişcat îi întinse mîinile, apoi bătînd din palme, dădu cîteva porunci slugilor.

Piros fu dus într-o încăpere unde-şi aruncă zdrenţele murdare, pline de păduchi, se spălă în voie şi se îmbrăcă în straie curate.

Odaia în care zăcea fiul lui Diaies era mică şi întunecoasă, cu aerul stătut, îmbibat cu miros de ierburi de leac. Podeaua era acoperită cu velinţe, iar pe pereţi atîrnau blăni de fiare sălbatece şi panoplii cu arme vechi şi preţioase. Pe un pat prea mare, acoperit cu blănuri, zăcea un tînăr de vreo şaisprezece ani.

După ce puse cîteva întrebări Ayei, Piros cercetă bolnavul cu cea mai mare băgare de seamă, fără ca acesta să se trezească din apatia lui.

Medicul oftă uşurat, mulţumind în gînd providenţei că l-a ajutat şi de astă dată. Boala îi era cunoscută.

PARTEA A DOUA

„Hospes, hostis"
(Orice străin este inamic)

*

În ziua sosirii convoiului de prizonieri în preajma Sarmizegetusei, aproape de ora prînzului, sosiră şi cei doi mari tarabostari din cîmpia Danubiului — Bedar şi Andagus. Erau îmbrăcaţi ca de zile mari, dar îngrijoraţi la chip.

Ei se întreţinură timp îndelungat cu noul şef numit în locul lui Mando, apoi făcură ocolul lagărului, interesîndu-se de toate şi, urmăriţi de privirile neliniştite ale prizonierilor, trecură, urmaţi de o ceată de paznici, pe lîngă cortul sărăcăcios al lui Longinus. Tribunul şedea pe o buturugă şi-i privea plin de curiozitate. Faţa sa, rasă pentru întîia oară de cînd căzuse prizonier, era gravă şi impunătoare. Văzîndu-l indiferent şi că nu face nici o mişcare din care ar reieşi că-i stimează cît de cît, o umbră de mînie trecu peste feţele lor.

Printre ostaşii romani această inspecţie fu comentată în fel şi chip.

În umbra rară a copacilor rămaşi netăiaţi în poiană, captivii se strînseseră în jurul a cîtorva mucaliţi.

— Oare ce ne pregătesc bărboşii ? întrebă un soldat tînăr şi în glasul său mocnea multă neliniştę.

— Parcă tu nu eşti bărbos ? Păcat că nu ai oglindă să te priveşti în ea.

Cu aceste cuvinte, Carbo îl trase de cîrlionţii negri ce-i năpădeau faţa.

— Fără glume, oare ce au de gînd să facă cu noi ?

— Să ne trimeată de-a dreptul la zeiţa Libitina.

— Hei, cum se poate una ca asta ? De ce nu ne-au omorît la Sucidava ?

— Dacă nu-l laşi să vorbească ? se amestecă Cursor. Acolo, în timpul asediului, te-ar fi omorît cu măciuca, aici o să te omoare altfel.

— Cum ?

— Îmi place naivul ăsta, pe Zeus ! rîse Cursor, privind pe cei din jur. Drăguţule, ascultă şi ţine minte : oamenii se mai pot omorî şi încet, nu aşa dintr-o dată ; bunăoară, la minele de fier, aur, plumb sau la carierele de piatră sau chiar la tăiatul pădurilor. Ai văzut vreodată un om care a lucrat la plumb, nu ? Îi cad dinţii, i se înmoaie oasele, orbeşte, scuipă sînge. Crezi că avînd toate aceste metehne, ai s-o laşi mult pe zeiţa Libitina să te aştepte ?

— Nu-l speria pe băiat ! interveni Carbo. Pe tine, Cursor, sînt sigur, o să te pună să scoţi aurul din pămînt, căci ai boală la acest metal preţios.

— „Îi datorăm morţii pre noi şi tot ce e al nostru".

— De cînd ai devenit filozof ? De atunci de cînd eşti rob ?

— Pe Bona Dea, Carbo ! dacă nu încetezi îţi mai spun una.

Prefăcîndu-se furios, Cursor smulse din foc o cracă fumegîndă şi strigă :

— Tu, în orice caz, vei săpa la saline şi nu vei avea decît de cîştigat, căci glumele tale sînt nesărate.

Ostaşul cel tînăr întrebă pe vecinul său :

— Ei, Lucret, de ce unul din şefii aceştia, care au trecut pe aici, poartă o tunică atît de lungă, doar nu e muiere ?

— E sarmat, bobocule !

— Sarmat ? Aşa se îmbracă sarmaţii ? Ştiam că sînt călăreţi fără pereche. Cum călăreşte el cu o astfel de fustă ?

— Stai puţin, în curînd o să te călărească pe tine, atunci ai să pricepi.

— Lăsaţi glumele, băieţi, spuse Calvio, un oştean mai bătrîn. Lăsaţi-le, căci sînt nelalocul lor. Mai bine staţi de vorbă prieteneşte, sfătuiţi-vă, luaţi-vă rămas bun, căci inima-mi spune că tot ce am suferit pîn-acum e floare la ureche faţă de ce ne aşteaptă în viitor.

Întrebările curgeau din toate părţile :

— Ai auzit ceva, Calvio ?

— Spune, tu pricepi puţin vorba lor !

— Hai, tată Calvio, spune !

Calvio se scărpină pe după ureche şi mormăi :

— Nu am auzit mare lucru, aşa doar cîteva vorbe.

— Hai, nu te lăsa rugat, dă-i drumul !

— Cînd e vorba de pielea noastră, sîntem cu toţii curioşi.

— Să nu cumva să încercaţi să evadaţi ! Acum cîteva clipe l-am auzit pe acela care poartă zaua peste fustă, cum îl cheamă ?

— Andagus.

— Aşa, Andagus. L-am auzit... adică am prins cîteva vorbe din convorbirea lui cu celălalt, incubii să-l înghită, cum îi zice ?

— Bedar, răcni Carbo furios. Ce tot o lungeşti, dă-i drumul o dată !

— Ai răbdare ! L-am auzit spunînd cuvînt cu cuvînt aşa : „Acelora care vor încerca să fugă să li se taie tendoanele la picioare". Să mă înghită zeiţa Terra dacă nu e adevărat. Să luaţi seama căci nu e de loc plăcut să devii schilod, aşa, dintr-un fleac.

— După tine, tăiatul tendoanelor e un fleac ? se amestecă în vorbă Cursor.

— Nu e mare lucru. Eu însumi am tăiat tendoanele la svevi, uite aici ! Calvio arătă locul deasupra călcîiului. Şi am zdrobit rotula genunchiului la helveţi, uite aşa ! N-aş vrea să-mi facă şi mie cineva la fel.

— Atunci, de ce ai făcut ceea ce nu ţi-ar plăcea să ţi se facă ţie ? întrebă soldatul cel tînăr.

Calvio îl privi lung, cu uimire. Nu i s-a mai întîmplat să i se pună astfel de întrebări.

— De ce ? Uite de ce, mucosule ! Şi-i dădu pe neaşteptate un bobîrnac în nas. Pentru că mi-au dat poruncă s-o fac, iată de ce !

— Lasă-l în pace, se amestecă în vorbă Cursor, mai bine spune-mi ce au mai discutat şefii.

— Ce să-ţi mai spun, nu-ţi ajunge ? Află că dacii pînă acum cîtva timp nu au schingiuit prizonierii de război, pînă şi cu robii se purtau mult mai bine.

— Vrei să zici că ei recurg la măsuri drastice ?

— Da, căci orice ai spune, părerea mea este că s-a zis cu ei. O să se apere încă un an, doi, cu înverşunare, şi-apoi o să cadă sub loviturile Romei.

— Desigur, zise Carbo cu ironie în glas, cine poate să i se împotrivească zeiței Roma ? Vica-Pota va fi de partea ei de astă dată.

— Ce vrei să spui ? întrebă Calvio, măsurîndu-l din ochi.

Carbo strîmbîndu-se de soare zise în glumă :

— Am vrut să spun numai atît : data trecută, Romei nu i-a mers chiar așa de bine. Decebal a apucat-o zdravăn de chică și cred că nu i-a lăsat mai mult păr în cap decît crește pe chelia ta.

Calvio roși. Toți rîseră, iar el, prefăcîndu-se calm, zise povățuitor :

— Ești cu totul greșit. Decebal îl bătuse pe nebunul de Domițian, de astă dată n-o să-i meargă !

Carbo pocni o muscă ce i se așeză pe genunchi.

— Pe vremea aceea Domițian era împărat și zeu și dacă îi plăceau mai mult petrecerile decît războaiele, asta-i o chestiune de preferință.

— Tu îți cam dai drumul la gură, spuse Calvio.

— Eh ! exclamă Carbo, scărpinîndu-se în ceafă, cine să mă audă, acela cu fustă sau Decebal, regele ? Eu le aparțin, sînt robul lor. Află, pînă o să vină ai noștri praf o să se aleagă de noi. Un grec care știe limba dacilor mai bine decît tine mi-a spus că în minele de fier, aur, aramă se lucrează zi și noapte. Decebal, ca să învingă, nu cruță pe nimeni.

Cuvintele lui Carbo, spuse pe un ton glumeț, avură totuși un efect demoralizator. Toți din jur se posomorîră.

Calvio săltîndu-și capul zise cu fermitate :

— Eu cred că vom fi eliberați chiar în toamna aceasta. Nu degeaba împăratul a venit cu atîta oștire și a ales drumul cel mai puțin fortificat de dușmani.

— He-he ! Ești prea grăbit, prietene ! Pomenește-mi cuvîntul : Nici la anul pe vremea aceasta n-o să fim liberi. Împăratul n-o să-și schimbe planurile din pricina mea sau a ta. El are socoteli mai mari decît ale noastre, chestiuni de stat. Și mai spui că ești veteran, că știi atît de multe încît ți-a căzut tot părul din cap ? Nu vezi că divus nu e deloc grăbit ? Dacă în luna lui August se află la jumătate de drum de Sarmizegetusa, înseamnă că nu are de gînd să termine campania în toamna aceasta și vrea să ierneze aici.

Locul lagărului fusese ales cu socoteală și din incinta lui nu se vedea nimic din ceea ce ar fi putut destăinui inamicu-

lui pregătirile de luptă ale dacilor. La miazăzi se profila pe cer un deal cu copaci rari, la apus şi miazănoapte se vedea doar zarea cu liniile succesive de dealuri ce coborau în şes, la răsărit — un codru secular despărţit de o vîlcea.

Romanii ştiau că undeva prin apropiere se află capitala Daciei, un oraş mare şi frumos, în care curge din belşug „zeila", adică vin de struguri, şi „brytos", bere de orz, băutură care se găsea din belşug şi în Tracia. Ştiau de asemenea că în oraş sînt femei şi că acestea nu sînt de loc urîte. Îşi dădeau seama că nici unul din ei nu va vedea vreodată Sarmizegetusa, totuşi fiecare nutrea o vagă speranţă că se va produce o minune şi viaţa va lua o întorsătură favorabilă dorinţelor lui. Pentru oştenii care îşi petrec viaţa în marşuri şi lupte, care trăiesc în pustietăţi, oraşele sînt întotdeauna nişte faruri luminoase, locuri pline de ispite şi de surprize, chiar şi atunci cînd sînt luate cu asalt şi dărîmate.

Soarele era de-acum la zenit. Albinele şi bondarii umpleau văzduhul cu zumzetul lor nedumerit, voind parcă să se lămurească ce s-a făcut cu florile de pe pajiştea verde, culcate la pămînt de mii de picioare.

În acest ceas, cînd moleşeala cuprinsese în braţele ei vîscoase omenirea din jur, pe neaşteptate apărură paznicii şi răcnind cuvinte neînţelese, pocnind din bice se apucară să scoată prizonierii din bordeie, din locurile umbroase, de peste tot.

În faţa cortului apăru Agatus :

— Tribune, paznicii adună poporul pentru apel. La ora aceasta neobişnuită şi înfierbîntaţi cum sînt, cred că se va produce ceva cu totul neaşteptat. Miroase a inspecţie.

— Cine crezi că o să vină ?

— Ştiu eu, poate vreun general de-al lor, vreo căpetenie mai mare, sau...

Nu apucă să termine, căci intră Stolo şi spuse calm ca întotdeauna :

— Tribune, bărbosul m-a trimis după tine. Vom avea fericirea să-l vedem pe însuşi Decebal, regele tuturor dacilor.

Lucius se sculă, se întinse şi căscînd, rectifică :

— Regele tuturor dacilor, în afară de piegeţii care au trecut de partea noastră. Duceţi-vă, înainte, viu şi eu după voi !

Cu o încetineală calculată, Lucius îşi stropi obrazul cu apa din ulcior, îşi aranjă părul rebel, îşi potrivi centura la mijloc şi ieşi din cort.

În capătul dinspre apus al lagărului, şiruri lungi de prizonieri : romanii în flancul drept şi grecii în cel stîng, aşteptau, înconjuraţi de cete de daci.

Lucius mergea într-adins încet, călcînd cu demnitate. Şeful lagărului îi făcu un semn poruncitor să se grăbească. Lucius se făcu că nu-l observă, atunci şeful se mînie şi trimise doi paznici înainte-i. Dacii sosiră în fuga mare şi voiră să-l apuce de mîini. Tribunul însă îi respinse cu dispreţ, măsurîndu-i de sus cu privirea hotărîtă şi calmă, continuînd să meargă cu acelaşi pas. În clipa aceea educaţia militară răbufni din el şi se simţi din nou comandant. Dacii, doi oameni mai mărunţi, merseră pe de lături cu gurile căscate de uimire, vrăjiţi parcă de acest voinic impunător, uitînd că nu e decît un rob rebel, uitînd de porunca dată de şeful lor, neîndrăznind să pună mîna pe el.

Enervarea şefului ajunsese la culme, el încleştă mîna pe mînerul paloşului şi se făcu roşu ca racul. Sus, dinspre lagărul dacilor, cobora o cavalcadă multicoloră. Sosea regele cu suita sa. În clipa aceea totul ar fi trebuit să amuţească şi să se prosterne. Cu toate că era un neînsemnat tarabostar, ar fi ştiut cum să procedeze dacă, acum cîteva zile, luînd locul lui Mando, nu ar fi primit poruncă severă să se poarte frumos cu romanii suspuşi.

Lucius se opri la cîţiva paşi de şirurile romanilor şi fără să-şi dea seama făcu un semn obişnuit. Cu acest semn, pe vremuri, cînd se afla în faţa unităţii sale sau cînd era de serviciu pe legiune, el dădea de veste că este gata să primească raportul.

Agatus zîmbi cu înţeles şi ieşind înainte se opri în faţa lui, luă poziţia de drepţi, cu picioarele puţin desfăcute şi ridicînd brusc mîna dreaptă, tună cu toată puterea plămînilor săi :

— Tribune, detaşamentul de prizonieri în număr de nouăzeci şi patru legionari şi doi centurioni este gata să îndeplinească poruncile tale.

— Bine, centurioane !

Agatus se întoarse jumătate la stînga şi strigă către oameni :

— Tribunului Lucius Gaius Longinus, salut !

— Salu-u-u-ut ! izbucni din aproape o sută de piepturi.

Scena fu atît de impresionantă în toată simplitatea ei, încît pînă şi unii greci, mai ales acei dintre mateloţi, obişnuiţi cu disciplina, strigară „salut" acestui tînăr mîndru.

După aceea, Lucius îşi luă cu demnitate locul în flancul drept. Îndată ce această ceremonie neaşteptată luă sfîrşit, ochii tuturora, eliberaţi parcă de o îndatorire, se îndreptară către grupul de arbori care despărţea lagărul prizonierilor de cel al oştenilor lui Bedar şi Andagus. Acolo, în umbra deasă a stejarilor, se oprise ceata de călăreţi. În faţă, pe un cal alb ca laptele, se profila o figură masivă, în platoşă şi coif. Aurul armurilor scînteia în razele ce se strecurau printre frunze. Palele vîntului se jucau cu faldurile unei mantii negre. Calul, un animal nobil, îşi arcuia gîtul de lebădă şi izbea, nerăbdător, pămîntul cu copitele.

Regele întorcea din cînd în cînd capul, întrebînd pe însoţitorii săi ; aceia, apropiindu-se plini de teamă şi respect, răspundeau.

Ceata se urni din loc şi scăpînd de sub umbrarul copacilor o porni prin poiana scăldată de soare,scînteind de culori şi metale preţioase. În dreapta regelui călărea un tînăr înalt şi slab, îmbrăcat în haine de băştinaş, în stînga — cei doi conducători din regiunea şesului : Bedar şi Andagus, iar în spate — un pîlc de oşteni îmbrăcaţi şi înarmaţi la fel, pe semne garda personală a regelui.

La vreo zece paşi de rîndurile mohorîte ale prizonierilor ceata se opri din nou. La un semn discret al lui Bedar, şeful convoiului se repezi înainte şi se înclină adînc în faţa regelui, măturînd pămîntul cu coada de vulpe prinsă de căciuliţa lui.

Din discuţia care urmă, prizonierii, în afară de vreo doi-trei, nu pricepură nimic. Regele vorbea în limba lui.

— Ce se petrece aici ? îl întrebă pe tarabosta şi sub calmul aparent ciocoteau accente de mînie.

— O rege al tuturor dacilor, tu cel cu mîna tare, ascultă-mă şi nu te mînia pe sluga ta credincioasă.

— Ajunge ! Răspunde-mi la întrebare !

— O, rege ! Fostul conducător al romanilor capturaţi şi-a permis, de faţă cu Luminăţia ta, să facă pe stăpînul şi comandantul acestor robi zdrenţăroşi.

— Şi tu nu l-ai oprit, secătură ce eşti ?

Cu aceste cuvinte Decebal întoarse pe jumătate capul spre Bedar :

— Ce oameni ai tu, tarabosta ?

Bedar roşi. Aseară, la ospăţ, regele îmbrăţişîndu-l îl numise „prinţ", iar astăzi „tarabosta" ! Ce necaz !

— Să nu-mi spui, Bedar, că de vină este porunca mea ! Poruncile nu trebuiesc înţelese pe dos. Apoi, întorcîndu-şi capul puternic către şeful lagărului care înlemnise în faţa lui : Pleacă, să nu te mai văd !

Lucius, care zîmbea sfidător, întoarse capul către centurionii săi şi le zise în şoaptă :

— O, pe Zeus, n-am ştiut că regele dacilor e atît de cumpănit.

Aceasta nu-i scăpă lui Decebal. Se încruntă şi-şi îndemnă calul înainte. Îl plimbă prin faţa rîndurilor de prizonieri, arzîndu-i cu respiraţia animalului nărăvaş, apoi oprindu-se pentru cîteva clipe, urmări feţele cenuşii şi supte, înşirate în faţa lui. Romanii cu trăsături aspre, grecii păroşi cu nasuri proeminente, tracii şi ilirii voinici, cu plete lungi şi tenul mai alb, cu toţii aşteptau să li se pronunţe verdictul. Cu severul rege nu era de glumă, vedeau ei bine. Unii, cu nervii mai slabi, păliră şi-şi lăsară privirile în jos, aşteptînd cu înfrigurare izbucnirea furtunei. Alţii, mai laşi, îl blestemau în gînd pe tribunul Lucius cu ciudăţeniile lui.

Spre seară se auzi tropot de cai. Agatus intră grăbit în cort.

— Tribune, au venit să te ia !

— De ce eşti atît de răvăşit, Agatus ?

— O să ne lipseşti mult, tribune.

— Credeai poate că vom rămîne veşnic împreună ? Aşteaptă-mă aici, mă duc să văd despre ce este vorba.

Afară aşteptau cîţiva călăreţi din garda regelui. Văzîndu-l, tălmaciul se apropie şi arătîndu-i un cal, îi spuse să încalece.

— Unde mă duceţi ?

— Nu pune întrebări, încalecă !

— Vreau să-mi iau rămas bun de la camarazi.

— Nu e voie ! Trebuie să pleci neîntîrziat.

Lucius scotoci lagărul cu privirea. Stolo nu se vedea nicăieri, nici decurionii. Ca să cîştige timp, întrebă :

— Mă voi întoarce înapoi ?

— Nu ştiu, încalecă !

Atunci, fără să ceară voie, Lucius zise :

— Viu îndată. Vreau să-mi iau mantaua.

Intră în cort şi-l cuprinse în braţe pe Agatus. Centurionul plîngea.

— La revedere, prietene, îi zise. Ţine-te bine ! Am vrut să-mi iau rămas bun de la Stolo şi ceilalţi camarazi, dar nu am văzut pe nimeni în preajmă. Transmite-le tuturor din partea mea urări de o soartă mai bună. Cu bine !

Ieşi şi fără să scoată o vorbă, încălecă. Un dac se apropie, îi puse pe umeri o manta largă şi-i trase gluga adînc pe cap. Cu un gest maşinal, Lucius dădu s-o arunce, dar tălmaciul îl preveni :

— Nu scoate gluga, căci te vor lega.

„Aha, gîndi Lucius, nu-mi e îngăduit să văd slăvita lor Sarmizegetusa", şi, resemnat, se lasă în voia calului şi a sorţii.

Pe sub glugă se prelingea o lumină palidă, care, o dată cu lăsarea nopţii, dispăruse de tot. La început, foşnetul frunzelor înfiorate de vînt şi călcătura moale a calului îi dădură de veste că trecea printr-o pădure, dar curînd terenul începu să urce şi deveni pietros. O lume de zgomote şi sunete noi îl cuprinse. Pe sub glugă se strecurară reflexele roşii ale focurilor, iar copitele cailor ţăcăniră, stîrnind ecouri, ca şi cînd ar fi trecut pe sub bolţi zidite.

„Am intrat în oraş", gîndi Lucius şi-i păru rău că nu-l poate vedea.

În jurul său totul se animă. Loviturile ciocanelor în nicovale îl asurziră. Deveni mai atent la tot ce se petrecea în jurul său. Nu o dată auzise că Sarmizegetusa este cel mai mare şi cel mai întărit oraş din toată Barbaria cunoscută pe vremea aceea.

La zgomotele asurzitoare ale ciocanelor se adăugară loviturile de topoare, tîrşitul buştenilor pe pămînt, strigătele oamenilor şi tropotul a sute de cai.

„Oare ce se petrece aici ?" îşi zise Lucius surprins. „Nu cumva romanii au înfrînt rezistenţa dacilor şi se află undeva prin apropiere ? De ce ar fi nevoiţi dacii să lucreze şi noaptea, la lumina torţelor ? Oare situaţia este atît de dezastruoasă ?"

Dar puţin cîte puţin zgomotele vastului şantier se topiră în depărtare şi altele mai paşnice veniră să le ia locul. Pe drumul pavat cu piatră, ce urca mereu, treceau oameni, animale, hodorogeau vehiculele, scîrţiind din roţi. Tumultul de

voci dădea de veste că şi la ora aceea tîrzie străzile oraşului erau ticsite de lume. Era, pesemne, ora cînd cei mulţi se întorceau de la lucru. Răsunau cîntece melancolice, tărăgănate ori săltăreţe, acompaniate de fluiere şi alte instrumente, pe care Lucius nu le cunoştea după sunet. Din cînd în cînd printre vocile groase de bărbaţi se strecurau glasurile melodioase de femei. De atîta vreme nu văzuse femei în afară de cîteva ţărănci trudite şi murdare întîlnite pe drumul lung al robiei, încît glasurile melodioase legate de ideea unui oraş îl răscoliră.

La o cotitură era rîs şi veselie, un tămbălău asemănător acelora care se iscă în jurul tabernelor romane. Undeva pe aproape rîse o femeie. Era un rîs cristalin care te înfiora. Din locul acela zgomotos soseau valuri de mirosuri atrăgătoare. Pe sub gluga groasă se strecura mirosul tare al vinului şi al mîncărurilor usturoiate.

Copitele cailor nu mai alunecau pe pietre, dar continuau să ţăcănească răsunător ca şi cînd ar fi călcat pe lespezi. După cîteva minute care i se părură ceasuri, caii se opriră. Cineva veni lîngă el şi-l trase de pulpană, spunînd ceva neînţeles. Lucius descălecă şi duse mîna la glugă ca s-o ridice, dar o mînă nevăzută o apucă şi o ţinu strîns. Nişte braţe vînjoase îl apucară de subţiori şi-l tîrîră înainte. Răcoarea care înlocui aerul cald al străzii îi dădu de veste că intrară într-o casă.

În sfîrşit, după un drum cu multe întortocheli, gluga îi căzu pe spate, făcîndu-l să închidă ochii din pricina luminii puternice.

În încăperea mare, aproape goală, luminată de multe torţe înfipte în pereţi, se aflau numai trei oameni. De doi dintre ei Lucius îşi aminti de îndată. Unul era însuşi regele Decebal, al doilea — un tînăr subţirel, îmbrăcat în haine pitoreşti de prin partea locului, era unul din demnitarii care l-au însoţit pe rege în timpul vizitei acestuia în lagăr. Al treilea îi era necunoscut.

Tolănit într-un jilţ, Decebal examină cu băgare de seamă chipul tribunului, apoi făcu semn ostaşilor care l-au adus să plece. Pe faţa sa nu se putea citi ce impresie îi făcuse tînărul roman.

Într-un tîrziu, zise aceluia pe care Lucius nu-l cunoştea :

— Fii cu băgare de seamă, Bicilis, să nu scapi o vorbă din ce va spune şi tradu-mi cuvînt cu cuvînt.

Grecul se înclină adînc, apoi îşi fixă privirea asupra lui Lucius. Se părea că nu are ochi deloc, atît de adînci îi erau orbitele.

— Tu eşti tribunul Lucius Longinus ?

— Da ! răspunse Lucius scurt şi cu demnitate.

— Eşti dintr-o mare familie senatorială ? continuă Decebal insinuant.

— Tatăl meu este într-adevăr senator.

Decebal zîmbi atît de firesc încît Lucius nu-şi putu da seama în ce măsură era sincer.

— Îmi place modestia romanilor. Ei nu sînt făloşi ca oamenii din Orient.

Lucius nu răspunse.

— Ai comandat garnizoana din Sucidava ?

— Da.

— Mă miră că împăratul Traian numeşte tribunii militari în posturi atît de neînsemnate.

Lucius se încruntă :

— Aceasta a fost voia tatălui meu, împăratul nu are nici un amestec.

— Voia, dar şi greşeala în acelaşi timp.

Lucius se pregăti să înfrunte voinţa aceluia care era acum stăpîn asupra vieţii şi morţii sale. Ar fi vrut să ghicească ce se ascunde în dosul acestei frunţi mari, senine. Îi plăcea acest chip viguros cu ochi pătrunzători şi gură fermă. Căută să-l compare cu acela al împăratului Traian, dar ajunse la concluzia că al lui Decebal era mai impunător.

— Tribune Longinus, în primul rînd te-am chemat ca să-ţi spun că-mi pare nespus de rău că n-ai fost tratat aşa cum ar fi trebuit în timpul marşului spre Sarmizegetusa.

Lucius îi răspunse pe un ton ridicat :

— Mă miră, o rege, că te interesează atît de mult soarta unui prizonier, dar mă miră şi mai mult că tu, care condamni pe supuşii tăi, mă porţi prin tot oraşul ca pe un condamnat, sub escortă şi cu gluga în cap.

Mîna regelui strînse cu putere mînerul scaunului, faţa însă nu-şi schimbă expresia.

— Am făcut-o în interesul tău. Aşa cum ai judecat, ai judecat ca unul care n-are experienţă în viaţă. Toate trebuiesc judecate pe dos. Dacă te-aş fi lăsat să vezi tot ce se petrece în capitala mea, atunci ai fi fost condamnat cu adevărat, căci

nu este în obiceiul meu să las să plece unul care ştie prea multe. După cum vezi, ai grăit nesăbuit căci am de gînd să-ţi redau libertatea.

Lucius îl privi cu îndoială.

— De astă dată voi grăi ca unul cu experienţă. Care este preţul libertăţii mele ? Nu sînt atît de naiv să cred că mi-o dai de dragul ochilor mei.

Tînărul care stătea lîngă jilţul lui Decebal se crispă la chip şi aplecîndu-se la urechea regelui îi şopti ceva pe un ton pătimaş. Regele îl înfrînă cu o privire grăitoare şi se adresă din nou lui Lucius :

— Ai ghicit, tribune, într-adevăr am de gînd să-ţi cer ceva în schimbul libertăţii, o nimica toată şi anume : să scrii două scrisori, una către tatăl tău şi alta către Lucius Quietus.

Lucius ciuli urechile.

— Pentru ce trebuie să le scriu ?

— Ca să ceri răscumpărarea ta.

— Şi în ce constă aceasta ?

— Iată în ce ! Tatălui tău îi vei povesti în ce nevoie te afli şi-l vei ruga să mijlocească pe lîngă comandantul suprem Quietus ca să nu-mi refuze condiţiile schimbului de prizonieri.

— Şi către Quietus ce trebuie să scriu ?

— Cam acelaşi lucru, însă trebuie să mai adaugi că în schimbul eliberării tale trebuie să dea drumul la o sută de daci. După cum vezi, nu-ţi cer mare lucru şi dacă vei face aşa cum ţi-o cer, în curînd vei fi liber.

— Ceea ce-mi propui este necinstit. La ce o să-mi folosească libertatea cînd voi fi dezonorat, iar tatăl meu îşi va pune capăt zilelor de ruşine. După cum mi te-am închipuit, mai drept decît eşti, tot aşa tu ne-ai închipuit, pe noi, romanii, mai laşi decît sîntem. O sută pentru unul ? Comandantul Quietus ar rîde închipuindu-şi că sînt nebun sau cel puţin îmi dau prea mare importanţă. N-o voi face niciodată, rege al dacilor, niciodată !

Bicilis traducea fugitiv. Tînărul nobil, care părea că înţelege fără mijlocitor, se aprinse la faţă şi făcu un pas spre Lucius dînd să scoată jungherul.

— Vină-ţi în fire, Dieghes, zise regele cu severitate, apucîndu-l de braţ.

— Nu pot să suport obrăznicia acestui nemernic îngîmfat. Doar nu se află la Roma, nici măcar în rîndurile armatei sale,

ci este un sclav ticălos, care trebuie să se prosterne în faţa unui rege.

— Oh, Dieghes, frate scump, viaţa încă nu te-a învăţat minte. Ca să fii rege nu ajunge să fii numai viteaz.

Din această convorbire, rostită în limba dacă, Lucius nu înţelese nici un cuvînt, pricepu însă despre ce este vorba şi deodată parcă-i smulse cineva un văl de pe ochi, îşi aminti de tînărul de lîngă rege. Era acela care a condus solia de pace, acum doi ani la Roma. Era fratele lui Decebal.

— Tribune Lucius, zise Decebal calm, dar răspicat, trebuie să am aceste scrisori chiar dacă va trebui să te torturez sau să te condamn la moarte !

— Nu le voi scrie niciodată. Prea multe scopuri vrei să atingi cu o singură lovitură.

— Asta vom vedea ! răspunse Decebal scurt. Bicilis romanul să fie închis şi să nu i se dea de mîncare pînă nu scrie scrisorile !

. . . . . .

După patru zile de încarcerare uşa temniţei fu dată de perete şi în cadrul ei, împreună cu primele raze ale dimineţii, apăru Bicilis însoţit de temnicer şi doi ostaşi.

Grecul aruncă o privire fugară spre masă şi văzînd papirusul adus ieri rupt în bucăţi, zîmbi cu o jumătate de gură şi spuse :

— Tribune, bea acest lapte căci eşti slăbit şi ai un drum lung de făcut.

Temnicerul îi întinse un ulcior. Lucius nu se îndoi că îi sosise ceasul cel din urmă şi că vor să-l otrăvească.

— Dacă am de făcut drumul acesta lung pînă-n Ţara Umbrelor, atunci de ce nu mi-ai adus un pumnal ca s-o pornesc aşa cum i se cuvine unui nobil roman ?

— O, m-ai înţeles greşit, tribune, rîse Bicilis, nu am de gînd să te otrăvesc. Din porunca regelui trebuie să te trimit la o cetate îndepărtată, unde vei sta sub pază liberă.

Lucius, care cu tot curajul său, timp de cîteva clipe simţise fiorii morţii cuprinzîndu-l, acum la auzul acestor vorbe simţi o uşurare atît de deplină încît trebui să-şi încordeze întreaga-i voinţă ca să nu se trădeze. Luă ulciorul din mîinile noduroase ale bătrînului şi sorbi pe nerăsuflate lichidul întăritor. Apoi, slăbit cum era de postul îndelungat, se lăsă condus

afară, îmbrăcat cu aceeaşi manta cu glugă, săltat pe spinarea unui cal şi dus în necunoscut. Peste un interval de timp de lungimea căruia nu putu să-şi dea seama, cineva îi ridică gluga. Strînse pleoapele cu tărie, apoi, cînd deschise ochii şi-şi roti privirile în jur, se văzu călărind pe o potecă de plai, însoţit de un grup de oşteni. Nu se vedea nici urmă de locuinţe omeneşti, iar capitala dacilor rămăsese pesemne ascunsă de aripa unui codru de brazi. Aerul îmbălsămat, de munte, îl îmbătă şi-l făcu să cadă într-un fel de toropeală. Vedea tot ce se petrece în jur, dar nu reacţiona, ca şi cînd toate îi erau absolut indiferente. Soarele trecuse de zenit şi micul grup se opri pentru odihnă. Lucius se simţea infinit mai bine printre oştenii aceştia simpli şi tăcuţi decît în lagărul zgomotos ori în palatul regesc. Cînd unul dintre oşteni îi aduse o strachină cu brînză şi cîteva turte coapte în spuză, le primi cu zîmbet şi le mîncă cu poftă.

Un dac cînta din fluier o melodie ce amintea zborul unei ciocîrlii. Legănat de aceste sunete, atît de odihnitoare, Lucius se cufundă într-un somn întăritor.

Cînd îl treziră, soarele se pleca spre asfinţit. Lucius se simţea întărit şi proaspăt, iar gîndurile chinuitoare dispăruseră fără urmă.

Călăriră toată noaptea ; cînd sub bolta înstelată, cînd prin întunecimea codrilor, iar în zori ieşiră pe un plai plin de flori. În faţa lor, dincolo de vale, cufundată încă în vălurile destrămate ale ceţei, se înălţa un munte singuratec cu o cetate în vîrf. Lucius, cu simţul militarului de meserie, căută de îndată să se orienteze, dar îşi dădu seama că e cu neputinţă. Drumul prin munţi era atît de întortocheat încît i-ar fi peste putinţă să-şi închipuie în ce parte a rămas Sarmizegetusa şi cu atît mai mult, unde se află Valea Alutei, ţelul năzuinţelor sale. Se resemnă deci, amăgindu-se cu gîndul că se va descurca în acest haos de dealuri, culmi, văi şi vîlcele, într-un viitor apropiat.

Dacii vorbeau cu aprindere arătînd mereu spre cetate.

Atunci cînd cavalcada ieşi de sub umbra copacilor şi apucă pe o potecă şerpuitoare la vale, dinspre cetate răsunară sunetele unui corn. După intonaţiile mai întîi prelungi prevestitoare, apoi alarmante şi din ce în ce mai insistente, nu era greu de ghicit că grupul de călăreţi fusese zărit. Îndată ce unul dintre ostaşi îşi desprinse cornul de la brîu şi suflă în el drept răspuns, sunetele dinspre cetate amuţiră.

Lucius rămăsese uimit de vigilența ascuțită ce domnea în acest ungher îndepărtat.

Jos în vale, dincolo de pîrîu, drumul ce urca către cetate era păzit de cîțiva ciobani înarmați. Orice om care pleca pe drumul acela, spre sau dinspre cetate, trebuia să treacă pe lîngă coliba acestor cerberi bărboși și voinici.

Săpat într-o coastă abruptă, drumul descria cele mai fantastice curbe printre brazii care nu se știe prin ce minune se mai țineau pe povîrniș. Drumul ieșea pe culme la vreo cinci sute de pași mai spre asfințit de cetate. Aici, sus, pădurea se oprea brusc ca în fața unui domeniu interzis, lăsînd poteca să-și urmeze mersul nestingherit spre porțile cetății.

Lucius se opri o clipă admirînd poziția rară și frumusețea stranie a cetății. Zîmbind, tînărul tribun căuta s-o compare cu micul castru din Sucidava, pe care i l-au smuls dacii. După cum acela nu prezenta o piedică serioasă în calea dușmanului, din pricina micimii lui și a lipsei de ziduri solide de piatră, tot așa și aceasta, pe care o avea în față, nu ar constitui o piedică serioasă în fața cohortelor romane, în ciuda zidurilor ei înalte și groase.

Lucius își încheie gîndurile cu amărăciune : „Totuși, această cetate nu este chiar atît de proastă ca să nu-mi poată servi drept închisoare foarte bună".

Cîinii, care vedeau în fiecare drumeț sau călător un intrus periculos, se năpustiră din toate părțile lătrînd cu furie, apărînd cu dîrzenie mica lor lume izolată și sălbăticită. Alungați sau legați, dulăii fioroși mai lătrară cîtva timp, acoperind toate celelalte zgomote.

În cerdacul sprijinit pe coloane masive de stejar, a casei din mijlocul curții, au apărut cîțiva oameni. Un slujitor pletos, tînăr și imberb alergă spre poartă. Plini de voie bună dacii discutau și rîdeau cu poftă. Vocile lor groase, baritonale, atît de deosebite de vocile meridionalilor, răsunau cu plenitudine, stîrnind ecouri între zidurile cetății.

Lucius își opri calul mai la o parte de zarva prietenească a dacilor.

Ca orice om intrat nepoftit în casă străină, nu se simțea bine și simțămîntul singurătății îl cuprinse. Dar, deodată în spatele său răsună un glas care i se păru cunoscut :

— O zei, dar acesta este însuși tribunul Longinus !

Tresărind de uimire, Lucius se întoarse brusc.

Un bătrîn slab şi chel întindea, zîmbind, mîinile spre el. Era îmbrăcat în haine de dac şi în zadar Lucius îşi încreţea fruntea căci nu putea să-şi amintească cine era în faţa lui.

Bătrînul se apropie voios şi strîngîndu-i mîna ce ţinea dîrlogii, strigă :

— Pe Zeus, nu mă recunoşti, din pricina vestmîntului meu. Sînt Piros, medicul Piros !

Atît de mare îi fu bucuria încît într-o frîntură de clipă sări jos de pe cal.

— Jur pe Olimp, venerabile Piros, că nu te-am recunoscut în hainele acestea şi cu barba de un cot. Ce joc miraculos al Fortunei ! Deci, aceasta este cetatea lui... cum îi zice ?

— Diaies ! E cam ursuz, dar are o fată adorabilă, căreia i-a dat o educaţie frumoasă. Din păcate perceptorul ei, un grec din Argos, a murit acum un an. Piros se apropie mai mult şi-i spuse încet : Trebuie să te previn... chiar acum am asistat la o ieşire de a lui Diaies. Cînd oşteanul i-a înmînat răvaşul regesc, bătrînul a sărutat pecetea, l-a desfăcut şi l-a dat fiicei sale să-l traducă. Pe măsură ce asculta, se încrunta tot mai mult şi pînă la urmă se făcu roşu la faţă, se întoarse brusc şi intră în casă trîntind uşile. Ava, fiică-sa, porunci slujitorilor să îngrijească de mîncare şi băutură pentru cei sosiţi şi-mi spuse cu supărare : „Vor să facă din cetatea noastră un azil pentru străinii şi duşmanii poporului".

Lucius privi gînditor spre casă şi apoi întrebă :

— Zici că ai auzit lectura răvaşului, ce scria în el ?

— Nu pot să ştiu căci fata l-a tradus direct.

— Mulţumesc că m-ai prevenit. Eu, însă, să-ţi spun sincer, m-am aşteptat la o primire mai rea. De altfel, este firesc să fie aşa. Sîntem duşmani de moarte şi atît, doar n-oi fi vrînd să mă primească în triumf.

Apoi zîmbindu-i prietenește, Lucius adăugă rîzînd :

— Nu cumva ai un brici ? Aş vrea să-mi dau jos această barbă de tîlhar.

— Dar îţi stă bine cu barbă, pe lîngă aceasta o să-ţi ţină de cald !

— Nu vreau să fiu asemănător stăpînilor mei.

— Eşti prea mîndru, totuşi va trebui să-ţi laşi barbă, căci în cetatea asta, cît e de mare, nu se găseşte nici un singur brici.

*

— Salut, prefecte !

Longinus își ridică ochii de la hîrtiile împrăștiate pe masa de campanie și privi spre intrare. Trecîndu-și mîna pe față, ca și cînd vroia să șteargă oboseala întipărită pe ea, făcu un gest prietenesc și zise cu o voce stranie, ca a unuia trezit din visări :

— Ah, tu erai, Papirius ? Fii binevenit ! Intră și șezi !

Înainte de a păși pragul cortului, Marcellinus își scoase mantaua prăfuită, o întinse gărzii fără să privească înapoi și, intrînd, zise :

— Viu de la Castra Traiani, unde s-a mutat statul major de la Pons Aluti. Împăratul se află acolo și se pregătește să vină la Arrutela.

— Fie zeii lăudați ! Ai vorbit cu divus ?

— Da, iată...

— Stai puțin, îl opri bătrînul, privindu-l îngrijorat, ești rănit ?

— O zgîrietură neînsemnată ! răspunse Marcellinus privindu-și mîna bandajată mai sus de cot.

Atingînd-o cu vîrful degetelor, Longinus își îngustă ochii. O sumedenie de zbîrcituri mici porniră de la ochi spre tîmple și obraji, brăzdîndu-i pielea feții.

— Neînsemnată, zici ? Ești mai prețios decît îți închipui, Papirius !

Marcellinus scoase dintr-o tolbă de piele un sul de pergament și îl întinse.

— Lasă asta deocamdată, zise prefectul și făcîndu-i semn să pună sulul pe masă, bătu în palme.

— Să vină Senio ! porunci el ostașului din gardă apărut în ușă. Unde ai căpătat-o ?

— După ce am trecut de Arrutela ne-am încăierat cu o ceată de daci coborîtă de la munte. Eram cu o centurie întreagă căci duceam ordinul împărătesc. Ei nu se așteptau la o întîlnire. Au coborît în vale să prindă cîțiva dintre ai noștri și să-i tragă de limbă.

— Ah, și s-a întîmplat tocmai pe dos, voi i-ați tras de limbă.

— N-am avut timp, dar am adus cîţiva dintre ei aici. Vreo zece au fugit. Pe ceilalţi i-am trimis în împărăţia lui Zalmoxis.

Bătrînul rîse mulţumit.

— Era o ceată numeroasă ?

— Vreo treizeci-patruzeci.

— Cîţi dintre ai noştri au căzut ?

— Patru morţi, nouă răniţi.

— Cum ne pierdem noi oamenii ! N-ai auzit cum decurg tratativele cu vecinii de la Nord ai lui Decebal ?

— Solii împăratului tratează şi acum cu bastarnii şi costobocii şi au de gînd să plece mai departe, dincolo de rîul Tyras. Am auzit însă că barbarii din Nord, de frica dacilor, se feresc de un răspuns categoric.

— Ei aşteaptă, zise bătrînul îngîndurat, să vadă de partea cui o să se încline balanţa Fortunei.

În uşă apăru figura gîrbovită a lui Senio, sclavul lui Longinus. Marcellinus îi zîmbi ca unui vechi prieten, iar Senio, salutîndu-l respectuos, îşi îndreptă ochii către stăpînul său.

— Papirius e rănit, Senio, schimbă-i feşele acestea murdare şi vezi ce-i de făcut !

Sclavul se duse să fiarbă apa şi să aducă cele necesare, iar Longinus luă sulul adus de Marcellinus, îi rupse pecetea şi se cufundă în lectură.

„Prefectului şi prietenului meu Gaius Cassius Longinus, salut !

Cu bucurie am aflat că te-ai consolidat la Nord de Arrutela şi te aperi de duşmani ca un erou. Ajutoarele nu vor întîrzia să-ţi sosească. Îndată ce lagărul din Arrutela va deveni un castru inexpugnabil, o parte din trupele ce lucrează la întărirea acestuia va porni către locul unde te afli. Vreau, mai tîrziu, cînd te vei avînta mai departe, să-mi stabilesc definitiv statul major în lagărul ce-l ocupi în prezent ; sînt de părere să-l denumim Pretorium şi să construim în mijlocul lui o cetate de piatră. Prin dîrzenia şi vitejia ta ţi-ai cîştigat de o mie de ori dreptul de a te odihni, atît tu, cît şi legiunea ce o comanzi, dar pentru că dorinţa ta fierbinte este de a te afla mereu în luptă cu duşmanul, ţi-o îndeplinesc cu plăcere, lăsîndu-ţi oricînd posibilitatea de a te întoarce la statul meu major. Am poruncit ca o dată cu legiunea XIII Gemina, care se va pune sub comanda ta, să pornească din Arrutela şi un

mare convoi cu cele necesare vieţii şi operaţiunilor militare. Tribunul Papirius Marcellinus care în mai multe rînduri a fost distins de mine pentru priceperea şi vitejia sa, va primi comanda legiunii Gemina, al cărei comandant a părăsit lumea aceasta.

Confirmarea lui Papirius Marcellinus în funcţia de comandant al legiunii depinde de comportarea lui în viitor, mai mult decît de vîrsta ce o are. Îţi recomand cît mai multă prudenţă şi grijă de oameni, iar dacă zeii te vor ajuta, pînă la începerea frigului, să ajungi la capătul celălalt al văii, îţi poruncesc să alegi acolo un loc bun de iernat, nu numai pentru unităţile ce le ai sub comandă, dar şi pentru restul armatei de operaţii. Îndată ce se va consolida castrul cel nou, Pretorium, îţi fixez acolo o întîlnire, la care vom discuta lucruri ce nu pot fi încredinţate unui petec de hîrtie.

Traian Imperator."

Ţinînd sulul deasupra flăcării, Longinus urmări absent contorsiunile pergamentului ce se mistuia. Aruncînd şomoiogul carbonizat, îl strivi cu piciorul şi zise cu visare în glas :

— Felicitările mele, tribune Papirius Marcellinus, eşti numit locţitor de comandant al legiunii a XIII-a.

Marcellinus îl privi năuc, căutînd sensul cuvintelor pronunţate de bătrînul prefect, apoi cînd acele cuvinte i se fixară bine în minte, întrebă emoţionat :

— Nu cumva mă înşală auzul ?

— Nu te înşală auzul, după cum nu te înşală nici unul din cele cinci simţuri ale tale. Eşti numit în funcţia de locţiitor al comandantului legiunii Gemina.

— Nu-mi vine a crede... atîta cinste ? Dar nu am decît douăzeci şi şase de ani.

— Mulţi înainte, Papirius ! Tu vei ajunge departe ! Dacă l-aş avea pe Lucius lîngă mine, aş fi pe deplin fericit !

Marcellinus se lăsă brusc pe un genunchi şi apucîndu-i mîna o sărută cu recunoştinţă.

— Tu ai făcut ca să fiu numit în postul acesta, prea mare pentru mine, tu nobile, Cassius, ai scris împăratului despre mine. Jură-mi că nu ai făcut-o numai din prietenie, ci numai pentru meritele mele, jură-mi !

— Eşti nebun ! zise bătrînul supărat, smulgîndu-şi mîna din mîinile tribunului. Eşti nebun, nebun de-a binelea. Ceea

ce ai pronunţat adineaori sună ca o insultă. Credeam că mă cunoşti mai bine.

— Da, sînt nebun de fericire, exclamă Marcellinus. Iartă-mă, nobile Cassius.

— Atunci, ce sînt scenele acestea ? Ei bine, să facem pace ! Uite-l şi pe Senio. Acum eşti prada lui. După ce-ţi schimbă feşele ne vom duce să vedem prizonierii tăi.

Pe terenul pietros, răscolit de cazmale şi tîrnăcoape, zăceau sfîrşiţi de oboseală şi suferinţe dacii capturaţi. Soarele amiezii revărsa asupra lor un torent nemilos de raze.

Unul mai tînăr zăcea pe spate şi aiura. De sub cîrpa cu care îi era legat capul ieşeau în dezordine şuviţele blonde, lipite cu sînge închegat. Altul, mai bătrîn, şedea ţinîndu-şi capul între mîini. Păru-i sur se revărsa rebel şi îmbelşugat ca o coamă de leu. Lîngă el sprijinit în coate, molfăind în gură un pai, stătea culcat pe burtă un tînăr cu trăsături de meridional, prea oacheş pentru un dac. Încă unul, înalt, spătos, stătea chircit pe o coastă. Gol pînă la brîu, el avea pieptul înfăşurat cu făşii rupte din cămaşă. Grav rănit, îşi mişca buzele palide, crăpate, gemînd cu un glas stins. Ceilalţi trei dormeau duşi, un somn de sfîrşeală extremă. Roiuri de muşte se roteau bîzîind deasupra lor. De la şantierul apropiat valuri de praf roşietic veneau aduse de un vînt slab.

Peste drum, în umbra unei bărăci se adunaseră cîţiva romani răniţi şi bolnavi, scutiţi de muncă. Schilodiţi în luptele înverşunate ce precedaseră înfiinţarea acestui castru nou, priveau din umbră pe duşmanii prăbuşiţi în praf, în dogoarea soarelui, mîncaţi de muşte şi comentau cu o diabolică plăcere.

Străjerul se retrase şi el la umbră.

Bătrînul dac, cu coama de leu, nemaiputînd răbda vaietele camaradului rănit, de lîngă el, îi dădu un ghiont oacheşului culcat de partea cealaltă şi-i zise răspicat :

— Scoală-te, grecule, tu doar ştii limba lor, şi cere-le puţină apă pentru nenorocitul acesta, nu vezi că e sfîrşit de chin şi sete ?

Oacheşul se ridică în capul oaselor, scoase paiul din gură şi se adresă soldaţilor ce stăteau de vorbă :

— Fie-vă milă de un duşman învins şi daţi-i puţină apă, alinaţi-i puţin durerea căci nu are mult de trăit.

Un ostaş cu ochiul legat se întoarse nepăsător către ceilalţi :

— Auziţi-l, vorbeşte latineşte !

— Ei, ţîncule, zise un altul agitîndu-şi braţul retezat de la cot, nu cumva crezi că sîntem aici ca să ne dădăcim ? Braţul acesta cine mi l-a retezat ? Crezi poate că l-am pierdut pe drum ? Să-i dau apă ? Învăţătura cea mai bună este : dinte pentru dinte, ochi pentru ochi !

Grecul cel oacheş mai întinse o dată mîna către romani, apoi preschimbîndu-şi gestul rugător într-unul de neputinţă, se culcă din nou în praful drumului.

Soldaţii se porniră pe rîs.

— Avocatule, strigă veteranul cu ochiul legat, locul tău e sub porticul Liviei, să susţii cauza vreunui borţos care şi-a ars „insula" şi vrea să stoarcă Urbei despăgubiri pentru acea casă plină de ploşniţe, ce s-ar fi dărîmat de la sine dacă nu-i dădea el însuşi foc.

— E vreun sclav fugit de la stăpîn, răsună un glas.

— A aşteptat să-l elibereze stăpînul, răspunse un altul, dar ticălos fiind s-a şters pe bot, ş-atunci şi-a schimbat el singur stăpînul.

— Decebal plăteşte bine pe trădători.

Grecul cel oacheş se uită cu coada ochiului la cel ce a pronunţat ultimele cuvinte, goni o muscă ce i se băga în ochi, reteză paiul cu dinţii şi scuipă capătul tăiat.

— Ce spun lupii aceştia fără suflet ? întrebă dacul.

— Îşi bat joc de noi. I-am rugat frumos, dar degeaba. Sînt răniţi şi schilozi şi porniţi împotriva noastră. Dacul cel bătrîn se uită la camarazii săi care dormeau, apoi, la cei doi grav răniţi : „De ce nu le-au tăiat beregatele acolo, după încăierare, de ce i-au adus aici ?"

— Atenţiune, vine „ordo" ! zise străjerul şi ieşind din umbră se apropie de prizonieri.

În rîndurile soldaţilor se produsese agitaţie. Cine putu, se sculă în picioare.

Capito se apropie cu paşi rari. Coiful său lucea ca la paradă, platoşa lovită în mai multe locuri de arme duşmane era curăţată. Privi către nenorociţii care zăceau sîngeraţi în praf şi soare, apoi spre cei adunaţi în umbra bărăcii, se încruntă şi zise aspru către străjer :

— Tu ce păzeşti aici ? Te crezi un pretorian din gardă pus de frumuseţe la o reprezentaţie de circ ? Noi avem nevoie de ei. Decurionul nu ţi-a transmis ordinul meu ca să-i adăposteşti pe aceşti prizonieri şi să le dai apă ? Nu ? Cu atît mai rău pentru el. Încă un ceas sub soarele acesta şi jumătate din ei ar fi murit. Stăteai la umbră şi te distrai laolaltă cu aceştia. Capito se întoarse către soldaţi : Vi s-a spus să staţi în baracă şi să vă căutaţi de sănătate. N-aţi mai văzut daci, ai ? Cred că i-aţi văzut prea bine, aţi căpătat şi cîte o amintire de la ei. Du-te şi cheamă patru ostaşi din corpul de gardă, zise Capito către străjer.

Privindu-l cum fuge, centurionul bolborosi nemulţumit :

— Scade mîncarea, scade şi disciplina.

*

Lucius ieşi din locuinţa sa, închise după el uşa grea, se opri o clipă în prag, cuprinzînd dintr-o privire curtea ce se întindea în dosul casei tarabostarului. La ora asta era goală. Slujitorii şi ostaşii erau de mult la treburile lor, doar cîteva gîşte grase se plimbau mîndre de culoarea lor albă, imaculată. În stînga, lîngă grajdurile lipite de zidul cetăţii stătea roibul lui Diaies, un bidiviu frumos. Pesemne, calul legat de conovăţ era gata de călărie, căci pătura pestriţă, măiestrit lucrată, era bine strînsă sub burtă, iar zăbala pusă. Tarabostarul Diaies nu prea călărea la vîrsta lui şi focosul animal, stătut, juca pe loc de nerăbdare. Un servitor ieşi din grajd, dezlegă calul şi se îndreptă cu el spre casă.

„Bătrînul pleacă undeva", reflectă Lucius. Un dor de ducă neţărmurit şi copleşitor îl cuprinse. Se întoarse şi porni la dreapta pe o potecuţă ce şerpuia spre o uşă boltită în zid.

În nişa bolţii stătea rezemat de lance un ostaş bătrîn cu pletele şi barba albe ca neaua. Ostaşul îi zîmbi ca unui cunoscut şi-l întrebă în limba dacă : „Unde mergi ?"

— La pădure, să mă plimb ! îi răspunse Lucius pronunţînd cu greu cuvintele străine învăţate de la Piros.

Aruncîndu-şi sumanul de pe umărul drept, ostaşul îşi sprijini lancea de piept, puse mîinile pîlnie la gură şi strigă în direcţia scării înguste ce ducea sus pe zid. Un glas tînăr îi răspunse şi aproape îndată un voinic coborî. Bătrînul îi spuse cîteva vorbe. Tînărul intră pe o uşă scundă din fundul bolţii şi se întoarse cu un arc şi o tolbă cu săgeţi. Între timp paznicul deschise o portiţă în zid şi invitîndu-l pe Lucius cu o mişcare a capului, zise :

— Du-te de te plimbă !

Aplecîndu-se, tribunul ieşi urmat de tînărul dac.

Cu toate că aerul dinăuntrul cetăţii era la fel cu cel din afara ei, Lucius, oprindu-se pentru cîteva clipe, îşi umplu plămînii cu nesaţ.

Vigilenţa dacilor îl surprindea şi îi tăia avîntul, făcîndu-l mai prudent şi mai viclean. Chiar din primele zile îşi dădu seama că, pentru a fugi din închisoare, trebuie să joace rolul unui om împăcat cu soarta sa.

Cunoştea de pe acum toate potecile şi aproape toţi arborii din geana de pădure care se despărţea din codrul cel mare.

Piros, cu ajutorul gazdelor şi a unui calendar ce şi-l înjghebă, restabilise şiragul pierdut al zilelor. Îi spusese acum cîteva zile că vara este pe sfîrşite şi că la calendele viitoare începe toamna. Peste o lună de zile frunzele tufelor şi fagilor se vor îngălbeni şi se vor roşi.

Lucius îşi avea locul lui preferat în pădure. Nu departe de marginea dinspre miazăzi, unde brazii uriaşi se răresc în faţa stîncilor, era un bolovan rotunjit de vreme, acoperit cu muşchi moale, verde-argintiu. Din locul acela copacii ascundeau cetatea, însă se vedea toată valea sudică cu nesfîrşitele-i coline ce se ondulau molatec, catifelate de depărtare. Locul acesta îi lăsa privirile să alunece nestînjenite pînă acolo unde cerul se îngîna cu pămîntul şi unde presupunea el că se află legiunile romane. Din povestirile lui Piros, care făcuse drumul călare de la Valea Alutei pînă aci, Lucius îşi dădu seama că văile dimprejurul cetăţii toate se îndreaptă spre Aluta, colectorul lor principal. Ceea ce îl oprea şi-l făcea să-şi muncească mintea era lipsa de informaţii asupra mersului războiului. S-ar putea întîmpla ca oştile romane să înfrîngă rezistenţa dacilor şi să înainteze depăşind astfel locul unde aceste pîraie se varsă în Aluta sau ca armatele romane să fie ţinute în loc

şi să se afle undeva mult mai jos. Ne avînd ştiri precise despre locul unde se află legiunile romane era periculos să încerce o o evadare ; risca să cadă din nou în mîinile duşmanilor. Această nereuşită putea să-l coste viaţa sau în cazul cel mai bun temniţa grea, din care n-ar mai fi evadat niciodată. În situaţia în care se afla în prezent, avea o libertate relativă şi-şi păstra vigoarea trupului atît de trebuincioasă aceluia care trebuie să treacă prin grele încercări. Îşi spunea mereu : „Răbdare ! Nu te pripi ! Fii cu ochii în patru !" Şi totuşi, firea-i năvalnică izbucnea din cînd în cînd. Îi venea să-l înşface pe dacul care-l urmărea pas cu pas, să-l sugrume, să-i arunce leşul în prăpastie şi să alerge la vale, tot mai jos, către singurul ţel pe care-l avea în viaţă — lagărul roman.

În clipe ca acestea se vedea purtînd platoşa cu solzi auriţi şi coiful strălucitor, cu panaşul roşu ca sîngele. Se vedea umblînd printre corturile ostaşilor, dînd ordine şi ascultînd rapoarte, adulmecînd aerul prin care pluteau aburii mîncărurilor simple soldăţeşti, trăgînd pe nas cu nesaţ mirosul grajdurilor, al sudorii cailor şi al pielii harnaşamentului. Se vedea în cortul său înconjurat de prieteni, discutînd la o cupă de vin despre viaţă şi moarte, despre pace şi război, despre iubire şi ură sau galopînd nebuneşte pe cîmpul de luptă cu ordinul comandantului în sîn.

În cetate Lucius locuia alături de Piros. Ocupau două odăi într-una din casele lipite de zidul împrejmuitor. Piros venea mai des la el. Lucius îl vizita mai rar. Aceste vizite aveau însă unul şi acelaşi haz. Nu prea aveau ce vedea unul la altul. Odăile construite din bîrne cioplite grosolan, cu crăpăturile astupate cu muşchi uscat, aveau ferestre mici acoperite cu băşici de porc, prin care abia mai trecea lumina zilei. De o parte o laviţă lungă, acoperită cu blăni, de cealaltă — o vatră în care nu se făcea foc. La mijloc — o masă de brad. Seara, la lumina opaiţelor cu seu de oaie, rău mirositor, se cufundau în amintiri. Cîteodată Piros îi vorbea de viaţa stranie a cetăţii, a celor ce locuiau în casa mare a stăpînilor, de relaţiile lor cu lumea exterioară, de gusturile şi obiceiurile lor. Lucius, cînd venea vorba despre asta, îl asculta fără chef, uneori se strîmba ca la auzul unor lucruri foarte neplăcute. Piros avea o părere foarte bună despre gazdele lor, dar mai ales îi plăcea să vorbească de prietenia ce o legase cu noua lui stăpînă — Aya. De fratele ei, Diza, nu putea să spună mare lucru,

nici pînă acum nu-şi revenise din boala grea. Bătrînul nu prea avea păreri bune despre Diaies socotindu-l primitiv şi nu prea deştept, în schimb îl socotea cinstit şi drept. Dar lui Piros îi plăcea să vorbească în mod deosebit de preocupările sale profesionale. Bucurîndu-se de libertate deplină, el se consacra cu pasiune studiului plantelor medicinale. Bogăţia şi varietatea plantelor de pe aceste meleaguri îl entuziasmau. Putea să vorbească despre asta ceasuri în şir, iar Lucius îl abătea din cînd în cînd. Dar bătrînul, tobă de carte, putea să vorbească cu aceeaşi înflăcărare despre medicină şi astrologie, despre geografie şi teatru. Astfel treceau serile pe nesimţite.

De o săptămînă, Piros meşterea un ceasornic solar pe care-l instalase pe un turn al cetăţii. În toate acţiunile sale Aya juca un rol, aşa că povestirile lui Piros erau strîns împletite cu existenţa ei.

— Nu cumva, îl întrebă o dată Lucius în glumă, sentimentul pe care i-l porţi este de altă natură decît prietenia ?

Bătrînul nu se supără şi-i răspunse tot rîzînd :

— După părerea ta, dacă sînt bătrîn nu am nici minte ?

Urmat de tînărul dac, Lucius, ca de obicei, se îndreptă spre locul său preferat, spre bolovanul acoperit cu muşchi argintiu, de la marginea pădurii. Aruncă mantaua pe piatră şi se aşeză. La o depărtare de vreo douăzeci de paşi se aşeză şi dacul în umbra unui brad şi scoţîndu-şi cuţitul se apucă să cresteze un băţ.

Norii alunecau lin în faţa ochilor săi, aducîndu-i prin mişcarea lor neîncetată liniştea. Într-un tîrziu, un singur gînd, dînd la o parte pe celelalte, ieşi în faţă. Era un gînd tainic în legătură cu evadarea şi nu putea fi destăinuit nici măcar singurului său prieten — Piros.

Ieri, după plimbare, Lucius intrase în odaia bătrînului medic şi spre marea sa surprindere o găsi pe Aya la el. Piros fierbea nişte ierburi într-o oală de lut, iar fata stătea alături şi-l privea. În odaia întunecoasă, focul domol din vatră arunca reflexe roşii, jucăuşe pe feţele lor atît de diferite : una zbîrcită, vlăguită, ca pergamentul vechi, cealaltă plină de sevă, strălucitoare şi trandafirie. Surprinsă de intrarea neaşteptată a tînărului tribun, Aya îi întîlni pentru o clipă privirea, apoi ridicîndu-se, zise scurt către Piros :

— Rămîi cu bine ! Am să trimit slujnica după fiertură, şi plecă fără să-l mai privească pe Lucius. Trecu repede, înaltă,

zveltă, cu părul ei castaniu, atîrnînd greu într-un conci pe ceafă.

Lucius dădu din umeri şi zise jenat :

— V-am stingherit. Îmi pare rău. Dacă nu s-ar fi grăbit atîta, plecam eu întîi.

— Nu e supărată, numai că nu vrea să dea ochii cu tine. Vezi, din principiu, nu-i poate suferi pe romani. Bătrînul rîse şi adăugă : Cu toate că pînă acum nu a văzut decît unul singur şi care nu e deloc urît şi nici fioros.

— Nici nu ţin să fiu iubit de cei ce mă urăsc.

— Da, într-adevăr, vă cam urăşte. De altfel, e şi firesc să fie aşa.

— E cam sălbatică, zise Lucius ca pentru el.

— Dar cum vrei să fie ? răspunse bătrînul zîmbind. Ca o matroană romană sau una elină ? Toată viaţa ei a petrecut în această sălbăticie încîntătoare.

Lucius nu răspunse căci nu era atent la ultimele cuvinte ale bătrînului. În clipa aceea, în capul său se născu gîndul viclean de a-l folosi pe Piros drept unealtă pentru a afla unele lucruri de la Aya.

Noaptea avu un vis. Tulburat, se trezi uşurat că nu era decît un vis. Nu putea să-şi amintească mai nimic din hărmălaia de vedenii ce-l asaltaseră. Din toate, nu se desprindea decît o singură scenă în care apăreau pe rînd cînd Piros, cînd Aya. El se certa cu ei şi se silea să le dovedească nişte lucruri care acum i se păreau absurdităţi. Îşi amintea limpede numai de sfîrşitul acestui vis. Toţi trei se aflau într-o sală asemănătoare aceleia în care l-a interogat regele Decebal. Piros şedea într-un jilţ, cu o coroană de flori de cîmp în jurul capului său pleşuv. Bătrînul avea un aer posomorît, iar Aya frîngîndu-şi mîinile îl ruga pe el, Lucius : „De ce eşti atît de rău : de ce nu vrei să înţelegi ?“ Apoi fata se prăbuşi în genunchi în faţa lui Piros şi-l rugă stăruitor : „Venerabile, te implor, scapă-mă de acest om. Redă-mi libertatea, vreau să mă întorc printre ai mei !“

Visul nu avea nici o noimă şi Lucius nu-i putu găsi nici o interpretare. Dar contrastul între atitudinea independentă şi duşmănoasă a Ayei din realitate şi cea blîndă şi rugătoare, de fiinţă chinuită, din vis, îl obligă să-şi concentreze gîndurile asupra celor ce visase.

„Nu cumva, îi trecu lui prin gînd, Aya este o vrăjitoare şi mi-a apărut în vis ca să se răzbune pe viclenia ce am pus-o la cale, sau poate ca să mă prevină doar ?“

De cînd căzuse prizonier, aceasta era prima noapte cînd nu mai visase nici casa părintească, nici pe Herminia.

„Trebuie să fug, trebuie neapărat să fug, altfel nu ştiu ce o să se întîmple !“

Tresări la auzul propriului său glas.

„Na, am început să vorbesc de unul singur !“ gîndi el ridicîndu-se de pe piatră. Apoi se sculă brusc, îşi ridică mantaua şi se îndreptă spre izvor. Dacul îl urmări cu coada ochiului fără să se clintească din loc, îl privi cum bea, cum îşi şterge gura cu dosul palmei, cum îşi răvăşeşte părul negru cîrlionţat, dar de îndată ce-l văzu depărtîndu-se, îşi băgă cuţitul în teaca-i de lemn, îşi ridică arcul şi tolba şi se luă după el mormăind :

— Blestemăţie, azi are chef de plimbare ! Ce om neastîmpărat şi ursuz. Ar fi fost mult mai bine să-i fi băgat o săgeată între umeri în loc să-mi pierd timpul păzindu-l.

*

Urmat de Capito şi Cappa, prefectul intră, aplecîndu-se pe uşa joasă a bărăcii, cuprinzînd dintr-o privire ageră încăperea slab luminată.

În fund, în colţul cel mai întunecos, Longinus desluşi cîteva mogîldeţe, unele lungite, altele în capul oaselor.

— Cîţi sînt ?

— Opt, prefecte.

— Ştie careva latineşte ?

— Unul singur, dar acela nu-i dac.

— Dar ce este ? întrebă Longinus aşezîndu-se pe laviţă şi fără să aştepte răspunsul porunci : Adă-l încoace !

— Hei, tu, grecule, zise Capito, apropie-te ! Prefectul vrea să te vadă.

Tînărul care şedea la căpătîiul unui dac puse la o parte crenguţa de fag cu care alunga muştele de pe rănile muribundului, se sculă fără grabă şi se apropie.

Prefectul îl măsură din cap pînă-n picioare. Atitudinea semeaţă şi nepăsătoare a acestui om îl irita cu toate că avea o înfăţişare plăcută pentru ochii unui roman.

„Mîndru băiat," gîndi Longinus.

— Hei, tu, secătură, interveni din nou Capito, ce te ţii aşa mîndru ? În faţa ta e însuşi prefectul Longinus.

După ce îl fixă un timp pe grec, întrebă :

— Ai să-mi răspunzi scurt, milităreşte şi fără a minţi, altfel voi fi silit să te pun la cazne.

Capito bătu din palme şi o namilă de om intră cu un mangal încins şi o mulţime de unelte de tortură.

— Dacă acesta ar putea vorbi, zise Longinus tărăgănat, el te-ar lămuri asupra întrebuinţării fiecărui instrument în parte, dar din păcate limba îi este tăiată.

Făcu un semn călăului şi acela, bolborosind ceva nearticulat, scoase din jar un cleşte cu mînerul lung şi-l ţăcăni cu o mişcare bruscă, numai la o palmă de faţa tînărului prizonier.

Dar Longinus nu surprinse pe chipul acestuia nici cea mai mică tresărire de spaimă. Obişnuit să admire orice manifestare de curaj, generalul simţi pentru tînăr o caldă simpatie.

— Încotro se îndrepta trupa din care făceai parte şi pentru ce scop ?

Grecul zîmbi nepăsător şi spuse pe un ton hotărît :

— Am să-i răspund nobilului prefect numai între patru ochi. Altfel, jur pe Olimp, gura mea nu se va descleşta chiar dacă îmi veţi smulge carnea bucăţică cu bucăţică.

— Îmi placi, cu toate că nu prea-mi vine să cred că vei fi atît de curajos pînă la urmă. Dar fie, o dată ce eşti gata să-mi destăinuieşti totul. Lăsaţi-ne singuri !

Capito avu o tresărire de nemulţumire, amestecată cu bănuială şi fără să ezite, porunci călăului :

— Leagă-i mîinile la spate şi du-te afară !

După ce Capito ieşi cu ceilalţi, prefectul zise cu asprime :

— Acum vorbeşte ! Te previn însă, cu mine să nu glumeşti !

Grecul se apropie respectuos şi înclinîndu-se către Longinus, îi şopti :

— Să-mi fie cu iertare, nobile Longinus, dacă la rîndul meu îţi voi pune o întrebare : Ai auzit de Servius Filimon ?

Ridicîndu-se brusc de pe laviţă, Longinus îl apucă convulsiv de umăr, şuierînd printre dinţi :

— De unde-l cunoşti ? Vorbeşte !

— Mi-e prieten.

— Unde l-ai văzut ?

— La Sarmizegetusa.

Bătrînul se lăsă din nou pe laviţă şi, după cîteva clipe în care părea să fie pradă unui mare zbucium sufletesc, zise mai liniştit :

— Ţi-a lăsat vreo vorbă pentru mine ?

Grecul îl privi ţintă în ochi, apoi cu o voce şi mai scăzută zise :

— Nobile Longinus, am să-ţi spun tot, dar cu o condiţie.

— Tu ai să-mi pui condiţii ? Uiţi că eşti prizonier ?

— Tocmai de aceea, nobile, căci nu vreau să mai fiu. Dacă juri că mă laşi să plec cu tovarăşii mei, atunci...

— Secătură, grec şiret ! şuieră printre dinţi generalul. Ce ai putea tu să-mi spui ?

— Jură, nobile, şi-ţi voi povesti tot. Cred că te interesează într-o foarte mare măsură.

Generalul îl săgetă cu privirea şi, după ce chibzui un timp, zise :

— N-ai vrea să rămîi la mine ? Aş putea să-ţi obţin graţierea, iar dacii aceştia ar putea să plece de unde au venit.

— Nu am nevoie de graţiere căci nu sînt dezertor şi nici sclav. Îl slujesc pe Decebal pentru că aşa-mi place. Jură, nobile, şi eu îţi voi jura că totul va rămîne între noi.

Ghicindu-i zbuciumul, grecul interveni :

— Nobile Longinus, nu te lăsa pradă îndoielii. Nu-mi voi călca jurămîntul. Filimon m-a salvat de la moarte şi-i datorez viaţa. Sînt dator să-l servesc la rîndul meu. Dacă Decebal ar fi aflat, m-ar fi omorît de îndată ce ar fi pus mîna pe mine. Nu mi-ar fi de nici un folos să vorbesc altcuiva, în afară de Filimon, de înţelegerea noastră, iar el după cîte ştiu îţi datorează viaţa. Hotărăşte-te, nobile !

Longinus îşi săltă capul :

— Îţi jur pe Athena-Pallada, protectoarea mea, îţi jur pe viaţa fiului meu mult iubit, că te voi lăsa să pleci cu oamenii tăi...

— Şi că nu vei pune iscoade pe urmele noastre.

— Jur că nu voi pune iscoade pe urmele voastre!

— Atîta mi-e de-ajuns, nobile, acum ascultă ce m-a rugat Filimon să-ţi transmit în cazul cînd voi cădea în mîinile tale.

— Te ascult cu luare aminte.

— Fiul tău, tribunul Lucius Longinus, este sănătos şi se află în arest liber într-o cetate din munţi. Regele îi cruţă viaţa în speranţa că îi va servi în viitor la răscumpărarea oamenilor de vază ce vor cădea în mîinile voastre. Filimon va încerca să pună la cale evadarea fiului tău. După cum vezi, Filimon vrea să-l trădeze pe Decebal, căci e roman şi lupul tot la lupi trage. De aceea l-am pus să jure că nu va face decît atît şi nu se va deda la alte acte de trădare împotriva stăpînului meu.

Longinus oftă uşurat, apoi punînd mîna pe umărul tînărului zise:

— Îţi sînt profund recunoscător, dacă vei mai cădea o dată în mîinile noastre, caută-mă pe mine. Să nu ai teamă, mîine veţi fi cu toţii liberi!

. . . . . .

Noaptea se lăsă peste lagărul roman potolindu-i freamătul. Praful roşietic se aşeza în pîcle, acoperind totul şi toate. Paşii apăsaţi ai ostaşilor din detaşamentele de lucru răsunau pe terenul pietros. Focurile de strajă începuseră a licări ici-colo tremurînd în boarea caldă a pămîntului. Prin porţile decumane, în incinta lagărului, se scurgeau ultimele care cu trunchiuri de copaci şi piatră. La porţile pretoriene îndreptate spre inamic, închise încă de la apusul soarelui, se schimbau gărzile cu obişnuitul şi nelipsitul ceremonial roman. Grupuri de oameni se îndreptau spre focuri.

Nemărginita boltă a cerului străin, rece şi vrăjmaşă, întinsă deasupra acestor locuri sălbatice, pustii, îi speria pe aceşti ostaşi, oameni simpli, superstiţioşi, îi învăluia ca o imensă mreajă, născînd spaime, şoptind taine, cobind prin miile de glasuri ale codrilor din jur.

Oamenii adunaţi din cele patru colţuri ale lumii, fiecare cu dorul lui, pîndiţi în orice clipă de un duşman nemilos, numai aici lîngă foc, cu o strachină aburindă în mîini, în zarvă de glasuri, se simţeau mai bine.

Bătrînul Caliga, după ce făcuse apelul decuriei sale şi o orînduise lîngă cazanul cu mîncare, sfîrşit de oboseală, se re-

trase în sălaşul său. Asdus, ca de obicei, trebuia să-i aducă mîncarea. Gîndul că acest credincios tovarăş nu-l uită niciodată şi-şi împarte răgazul cu el, un bătrîn morocănos, îi aducea alinare.

Caliga scoase din sîn o statuetă grosolan făcută a Cibellei, mama tuturor zeilor, o puse cu evlavie în faţa uşii şi adună, cu palmele, nisip în jurul ei ca să nu se răstoarne. Cotrobăi în sacul de campanie şi scoţînd o ploscă de lut ars o clătină lîngă ureche.

— Hm, mai e un pic, zise mulţumit şi aşezîndu-se pe prag îşi aţinti privirile spre partea de unde trebuia să apară Asdus.

După un timp, zărindu-l, oftă uşurat ca după o aşteptare nespus de lungă.

— Bine ai venit ! Am pregătit totul pentru libaţiune. Tu, care te rogi altor zei, barbari, ai face bine să te rogi cu mine Mamei tuturor zeilor, căci puterea ei nu o are nici un zeu pe lume.

Cu aceste vorbe, bătrînul îngenunche în faţa idolului care abia se zărea în licăririle slabe ale focului din apropiere şi Asdus îi urmă pilda.

— Azi, căci după socoteala mea împlinesc şaizeci de ani, dacă ar fi fost pace, aş fi părăsit armata, dar cum e război, trebuie să-l termin şi pe acesta. Apoi, împreunîndu-şi mîinile, continuă pe un ton mai scandat, rostind cuvintele pe nas : O, Bona Dea, mama tuturor zeilor, începutul începuturilor, tu care ţii pămîntul şi naşti tot ce este viu, nu te supăra pe robul tău că-ţi oferă ca libaţiune un vin prost şi acru. Îţi mulţumesc că m-ai ţinut printre cei vii şi nu m-ai trimis în Ţara Umbrelor unde Haron aşteaptă să-i aduc bănuţul. Te slăvesc, Cibelle, şi te rog plin de credinţă dă-mi zile să trăiesc pînă îl voi vedea pe acest tînăr (aici Caliga îl împunse în piept, cu degetul pe Asdus) ridicat printre robii tăi mizeri şi înălţat la gradul de centurion. Te implor, o Cibelle, ascultă-mi ruga fierbinte !

Mişcat de această rugăciune, Asdus îl privea tăcut, cum picură vinul din ploscă, strop cu strop, la picioarele micului idol.

. . . . . .

În provizoria construcţie a pretoriului, sediul prefectului Longinus, larma se potolise. Tribunul de serviciu plecase de

cîteva clipe după ce îi dăduse raportul şi liniştea era întreruptă doar de paşii scutierilor ce se încrucişau în faţa intrării. Într-o zi obişnuită, Longinus ar fi fost de mult întins pe patul său de campanie, ar fi aţipit legănat de paşii gărzilor şi strigătele îndepărtate ale sentinelelor, acum însă nu era nici măcar dezbrăcat.

Pe masa de lucru, pliantă, mai stătea altarul cu statuia Athenei-Pallada. Canaturile acestui sanctuar în miniatură erau date în lături, dînd la iveală o mică copie în fildeş şi aur a operei lui Phidias. Prefectul nu se despărţea niciodată de acest mic altar. Om al raţiunii şi logicii, se închina cu evlavie în faţa zeiţei deşteptăciunii. De cîte ori se afla în cumpănă, i se ruga şi o implora să pogoare liniştea în sufletul său zbuciumat. De astă dată motivul rugăciunii a fost bucuria.

Cu sufletul încălzit de rugă, căuta să se concentreze asupra bunei veşti despre fiul său, să cumpănească starea de lucruri, să judece, să ia hotărîri. De la discuţia sa cu grecul captiv, aceste gînduri nu-l părăsiseră nici o clipă, împiedicîndu-l adesea să se dedice treburilor ostăşeşti şi datoriei sale de comandant. Simţind că păcătuieşte, îşi apăsa mereu pumnul pe piept zicînd în sinea sa : „Mea culpa, mea culpa !"

Pădurile erau pline de cete vrăjmaşe. Legiunea ce o comanda suferise pierderi mari şi nu mai număra decît cinci mii de oameni. Trebuie să-şi ţină ostaşii în frîu, să nu-i piardă în încăierări inutile. Lagărul trebuia consolidat din ce în ce mai mult şi, deoarece materialele de construcţie se găseau în afara lui, fiecare soldat ce lucra trebuia păzit de alţi doi. Furaje pentru vite de jug şi cai lipseau şi detaşamente întregi schimbînd paloşul pe coasă umblau în căutare de fîneţe. Oamenii duceau lipsă de mîncare, deşi pădurile abundau în vînat.

Şi iată veni bucuria cea mare. Fiul său era viu, nevătămat...

Febrilitatea cu care se lucra, încordarea care cuprinsese legiunea, pericolul ce-l ameninţa la tot pasul îi cerea lui, prefectului, concentrarea tuturor forţelor sale morale şi fizice. Cinstea ce i s-a acordat de către împărat de a fi conducătorul avangardei oştilor romane, îi cerea încordare şi concentrare, îi lua tot timpul şi toate gîndurile. Atunci ce-i mai rămînea tatălui ?

În noaptea aceea, ascuns de privirile tuturor, îngenunchiat în faţa altarului, învăluit în fumul mirodeniilor, se ruga fierbinte, mai întîi pentru izbînda Romei asupra barbarilor, apoi pentru Lucius care zăcea în robie. Implora zeiţa cu lacrimi în ochi să aducă Patriei victoria mult dorită şi să-l ajute pe fiul său să evadeze ori să moară cu arma în mînă, aşa cum se cuvine unui ostaş roman.

*

— De ce eşti tristă, Aya ?

Ţi se pare numai.

— Altă dată, culegînd flori, plaiul răsuna de cîntecele tale.

Fata nu-i răspunse, continuînd să rupă firavele tulpiniţe, iar Piros se apropie şi privind-o cu băgare de seamă, zise :

— Ce faci, Aya ? Rupi de-a valma ierburi bune şi proaste ? Priveşte ! asta-i planta ce-mi trebuie pentru infuzie ?

— Iartă-mă, dar ele se cam aseamănă.

Un timp, au cules în tăcere. Aya întindea din cînd în cînd smocuri de iarbă slujnicei sale Sutta, care le punea în coş.

Pe la prînzişor, vraciul se îndreptă din şale şi zise :

— Cred că ajunge. Acum, dă-mi voie să mă odihnesc puţin.

Aya se aşeză şi ea mai la o parte, tăcută şi îngîndurată.

— Azi nu eşti în toane bune, Aya. La ce te gîndeşti ?

— La nimic, răspunse fata încet.

— Omul nu poate să nu gîndească. Cîteodată, însă, gîndurile sale sînt senine şi voioase, îl leagănă şi-i fac plăcere ; altă dată ele sînt chinuitoare, îl obosesc, îl sîcîie şi-i pricinuiesc dureri. Fără gînduri, draga mea, nu se poate.

Îl minţise pe bătrîn, căci era copleşită de gînduri.

Erau gînduri ciudate şi chinuitoare. Dorea din toată inima să scape de povara lor, deşi îşi dădea seama că, scăpînd, n-ar fi ştiut cu ce să umple golul. Cîteodată uşoare şi pieritoare ca fulgii de zăpadă ce se topesc atingînd obrazul, mîngîietoare

ca atingerea funigeilor călători, ele o lăsau înfrigurată, plină de păreri de rău.

Căuta înadins singurătatea, îndreptîndu-şi paşii, zi de zi, către acest plai, către această geană de pădure, către izvorul de lîngă stînci. În zori de zi se pomenea, singură, pe turnul cetăţii de unde se vede atît de bine curtea din spatele casei şi cişmeaua albă din mijlocul ei. Cîteodată, răzvrătită pe ea însăşi, se închidea în casă, căutîndu-şi de lucru, încercînd să scape din mreaja chemărilor neînţelese. Dar noaptea, frîntă de tristeţea unei zile golite de miez, aştepta cu nerăbdare să vină zorile.

La început nu-şi dădea bine seama ce putere o mînă către anumite locuri ; pe urmă, pricepu cu necaz, că lăuntrica poruncă îi poartă paşii pe urmele prizonierului roman. De atunci, dorinţa de a-l vedea cît mai des, chiar din depărtare, chiar pentru o clipă, deveni copleşitoare, mistuitoare ca un foc. Mîndria, ruşinea şi teama de a nu-şi da în vileag slăbiciunea o făceau să sufere nespus. Fiinţa i se sfîşia în două — una alergînd pe urmele străinului singuratec, cealaltă — fugind de tot ce-i amintea de el.

Cu timpul, tot ce era legat de romanul prizonier, intrase adînc în viaţă-i, se împletise strîns cu năzuinţele şi visele ei.

Singura legătură între ea şi acela care-i subjuga gîndurile era Piros. Bătrînul îşi împărţea voioşia şi entuziasmul între ei doi şi alerga ca o suveică printre firele urzelii nevăzute.

Înăbuşind cu durere simţul vinovăţiei de a fi legată atît de strîns de un duşman al neamului său, fără să-i fi vorbit vreodată, fără măcar să-i fi simţit atingerea mîinii, sfîrşi prin a-l îndrăgi. Soarta lui tristă, tinereţea-i încătuşată o înduioşau, o îndurerau. Pînă la urmă îşi dădu seama că este în stare să facă orice pentru dînsul.

Dimineaţa, cînd ieşiseră pe plai să culeagă ierburi de leac, îl zărise pe prizonier, însoţit de paznic, îndreptîndu-se spre pădure. Mergea încet şi îngîndurat. Pe urmă, cînd se pierdu printre brazi, coborînd spre izvor, Aya simţi că toată fiinţa ei tînjeşte după acest nefericit. Tinereţea ei se smucea din loc vrînd să alerge către cealaltă tinereţe, să se bucure împreună, să se topească una-n alta.

Printre tulpinele roşii ale brazilor apărură două siluete. Cu mîna streşină la ochi, Piros întrebă :

— Cine sînt aceia de acolo, Aya ?

Fără să-şi schimbe atitudinea, fata îi răspunse cu un uşor tremur în glas :

— Este prietenul tău cu paznicul.

Piros îşi agită braţul, strigînd cu vocea-i slabă :

— Salve, Lucius !

— Salve, doctore ! răsună glasul viguros, tinerese al tribunului.

— Te întorci în cetate ?

— O, nu ! Nu-mi găsesc pace nici aici, d-apoi acolo. Simt nevoia să mă mişc.

Aya asculta cu înfrigurare acest sărac schimb de cuvinte şi-i venea să strige la rîndul său : „Salve, Lucius ! Vino aici ! Vino şi stai cu noi. Să vorbim, să rîdem, să-ţi treacă urîtu! ! Vino !" Dar aceste vorbe calde, din vis, nu au răsunat niciodată. Văzîndu-l coborînd de cealaltă parte a crîngului, inima i se strînse dureros, cuprinsă de o nespusă părere de rău.

— S-a dus de vale, către stînci, zise Piros întristat. Băiatul acesta mă neliniştește. Cînd îl privesc, mi se pare că văd un leu în cuşcă.

Privindu-l cu ochii ei limpezi, Aya îi răspunse grav, dar cu o uşoară nuanţă de ciudă în glas :

— Dacă e atît de nefericit, de ce nu fuge de aici ?

Amuţit de uimire, Piros o privi un timp.

— Bine, Aya, dar cum ar putea-o face ?

— Îl priveşte, e bărbat doar !

Şi porni tăcută spre casă.

. . . . . .

— Mai repetă-mi o dată, venerabile !

— Ea a spus aşa : „Dacă e atît de nefericit, de ce nu fuge de aici ?"

— Şi apoi ?

— Cînd am întrebat-o cum ai putea să fugi, mi-a răspuns : „Îl priveşte, e bărbat."

Lucius rămase pe gînduri. Uitase de mîncare şi privea prin uşa deschisă. Lumina înserării învăluia curtea, colţul casei din mijlocul ei, zidul crenelat, culmea sinelie de dincolo de el şi se topea în zare. Privea dincolo de toate acestea, întrezărind cine ştie ce lucruri minunate.

Piros îl urmărea cu coada ochiului. Căuta să-i pătrundă gîndul şi-i părea rău că n-o poate face. Pe faţa tînărului nu

se vedea nici bucuria, nici tristeţea, doar în ochii săi licărea ceva foarte nedesluşit.

— De ce nu mănînci ? îl întrebă.

— Nu mi-e foame, răspunse Lucius împingînd strachina la o parte.

După cîteva clipe de tăcere, zise :

— Tare aş vrea să ştiu dacă mă crede laş ori ba ?

Chipul lui Piros se însenină : „Deci, la asta se gîndea tînărul meu prieten ? De cînd am îmbătrînit am uitat că prima mîndrie a unui tînăr este curajul."

. . . . . .

— Bine ai venit, zise Aya lui Piros, tocmai acum slujitorii s-au apucat să scoată afară cuferele.

— Bine te-am găsit, Aya ! M-am grăbit şi eu, sînt nerăbdător să văd ce minunăţii aveţi în ele.

— Sînt fel de fel de lucruri vechi. Despre multe din ele nu ştiu nimic. Unele au fost aduse de tata din război, altele de bunic, sînt însă şi mai vechi şi istoria lor a fost uitată cu timpul.

— O, tocmai acestea din urmă sînt cele mai interesante, dar pînă una-alta, îmi dai voie să pun pe mine acest cojocel frumos ? Dimineţile la munte sînt reci.

— Vai de mine ! exclamă fata şi luînd din grămada de haine întinse pe parapetul ceardacului un cojocel îmblănit i-l puse ea însăşi pe umeri. Te rog să-l iei şi să-l îmbraci la nevoie. Tu nu trebuie să te îmbolnăveşti căci eşti vraci. Cine o să-l îngrijească pe Diza, dacă răceşti şi cazi la pat ?

— O, nici o grijă, Diza e în afară de primejdie, de data asta a învins moartea. Ştii, Aya, peste trei zile am de gînd să-l scot la plimbare.

— Ce bine, tocmai cînd o să înceapă sărbătoarea Culesului. Venerabile, aşază-te aici pe scările acestea şi aşteaptă-mă puţin, vreau să văd ce fac fetele în casă.

— Du-te, draga mea, du-te !

Soarele se arătă de după zidul crenelat străpungînd trandafiriul cerului cu smocuri de raze orbitoare. Piros clipi des din ochi şi-şi feri privirea. O jumătate de curte şi zidurile dinspre Apus, smulse din umbră, fură inundate de lumina intensă şi crudă a dimineţii. Pămîntul ud de rouă aburea. Vîrful lăncii străjerului din turn arunca văpăi de diamant. În jurul casei umblau servitorii cu poveri şi unelte. Pînă la sărbătoarea

culesului de vii au mai rămas doar cîteva zile. De dimineață și pînă seară soseau și plecau pîlcuri de țărani. Ei urcau costișa către cetate mergînd în urma cailor mărunți încărcați cu saci și vase de argilă. Servitorii casei nu mai pridideau să primească, să pună la adăpost nenumăratele bunătăți aduse.

În dimineața aceea pe poarta larg deschisă intrară cîteva grupuri de țărani. Unii din ei mai mîndri, alții mai amărîți se înghesuiau lîngă acareturile scunde, dar încăpătoare ale curții. Nando cel spătos și înalt se certa cu doi țărani mai bătrîni, ocărîndu-i cu glas tare.

Pe lîngă casă, zarva era și mai mare. Odăile stăpînului se aeriseau, se curățau de praf și funingine. Crăpăturile între bîrne se astupau cu mușchi proaspăt și cîlți smoliți. Femeile scoteau afară nenumăratele lăzi și cufere, blăni și haine.

Bărbații scoteau panopliile cu arme, trofeele de război și vînătoare.

Cîțiva tîmplari schimbau dranița de pe acoperiș, înlocuind strășinile vechi, înnegrite de vînt și ploaie, cu altele noi, crestate și înflorate.

Urmărind această zarvă voioasă și creatoare, minunîndu-se la vederea atîtor lucruri noi, admirînd măiestria acestor oameni, atît de deosebiți de oamenii lumii eline și romane, Piros fu cuprins de tristețe. Ce caută el aici, pe aceste meleaguri străine ? Oare nu are ce face acasă ? Oare nu are și el soție, copii, servitori ? Și acolo se simte nevoia unui stăpîn. Și acolo casa trebuie îngrijită. Sînt atîtea de făcut pe lîngă o casă mare. Cît de mult ar fi vrut ca promisiunile lui Diaies să nu fie numai vorbe goale. El nu-și putea închipui cum și cînd o să se producă miracolul eliberării sale ; cum o să călătorească și prin cîte încercări o să mai treacă. De aceste încercări se temea cel mai mult. Tare ar fi vrut să se trezească într-o bună dimineață la el acasă, în orașul natal, să simtă boarea caldă a mării și mirosul îmbătător de mirt și să se mire ce vis urît, dar și frumos în același timp, visase.

— Te-ai încălzit, venerabile ? răsună dintr-o dată vocea Ayei, care ieșise din casă. Peste puțin o să lepezi cojocul acesta. Astăzi o să avem o zi frumoasă, poate mai frumoasă decît cea de ieri. Dar de ce ești trist ?

— Cum să-ți spun ? Uite, stăteam aici, mă uitam la toate în jurul meu și m-a apucat un dor de casă...

Zîmbetul zbură de pe buzele fetei. Se aşeză lîngă bătrîn şi luîndu-i mîna zise :

— Nu te întrista fără rost. Îmi închipui cît trebuie să te doară, dar crede-mă, tatăl meu ştie să se ţină de cuvînt. Acum e la curtea regelui şi o să-l roage pentru tine şi dacă va fi nevoie, o să plătească răscumpărarea.

Cu entuziasmul său inepuizabil, bătrînul îşi petrecu restul timpului pînă la prînz scotocind prin lăzi şi admirînd fel de fel de lucruri. Pîn-la urmă, obosit, se apropie de Aya şi-i zise :

— Voi avea ce povesti acasă despre ţara, poporul şi arta dacă. Păcat că Lucius nu le poate vedea.

— N-ai decît să-i duci şi să-i arăţi, răspunse Aya încet, temîndu-se parcă să n-o audă cineva.

— E prea complicat, Aya. Totuşi, am să-i arăt cojocelul acesta care mi l-ai dat şi dacă îmi dai voie... Bătrînul căută în jurul său... Ah, da, şi jungherul acesta cu plăsele de os, încrustat cu argint.

— Ia-l, dar nu cred să-i placă lucrul nostru grosolan.

Şi scăzîndu-şi glasul din nou, Aya adăugă :

— Jungherul acesta poţi să i-l dăruieşti, poate o să-i trebuiască, dar... fata tăcu o clipă. Dacă-l primeşte, spune-i să nu-l ţină în văzul tuturor.

Piros simţise ceva straniu în vocea fetei, dar nu putea să-şi dea seama ce anume.

— Îţi mulţumesc, Aya, îţi mulţumesc din suflet.

. . . . . .

— Astăzi am fost pentru întîia oară în odaia tinerei noastre stăpîne.

Lucius întoarse încet capul către Piros şi-l privi cu un amestec de curiozitate şi bătaie de joc.

Soarele apusese şi imensa boltă incendiată de asfinţit lumina odaia cu reflexele ei roşii. Şedea pe laviţă, cu picioarele întinse în lungul ei, cu mîinile încrucişate pe piept rezemîndu-şi capul de perete.

Privindu-l, Piros simţi dintr-o dată o ciudă atît de puternică încît îi veni să se scoale şi să părăsească odaia. I se păru că această privire întunecată în care nu se putea citi nici un gînd, că acest bronz arămiu al feţei încadrate de o barbă neagră ca smoala puteau să fie numai ale unui demon,

ale unei ființe a întunericului. Dar gura fermă se descleștă și albul umed al dinților înveseli această arătare, o însufleți cu un zîmbet, goni demonicul, iar vocea adîncă, omenească a tribunului risipi vraja, reținîndu-l pe bătrîn în loc.

— Îmi închipui !

— Ce-ți închipui ?

— Ce-ai putea vedea în odaia unei țărănci. Fuste, cămăși ?

— Ești nedrept, de o mie de ori nedrept.

Lucius nu răspunse. Continuînd să zîmbească, întoarse din nou capul către ușa deschisă și-și afundă privirea în imensitatea roșie a crepusculului.

— Vai, Lucius, zise Piros încet, cu emoție în glas, știam despre voi romanii că sînteți încrezuți și aroganți pînă și cu noi elinii, care v-am făcut din țărani necioplițí oameni rafinați, dar...

— Continuă ! zise Lucius împăciuitor fără nici o nuanță de supărare în glas.

— Dar nu credeam că vei insulta ceea ce este demn numai de laude. Ai văzut-o pe Aya numai de vreo două ori, în treacăt și ți-ai făcut de pe acum o părere despre ea. Dar află, fiul meu, ți-o jur pe Cibelle, mama tuturor lucrurilor, că Aya este o ființă minunată ; mai că n-am văzut în viața mea o astfel de ființă.

— O-o-o, venerabile ! exclamă Lucius. Mă uimești !

— Cu ce aș putea să te uimesc, cu acele lucruri imperceptibile care nu se pot decît simți, al căror preț este incalculabil, căci nu se pot măsura cu argint, aur sau alte valori.

— Mă faci să mor de curiozitate, glumi din nou Lucius.

Văzînd că nu-l poate scoate dintr-ale lui, Piros continuă cu jumătate de glas, ca pentru el :

— Azi am fost în odaia ei. Mi-a arătat cufărul vechi pompeian ce i-a rămas de la mama ei. În el își ține acele cîteva cărți ce i-au rămas de la Sofronos, perceptorul ei. Mi-a arătat și scrisoarea ce a primit-o de la tatăl ei, care se află acum la curtea regelui.

Lucius lăsă picioarele jos de pe laviță și-și apropie fața de cea a bătrînului. Orice urmă de indiferență dispăru.

— Bătrînul Diaies îi scrie că este reținut la curte și că nu poate veni. Rămîne ca sărbătoarea Culesului, Aya și fratele ei, s-o petreacă singuri. Această sărbătoare este la ei cea mai

mare, toată lumea mănîncă, bea şi petrece cît poate. Dar nu asta o întristează, ci faptul că printre oaspeţi o să fie şi cîţiva peţitori dintre care ea trebuie să-şi aleagă pe viitorul soţ. Diaies îi recomandă să-l ia pe Ariort, aşa îl cheamă, iar dînsa zice că îi e scîrbă de el cu toate că e frumos, viteaz şi bogat cum nu e nimeni pe meleagurile acestea.

— Şi de ce, mă rog, îi e scîrbă de un aşa logodnic ? întrebă Lucius cu interes.

— E o brută, se poartă rău cu supuşii săi şi cu toată lumea, e arţăgos şi iute la mînie şi-şi bate joc de învăţătura ei. Anul trecut la un ospăţ i-a spus în glumă la ureche : „Dacă vei deveni soţia mea, ai să-ţi dai seama că toate cărţile tale nu sînt bune decît de pus pe foc. Ştiu eu ce-i trebuie unei femei !"

— Să-şi aleagă un altul care să fie mai îngăduitor. Şi ce mai scria în scrisoare ? Ai citit-o tu însuţi ?

— Da, cu ochii mei ! Ceea ce urmează te priveşte personal.

Ochii lui Lucius scînteiară :

— Spune, te ascult cu nerăbdare !

— Diaies i-a poruncit fiicei sale ca în timpul sărbătorilor să te ţină închis, cu uşa zăvorîtă şi cu paza dublată.

Lucius strînse pumnul şi scoase un blestem.

— Îi scrie că în curînd va sosi aici un constructor de cetăţi... uite că am uitat cum îl cheamă, un fost centurion în armata romană, care are poruncă de la rege să întărească această cetate.

— Un trădător şi dezertor pesemne ? strecură Lucius printre dinţi.

— Probabil, răspunse Piros, altfel de ce s-ar apuca să-l ajute pe Decebal împotriva Romei ? Ei, scumpe Lucius, asta-i tot ce ştiu, iar acum mă duc să-l mai văd o dată pe bolnavul meu. Mîine îl scot pentru întîia oară la plimbare. Ah, uitasem ! Copilul acesta, Diza, a aflat de tine şi mi-a spus că după ce se face bine, te provoacă la luptă.

— La luptă ? exclamă Lucius rîzînd, spune-i maimuţoiului să se lase păgubaş dacă nu vrea să nimerească din nou în pat. Da, uitasem, iar tinerei tale stăpîne spune-i că-i mulţumesc pentru deplina mea întemniţare.

— Eşti nedrept cu ea. Porunca a fost dată de tatăl ei, iar dînsa suferă. Iată ce mi-a spus înainte de a ne despărţi :

„Îmi pare rău de prietenul tău, venerabile. Nu e vina mea. Cred însă că e mai bine să fie închis şi păzit în timpul sărbătorilor ; este, poate, chiar în interesul lui."

. . . . . .

Lucius ieşi în prag şi urmărind figura uscăţivă a lui Piros încercă să-şi pună gîndurile în ordine.

Cerul se întunecă. Ultimele văpăi roşii muriră şi albastrul spaţial puse stăpînire pe nesimţite pe întinderile nemărginite ale bolţii. Deasupra unui turn miji o stea, alături alta. Biruind reflexele stăruitoare ale crepusculului aştrii se aprindeau parcă unul de la altul. Pe nesimţite se lăsă şi frigul.

În umbra deasă a zidului străjerii aprinseră un foc şi în lumina lui pîlpîitoare se apucară să cineze.

Lucius privi o vreme oamenii de lîngă foc, mişcările lor lente, ascultînd vorbele lor domoale. Acest foc, care strînsese în jurul lui prieteni, oameni din acelaşi neam, fiinţe cu aceleaşi interese, i se părea un loc tihnit, un colţişor intim în care oamenii se dezmorţeau şi-şi încălzeau sufletele. Era firesc să privească şi el într-acolo înspre acel colţ prietenesc. Simţea că în deşertul singurătăţii îi trebuia şi lui o oază ca aceasta. Privea într-acolo căci în acel fapt de noapte era locul cel mai luminat, pentru că simţea venind dintr-acolo un viu şi cald suflu omenesc. Într-un tîrziu îşi dădu seama că priveşte într-acolo cu jind şi părere de rău şi-şi întoarse brusc capul în altă parte. Ca o lamă de oţel pătrundea această singurătate în fiinţa lui şi-o despica încet şi lin, fără sforţare, numai prin atingerea ei.

„Vai, se gîndi el, închizînd ochii, — de aş şti unde se află trupele romane, m-aş azvîrli într-acolo fără să-mi pese de nimic. Numai de aş şti încotro să merg, numai atît."

Străjerul de pe turnul apropiat strigă ceva în limba lui. Lucius tresări. Strigătul era prelung şi melancolic ; totul e melancolic în această ţară. Melancolie şi pustiu. Distanţe mari între oraşe, satele sînt rare, oamenii locuiesc în munţi şi păduri. Totul aici e altfel decît în însorita Italie ; pînă şi cerul e mai rece şi mai depărtat. Numai stelele sînt aceleaşi şi de acolo de sus văd bine în toate colţurile lumii.

De după casa stăpînilor apăru lumina tremurătoare a unei făclii.

„Se întoarce bătrînul", se gîndi Lucius şi sculîndu-se intră în odaie şi se întinse pe laviţă.

— Dormi, Lucius ?

— Nu !

— Pot să intru ?

Lucius nemaiputînd suporta singurătatea se grăbi să răspundă :

— Intră, fii binevenit !

Piros înfipse făclia într-un locaş în zid şi se aşeză lîngă tînărul tribun.

— Cînd dădeam să plec, zise bătrînul, Aya mi-a dat această strachină şi mi-a spus : „Asta e pentru voi ; am gătit-o eu însămi. Nu ştiu dacă oamenilor sus-puşi şi rafinaţi o să le placă această prăjitură simplă, de a noastră, dar vă poftesc din toată inima să gustaţi din ea".

Lucius abia atunci băgă de seamă că bătrînul ţine ceva în mînă, acoperit cu un şervet sclipitor de alb.

— Cu cît îmbătrînesc cu atît îmi plac mai mult dulciurile, zise Piros şi ridicînd şervetul dădu la iveală un fel de cozonăcel frumos rumenit, aşezat pe un blid de pămînt ars, pictat în culori vii.

— Stăpînă-ta te răsfaţă, glumi Lucius.

— Aşa s-ar părea, răspunse bătrînul, dar mi-e teamă că l-a gătit mai mult pentru tine. Eu nu sînt chiar aşa de sus-pus şi nici cu prea mult rafinament nu mă pot lăuda ; ş-apoi, unei gloabe ca mine ar putea să-i dea să mănînce şi acolo.

— Ce vrei să spui cu asta ?

Bătrînul se sculă, scoase din sîn ca din întîmplare jungherul cu plăsele de os şi mîner de argint şi spunînd morocănos : „Făclia asta fumegă îngrozitor" se apucă să taie prăjitura.

Urmărindu-i mişcările, Lucius începu să fiarbă.

— Ce înseamnă toată comedia asta ?

Bătrînul sniorcăi din nas şi prefăcîndu-se că nu-i observă supărarea, zise cu un calm prost masoat :

— Nu ştiu dacă a fi sincer este o calitate sau un cusur, pot însă să susţin că în cazul meu este vorba de amîndouă aceste epitete. Părerea mea este că Aya se gîndeşte la tine mai mult decît ai putea s-o crezi.

— O-o-o ! exclamă Lucius, te întreci cu gluma.

— Pesemne greşesc, căci de la o vîrstă bătrînii pierd simţul realităţii şi încep să aibă viziuni, aşa că nu pot să pun mîna în foc ca să întăresc spusele mele.

Lucius se sculă. Ochii îi aruncau văpăi.

— Ia, fiule, acest jungher, căci îţi aparţine, Aya ţi-l trimite în dar, poate vei avea nevoie de el.

Împins de o forţă neînţeleasă, Lucius întinse maşinal mîna, luă jungherul, îl întoarse pe o parte şi pe cealaltă, îi încercă tăria oţelului şi zise, de astă dată mai potolit :

— Ea ţi l-a dat pentru mine ? Nu mă minţi ?

— Ea ţi l-a dat o dată cu sfatul de a-l ascunde bine ca să nu fie văzut şi de alţii.

— Mulţumesc, dar nu pricep de ce mi l-a dat ?

— Fiule, căile pe care ne conduce destinul cel orb sînt greu de cercetat, mai bine gustă din această prăjitură !

Lucius luă o bucată şi muşcînd din ea simţi că făptura i se umple de o căldură necunoscută lui pînă acum.

*

După ce noul castru fu consolidat la exterior, începură lucrările interioare şi centuria, din care făceau parte Caliga şi Asdus, primise poruncă să facă cărămizi pentru clădirea pretoriului.

Era o treabă uşoară, binevenită după atîtea sforţări.

La marginea platoului nivelat pe care urmau să fie înălţate zidurile noii clădiri, erau înşirate armele şi echipamentul ostaşilor. Alarmele dese nu îngăduiau nici o clipă de întîrziere. Aruncîndu-şi pălăria de papură, ostaşul îşi îndesa coiful, iar mîinile mînjite de lut, abia şterse cu un şomoiog de paie, se încleştau pe mînerul paloşului.

Îmbrăcat într-o tunică decolorată, desculţ, cu mîinile în şolduri, Asdus frămînta o grămadă de lut. Muşchii picioarelor puternice îi jucau încordîndu-se. Sub apăsarea tălpilor lutul fîsîia plescăind, ţuguindu-se ca nişte buze de uriaş cînd piciorul era tras afară.

Micşorîndu-şi ochii din pricina luminii puternice, Caliga îl privea cum lucrează şi-n privirile lui pline de dragoste şi mîndrie aproape părintească se oglindea uimirea. Mulţi voinici văzuse el, dar ca acesta nu-i fu dat să vadă. Alături de Asdus, pînă şi cei mai arătoşi oşteni păreau neînsemnaţi. Era ceva în acest trac ce depăşea obişnuitele dimensiuni omeneşti, era asemenea acelor giganţi, reprezentaţi adesea pe frontoanele templelor.

Era o zi frumoasă. Nici un nor pe cer şi un soare cald şi luminos. Văzduhul tremura, undnind străveziu, răsunînd de cîntecele şi glumele oamenilor. Treaba uşoară ce o făceau la adăpostul întăriturilor alunga teama şi neîncrederea. Murmurul de voci, cîntecele tărăgănate ori vioaie, poruncile decurionilor, plescăitul lutului, toate se îmbinau de minune.

Dar deodată răsunară pline de nelinişte sunetele stridente ale trîmbiţelor de alarmă. Toţi se îndreptară din şale, priviră o clipă în direcţia porţii pretoriene, apoi, parcă treziţi din vrajă de glasul aspru al centurionului, îşi aruncară uneltele şi se năpustiră la arme.

În cîteva clipe acest furnicar de paşnici meseriaşi se transformă într-o masă de războinici împlătoşaţi, într-un patrulater de fier din care creştea o pădure de suliţi.

Pe platoul din faţa porţii apăru un grup de călăreţi în mijlocul căruia se zărea coiful cu penaj de struţ al prefectului Longinus. În spatele său un stegar uriaş, avînd un cap de leu în loc de coif, purta vulturul glorios al legiunii. Peste cîteva clipe din acel loc porniră în galop tribunii, ducînd porunci. Trîmbiţele răsunară din nou.

Aproape patru mii de oameni părăseau lagărul lăsîndu-l în paza gărzilor, răniţilor şi a sclavilor. În urma ultimei unităţi ieşite din incinta întăriturilor podul fu ridicat.

Toate privirile erau îndreptate spre miazănoapte, către drumul de ţară pe care se retrăgea, pas cu pas, un manipul de ostaşi din avanposturi, urmărit de aproape de daci. Dinspre pădure soseau în pas alergător cercetaşii, fugăriţi de duşmani.

Văzînd oastea romană ieşind din castru, comandantul manipulului prinse curaj. Dacii atacară vijelios, căutînd să-l învăluie, dar mica trupă, mlădiindu-se, respingea iureşul lor.

— Marha, marha! strigau dacii năvălind cu înverşunare.

Din cînd în cînd cîte un roman cădea lovit de săgeţi ori suliţi, dar rîndurile se strîngeau din nou.

Cetele de daci care îi urmăreau pe cercetaşi apărură şi ele la marginea pădurii. Călări şi pedeştri ei căutau să ocupe locul gol dintre oastea romană şi manipul, cu gîndul să-i taie retragerea. Dar, atunci cînd locul între apa Alutei şi pădure, între manipul şi lagăr se umplu de daci, cam în număr de o mie, prefectul, mirat de imprudenţa inamicului, făcu un semn.

Totul se puse în mişcare. Trei sute de călăreţi se aşternură în galop pe drumul prăfuit, tăind dacilor drumul spre pădure. Centuriile primopilariilor porniră apăsat spre inamic, urmaţi îndeaproape de rîndurile celor uşor înarmaţi, iar prăştierii şi arcaşii se avîntară în pas alergător spre malul apei, închizîndu-i pe daci din a treia parte.

Pînă să-şi dea seama de această manevră şi să ia măsuri, dacii se pomeniră loviţi de suliţele grele. Ştiind că după prima rafală ucigătoare vor urma încă trei, comandantul dacilor porunci oamenilor săi să se apere cu scuturi. Dar scuturile mari şi greoaie, de lemn ori din piele de bivol, nu prezentau un adăpost sigur contra suliţelor grele.

Prăştierii se opriră înşiraţi de-a lungul apei şi-şi încărcară prăştiile cu proiectile de plumb. Simultan cu a treia ploaie de suliţi, cînd toate scuturile erau îndreptate spre primopilarii, dacii fură loviţi în coastă de plumburile prăştierilor şi de săgeţile arcaşilor. Suflul morţii trecu prin cete. Cînd romanii ridicară braţele cu suliţi pentru a patra oară, cînd prăştiile se învîrtiră din nou şuierînd sinistru, cînd arcurile se încordară, dacii îşi pierdură răbdarea, îşi aruncară scuturile grele şi se năpustiră val-vîrtej spre romani, cu securi şi paloşe încovoiate. În clipa aceea porniră proiectilele asupra lor lovind în plin, ciopîrţind, sfărîmînd, străpungînd pe viteji.

Longinus zîmbi, dîndu-şi seama cît de bine îi cunoaşte pe daci. Mulţumit, mai dădu un semnal şi pîlcurile de prăştieri şi arcaşi se pliară de-a lungul apei, spre grosul oastei, pierzînd cîţiva oameni. Primopilarii se retraseră în spatele celor uşor echipaţi, iar aceştia, înarmaţi cu paloşe scurte şi scuturi ovale, porniră înainte. Din loc în loc o lovitură năpraznică de măciucă ori de secure spărgea zidul viu, dar rîndurile se strîngeau din nou, scuturile se alăturau şi paloşele fulgerau în soare.

Între timp, cavaleria, tăind dacilor drumul către pădure, despresură manipulul încolţit şi împreună cu el lovi inamicul din cealaltă parte.

Cu toată neînfricarea şi spiritul de sacrificiu, dacii nu izbutiră nici măcar să rupă rîndurile celor ce-i împresurară şi un măcel groaznic începu, un măcel făcut cu sînge rece, în care nu începea nici mila şi nici iertarea, ci doar furia şi disperarea fără margini.

Pînă la urmă cîteva cete mici răzleţe de daci se smulseră din strînsoarea morţii pierzîndu-se în codru.

Rîzînd mulţumit, legatul Licinius îi zise prefectului :

— O mică distracţie pentru recruţii noştri. Nu prea înţeleg rostul acestui atac şi pierderea atîtor viteji neînfricaţi. Nu cred că în urma acestor nesăbuiţi ar putea fi alte trupe ascunse, căci nu le-ar fi răbdat inima să privească aceste hecatombe fără să sară în ajutor.

— Legate, răspunse prefectul cu prudenţă, să nu fie şi asta o stratagemă, poate că această trupă a fost de sacrificiu, poate că a avut misiunea să ne adoarmă vigilenţa. Cine ştie ?

Nu termină bine de vorbit şi văzu un călăreţ zorind dinspre miazăzi pe un cal înspumat.

Longinus întinse mîna într-acolo şi adăugă :

— Să vedem ce ne va spune curierul. Şi cînd acela se apropie, exclamă mirat : O, dar acesta e Cappa ! Ce veşti ne aduci, bravule ?

Cappa sări jos, aruncă frîiele unui soldat şi apropiindu-se cu paşi şovăitori de oboseală îl salută pe Longinus :

— Prefecte, vin dinspre Arrutela unde inspectam gărzile de pe drumul militar. Cam la cincizeci de stadii mai jos, legiunea Gemina ce se grăbea către noi la Pretorium a fost atacată de însuşi Vezina cu trupe care depăşesc efectivul legiunii. Numai datorită întîmplării am aflat toate acestea şi graţie norocului am scăpat de urmăritori. Oamenii care m-au însoţit au fost ucişi. Pe mine m-a salvat acest cal fără pereche.

— Iar tu drept recunoştinţă l-ai omorît, zise Longinus zîmbind. După aceea, adresîndu-se legatului adăugă : Nu ţi-am spus, Licinius, că aici era vorba de o stratagemă ? Vezina a vrut să ne lege la ochi cu acest stupid atac.

. . . . . .

De-a lungul celor cincizeci de stadii, adică peste şapte mii de paşi, dacii au stricat şi au baricadat din loc în loc drumul ca să împiedice sosirea la timp a ajutoarelor. Cu toate acestea, romanii îl străbătuseră în două ore.

Aflînd de la fugari că Longinus coboară valea în ajutorul lui Marcellinus, Vezina trimise în grabă cîteva cete de călări, să-i stea împotrivă, dar acestea fură repede măturate din drum.

Ocolind o stîncă uriaşă, romanii atinseră locul unde se desfăşura bătălia. Valea, mai largă aici, era plină de oşti, iar vîntul aducea vuietul luptei dominat de înfricoşătorul strigăt de luptă al dacilor : Marha ! marha !

Legiunea Gemina, proptită de cotul larg al rîului, întocmită într-un vast careu, se lupta cu dîrzenie, apărînd convoaiele închise între laturile ei.

Drumul pe care au sosit ajutoarele şerpuia sus, pe sub costişă şi din locul unde se opriseră, Longinus văzu şi-şi dădu seama de nevoia în care se afla legiunea condusă de Marcellinus. Vezina a ales locul de minune. Trupele sale, superioare ca număr, ar fi putut s-o prăvale în rîu şi s-o nimicească sau, în cazul cel mai bun, s-o oblige să se retragă, lăsînd convoaiele destinate legiunii Macedonica în mîinile dacilor. Cunoscător profund al artei războiului, Longinus aprecie, pe loc, calităţile de comandant ale lui Marcellinus. Fervoarea cu care apăra convoaiele necesare avangărzii armatei romane era demnă de toată lauda.

Tribunii, nerăbdători, se apropiară de prefect pentru a primi ordine, dar acesta le făcu semn să aştepte, căci nu voia să-i scape finalul unei stratageme a lui Marcellinus.

— Priviţi mai bine acolo şi învăţaţi ştiinţa războiului ! zise el surîzînd.

Într-adevăr, ceea ce le arăta era demn de văzut.

Una din laturile careului se desfăcu pe neaşteptate şi cîteva sute de boi, îmboldiţi cu strigăte şi împunsături, cu şomoioage de paie aprinse legate de cozi, se năpustiră asupra dacilor. Zăpăceala fu mare şi în timp ce aceştia îşi pierdeau vremea cu boii, două cohorte îi atacară în rînduri strînse, iar careul, micşorat ca întindere, se închise în urma lor.

În acelaşi timp, ostaşii lui Marcellinus, zărind stindardul legiunii Macedonica săltînd în semn de încurajare, izbucniră în urale furtunoase.

Sub efectul celor două surprize dacii se descumpăniră. Vezina alerga cu tarabostarii săi de la un capăt al oastei la altul cu porunci şi îndemnuri şi în clipa cînd Longinus, desfăşurîndu-şi legiunea, cobora spre prundul văii, reuşise să-şi organizeze apărarea. Din atacatoare, oastea dacilor deveni

atacată şi curbîndu-se într-un semicerc larg, se propti cu spatele de rîu.

Cohorta lui Capito, urmată de alte două, porni în pas alergător către aripa stîngă a dacilor.

— Asdus ! strigă Caliga cu glasul întretăiat de alergătură, la Praetorium a fost joacă faţă de ce va fi aici. Păstrează-ţi calmul, băiete, dacă vrei să scapi cu zile !

Asdus nu avu timp să-i răspundă căci se auzi o nouă comandă. Se opriră, se întoarseră la stînga, îşi alăturară scuturile şi cumpănindu-şi sulițele, aşteptară semnalul.

Despresurat, Marcellinus se grăbi la sfat cu Longinus. După ce se îmbrăţişară cu duioşie, tînărul comandant îi mulţumi pentru ajutorul dat şi se puse sub ordinele sale.

Trîmbiţaşii sunară atacul şi romanii porniră cu pasul apăsat, aruncînd sulițele din mers.

Asdus o aruncă pe a lui, o văzu străpungînd un dac cu scut cu tot şi se miră el însuşi de puterea braţului său. Cumpăni a doua suliţă, dar nu avu timp s-o arunce, căci în cîteva salturi, dacii ajunseră în faţa lor şi-i atacară.

Era o ceată de oameni zdraveni, înarmaţi cu securi şi în curînd romanii şi-au dat seama că nu era chip să spargă rîndurile lor.

Asdus, după ce se luptă un timp şi reuşi să doboare cîţiva inamici, se pomeni cu paloşul rupt. Se feri cu scutul de izbitura securii, răsturnă cu o lovitură de picior pe dac şi-i smulse arma din mînă. Simţind cît de bine se cumpăneşte securea grea în mîna lui mare, izbi în dreapta şi în stînga, prăvălind pe cei care îi aţineau calea. Fortunatus, Valer şi alţi camarazi mai voinici îl urmară, făcînd prăpăd în jurul lor. Văzînd întorsătura, Cappa ordonă atacul cu toată centuria şi nimici vajnica ceată de daci.

Conduşi şi îmbărbătaţi de aprigul Vezina, dacii se apărau cu înverşunare, dar frînţi de superioritatea romanilor, dădură înapoi, înghesuindu-se în locul strîmt, printre sute de cadavre şi leşuri de boi. Cînd ultimele rînduri au început să se prăvale în rîu, Vezina porunci retragerea.

În acel loc, scăpată din strînsoare, Aluta era largă dar puţin adîncă şi în curînd grosul oastei dacice trecu dincolo sub ploaia de săgeţi şi plumburi. Mulţi răniţi şi cei loviţi de proiectile se înecaseră, iar acei ce acopereau retragerea fură măcelăriţi cu toţii.

Sîcîit de cele două cohorte de călăreţi romani, Vezina reuşi cu greu să ajungă la gura unei văi laterale şi să se piardă în codri.

Asdus, care în timpul luptei căpătase cîteva crestături, nu se sinchisi prea mult, socotindu-le simple zgîrieturi. În fierbinţeala încleştării nu se gîndi să le lege şi pierdu mult sînge. Către sfîrşit, ameţeala îl cuprinse, văzu totul învîrtejindu-se în jurul său şi căzu.

Se trezi la atingerea unor mîini mîngîietoare şi auzi glasuri în jurul său :

„Mie mi-a salvat viaţa, iar pe Vincor, rănit, l-a scos din luptă."

„A sîngerat mult, dar încolo n-are nimic şi se va pune repede în picioare."

Cineva îi duse la gură o ploscă cu vin şi după ce bău şi simţi cum îi curge căldura prin vine, deschise ochii. Acei ce schimbară vorbe adineaori erau Capito şi Caliga şi asta îi încălzi inima mai mult decît vinul.

*

Soarele scînteietor îl orbea, aerul tare de munte îl îmbăta. Diza îşi ridică mîinile şi se întinse ca după un dulce somn. Piros de o parte, Aya de cealaltă, slugile roată în jurul lui. Uralele ostaşilor, scoşi din gărzi, îl zăpăciră pe băiat într-atît, încît simţi învăluindu-l o puternică ameţeală. Duse mîna la ochi, Piros îl apucă de braţ, dar glasul gros al şefului gărzii îl trezi.

— Trăiască tînărul nostru stăpîn Dizala !

— Trăiască, trăiască ! strigară ostaşii în cor.

Diza scoase din pungă un pumn de monezi şi-l azvîrli în sus. Arginţii sclipiră în lumina soarelui, căzînd ca o ploaie. Rîzînd şi glumind, toţi din jur se repeziră să-i culeagă, ducîndu-le apoi la buze în semn de respect.

Sucindu-şi capul mîndru pe umerii săi osoşi, drepţi, Diza rîdea privind hărmălaia din juru-i, dar săturîndu-se deodată, zise către Piros :

— Şi acum, vreau să-l văd pe romanul tău.

Grecul rămase cu gura căscată, Aya însă îl mustră.

— Diza, nu fi copil! De abia te-ai sculat din pat şi te apuci de prostii. Nu ţi-am spus eu...

— Tribunul Lucius nu e aici, a plecat de dimineaţă la pădure! răspunse Piros cu hotărîre.

— Cel puţin e bine păzit? întrebă Diza îngrijorat.

— N-ai nici o grijă, zise Aya, am poruncit să se dubleze paza.

Diza o măsură cu privirea şi zise fără răutate:

— De cînd muierile au început să poruncească aici?

— Nu eşti decît un copil bolnav.

— Copii, copii, nu vă certaţi, îi rugă Piros, hai, mai bine să încercăm să ne urcăm pe zid.

Sus, pe turnul de pază, printre creneluri, în bătaia vîntului călduţ, bucuria de a trăi îl îmbătase. Cu paşi grăbiţi, dar siguri, se mişca de colo pînă colo, sorbind din priviri toate lucrurile dragi de care era lipsit de atîta timp.

Căuta să pătrundă cu vederea în desişul tainic al codrilor în care a vînat de atîtea ori cu ceata tatălui său, în adîncimea văilor, unde turmele şi oamenii păreau nişte gîngănii neînsemnate, în profunzimea spaţiului ceresc, în care se roteau vulturii falnici şi şoimii temerari.

Soarele se ridicase ca de două suliţi şi pe cadranul ceasului solar făcut de Piros, umbra mişcătoare ajunse în dreptul cifrei unsprezece. Dinspre pădure veneau trei oameni. Unul mergea în faţă, ceilalţi doi îl urmau la cîţiva paşi.

— Cine e omul care vine dintr-acolo? întrebă Diza plin de curiozitate.

Aya căută să schimbe vorba.

— Să mergem, aici suflă prea tare. Ai putea să răceşti.

— Vreau să stiu cine e acela care vine încoace! se încăpăţînă tînărul.

Pe măsură ce depărtarea dintre cei ce veneau şi cetate scădea, Diza îşi dădu seama că omul care merge în faţă era un străin şi întrebă în limba dacică:

— Ascultă, Aya, acela de acolo n-o fi cumva romanul vostru?

— De ce al nostru? se supără Aya. Să mergem!

— O nu, acum nu plec nici mort; vreau să-l văd bine, cînd o să treacă pe poteca de sub zid. Vreau să ştiu şi eu

cum arată un dușman de-al nostru ca să știu pe cine am de înfruntat cînd voi pleca la luptă.

— Cine o să te ia la război, copil ce ești ?

Fără să-și ia privirile de la acela ce se apropia, Diza zise cu hotărîre :

— Dacă tata n-o să-mi dea voie, am să fug la rege și am să-l rog în genunchi, înțelegi, surioară ?

— Nu vă mai certați, copii ! Vă rog să nu-mi stricați bucuria acestei zile senine.

— Nu ne certăm, onorabile, vorbeam doar... îi răspunse Diza în greceşte și peste cîteva clipe continuă : la te uită ce cioroi zburlit mai e și ăsta. E voinic și înalt, dar nu mi-e frică de el. Ascultă, doctore, toți romanii poartă barbă ?

— Nu, Diza, romanii umblă bărbieriți, dar tribunul Lucius nu are brici ca să se radă.

— Nu-i nimic, am să-l rad eu cu sabia mea, rînji Diza izbind cu pumnul în zid.

Văzîndu-l atît de înfierbîntat și temîndu-se să nu facă vreo prostie, Piros interveni cu hotărîre :

— Te rog, Diza, pentru bătrîneţele mele, nu-l insulta. E tovarășul meu de suferință și mi-e prieten.

— Și nu uita, adăugă Aya, că e un prizonier ; însuși regele l-a trimis aici. Am citit eu însumi scrisoarea în care porunceşte să nu i se facă nici un rău.

— Bine, bine, rîse Diza, doar nu i-am făcut nimic, mă uitam numai.

Lucius urmat de însoțitorii săi trecu pe sub turn fără să bage de seamă că este obiectul unei discuții atît de vii.

. . . . . .

În dimineața ajunului sărbătorilor, Lucius ieși ca să se spele. Spre surprinderea sa văzu postați la ușa celulei sale doi paznici sprijiniți în lănci. Ei îl urmăriră cu privirea pînă se duse la cișmea și se spălă cu grije, dar deîndată ce se șterse și-și pieptănă părul și barba, îl poftiră să se întoarcă. Știind de la Piros de porunca dată de Aya, se supuse. Îndată după aceea, ușa se închise și un zăvor uriaș, cioplit dintr-o bîrnă întreagă de stejar, fu băgat între scoabe groase de fier.

Lucius își dădea seama că nu se petrecuse nimic grav, totuși inima i se strînsese la gîndul că va fi privat pînă și de plimbările lui zilnice în jurul cetății. Desigur, i se spusese că regimul acesta nu va dura decît cîteva zile, dar cine știe ?

Să nu fie aceasta un pretext pentru a-l întemnița definitiv.

Astfel trecu o oră, poate mai puțin și Lucius își dădu seama cît de liber era pînă acum, cînd putea să stea cu ușa deschisă și să iasă din incinta zidurilor.

Deodată sunete insistente de trîmbițe răsunară dinspre poarta cetății și îl făcură să se înfioare de o speranță vagă. Însă peste o clipă își dădu seama că această speranță nu este clădită decît pe un șubred joc al închipuirii. Armata romană folosește altfel de trîmbițe. Acelea pe care le auzise adineauri, aduceau mai mult a corn vînătoresc.

Peste puțin timp curtea cetății se umplu de zarva glasurilor. În tumultul acesta se împletiră sunetele subțiri și săltărețe ale fluierelor și ale altor instrumente ce aminteau prin tonul lor șuierător, înăbușit — cimpoaiele calabreze și siciliene.

„Au sosit oaspeții, murmură Lucius, oaspeții așteptați de către Aya".

Pronunțînd acest nume, se minună singur de felul în care-l pronunță. Simți că acest nume nu-i este cu totul străin și sună mai degrabă ca un nume de prieten.

Se sculă și se duse la ușe. Prin deschizătura pătrată nu se vedea mare lucru. Spatele larg al unuia din străjeri îi astupa o mare parte din curte. Celălalt străjer stătea mai la o parte, amîndoi însă priveau înspre casa tarabostarului și păreau a fi prada unei voioase nerăbdări.

„Cred că mă înjură și mă blestemă în clipa asta, se gîndea Lucius, căci toate gîndurile lor aleargă într-acolo."

Prin curte umblau grupuri de oameni îmbrăcați în straie de sărbătoare. Dar toți aceștia care se adunau în dosul casei erau slugi. Ce se petrecea de partea cealaltă a casei era greu de presupus. Pe poteca ce șerpuia prin curtea din dos, pe lîngă piatra albă a cișmelei, apăru figura gîrbovită a lui Piros.

„Deci Piros nu doarme, își zise Lucius mirat. Pesemne a plecat înainte de răsăritul soarelui."

Grecul se opri lîngă străjeri, schimbă cu ei cîteva fraze, apoi bătîndu-l pe umăr prietenește pe unul din ei, se îndreptă spre odaia lui.

— Lucius ! strigă bătrînul.

— Credeam că ești acasă și dormi, zise tribunul.

— Da de unde, fiule, Aya m-a rugat să viu dis-de-dimineață, ca s-o ajut la unele treburi. Cînd am ieșit, abia mijeau zorile, și n-am vrut să te trezesc.

— Așa este, m-am trezit tîrziu, dar ce aș fi putut face trezindu-mă o dată cu găinile ?

— Ai dreptate, răspunse Piros. Dar, iată de ce am venit. Aici, în această legăturică, am cîteva cărți. Mi le-a dat Aya ca să le citesc, dar înainte de a pleca de acolo mi-a mai spus :

„Poate că prietenul tău se plictisește, oferă-i și lui o carte, oricum, citind vremea trece pe nesimțite."

Spunînd acestea, bătrînul privea în altă parte ca să nu vadă ce mină o să facă Lucius, dar spre marea sa bucurie acesta îi zise liniștit :

— Dă-mi și mie una și spune-i acestei fete bune că-i mulțumesc mult pentru grija ce mi-o poartă, cu toate că, poate, nici n-o merit.

— O zei ! exclamă bătrînul mulțumit peste măsură și dezlegînd legătura, adăugă : Îți dau volumul acesta de Antiloh, e mai puțin rupt.

. . . . . .

Sculîndu-se în picioare și închinîndu-se către oaspeții adunați în jurul mesei, Diza luă o cupă de argint plină ochi cu vin și zise :

— Oaspeți dragi și prieteni, în lipsa părintelui meu, stăpînul acestei case, fie îngăduit fiului său de a închina această cupă în sănătatea marelui Decebal, a cărui viață este pentru noi lucrul cel mai de preț. În clipele grele prin care trece poporul nostru, să ne rugăm ca zeii să-l ocrotească, iar divinul Zalmoxis să-i călăuzească pașii către izbîndă !

O larmă asurzitoare de glasuri bărbătești se înălță către grinzile afumate ale tavanului. Oaspeții se ridicară cu toții în picioare și-și goliră cupele pînă la fund.

Lumina roșietică a lampadarelor de bronz, așezate în cele patru colțuri, ca și aceea a făcliilor înfipte în ziduri, se amestecau într-un joc straniu de reflexe roșii, galbene, portocalii, aurind totul în jur : pereții cu panopliile lor, podeaua cu pieile așternute pe ea, masa încărcată cu bunătăți și oamenii în straiele lor bogate.

Prin ușa ce dădea în tindă intrau și ieșeau servitorii aducînd mereu alte tăvi, mereu alte ulcioare, reci și aburite.

După ce zarva stîrnită de urarea lui Diza se mai potoli, se sculă Ariort. Mare, blond, cu pieptul lat, el își scutură ple-

tele ce-i cădeau în unduiri moi pe umerii largi şi rotindu-şi privirea scînteietoare, zise ridicînd paharul :

— Să bem pentru izbînda noastră asupra ticăloşilor ce ne-au călcat ţara. Să sorbim din acest vin vechi şi să ne întărim sufletele. Să golim cupele noastre dintr-o sorbire, la fel cum vom goli ţara de duşmani. Să bem, vitejilor !

Cu aceste cuvinte, fără să răsufle, deşertă uriaşa cupă şi o dată cu el băură toţi ceilalţi.

Doi voinici aduseră pe o tavă mare de argint masiv un mistreţ fript întreg şi-l puseră cu grijă în mijlocul mesei. Un servitor bătrîn se apucă să-l taie.

Atunci se ridică Udar, mai mult lat decît înalt, cu plete castanii şi o barbă scurtă, îngrijită. Părea un tînăr socotit şi aşezat.

— Prieteni, după cum viteazul Ariort a doborît dintr-o singură săgeată acest mistreţ fioros pe care noi îl vom mînca acum, la fel doresc ca marele nostru rege să-l doboare pe vicleanul Traian. Oastea noastră care e mult mai mare şi mult mai pregătită ca în primul război, să-l nimicească pe duşman într-o singură luptă hotărîtoare, astfel ca din puii hrăpăreţi ai lupoaicei romane să nu se aleagă nici măcar oasele. Trăiască vitejii ce nu se tem de moarte !

— Trăiască, trăiască ! strigară într-un glas comesenii. Înfierbîntaţi de vinul vechi ce spumega în cupe, de zeila arzătoare ca focul, de diferitele alte băuturi ţinute ani de zile cu miere şi ierburi, ei rupseră sobra orînduire ce domnea pînă atunci. Clinchetul cupelor împletindu-se cu larma uralelor, cu veselia molipsitoare a rîsului stîrnit de glume şi snoave învăluiau ospăţul într-o atmosferă de nestăvilită voioşie sărbătorească.

Crezînd că sosise clipa, Diza făcu semn să intre muzicanţii, dar un pumn trîntit în masă cu violenţă, făcînd să zdrăngănească vasele, atrase luarea-aminte a tuturor. Ameţit de băutură, se sculă Bituva. Urît dar voinic, el îşi holbă ochii la oaspeţi.

— V-aţi repezit la mîncare şi băutură înainte de a ura mulţi ani stăpînului şi copiilor lui. Nu se cade, flăcăilor ! Să bem deci în sănătatea venerabilului Diaies, care nu se află printre noi, dar care se simte de o mie de ori mai fericit la masa slăvitului nostru rege. Să bem pentru fiul şi moştenitorul

său Diza și pentru dulcea și frumoasa Aya ! Să trăiască întru mulți ani !

. . . . . .

Aya ședea nemișcată în odaia ei. Nu auzea larma ce venea din sala ospățului, nici voioșia jocului țărănesc din curte.

Șirul gîndurilor ei se îndrepta mereu către același țel, cu totul străin de larma sărbătorească din jur. Încercase în zadar să se scuture de amărăciunea ce o copleșea. Acolo, în umbra zidului înalt și mucegăit al cetății, în celula întunecoasă, închis cu zăvoare grele, se chinuie o ființă. Simțea cu durere că este legată cu fire nevăzute de acest om și de soarta lui tristă. Încercase de atîtea ori să rupă aceste fire, dar erau mai tari ca oțelul. Oare ce putere vrăjitorească sălășluiește în acest om ? Inima ei se zbătea în nedumerire, cerînd în zadar lămuriri judecății.

Ușa se deschise brusc lăsînd să pătrundă năvalnic larma glasurilor din sala de ospăț. Aya se întoarse. În prag stătea Diza.

— Dă-mi mîna, surioară, oaspeții vor să-ți ureze noroc la măritiș.

La auzul ultimului cuvînt, Aya păli. Înăbușindu-și turburarea, se sculă. De astă dată nu se bucura că pătrunde în lumea bărbaților. Simțea că o învăluie o teamă atît de mare încît Diza care-i luă mîna rece, tremurătoare, o întrebă mirat :

— Ce-i cu tine, Aya ? Nu cumva ești bolnavă ori ți-e frică să dai ochii cu alesul inimii tale ?

Trecînd prin tinda întunecoasă, printre șiruri de servitori, urmată de alte două fete îi răspunse încet, mirîndu-se ea însăși de îndrăzneala ei :

— N-am să aleg pe nici unul din ei !

Diza se opri pentru o clipă, o măsură de sus pînă jos și zise, jumătate în glumă, jumătate în serios :

— Nici măcar pe Ariort ?

— Mai ales pe el !

Diza rîse cu poftă. Era puțin cam amețit de băutură. Apropiindu-și buzele de urechea ei, îi șopti repede, plin de mulțumire :

— Eu, unul, sînt de aceeași părere cu tine, Ariort, după mine, este un bou, un bou frumos, bineînțeles. Cu aceste cuvinte, el îi strînse mîna și păși mai departe.

Orbită de lumină, ameţită de aerul îmbibat cu vapori de alcool şi mirosuri tari al mîncărurilor, Aya îşi acoperi faţa cu mîna. Oaspeţii săriră în picioare, strigînd şi urîndu-i fericire. Grăsunul Daizus, care era mai aproape de uşă, se repezi cu două cupe pline, vărsînd din ele pe jos şi întinzînd una din ele fetei, strigă :

— Trăiască frumoasa Aya, floarea rară a munţilor !

— Trăiască, trăiască ! strigară cu toţii şi se înghesuiră ca să ciocnească cu ea. Dar tînăra fată, palidă, cu luminiţe reci sclipindu-i în ochi, abia atinse cupa cu buzele şi o dădu înapoi.

Singurul care nu se urni din loc şi-şi păstra calmul era Ariort. În picioare, cu capul puţin lăsat în jos, o privea printre gene simţind cum un foc năpraznic îi mistuie sufletul. Era sigur că-l va alege pe el. Cine poate să i se asemuiască ? Udar cel bondoc, Daizus cel gras şi libidinos ? De ceilalţi nici nu vroia să pomenească.

Văzîndu-l stînd încruntat, deoparte, ceilalţi se dădură în lături lărgind cercul în jurul fetei. Şi pentru că le era teamă de el, îl poftiră să vorbească.

Ocolind masa, Ariort se opri în faţa Ayei. Mulţumit de cinstea ce i se făcu, luă de pe masă două cupe şi făcu semn servitorilor să i le umple.

— Cinstiţi oaspeţi şi tinerii mei prieteni, zise el mai apoi, umpleţi-vă şi voi cîte două cupe şi aşezaţi-vă aici lîngă mine. Îmi pare nespus de rău că prea cinstitul şi nobilul Diaies nu se află printre noi ca să vadă cu ochii lui pe cine va alege Aya de soţ. Făgăduiala, însă, rămîne făgăduială şi în lipsa lui, fiul său Diza poate să-i ţină locul.

Tăcu o clipă, rotindu-şi ochii injectaţi de băutură. Aya simţi că pămîntul îi fuge de sub picioare. Văzîndu-l însă pe Ariort aşa mîndru şi încrezător se hotărî : „La urma urmei, nimeni în afară de tata nu mă poate sili să-mi aleg un logodnic care nu-mi place. O să aniîn de data asta, apoi ei o să plece la război, va trece timp. Adevărul este că nu iubesc pe niciunul din ei ca să-i înşel cu făgăduieli deşarte. Nu, n-am să mint, am să le spun cinstit, pe faţă, ceea ce cred."

— Aya, continuă Ariort, ai în faţa ta floarea tineretului din acest ţinut. Fiecare din noi ar dori să fie alesul tău. N-ai decît să faci un pas şi să iei cupa din mîna aceluia care ţi-e mai drag.

Aprobară cu toţii, iar Daizus găsi de cuviinţă să mai adauge :

— Aya, mai pe toţi ne cunoşti din copilărie. Jocurile copilăreşti ne-au legat printr-o trainică prietenie. Acum cînd ai devenit femeie, ne priveşti cu alţi ochi. Alege dar, frumoasă Aya !

După ce se potoli vijelia de glasuri care o îndemnau pe Aya să se hotărască, în mijlocul tineretului păşi un oaspete bătrîn. Mîngîindu-şi barba stufoasă, zise :

— Ca vechi prieten al lui Diaies şi tot atît de bătrîn ca el, aş putea să-i ţin locul spunînd cîteva vorbe de povaţă pentru voi. Sînt nins de ani şi poveţele vieţii s-au îngrămădit în mine cu duiumul, învăţîndu-mă ce e bine şi ce e rău. Fie-mi îngăduit deci, copii, să vă spun că dragostea e un lucru mare.

Făcu o pauză ca să vadă efectul produs. Unii tuşiră în palmă, alţii, stăpînindu-se să nu izbucnească în rîs, îşi lăsară capetele în jos.

— Nătîngul ăsta, şopti Udar lui Daizus, ne vorbeşte de dragoste cu toate că a uitat de mult ce-i aceea.

Numai Ariort îl privea obraznic în faţă, vroind parcă să-i spună : „Hai, termină o dată !"

— Tot omul trebuie să iubească ; acela care n-a iubit nu e om. Aşa a fost, este şi o să fie pînă cînd marele Zalmoxis o să ne ia pe toţi în grădina lui, iar pe pămînt o să domnească pustiul şi întunericul veşnic. Iubiţi-vă, deci, copii, luaţi-vă partea voastră de dragoste de la firea cea atotputernică. Pentru asta alegeţi-vă fiinţe dragi, de care sînteţi legaţi sufleteşte. Zalmoxis să te binecuvînteze, Aya, şi să-ţi îndrepte mîna către cupa aceluia care ţi-e mai drag.

O nouă vijelie de glasuri se stîrni în jur.

— Aşa e, aşa !

— Să aleagă, să aleagă !

— Aşteptăm cu nerăbdare.

Cu toţii îşi întinseră cupele către ea, neslăbind-o din ochi, dar Aya îi opri cu un gest hotărît :

— Să-mi fie iertat, oaspeţi dragi, că răspund bunăvoinţei voastre cu o dezamăgire. N-am să beau, de data aceasta, din cupa nimănui şi am să vă spun de ce.

Se opri ca să răsufle, mîinile îi tremurau.

— Pricina cea mai de seamă, continuă Aya cu glasul înăbuşit, este că mă simt tot o copilă, degeaba mă socotiţi femeie. Apoi, tatăl meu nu e aici, iar eu i-am făgăduit să-l iau de bărbat pe acela pe care mi-l va arăta el. Singură nu pot alege, fiindcă voi toţi îmi sînteţi deopotrivă de dragi. Acum, cînd ţara este ameninţată de duşmani, nu e timpul de cununii. Mîine veţi pleca cu toţii la luptă şi cine ştie, poate tocmai acela pe care-l voi alege de soţ va muri. Nu vreau să cad pradă acestei dureri.

De data aceasta se iscă aşa o larmă că multă vreme nu se putu înţelege nimic. Dar vocea tunătoare a lui Ariort acoperi totul.

— Ce sînt gîndurile acestea, Aya ? Ai uitat că tatăl tău ne-a poftit ca să te peţim ? Cum îndrăzneşti tu să mergi împotriva voinţei lui ? Să-ţi spun drept. Mă aşteptam la orice, dar la asta nu. Credeam că-l vei alege pe Udar sau pe Daizus, dar, dar... că ne vei trînti uşa în nas, niciodată !

Cu aceste vorbe, Ariort trînti paharul de pămînt şi apropiindu-se de fată o fulgeră cu privirea. Înalt, voinic, cu părul răvăşit şi ochii injectaţi, era de-a dreptul groaznic. Inima Ayei se strînse de teamă căci îl credea în stare de orice. În acelaşi timp se simţea întrucîtva măgulită, că ea, o fiinţă slabă, o femeie ce trebuie să vorbească cu un bărbat lăsînd privirile în jos, a stîrnit aşa o furtună şi este pricina atîtor dezamăgiri. „Tare mult trebuie să mă iubească acest zimbru sălbatec de Ariot dacă... Dar nu, nu mă iubeşte ; n-a arătat niciodată ca un îndrăgostit, e numai atins în mîndria lui de bărbat nestăpînit şi încrezut."

În jurul ei răsunau glasuri, i se puneau întrebări, dar ea nu mai auzea nimic şi-şi depăna gîndul intim : „Nu iubesc pe nici unul din ei, căci inima nu-mi sîngerează la gîndul că poate vor pieri în război, în schimb... O Zalmoxis !" Şi îşi dădu seama că-l iubeşte cu tot focul tinereţei pe străinul acela închis în celula întunecoasă lipită de zidul rece şi mucegăit al cetăţii. „Acesta n-aş vrea să moară, îi trecu prin gînd şi se cutremură, mai bine mor eu !"

Diza, care-şi apropie gura de urechea ei, o trezi din visare :

— Să mă înghită balaurul întunericului, dacă nu le-ai răspuns bine. Acum că s-a terminat, cere-le iertare şi pleacă !

Bătrînul, care vorbise adineaori, ieşi în faţă.

— Liniştiţi-vă ! Fata nu v-a spus nimic rău, dimpotrivă a vorbit ca un înţelept. Ceea ce v-a spus ea nu schimbă nimic şi prietenia voastră nu este nici măcar ameninţată să se strice. Gîndiţi-vă ! Dacă ar fi ales pe unul din voi, ceilalţi ar fi rămas dezamăgiţi şi ar fi plecat cu durere în suflet. Acum însă, se poate amîna totul pînă după război şi cine ştie — poate că acela care a avut cele mai puţine nădejdi, va avea cele mai multe dacă se va întoarce acoperit de glorie, oţelit în lupte. Cine ştie, poate Aya o să aleagă pe cel mai viteaz dintre voi. Pe Zalmoxis, liniştiţi-vă, copii, v-o jur că e mai bine aşa. Între timp Aya din copilă o să devină femeie şi o să judece altfel decît judecă azi.

De astă dată nu se mai ridicară glasuri. Tinerii îşi plecară capetele, tăcuţi şi împăcaţi de argumentele bătrînului. Numai Ariort în încăpăţînarea lui părea tot atît de fioros. Îi venea să-l înşface pe bătrîn şi să dea cu el de pămînt, numai vîrsta şi rangul îl opriră să facă una ca asta.

— Prieteni, oaspeţi dragi, zise cu vioiciune Diza, să nu stricăm frumuseţea acestei sărbători. Să uităm ce a fost şi să ne aşezăm la masă. Vinul tare ne aşteaptă, în el vom îneca orice tristeţe, iar mîine ne vom trezi mai uniţi, mai legaţi prin prietenie. N-aş vrea ca în casa noastră să se strice prietenia care ne leagă din copilărie. Acum, mai mult ca oricînd, trebuie să fim prieteni, căci numai unirea între noi ar putea să ne ajute să biruim vrăjmaşul crunt.

— Vrăjmaşul crunt ? Cine ţi-a spus că e crunt ? strigă deodată Ariort. Am auzit că aveţi aici unul. Aş vrea să văd cît este de crunt !

— De unde ştii ? întrebă Diza zîmbind.

— De unde ştiu ? Din Sarmizegetusa pînă-n Aluta tot omul ştie că ţineţi în lanţ, în loc de cîine rău, un pui de lup, un roman de mare neam, un fiu de senator.

— He-he, făcu Diza, ce veşti precise !

— Ei, dacă sînt precise, arată-l ! Vrem să vedem şi noi unul mai de soi, că de neam prost am văzut cu sutele.

Cu aceste cuvinte, Ariort smulse o torţă din locaşul ei şi agitînd-o deasupra capului strigă :

— Cine vrea să vadă un crunt vrăjmaş să vină cu mine !

De cum auzi vorbindu-se de Lucius, Aya amorţi de teamă, cînd văzu însă hotărîrea lui Ariort se dezmetici şi strîngînd cu putere braţul lui Diza, îi şopti :

— Frăţioare, nu-l lăsa, e beat. Nu uita că pe umerii tatălui tău apasă o mare răspundere.

— Linişteşte-te, Aya, că n-o să-i facă nimic.

— Dar dacă...

— N-ai nici o teamă, cît voi fi eu de faţă n-o să i se întîmple nimic. Vor numai să se uite la el, iar tu du-te liniştită în odaia ta.

— Merg şi eu cu voi, dacă nu eşti în stare să-l opreşti ?

— Bine, Aya, dar nu se cade unei femei să însoţească pe bărbaţi, mai ales...

— Nu se cade, nu se cade, dar cînd vor să mă ia de soţie, atunci se ţin scai de mine ?

— Ei, zise Ariort scurt, ce tot şoptiţi acolo, să mergem !

— Să mergem, să mergem ! strigară oaspeţii smulgînd torţele din locul lor şi porniră către uşă.

— Încă o dată te rog : opreşte-i ! şopti Aya ameninţător.

— Mai degrabă vei putea opri un fulger din zbor, glumi Diza. Dacă le refuzăm şi această mică distracţie, aşa cum sînt supăraţi, o să încalece şi o să plece, lăsîndu-ne cu ruşinea. Mai bine du-te în odaia ta !

— Nu, merg şi eu ! răspunse Aya cu îndîrjire.

O dată cu noaptea se lăsase răcoarea. Deasupra turnului de miazănoapte atîrna-răsturnat cu roţile în sus, cu oiştea sucită în stînga — Carul Mare. Tremurînd de frig şi de emoţie, Aya privi înspre apus şi sus de tot îşi găsi, strălucitoare, ca un suflet de fecioară, steaua ei. De mult, pe cînd era copilă, bătrînul Sofronos i-o arătase într-o noapte, spunîndu-i : „Noi elinii o socotim aducătoare de noroc." „Să fie a mea !" îi răspunse atunci. Acum, Aya îşi roti privirea jur-împrejur şi şopti mulţumită : „Steaua cea rea lipseşte, e semn bun ! O Bendis, zeiţa fecioarelor, Lucius ne este duşman, totuşi scapă-l, te implor ! Apleacă-ţi urechea la ruga unei nefericite !"

Focul pîlpîietor al torţelor risipea întunericul numai la cîţiva paşi, făcînd bezna şi mai neagră şi mai adîncă în jur. Oamenii vorbeau cu jumătate de glas.

— De ce tremuri, Aya ? Ţi-e frig ? întrebă Diza şi zărind una din slujnice urmîndu-i la cîţiva paşi, se opri şi-i spuse supărat : Nu simţi că e frig ? Du-te şi adu o pelerină pentru stăpînă !

Ariort mergea în stînga lor şi nu scotea nici un cuvînt,

Ocoliră casa, tăiară curtea de-a dreptul prin iarba udă de rouă, trecură pe lîngă piatra albă a cişmelei şi coborînd pe potecuţă se opriră în faţa căsoaielor întunecate, lipite de zidul înalt şi negru.

Lîngă un foc aproape stins, cu tăciuni roşii mijind de sub spuză, stăteau cei doi străjeri : unul ţeapăn, sprijinit de lance, celălalt somnoros şi zburlit abia se sculă de pe cojocul întins lîngă foc.

Neştiind ce să facă, Diza întrebă :

— Prizonierii dorm ?

— Da, stăpîne, răspunse străjerul rezemat de lance. Bătrînul doarme de mult, iar ăstalalt stinse opaiţul cam de un ceas.

— Puţin ne pasă cînd s-au culcat, se răsti Ariort, înţepat. Scoate-i afară !

Paznicul însă nu se mişcă, privindu-l întrebător pe Diza.

— Da, deschide uşile şi scoate-i afară, întări Diza cu o voce nehotărîtă. Dacă nu era Aya, sora mai mare, lîngă el, poate că ar fi fost mai categoric.

Paznicii se duseră fiecare la cîte o uşă şi ridicară zăvoarele. Apoi aprinseră de la foc cîte o surcică de brad, cu care aţîţară opaiţele din odăi.

Cu ochii măriţi de spaimă, rugîndu-se zeilor, Aya privea către uşa din stînga şi cu toate că aşteptarea îi părea nesfîrşit de lungă, dorea ca ea să ţină o veşnicie.

În odaia din dreapta se iscă o încăierare de voci. Cea subţire, bătrînească, a lui Piros se împletea cu aceea groasă a paznicului. Grecul amesteca acele cîteva cuvinte dace într-un torent de vorbe greceşti. Zăpăcit de somn, bătrînul era atît de speriat, glasul său atît de jalnic, încît Diza neputînd suporta se apropie de uşă şi-i spuse paznicului să iasă şi să-l lase în pace. Totuşi, Piros, neînţelegînd despre ce este vorba, scoase capul pe uşă. Puţinul păr ce-l mai avea în jurul ţestei stătea zburlit în toate părţile. Ochii săi orbiţi de făclii erau plini de groază.

Aya era atît de absorbită de uşa cealaltă, că nici nu-l băgă în seamă pe bătrîn, după cum nu băgă de seamă cînd slujnica o înveli cu pelerina.

La grupul de oameni adunaţi lîngă celula lui Lucius se adăugară alte grupuri, atrase de curiozitate. Servitorii, argaţii, ostaşii făcură un alt cerc la o depărtare oarecare de stăpînii

lor. Acei care ştiau despre ce este vorba, transmiteau în şoaptă celorlalţi şi cu toţii, curioşi de ce o să iasă din toate acestea, aşteptau plini de nerăbdare.

În cadrul uşii apăru silueta zveltă a tribunului. Se opri pentru o clipă în prag, ascultîndu-şi bătăile inimii, apoi fără grabă ieşi în curte.

Aya nu-l slăbea din ochi, urmărindu-i orice mişcare, orice gest. Nu părea să fi dormit în noaptea aceea. Paznicul neştiind despre ce este vorba şi vroind să-şi arate zelul, îl împinse din spate, dar Lucius nu-l luă în seamă şi oprindu-se la cîţiva paşi de cei adunaţi îşi încrucişă braţele pe piept, cercetînd, fără o umbră de emoţie, feţele celor din jur. Zărind-o pe Aya, o privi cu atenţie. Paloarea, ochii plini de teamă, mîinile apăsate pe piept îi dădură de veste că fata nu are nici un amestec în această aventură nocturnă şi poate că o şi dezaprobă. Înainte de a stinge opaiţul îi răsfoise cartea şi se gîndise mult la ea şi la cele ce-i povestise Piros. „E o fată bună, bună de tot", gîndi în clipa cînd răsună vocea lui Ariort, atunci îl privi şi-l înfruntă.

Erau aproape la fel de înalţi şi voinici şi totuşi atît de deosebiţi: unul — blond, fioros şi aspru, celălalt — brun, calm şi senin.

— Credeam, zise Ariort în bătaie de joc, că un cîine rău trebuieşte pus în lanţ, dar văd că acesta este lăsat liber.

Lucius nu înţelese o vorbă, dar prinse tonul batjocoritor.

— Ei, puiule de lup, ai căzut în capcană. Spune-mi, îţi place viaţa la noi ?

Gestul mîinii şi privirea care-l fixa îi dădură de veste lui Lucius că dacul cel semeţ i se adresează lui, de aceea cînd Ariort apropiindu-se mai strigă o dată: „Ei, de ce taci ?" răspunse:

— Dacă mi te adresezi mie, spune-mi într-o limbă pe care o înţeleg.

Calm şi răspicat răsunară cuvintele în noapte. Vocea gravă, baritonală a romanului încordă nervii tuturor. Limbile şerpuitoare ale făcliilor aruncau lumini stranii pe feţele oamenilor, smulgînd din întuneric cîte un obiect de metal, cîte un detaliu de îmbrăcăminte, înghesuind umbrele sub picioarele lor.

— Ce-a spus ? zise repede Ariort către Diza.

— A spus că dacă te adresezi lui, să-i vorbeşti într-o limbă pe care o înţelege.

— Aşadar, şuieră Ariort, acest sclav îmi răspunde în bătaie de joc ? !

— Diza, frăţioare, şopti Aya, spune-i să înceteze ! Acum că l-a văzut, ce mai vrea ?

— Nu-ţi fie teamă ! răspunse Diza urmărind cu interes scena.

— Ia întoarce-te, să te văd din spate ! zise Ariort poruncitor.

Lucius privi întrebător pe Diza.

— Îţi porunceşte să te întorci ca să te vadă din spate.

Lucius se încruntă :

— El îmi porunceşte ? Dar nu sînt sclavul lui !

Diza, neluînd în seamă că Aya îl trăgea de mînecă, traduse lui Ariort, iar acela, cu faţa descompusă de furie, mai făcu un pas către Lucius şi-i răcni în faţă, duhnind a băutură :

— Dar ce eşti, secătură ? Nu eşti decît un sclav murdar, un vierme ! Am să te strivesc sub călcîiul meu. Puţin îmi pasă ce ai fost. Tribun — ptiu ! senator — ptiu ! Spune-mi cîţi daci captivi ai biciuit pîn-acum ?

Lucius, plictisit, întoarse faţa către Diza şi-i zise :

— Spune-i să nu ţipe aşa, că tot nu înţeleg nimic, iar duhoarea vinului ce a înghiţit nu-mi produce decît scîrbă.

Diza zăpăcit de curajul romanului nu avu timp să traducă ultima-i frază, căci Ariort, furios, proptit pe picioarele-i lungi, desfăcute, răcni şi mai tare :

— Spune-mi, ticălosule, cîţi daci captivi ai biciuit pînă acum ?

— În numele lui Jupiter atotputernicul, se rugă Lucius lui Diza, tradu-mi cuvintele lui ca să scap o dată de el.

— Te întreabă cîţi daci captivi ai biciuit.

Uimit de întrebare, Lucius tăcu o clipă, apoi zise rîzînd :

— Spune-i prietenului tău că va fi primul pe care-l voi biciui.

Aya simţi că se înăbuşă. Piros care umărise, înmărmurit de frică, toată scena, îşi puse mîinile în cap, iar Diza, uluit şi indignat în acelaşi timp, îi spuse lui Ariort care aştepta nerăbdător :

— Romanul spune că vei fi cel dintîi pe care-l va biciui.

Cu un răcnet de fiară rănită, Ariort smulse de la brîu un buzdugan ţintuit şi-l repezi în capul lui Lucius. Diza ridică fulgerător braţul, dar nu avu timp să-i oprească mîna. În

tumultul de glasuri și în învălmășeala ce se produse, nimeni nu auzi țipătul sfîșietor al Ayei. Piros, uitînd de frică, se lăsă în genunchi lîngă corpul întins al tribunului și, sfîșiindu-și poala cămășii, căuta să oprească sîngele.

Ariort fluieră către servitorii săi și zise pe un ton indignat, dar mai domolit :

— Înșeuați caii, plecăm chiar acum din casa asta, în care m-au insultat și stăpînii și sclavii.

*

Numai șapte zile de odihnă oferi Longinus trupelor sale sleite de sforțări îndelungate și această zgîrcenie îi fu dictată de întorsătura lucrurilor din acel sfîrșit de octombrie.

Scurta lui întrevedere cu Traian îl întări în credința că procedase bine. Împăratul era și el de părere că succesul ultimelor bătălii trebuie exploatat pînă la venirea iernii. Îl neliniștea și mișcările trupelor inamice, căci dacii întărîtați deveniseră prea îndrăzneți. Iscoadele aduceau vești alarmante. Decebal făcuse un apel înflăcărat la abnegația și neînfricarea poporului său și ale neamurilor dacice credincioase. Toți cei ce erau în stare să poarte arma au fost chemați sub steaguri. Cu înfrigurare și avînt întăreau dacii castelele și cetățile din calea legiunilor. Satele erau arse, drumurile stricate, familiile oștenilor cu turmele și avutul lor lua calea munților împăduriți. Toată valea Alutei și dincolo de ea toate drumurile ce duceau în inima țării, la Sarmizegetusa, se transformaseră în șantiere de lucru și într-un vast lagăr militar.

Longinus nu se mai îndura să trimeată iscoade în lagărul inamic, căci patrule întregi dispăreau fără veste, iar cercetașii izolați nu se mai întorceau niciodată. Astfel a pierit unul dintre cei mai buni și bravi cercetași, tracul Marcos Zimos, decurion din legiunea XIII Gemina, un bun cunoscător al limbii și obiceiurilor dacice.

Acesta pătrunsese de nenumărate ori în lagărul dacilor şi se plimbase de-a lungul şi de-a latul ţării, întorcîndu-se de fiece dată întreg şi nevătămat.

Într-o zi însă, gărzile din apropierea Praetorium-ului au zărit, gonind nebuneşte spre castru, trei porci mari cu cîlţi aprinşi legaţi de coadă, tîrînd după ei un trup mutilat. După ce prinseră porcii şi dezlegară cadavrul, citiră pe o tăbliţă legată de gîtul mortului :

„Sacrificaţi porcii zeilor voştri mincinoşi, ca să-i înlesniţi acestui ticălos spion trecerea în Ţara Umbrelor."

Cadavrul era al lui Marcos Zimos, îl recunoscură după plăcuţa de alamă, actul ce-l purta la gît fiecare ostaş roman.

Longinus se hotărî să atace fulgerător ca să-i scoată pe daci din strîmtoarea Alutei pînă la venirea anotimpului friguros.

Oastea întregită pînă la efectivul de două legiuni, unităţi ecvestre şi cîteva mii de auxiliari numără peste cincisprezece mii de oameni.

Îndată ce Praetorium fu ocupat de legiunea întîia Italica, iar locţiitorul împărătesc Lusius Quietus îşi stabili acolo cartierul său general, Longinus porunci începerea ofensivei.

Dimineaţa aceea de toamnă, mohorîtă şi ceţoasă, cu nori grei şi plumburii, prevestea ploaie. Ceţurile reci coborau de-a lungul viroagelor destrămîndu-se în crengile negre ale brazilor. Aluta susura prin apropiere, purtîndu-şi apele prin vadul de piatră. Legiunile părăseau lagărul ieşind prin poarta pretoriană. Pe foişoarele porţii trîmbiţaşii dădeau onorul.

Pe măsură ce se revărsau din lagăr, cohortele se desfăşurau pe cît le permitea locul, aşezîndu-se în spatele stindardelor. Longinus, înconjurat de un grup de contubernali călări, stătea deoparte, în dreapta porţii, urmărind cu ochiul său ager trecerea trupelor. Aruncînd o privire spre cer, îi făcu semn lui Marcellinus să se apropie.

— După cum văd, dimineaţa nu prevesteşte o zi frumoasă. Peste cîteva clipe va trebui să cercetăm voinţa zeilor şi mi-e teamă că auspiciile or să fie defavorabile. Ce mă sfătuieşti ?

— Prefecte, dacă semnele ne vor fi favorabile atunci credinţa îi va întări pe ostaşi ; dacă nu, să amînăm şi să ne supunem voinţei zeilor atotştiutori.

— Deci, să nu forţăm lucrurile ?

— Nu, prefecte, momentul nu este prielnic.

— Ai dreptate, cu toate că ar fi păcat să pierdem o zi, două. Sînt sigur că dacii nu ne aşteaptă azi. Mi s-a spus că ei ne cunosc bine obicciurile. Ar fi păcat, căci starea legiunilor este bună şi cîtă vreme odihna prelungită moleşeşte, cea scurtă înviorează.

Legiunea a V-a Macedonica ieşise din castru şi pe podul de bîrne, aruncat peste şanţ, tropotiră picioarele celor greu înarmaţi ai legiunei XIII Gemina.

— Sînt mulţumit, Papirius, zise prefectul cu căldură în glas, legiunea ce o girezi se prezintă bine. Spune-mi, nu ai uitat să dai porunca să li se umple ploştile cu vin ?

— Mă străduiesc, prefecte, să nu uit niciodată să îndeplinesc o poruncă dată de superiori.

— Sempronius, anunţă-l pe nobilul Quietus că legiunile sînt gata şi îl aşteaptă.

Tribunul, aproape un copil, salută şi întorcîndu-şi calul porni în galop spre pretoriu.

— E prima sa misiune şi dacă vom porni înainte, va fi şi prima sa luptă, zise Longinus, ca pentru sine. Ştii, Papirius, cînd am luptat întîia oară m-au apucat greţurile şi am vomitat. Am luptat în Judeea sub comanda tatălui slăvitului nostru împărat. Dar, hai să ne luăm locul căci soseşte comandantul.

Însoţit de Manlius, şeful de lucrări, de prefecţii trupelor auxiliare şi un grup de tribuni, „tuciuriul" ieşea pe poartă în sunetele „marelui onor." Calul alb, mauretan, îl purta ţopăind într-o parte, sforăind şi muşcînd zăbala.

În urma cavalcadei apăru un grup de preoţi, auguri şi victimari. Sclavii duceau coliviile cu păsări sacre, iar în urmă mugeau doi tauri negri, traşi de alţi sclavi.

După prezentarea raportului de către Longinus, după ce Quietus trecu trupele în revistă, începu lunga şi somptuoasa ceremonie religioasă, nelipsită ori de cîte ori romanii întreprindeau o acţiune militară.

În faţa altarului, alcătuit din pietre de rîu, preoţii în hlamide albe, lungi pîn-la pămînt, cu capetele acoperite de poala hitonului, de asemenea alb, ridicară mîinile invocînd zeii.

Ei înconjurară de trei ori altarul, legară cîte trei funde de coarnele victimelor şi tăiară cîte trei peri de pe frunţile lor. Cuţitele lungi şi subţiri sclipiră în mîinile lor dibace şi victimele se prăbuşiră ca fulgerate.

Între timp, norii se mai subțiară iar ceţurile din văi prinseră a se destrăma. Marele preot, încurajat de această întorsătură a vremii începtini ritualul, pesemne ca să potrivească punctul culminant al ceremoniei cu vreun semn ceresc mai evident. Privirea-i ageră zări brazii de pe muncele clătinîndu-se sub presiunea vîntului culmilor şi atunci cînd printre norii de miazănoapte apăru o geană de cer senin, smulse rînd pe rînd din victima despicată mărunțaiele, le cercetă cu băgare de seamă şi le înălță către zeii pe care-i întrezărea în spărtura luminoasă dintre nori. Sîngele i se prelingea de-a lungul vinelor mîinii uscățive, picurîndu-i pe hlamida imaculată. Apoi, în sunetele imnului de slavă cîntat de ceilalți preoți, aruncă mărunțaiele în foc.

Un murmur de mulțumire şi ușurare scăpă din mii de guri şi inimile celor ce mergeau la luptă se întăriră în credința că zeii le vor da izbîndă.

La rîndul lor, găinile sacre ciuguliră grăunțele într-un anumit fel, favorabil, iar zborul păsărilor, slobozite din colivii, se dovedi şi el un semn prielnic pentru acțiunea războinică ce se punea la cale.

După aceea Lusius Quietus îşi mişcă calul în mijlocul careului de cohorte şi-şi rosti cuvîntul de îmbărbătare.

*

Ca un şirag de mătănii din chihlimbar auriu alunecau zilele lui octombrie, senine şi mîngîietoare ca dragostea femeii ce cunoscuse dezamăgirile şi furtunile primei iubiri şi care se dăruieşte uitînd toate cîte au fost, nevroind să ştie ce va mai fi.

Cetatea lui Diaies stătea ca vrăjită în mijlocul codrilor ruginii, profilîndu-şi turnurile crenelate pe albastrul nemărginit al cerului. Plaiurile, odinioară verzi ca smaraldul, păliseră. Fumegii purtați de adieri abia simțite îşi călătoreau firele fine de borangic prin văzduhuri, agățîndu-se de tufe, aşternîndu-se peste florile triste, lovite de bruma dimineților reci.

Crîngurile şi pădurile îşi lepădau frunzele, aşternîndu-le la picioarele tulpinelor negre. Şi numai la amiază, cînd soarele dezmierda firea cu tot ce mai putea aduna din lumină şi căldură, frunzişul rar părea o uriaşă mină de pietre preţioase risipite cu dărnicie de mîna unui gigant.

În pofida acestei senine şi potolite melancolii, oamenii scăpaţi de muncile grele ale verii păreau mai veseli şi mai vioi. Un du-te-vino neîncetat între cetate şi aşezările din jurul ei părea că nu se mai sfîrşeşte. O parte din rodul muncii ţăranilor de pe pămînturile lui Diaies luau drumul cetăţii, unde se adunau mari rezerve în vederea războiului. Din zori şi pînă-n amurg caravane de catîri, cai şi boi, urcînd anevoie povîrnişurile muntelui, trăgeau carele cu coşul înalt, cu roţi tăiate din rotocoale de trunchiuri uriaşe, întărite în cruce cu stinghii bătute în cuie de tisă. Se aduceau saci cu grîne, carne şi peşte uscat, ulcioare cu ulei, vase mari de lut cu vinuri, burdufuri cu seu, untură, brînză, coşuri cu ciuperci, baloturi cu ţesături din in, cînepă, lînă şi atîtea alte bunătăţi.

Veneau aici cu mic cu mare şi curtea mişuna de lume. Bărbaţii cei vîrstnici se îmbulzeau în jurul lui Nando care ţinea răboajele socotelilor. Acei care veneau de mai departe poposeau peste noapte în cetate, stînd pînă tîrziu în jurul focurilor aprinse în curtea cea mare. Adunările acestea nu erau numai un prilej de sporovăială. Strînşi aici laolaltă cu servitorii şi oştenii cetăţii, oamenii aflau întîmplările mai de seamă din ţara lor şi de aiurea. Ţăranii înstăriţi şi fuduli negăsind perechea potrivită pentru copiii lor la ei în sat o căutau aici şi aceste adunări erau tot atîtea ocazii de a încheia tîrguri matrimoniale. Fete frumoase, fete cu zestre, flăcăi mîndri şi harnici, cu sau fără învoirea părinţilor, se cunoşteau şi se înţelegeau aici.

În timpuri de pace, stăpînul se afla printre ei, le asculta jalbele, judeca pricinile între supuşii care nu se înţelegeau între ei.

Nu de mult, în mijlocul acestor frămîntări Aya se simţea cît se poate de bine, rîdea şi glumea ascultîndu-le cîntecele, privindu-le jocurile zglobii. Acum parcă nu mai avea ochi de văzut şi nici urechi de auzit ; totul i se părea searbăd, totul o supăra. Şi tocmai acum cînd rămăsese singura stăpînă a acestei cetăţi, Diza trebuise să plece, chemat de tatăl său la curtea regelui ; tocmai acum cînd servitorii îi cereau dez-

legări, cînd totul depindea de voinţa ei, i se părea că nu mai este fiica lui Diaies, stăpînul locurilor ce se întind pînă hăt în zare, ci o ţărăncuţă proastă, dintr-acelea care cască gura prin cetate.

Dacă n-ar fi fost mereu în preajma ei bătrînul şi bunul Piros, care devenise de la un timp tămăduitorul ei sufletesc, i-ar fi venit tare greu. Dar şi el va pleca în curînd, căci tatăl ei o vestise printr-un răvaş să-l pregătească pe bătrîn de drum, să fie gata cînd va sosi trimisul său din Sarmizegetusa.

Într-o zi Aya şedea în pridvor cu lucru de mînă în poală. Slăbise şi bujorii îi păliseră în obraji de cînd cu întîmplarea aceea cu Lucius şi Ariort. Ochii ei pustiiţi de tristeţe priveau undeva, nici ea nu ştia unde ; de altfel, nici nu avea nevoie de ei, căci ceea ce vroia să vadă nu putea fi văzut decît cu ochii minţii şi ai sufletului.

Tresări speriată, cînd o ţărăncuţă, aproape fetiţă, îi atinse cu buzele poala hainei, cerşindu-i o privire binevoitoare. Avea nişte ochi mari de ciută şi un păr bogat, legat la spate, cu şuviţe aurii răsucite pe grumaz. Cămaşa albă de cînepă îi acoperea trupul pînă la gleznele picioarelor mici, desculţe. Mîinile ei roşii, de lucru, se împreunară într-o rugă fierbinte.

Această privelişte o trezi pe Aya. Simţi că fiinţa asta mică este tot atît de nefericită ca şi ea. Înduioşată, o ridică de coate trăgînd-o lîngă ea. Îi înlănţui mijlocul, într-o pornire firească şi o întrebă cu blîndeţe :

— Ce te aduce la mine ?

În loc de răspuns, fata se porni pe plîns.

— Hai, spune-mi, nu te sfii !

— Tata vrea să mă mărite cu unul pe care nu-l iubesc !

Aya tresări, închise ochii oftînd şi zise mai mult pentru sine :

— Ce să-i facem, acesta este dreptul lor, al taţilor şi nouă, fetelor, nu ne rămîne decît să ne supunem.

— Mai bine mă arunc în prăpastie decît să-l iau pe burduhosul acela.

— Nu vorbi aşa, că-i păcat ! Aşa a hotărît Zalmoxis şi nu poţi ieşi din legile lui, răspunse Aya fără convingere.

— Dar, stăpînă bună, eu nu vreau să calc legea, căci băiatul pe care-l iubesc este chiar din satul nostru şi nu este mai sărac decît acela pe care mi l-a hărăzit tata.

— O fi avînd el pricină pentru asta.

— Are, una singură. Este certat cu tatăl iubitului meu şi ca să-i facă sînge rău vrea să mă dea după urîtul acela din satul vecin.

— Dar tatăl iubitului tău te vrea ?

— Ei toţi mă iubesc şi mă vor. Te rog, stăpînă, te rog în genunchi, ajută-mă, vorbeşte cu tata. Tu poţi toate, porunceşte-i !

Aya o apucă de mînă, împiedicînd-o să cadă în genunchi şi începu să vorbească repede şi cu pasiune.

— Nu pot să stau de vorbă cu un bărbat în vîrstă, nu pot să mă amestec în treburile lui bărbăteşti, doar sînt şi eu o fată ca tine şi nu orice mi-e permis. El este stăpînul tău, după cum mi-e stăpîn tatăl meu. Dragostea ta ţi-a luat minţile, de nu mai vezi şi nu auzi nimic, de uiţi legile noastre, care nu pot fi călcate în picioare de nimeni. Dacă Zalmoxis însuşi o cere, trebuie să te supui orbeşte şi nu ai voie să-ţi curmi zilele. E mare păcat.

Pieptul îi sălta năvalnic împins de bătăile nesăbuite ale inimii. Ochii i se împăienjeneau căutînd în zadar să vadă printre lacrimi. Degetele i se încleştau pe mîinile aspre ale fetişcanei.

— Roagă-l pe marele tarabosta, tatăl tău, n-o slăbea fata, sărutîndu-i genunchii.

— Eşti mai neştiutoare decît un pui de cuc. Tatăl meu este departe. De ar fi aici, cel puţin fratele meu, care cu toată tinereţea sa este totuşi un bărbat. Nu ai ştiut de toate acestea ? Priveşte, zise Aya întinzînd mîna către mulţimea din curte, cred că n-ai să găseşti printre toţi aceşti oameni nici unul singur care să nu ştie că tarabostarii sînt plecaţi. Numai tu nu ştii nimic.

Fata se smulse din strînsoarea mîinilor Ayei şi căzînd jos pe duşumele începu să-i sărute picioarele, văitîndu-se. Părea în culmea deznădejdii, plînsul o urîţea, numai în ochii ei mari se vedea o mare hotărîre şi licărea o speranţă tinerească dintr-acelea care nu pot fi zdruncinate decît cu anii şi după multe bătălii pierdute în războiul crunt cu viaţa.

Deznădăjduită, Aya o privea, minunîndu-se de marea dîrzenie a fiinţei care nu vroia să se supună sorţii. Gînduri aspre, dar hotărîte, îi trecură prin minte.

„Iată o fiinţă care ştie ce vrea. Este gata chiar să moară pentru dragostea ei şi nu-şi pierde nădejdea nici atunci cînd

aceasta nu mai există. Dar eu ? fiica marelui tarabostar, ce am să fac eu pentru a-mi cuceri dragostea ? Dar la mine e altceva, iubesc numai eu, iar acela pe care-l iubesc nu ştie nimic şi chiar dacă ar şti asta, nu înseamnă că m-ar iubi, cel mult poate s-ar juca cu o barbară ce sînt. Dar de ce mă frămînt atîta ? Trebuie să încerc... trebuie să-i cuceresc dragostea, altceva nu-mi rămîne. Prostuţa care se tăvăleşte la picioarele mele m-a învăţat şi-i sînt recunoscătoare."

— Scoală-te, zise Aya, scoală-te ! Îl voi chema pe Nando şi am să-i cer sfatul. Du-te şi să te aibă în pază zeiţa Bendis !

Era tîrziu şi Piros se pregătea să plece. Aya îl întrebă cu sfială :

— Ce-ţi mai face bolnavul ?

— O, nu mă întreba ! O duce prost. Ieri, bunăoară, mi s-a părut că-i revine cunoştinţa, dar vai, m-am înşelat căci după cîteva vorbe cu înţeles se porni din nou pe vorbe fără şir şi noimă. Sînt obişnuit cu toate acestea, atîţia suferinzi au trecut prin mîna mea.

— Poate totuşi vorbele acestea nu sînt lipsite de tîlc.

— N-au nici unul, fata mea. La început credeam şi eu ca tine, dar pînă la urmă mi-am dat seama că zadarnic le caut sensul. Încîlcirea gîndurilor vine de la sine, fără voia bolnavului. E ca şi cînd ai deschide un balamuc şi nebunii s-ar înghesui la uşa lui scăpînd cîte unul, cîte doi sau grămadă, luînd-o razna prin cîmpii.

Aya dădu din cap îngîndurată, iar Piros continuă :

— Lovitura aceea năpraznică i-a zdruncinat rău creierii. Mi-e teamă că nu-şi va mai reveni şi chiar dacă voi reuşi să-l pun pe picioare, să nu rămînă ţicnit. Totuşi, este grozav de rezistent. Este de-a dreptul uimitor cum, într-un timp atît de scurt, i s-a închis o astfel de rană.

Aya îşi întoarse capul în umbră, pentru ca Piros să nu-i vadă chipul crispat de durere, dar peste cîteva clipe zise privindu-l ţintă în ochi :

— Nenorocirea i s-a tras din pricina mea. Nu pot să-mi iert faptul că l-am respins pe Ariort. L-am înfuriat şi nu şi-a mai dat seama ce face. Mi-am făcut de cap şi marele Zalmoxis m-a pedepsit. Iată unde duce ispita învăţăturii şi prea multă lumină în capul unei fete.

— Nu te învinovăţi atît ! Nu e nimeni vinovat, aşa a vrut soarta.

— Taci, Piros, am să-ţi spun ceva pînă mai pot spune. Vai ce greu îmi vine... Îmi vine să înghit limba de ruşine... Nu, mai bine altădată, mai tîrziu. De altfel, era mai bine să fiu ca şi celelalte : proastă şi supusă.

— Nu sînt toate proaste şi supuse, o întrerupse Piros, nu mi-ai povestit chiar tu despre ţărăncuţa aceea nesupusă care nu s-a lăsat pînă nu şi-a atins scopul ?

Aya tăcea. Piros o privea cu băgare de seamă. Deodată în liniştea întreruptă doar în fîşîitul feştilei, îi puse o întrebare :

— Dar tu pe cine iubeşti, fata mea ?

În glasul bătrînului vraci era atîta căldură, atîta înţelegere. Cuvintele „fata mea" sunară atît de mîngîios, încît fetei i se păru că stă faţă în faţă cu mama ei, de care abia îşi aducea aminte. Apucă mîna bătrînului cu degetele-i reci ca gheaţa, zicîndu-i atît de şoptit că abia o auzise :

— Pe Lucius îl iubesc.

După aceea i se aruncă la piept şi plînse mult, cu hohote şi sughiţuri.

Mîngîind-o, Piros se gîndea cu amărăciune la jocul crud al soartei, care pentru că este oarbă, de cele mai multe ori o nimereşte prost. Ar fi vrut să-i spună că a iubi un duşman al neamului este o mare nenorocire, dar nu i-o spuse. Dragostea nu o poţi închide într-o cuşcă, dîndu-i drept paznici : experienţa, logica, judecata, căci dragostea este în stare să prefacă în ţăndări orice obstacol în calea ei.

Aya îl puse să jure că Lucius nu-i va afla niciodată taina. Apoi, îl copleşi pe bătrîn cu o mulţime de întrebări despre omul iubit, întrebări care n-ar fi îndrăznit să i le pună altădată.

Aruncîndu-şi ochii întîmplător pe o clepsidră se sperie că se făcuse tîrziu, iar bolnavul zace singur, fără ajutor. Atunci, fără multă vorbă, îşi luă rămas bun de la Piros.

Dînd din cap cu amărăciune, zgribulit de frig, bătrînul porni către ochiul de geam, slab luminat, al celulei.

În faţa uşii nu mai era pază, Aya o desfiinţase. Piros se mutase în odaia bolnavului şi nu-l părăsea decît atunci cînd avea nevoie de cîte ceva din casa tarabostarului.

Lucius zăcea pe spate. Respirația sa regulată arăta că doarme în sfîrșit un somn fără zbucium și vedenii.

În seara următoare, după ce servitorii plecară, Aya învelită în mantaua Suttei se strecură din casă și urmată de Piros se îndreptă spre celula prizonierului. În fața intrării își apăsă pieptul cu mîinile ca să potolească bătăile inimii și era atît de tulburată încît bătrînul vraci trebui s-o ia de mînă și s-o tragă înăuntru.

Înmărmurită, Aya privea acel chip palid încadrat de barba neagră ce la lumina slabă a opaițului părea că nu are viață în el. Picioarele i se înmuiară și trebui să se așeze pe laviță. Abia cînd ochii ei măriți de groază zăriră mîna slabă a tribunului strîngînd între degete marginea așternutului, teama i se potoli și un val de duioșie o cuprinse.

— Azi se simte mai bine, îi șopti Piros, dacă și mîine va dormi așa cum a dormit ieri și azi, rana i se va închide de tot, iar atunci cînd nu va mai avea fierbințeală, i se va limpezi și mintea.

Aya îi mulțumi cu o privire caldă pentru vorbele bune și se așeză cu băgare de seamă la căpătîiul bolnavului.

— Te las puțin singură cu el, adăugă bătrînul, căci trebuie să caut niște ierburi în odaia mea. Fii bună și schimbă-i prișnița asta.

Rămasă singură cu omul iubit, Aya se vlăgui într-atîta că nu putu să stoarcă șervetul, dar se potoli și cu mîinile tremurînde se apucă de treabă. Schimbă șervetul, potrivi perna, îi trase cojocul pînă sub bărbie, îi umezi buzele crăpate și așezîndu-se din nou pe laviță îi netezi cîrlionții negri și rebeli.

Îi era drag așa palid, slab și supt de boală cum era, îi era drag cu toate că nu schimbase cu el pîn-acum o singură vorbă, îi era drag cu toate că era dușmanul de moarte al neamului său. Își dădea seama că l-ar fi iubit și îngrijit toată viața ei, chiar dacă ar fi rămas țicnit, așa cum spunea Piros.

Piros nu venea. Oare ce făcea acolo ? A plecat înadins ca s-o lase singură cu Lucius ?

„Ah, șopti ea, dacă aș fi stăpînă absolută aici, aș chema oamenii să te ducă cu pat cu tot, fără să te zdruncine cît de cît. Te-aș scoate de aici și te-aș duce în odaia mea, te-aș culca în perini moi și calde și te-aș îngriji așa cum nu te-ar fi îngrijit nici cea mai devotată sclavă din țara ta. Apoi, după

ce te vei fi făcut bine... Nu, mai bine să nu mă gîndesc la ce ar fi fost atunci, căci atunci nu ai mai fi al meu."

Îi atingea cîrlionții cu vîrful degetelor și-și depăna gîndurile mai departe.

Deodată se aplecă atît de mult încît îi simți răsuflarea și-i auzi bătăile slabe ale inimii. Buzele palide, viguros tăiate o atrăgeau cu o putere căreia nu i se putea împotrivi, dar bolnavul oftă ușor și-și întoarse fața la perete. Aya văzu în asta un semn și speriată se dădu înapoi. Întristarea îi întunecă chipul, i se păru că-l pierde, că el îi ghicise gîndurile și le dezaprobă. Atunci, se trezi din visare, se sculă încet, îi schimbă șervetul încins și se așeză cuminte într-un colț.

. . . . . .

— Acum mă duc să văd ce-mi face bolnavul. Noapte bună și nu te mai necăji !

— Stai ! strigă Aya apucîndu-l de mînă. El cum se simte ?

— Ah, m-ai luat atît de repede cu necazurile tale că am și uitat să-ți spun că Lucius s-a trezit de-a binelea și chiar a vorbit cu mine.

— Nu te las să pleci pînă nu-mi povestești tot, tot.

— Bine, se învoi bătrînul, dar mi-e teamă că ai să te indispui din nou.

— Vreau să-mi povestești !

— Dar să nu mă întrerupi, căci e tîrziu și nu vreau să-l las singur. Azi dimineață trebăluiam prin odaie și nici n-am băgat de seamă cînd s-a trezit. M-a întrebat în ce zi sîntem.

— Deci este în toate mințile ?

— Da ! și mi-a cerut să bea ceva întăritor și cînd i-am oferit vin, a băut o cănuță plină și mi-a spus : „Aș fi în stare să sorb o amforă întreagă."

— E semn bun, Piros, nu-i așa ? se bucură Aya.

— După aceea mi-a căutat mîna și mi-a strîns-o zicînd : „Ce mă făceam fără tine, venerabile ? Cred că așteptam acum pe malul Stixului și-l imploram pe Haron să mă treacă dincolo fără bani. Sînt atît de sărac că nu am nici un as găurit la mine." După aceea a adormit tot ținîndu-mă de mînă. La prînz s-a trezit și mi-a cerut de mîncare. A mîncat puțin dar cu poftă și a adormit din nou. Pe seară s-a trezit și a încercat să se scoale, dar l-a străfulgerat o durere în cap și renunță.

— O, exclamă Aya, ducînd mîna la gură.

— Nu te speria, aşa se întîmplă cu toţi bolnavii care au zăcut prea mult. I-a trecut repede şi m-a rugat să-i povestesc tot, de-a fir a păr. Nu-ţi poţi da seama, Aya, ce putere de viaţă are omul acesta. Peste vreo patru-cinci zile va putea să-şi reia plimbările în jurul cetăţii.

— Şi ce a mai spus el ? Vreau să ştiu tot.

— Ah, da ! Am uitat să-ţi spun de o glumă de-a lui. I-am făcut un compliment spunîndu-i că are un cap de oţel şi că duşmanii ar putea să izbească în el cît or vrea, că n-au ce să-i facă. „Nu-i nimic, îmi răspunse rîzînd, data viitoare o să mi-l reteze ; e mult mai simplu, nu găseşti ?“ Am rîs mult de gluma asta, amîndoi.

— Nu-i nimic de rîs în asta, spuse Aya cu tristeţe şi-i dădu drumul să plece.

Cînd Piros, pradă gîndurilor negre, se întoarse acasă, îl găsi pe Lucius sculat, umblînd prin odaie cu paşi şovăitori.

Se opriră unul în faţa celuilalt în lumina slabă a opaiţului agăţat de grindă. Chipul palid şi slab al tribunului încadrat de părul şi barba negre ca smoala aducea mai mult cu chipul unuia întors de pe lumea cealaltă.

— De ce te-ai dat jos din pat ? Nu ţi-am spus că asta poate să te coste viaţa ? De ce nu te-ai dus să te plimbi şi pe afară, de ce n-ai sărit zidul şi n-ai luat-o razna prin păduri şi văgăuni ?

— Bine, bine, iată, mă culc. Prea te porţi cu mine de parcă aş fi copil.

— Dar ce eşti la urma urmei ? Priveşte capul meu nins de ani, aş putea să-ţi fiu bunic. Păcat de atîta timp pierdut cu tine aici. Păcat de îngrijirea ce ţi-am dat-o cu devotament, nu ca vraci ci mai mult ca prieten. Asta mi-e răsplata ? Dă-mi voie să mă gîndesc şi la mine. Sînt şi eu om, nu numai vraci şi dădacă. Şi eu, care tremuram de teamă că o să vină trimisul lui Diaies să mă ia, iar tu nu vei fi încă pe deplin lecuit. Vrei cu tot dinadinsul să-mi strici bucuria de a te vedea în toate minţile şi cu rana lecuită cît de cît. Te gîndeşti numai la tine, soarta celorlalţi, fie ei şi prieteni, nu te mişcă cîtuşi de puţin.

Lucius, care se culcase între timp, îi întinse mîna.

— Hai, Piros, hai, tată mare, nu te supăra, doar te ştiu şi un mare tămăduitor de suflete. La urma urmei, ce sînt eu vinovat că barbarul acela ticălos mi-a stricat mie şi ţie toate

socotelile ? Vezi bine, vremea trece iar eu lîncezesc aici ca un... ca un vierme, ca un trîntor. Oare acesta e rostul meu în viaţă ? Toate acestea mă dor nespus mai mult decît toate rănile trupului, iar cînd te văd şi pe tine nefericit din pricina mea, îmi vine să-mi curm viaţa asta mizerabilă.

— Bine, bine ! îi zise Piros înduioşat. Nu mai sînt supărat. Linişteşte-te, căci nici zbuciumul sufletesc nu-ţi face bine.

Bătrînul îi mai repetă o dată ce trebuie şi ce nu trebuie să facă un bolnav şi după ce Lucius îi promise solemn să-l asculte, vru să se culce.

— Mai stai puţin, vreau să-ţi povestesc ce am visat acum înainte de a te reîntoarce.

— Dă-i drumul !

— Nu e vorba de un vis ca toate celelalte, ci ca de o întîmplare aievea. În viaţa mea n-am văzut un vis atît de clar, în care toate simţurile omeneşti să ia parte ca în trezie. De aceea m-am şi sculat cu toate simţurile răvăşite şi n-am putut să mă liniştesc pînă n-ai venit tu. Se făcea că eram acasă, la Salernum. Eram culcat pe laviţa asta grosolană şi învelit cu acelaşi cojoc. Afară era cald şi frumos. De la mare venea o briză de aer sărat. Mi se făcuse cald şi vroiam să dau la o parte cojocul, dar nu puteam să mişc un deget. Deodată apărură trei femei îmbrăcate în hitone greceşti : unul de culoare violetă, altul alb ca neaua şi al treilea roşu ca focul. Rînd pe rînd, femeile veneau şi mă sărutau ; atunci, le desluşeam chipul. Cea dintîi era mama mea şi după ce mă sărută, îmi duse la buze o cupă cu vin. Am sorbit din licoarea aceea divină şi am simţit cum mi se scurge prin vine, dîndu-mi tărie. A doua era soră-mea. Îmi aduse trandafiri şi mi-i puse la căpătîi, ameţindu-mă cu parfumul lor. A treia era logodnica mea şi nu-mi aduse nimic, dar avea în mînă un brici cu care începu să mă radă. Mîna ei aluneca uşor, mîngîios şi pe măsură ce-mi tăia barba, simţeam o mare uşurare şi bucurie de a trăi. După ce termină, aruncă cojocul la o parte, îşi înlănţui braţele în jurul capului meu şi mă sărută. M-am trezit brusc, cu gustul acelui sărut pe buzele mele şi am stat aşa, un timp, pierdut în visări, neputîndu-mi da seama cum pot să existe asemenea magnifice visuri, întru nimic deosebite de cel mai frumos adevăr. Cînd privirea îmi căzu asupra cojocului acesta, l-am aruncat jos, scîrbit de rea-

litatea crudă în care mă aflu, m-am sculat şi am început să mă agit prin odaie.

— De ce nu mi-ai spus-o de la început că ţi-aş fi înţeles mai repede gestul şi nu te-aş fi certat cu atîta asprime.

— Nu face nimic, venerabile, sînt mai voinic decît crezi. Ce-aş fi vrut acum este să fii atît de bun să-mi tălmăceşti visul, căci ştiu că te pricepi la toate.

— Ce să-l mai tălmăcesc, Lucius. De îndată ce visul a fost plăcut, înseamnă că spiritele bune au pus în sfîrşit stăpînire pe tine, gonind din trupul tău pe cele rele şi negre. Aceste spirite bune au luat înfăţişarea fiinţelor gingaşe şi iubitoare ale căror gînduri nu încetează să curgă către tine şi să te învăluie în somn.

— Ştiu de la doica mea că briciul şi bărbierul în vis înseamnă minciună, înşelătorie.

Piros, care pica de somn, zise între două căscături :

— Nu numai popoarele dar şi seminţiile unui popor, cîteodată familiile dinăuntrul unui trib au tălmăcirile lor proprii. Eu, unul, n-am auzit că briciul ar fi însemnat minciună, dimpotrivă aş fi spus că el semnifică loialitate şi adevăr. În orice caz, visele trebuiesc tălmăcite prin logică, nu prin credinţe băbeşti.

— Îţi mulţumesc că încerci să mă linişteşti ; totuşi, faptul că am văzut-o pe Herminia bărbierindu-mă, mă nelinişteşte. Mulţi oameni învăţaţi, dintre care şi fratele meu, susţin că visele nu sînt decît jocul raţiunii adormite. În cazul meu, aş fi vrut să fie aşa. Totuşi, ce n-aş da să mai văd o dată visul acesta. Noapte bună, tămăduitorule !

— Noapte bună, Lucius, răspunse Piros şi adăugă în gînd : „Sărmana Aya !"

În ciuda oboselii Piros nu putu dormi. Aţipi puţin înainte de revărsarea zorilor şi cînd se lumină de-a binelea se sculă şi mai obosit şi mai abătut.

Lucius nu dormea, îl urmărea cu luare aminte pe bătrîn.

După ce vraciul se îmbrăcă şi-şi făcu patul, veni lîngă tribun. Fără să scoată o vorbă, îl examină, îi unse rana cicatrizată cu o alifie, ş-apoi dădu să plece.

— Venerabile, în curînd vei pleca în patrie, iar eu voi rămîne singur în pustietatea asta. De aceea, pînă mai e timp, te rog să-mi faci un ultim serviciu.

Bătrînul îşi stăpîni o mişcare de nerăbdare şi rămînînd locului, îl întrebă :

— Ce anume ?

— Ceva ce are o importanţă covîrşitoare pentru mine.

— Fii te rog mai clar.

Lucius se ridică în capul oaselor, îi prinse mîna şi fixîndu-l cu privirea-i arzătoare, zise încet :

— Vreau să ştiu cum se desfăşoară războiul. Vreau să ştiu pînă unde au înaintat romanii.

— Şi de ce mă întrebi, de unde aş putea eu să ştiu astfel de lucruri ?

— Vreau să ştiu încotro să apuc ca să dau de ai noştri, bunăoară pe care vîlcea să cobor ca să ajung în valea Alutei.

Piros îl privi ţintă, în tăcere, apoi zise :

— De unde vrei să aflu toate acestea ?

— De la Aya.

— Dar e femeie, de unde ai vrea să ştie ea ?

— Să afle.

— Şi dacă n-o să vrea ?

— Dacă o rogi tu, o să vrea.

— Şi dacă nu va putea ?

— Chiar dacă e femeie şi n-o preocupă războiul, aici mai sînt şi bărbaţi care urmăresc desfăşurarea războiului cu cea mai mare luare aminte.

— Nu uita, Lucius, că Aya nu e o femeie romană şi că femeilor dace le sînt interzise multe lucruri.

Lucius se încruntă şi strîngîndu-i mîna cu şi mai multă putere, exclamă :

— Să se descurce cum va putea ! Mă mir, eşti un om cu experienţă şi pari a nu cunoaşte neamul femeiesc.

Piros îşi eliberă încetişor mîna din strînsoare şi-i răspunse pe un ton iritat :

— Eşti un egoist, Lucius. Oare în faţa intereselor tale, interesele altora trebuie să cedeze ? Mă indignează faptul că atunci cînd vine vorba de Aya, ea poate şi trebuie să fie exploatată în folosul tău.

— Nu înţeleg de ce-mi faci morală ?

— Taci ! Înţeleg dorinţa ta de a scăpa de aici, dar nu înţeleg s-o primejduieşti pe Aya, buna stăpînă. Căci numai ei îi datorez faptul că nu am nimerit într-o mină de sare sau de plumb, că am un tratament omenesc aici şi că în curînd

voi pleca în patrie. Atunci, de ce să-i răsplătesc binele cu răul ? Eşti robul ei, dar cauţi să-i porunceşti ca unei sclave.

Furios, Lucius aruncă cojocul cît colo şi-şi lăsă picioarele pe duşumea.

— Pe toţi sucubii ! Nu înţeleg ce ai astăzi de tot mă dăscăleşti ? Ce-mi pasă mie de bunătatea ei, tot n-am cu ce s-o răsplătesc. Cel mult, dacă va fi luată în robie, s-o răscumpăr şi s-o fac sclava mea. Crede-mă, s-ar simţi mult mai bine decît mă simt eu, ca rob al ei. Dar pentru asta, pe Jovis, trebuie să fiu liber, nu crezi ?

— Pe zei ! exclamă bătrînul. Eşti un demon şi nimic omenesc nu sălăşluieşte în sufletul tău.

— Prin urmare, mă refuzi ? Nu vrei să-mi faci un ultim serviciu ?

— Ah, Lucius, dacă ai şti cît de drag îmi eşti, chiar atunci cînd semeni cu un demon. Dacă aş fi putut afla eu însumi, mi-aş fi asumat riscul fără nici o teamă, dar mă gîndesc la soarta Ayei ; nu vreau s-o împing la dezonoare, poate chiar la moarte. Crede-mă, faptul că eşti privat de libertate, o doare şi pe ea.

— Cum vine asta ?

Bătrînul îşi muşcă buzele, dîndu-şi seama că vorbise prea mult.

— Pe Hercule, venerabile, cum trebuie să tălmăcesc vorbele tale ? Simt că ai un gînd ascuns pe care nu mi l-ai destăinuit din nu ştiu ce pricină.

Piros îşi lovi genunchii cu palmele, îşi săltă capul şi privindu-l pe Lucius în lumina ochilor, zise cu emoţie :

— Văd că nu mai pot tăcea, căci altfel am să-mi pierd echilibrul între voi doi. M-am hotărît să-ţi destăinuiesc ceva, dar nu înainte de a-mi jura, pe tot ce ai mai scump pe lume, că nu vei profita de acest ceva împotriva Ayei şi nu vei căuta să-i faci nici cel mai mic rău. Mi-am dat seama că nu e bine să tac şi că e mai bine să-ţi încredinţez taina. Cu tot egoismul tău, eşti un om de onoare.

— Sînt gata să jur şi să-mi ţin jurămîntul cu sfinţenie, cu condiţia să aflu ceea ce-mi trebuie ca să pot fugi de aici.

— În situaţia ta, tu nu poţi să pui condiţii nici mie, nici Ayei, nici altcuiva, dar de pe urma tainei ce ţi-o voi încredinţa, nu vei avea decît de cîştigat. De asta depinde poate şi libertatea ta. Dar mai întîi să-mi juri !

Lucius se sculă, întinse mîna dreaptă şi cu tonul cel mai solemn pronunţă :

— Jur pe fericirea părinţilor şi fraţilor mei. Zeii străbunilor şi penaţii casei mele fie-mi martori că...

Văzînd că nu ştie ce să mai spună, Piros îi şuflă :

— Că o voi socoti pe Aya, fiica lui Diaies, ca pe o prietenă şi nu o voi folosi drept unealtă a vicleniei şi a poftelor josnice ce ar putea să mă cuprindă.

După o clipă de gîndire, Lucius repetă întocmai cuvintele jurămîntului. Piros care-l asculta cu emoţie îşi săltă capul şi privindu-l ţintă în ochi zise :

— Aya te iubeşte !

Uluit, Lucius nu-i răspunse.

— Ea te va ajuta în toate şi fără să-ţi ceară nimic în schimb. Dar ca să nu-i pricinuieşti prea multe suferinţe şi s-o răsplăteşti pentru dorul acesta de care nu e vinovată, fii respectuos faţă de dragostea ei şi nu uita niciodată de jurămîntul pe care mi l-ai dat acum cîteva clipe.

Lucius dădu din cap cu amărăciune.

*

În cortul încăpător ardea un sfeşnic cu mai multe braţe, iar dimineaţa rece şi ceţoasă îşi arăta chipul palid, ori de cîte ori oşteanul înzăuat ridica poala intrării lăsînd să intre cei chemaţi la sfat. La lumina caldă, gălbuie, a lampadarului, în jurul unei mese mari din lemn de tisă erau adunaţi de acum cîţiva comandanţi daci. Poala se ridică pentru o ultimă oară şi flăcările sfeşnicului pîlpîiră luminînd chipul celui intrat. Era Dieghes, fratele regelui Decebal. El făcu semn oşteanului să dispară, aşteptă pînă poala intrării rămase nemişcată şi salutînd pe cei adunaţi se aşeză la locul de cinste.

— V-am adunat la sfat, cinstiţi sfetnici.

— Zalmoxis să ne lumineze minţile, adăugă Vezina.

— Te ascultăm, rosti Susagus.

— Te ascultăm ! repetă ca un ecou Bituva.

— Astă noapte, începu Dieghes, am descusut două iscoade. Primul n-a descleştat gura decît ca să mă roage să-l omor căci tot nu va vorbi. Celălalt însă nu a fost atît de tare şi mi-a destăinuit multe.

Toţi tăceau, privindu-i chipul palid, şi teama li se strecura în suflet picătură cu picătură. Erau oameni neînfricaţi în viaţă şi în luptă, dar acest prinţ cu ciudate apucături, cu izbucnirile lui de furie şi cu rînjetul acela crud îi descumpănea pe toţi.

— La nouă mii de paşi mai jos, romanii au construit un castru şi l-au denumit Praetorium. În acest castru se află, gata de atac, două legiuni : a V-a Macedonica şi a XIII-a Gemina. Pe lîngă aceasta, ei mai dispun de vreo trei mii de călăreţi şi multe trupe auxiliare. Spionul mi-a mai spus că îndată ce Lusius Quientus îşi va muta comandamentul în acest castru, prefectul Longinus, fie-i numele blestemat, va porni la atac. Iscoada ieşise din lagăr acum vreo trei zile şi spune că tocmai sosiseră primele cohorte ale Italicei, legiune care va păzi castrul după plecarea bătrînului acela nebun şi nesăbuit. Ar putea să ne atace foarte curînd. Azi însă e vremea urîtă şi ei nu vor părăsi lagărul. Ce gînduri aveţi şi ce mă sfătuiţi ? Vorbiţi !

Sfatul se prelungi pînă aproape de prînz. Norii s-au împrăştiat descoperind un cer limpede şi rece de toamnă. Inimile comandanţilor se înflăcărară, limbile se dezlegară şi fel de fel de propuneri, una mai ingenioasă decît alta, au fost propuse sfatului. Fiecare o susţinea pe a lui, respingînd propunerile celorlalţi. Numai Vezina şi cu Susagus erau de aceeaşi părere. Dieghes, care îi ascultase în tăcere, zise cu tărie :

— Trebuie să punem o dată stavilă înaintării romanilor, de aceea mă alătur planului lui Vezina. Îl socot înţelept şi ingenios. Să vedem acum pe cine însărcinăm cu îndeplinirea lui. Este nevoie de multă dibăcie pentru a îngemăna şi a duce la bun sfîrşit cele două învăluiri...

Deodată se auzi un tropot de cal, voci, poala cortului se dădu la o parte şi în cadrul intrării apăru un oştean.

— Vin romanii, stăpîne !

Toţi săriră în picioare, iar Dieghes, izbind cu pumnul în masă, răcni :

— Fiecare la postul lui ! Vezina, rămîi ! Apoi, adresîndu-se oşteanului care aştepta la intrare, întrebă : Ce unitate merge în faţă ?

— Cavaleria, stăpîne.

— N-ai băgat de seamă în ce formaţie merg ?

— Se mişcă pe manipuli. Unul lîngă rîu chiar pe prund, altul — între rîu şi drum şi al treilea — pe drumul de sub pădure. După cum mi s-a poruncit, am strîns veştile de la mai mulţi cercetaşi şi de la cei ce erau la pîndă pe brazii înalţi de pe muncele. Ei spun că pedestraşii merg şi ei pe trei coloane, fără să ia în seamă greutatea drumului, stricăciunile şi piedicele ce le-am pus. La urmă de tot merg trupele ajutătoare care repară drumul şi împrăştie opritoarele.

— Merg şi prin pădure ?

— Da ! Prin pădure se strecoară lanţuri de ostaşi uşor înarmaţi, mai mult prăştierii şi arcaşii.

— Cît de mulţi sînt, după părerea ta ?

— Din cîte am înţeles sînt peste zece mii, dar poţi oare să-i numeri ? Cercetaşii spun fel de fel.

— Cum arată ?

— Cînd i-am văzut, păreau îndîrjiţi şi răi, iar armele şi îmbrăcămintea lor par nou-nouţe.

— Mai ai ceva de adăugat ? spuse Dieghes, privindu-l ţintă în ochi.

— Da, stăpîne, aş vrea mai bine să lupt cu duşmanii decît să-i pîndesc pe după copaci şi-apoi să fug din faţa lor. Oamenii mei s-au retras fără să tragă o săgeată, aşa cum li s-a poruncit.

— Cum te cheamă, viteazule ?

— Mă cheamă Ariort.

— Eşti rudă cu bătrînul erou de la Tapae ?

— Îi sînt fiu bun.

— Îţi doresc să nu fi mai prejos şi pe lîngă asta vreau să-ţi mai spun că nimeni nu te întreabă ce ai vrea să faci, şi că la oaste poruncile trebuie să fie îndeplinite cu sfinţenie. A fi viteaz nu înseamnă să te arunci orbeşte în luptă. Cîteodată, ceea ce ai făcut tu azi înseamnă a avea mai mult curaj ca oricare altul. Vei rămîne lîngă mine, urmează-mă !

În acel loc, pe care romanii l-au denumit Pons Vetus, după numele dacic de Punte Veche, valea Alutei era mult mai largă. Străjuită în dreapta de enorme stînci în spatele cărora se profilau crestele semeţe ale munţilor, în stînga păzită de codrii nesfîrşiţi ce urcă din muncel în muncel, pînă la alţi munţi, cu

forme mai line, valea aducea mai mult a capcană decît a cîmp de luptă.

Îndîrjiţi în năzuinţa lor de a răzbate în largul cîmpiei, romanii se izbiseră de o înverşunată rezistenţă din partea dacilor. Hotărîţi să-i nimicească de astă dată pe invadatori, Dieghes şi Vezina împînziseră pădurile şi coclaurile cu trupele lor. Din fundul vîlcelelor, din vîrful brazilor, de după stînci, de peste tot moartea îi pîndea pe romani. Cumplită şi neîndurătoare fu ciocnirea şi mare vărsare de sînge. Pînă aproape de scăpătat a durat lupta şi oastea romană a trecut prin clipe de mare primejdie. Numai datorită calmului, prezenţei de spirit şi disciplinei, lucrurile luă îndreptare şi sorţii izbînzii trecură de partea ei.

Dieghes, care nu-i aşteptase pe romani în acea zi, nu avuse timp să-şi pună în aplicare planul întocmit pînă-n cele mai mici amănunte şi pierduse lupta. Ţinînd bine minte străşnica poruncă a lui Decebal de a nu-i lăsa pe ostaşi să se sacrifice fără nevoie, porunci celor săle să se împrăştie.

Hotărît să pornească mai departe chiar a doua zi şi să străbată acele aproape o sută treizeci de stadii pînă la capătul dinspre miazănoapte a văii, Longinus, rămas stăpîn pe cîmpul de bătaie, porunci construirea unui lagăr de pămînt, cu şanţuri şi valuri, în care oastea să se poată odihni în linişte. În mare grabă, toţi acei care mai puteau ţine unealta în mînă, au lucrat pînă aproape de miezul nopţii.

Adăpostiţi în corturi şi în sălaşe acoperite cu ramuri, zgribuliţi în jurul gropilor cu jăratec, sfîrşiţi de puteri, chinuiţi de durerea rănilor, ostaşii înghiţeau în grabă mîncarea, pentru ca apoi să le nite pe toate într-un somn adînc.

În curînd deasupra lagărului se aşternu tăcerea, focurile se stinseră şi numai gărzile, plimbîndu-se pe valuri de pămînt, trimiteau în noapte strigătul prelung şi îngrijorător: „Vigil-a-a-a!"

Către primul cîntat al cocoşilor, parcă anume scornită pentru a spori chinurile sărmanilor oameni, se porni o ploaie mărunţă şi rece, biciuită din cînd în cînd de rafale de vînt.

În timp ce ceilalţi, zgribuliţi sub ploaia rece, îşi aranjau ţinuta, Asdus, sleit de puteri, se îndreptă spre sălaşul lui Caliga şi-şi bagă capul în deschizătura lui. Bătrînul nu dormea ci ghe-

muit lîngă un foc de vreascuri, amesteca ceva într-o străchinuță.

— Ce faci, tată Caliga ?

— Tu ești, Asdus ? Ce să fac ? Îmi fierb restul de vin cu niște buruieni, căci tare mă încearcă încheieturile.

— Dar rana nu te doare ?

— Asta nouă ? Rănile vechi mă dor mai rău de umezeală.

— Nu ai nevoie de ceva ? Acum mă duc în post cu acei care au scăpat teferi din bătălie.

— Cîți ați pierdut în decuria voastră ? întrebă bătrînul schimbîndu-și poziția și gemînd ușor.

— Doi morți și patru răniți.

— Victis honos ! (Cinste celor căzuți !) mormăi el. Bone Deus, cum ne pierdem oamenii ! Pînă la terminarea războiului o să rămînă numai stindarul.

Fața lui Caliga, întoarsă spre foc, părea o mască. Aceeași expresie înghețată pentru totdeauna ca și în bucata de lemn ori mucava din care sînt făcute măștile tragice de teatru. Ochii săi ficși reflectau pîlpîirile focului.

— M-ai întrebat adineaori dacă nu-mi trebuie ceva. Ce să-mi trebuiască, fiule ? Durerea îmi răsucește încheieturile ; de durere nici nu pot dormi. Mă doare peste tot. Nici nu mai știu să deosebesc durerea rănilor vechi de cele noi, iar toate acestea de durerea din oase. Din creștet și pînă-n călcîie sînt tot numai o durere. Nu-mi mai trebuie nimic ! Chiar dacă mi-ar dărui cineva un palat cu o sută de sclavi, cu băi calde și un pat cu puf de lebădă, crezi că trupul acesta chinuit ar înceta să doară ? Numai moartea cu liniștea și întunericul ei ar fi putut să mă scape.

— Nu vorbi așa ! Uite, îți las ploșca mea, este aproape plină. Bea, învelește-te și dormi.

— Îți mulțumesc. Chiar dacă voi putea adormi, în zori mă vor trezi din nou trîmbițele. Pe Pluto, mai bine să mă trezească vocea răgușită a lui Haron !

— Lasă, o să apucăm și noi zile mai bune, nu te mai necăji ! Ține vinul ! Trebuie să plec, mă așteaptă oamenii în frig.

Trist și abătut, Asdus se mistui în noapte cu tovarășii săi. Bîjbîiră prin întuneric pînă găsiră corpul de gardă, frămîntară noroiul pînă ajunseră în post. Schimbară oamenii somnoroși și amorțiți și rămaseră singuri la cîțiva zeci de pași unul de altul, biciuiți de rafalele vîntului amestecate cu ploaie. În față

se întindea cîmpul de luptă cu mii de cadavre. Întunericul şi pîcla ploii le înghiţise. Erau totuşi acolo. Se putea şti că sînt acolo după slabele gemete ale acelora în care mai pîlpîia o scînteie de viaţă, ale acelora care nu puteau să se descotorească de groaznica povară de leşuri sub care erau îngropaţi. Ici-colo se auzea prundişul scîrţîind sub picioare ce calcă pe furiş, tîlhăreşte. Erau pesemne soldaţii ori sclavii care umblau după pradă, cîţiva ticăloşi în care lăcomia este mai tare decît frica şi istovirea unei zile de luptă. Dinspre pădure se auzeau urletele fiarelor atrase de mirosul sîngelui.

Aici, pe întăritura înălţată în pripă, apele spălau pămîntul bătătorit de mîntuială, ducînd la vale prundişul aşternut deasupra. În susurul necontenit al şuvoaielor clincheteau pietricelele. Paşii nesiguri ai sentinelelor fleşcăiau în noroi.

În toate acestea era ceva atît de sinistru, atît de deznădăjduit încît lui Asdus îi venea s-o ia razna urlînd de groază. Prefera încleştarea crîncenă a luptei cu toate ororile ei. Acolo, în vîltoarea bătăliei, unde vaietul îndurerat al vieţii ce piere se întîlneşte cu chemarea la luptă, unde glasul durerii se încrucişează cu izbucniri violente de mînie, el se simţea mult mai la largul său decît aici în noapte, încolţit de toate tainele ei. I se părea că morţii de dincolo de şanţ se mişcă întinzînd mîinile palide cerînd răzbunare. I se părea că toate acestea vin din misterioasa ţară a umbrelor pe care n-o văzuse nimeni, dar pe care şi-o închipuie toţi.

În faţa ochilor săi se perindau chipurile camarazilor căzuţi, aşa cum îi văzuse în ultima clipă i se părea că-l privesc cu invidie, vroind parcă să-i spună : „Ce-ţi pasă ? Eşti viu !"

Îşi acoperi faţa cu mîinile nemaiputînd suporta singurătatea cu vedeniile ei.

— Ce-i asta, pentru ce toate acestea ? !

Trezit de propriul său glas, porni grăbit în stînga, pe întăritură. O panică ciudată îi cuprinse fiinţa. Se grăbi cu înfrigurare într-acolo de unde vîntul aducea crîmpeie de vorbă omenească.

— Cine-i acolo ? ridică glasul una din mogîldeţele de care se apropia.

— Eu, Asdus !

— Ţi s-a urît de unul singur ?

— Mi-era teamă să nu adorm, decurioane, minţi Asdus.

— De asta ţi-e teamă ? rîse celălalt ostaş. Poţi dormi liniştit. Daci nu mai sînt, cine să ne atace ?

— Nu de daci mi-e frică, Valer, ci de centurioni, minţi din nou Asdus, mirîndu-se singur ce l-a apucat.

— Aş ! făcu Valer. Într-o noapte ca asta toţi dorm duşi.

— Ce noapte blestemată, de s-ar ivi o dată zorile, mormăi decurionul Fortunatus.

— Aş ! Ce o să ne aducă ele ? O zi şi mai blestemată. Trîmbiţe, adunarea, terciul, apoi munca, şi ce mai muncă : dezbrăcarea morţilor, strîngerea armelor, pregătirea incinerării, îngroparea duşmanilor. O zi de ciocli, ptiu !

— Iar seara, adăugă Fortunatus, ai uitat pesemne, vine percheziţia ca să descopere lucrurile tăinuite.

— N-am uitat. De altfel, dacă uitam, îmi aminteau poimîine furcile şi căluţii.

— Se vor găsi amatori şi de aşa ceva ? întrebă Asdus înfiorat.

— Ba bine că nu. Întotdeauna se găseşte un nebun. Este tînăr şi n-ai văzut prea multe în viaţă. Acum vreo doi ani mi-am pierdut prietenul, îl chema Lucret. A tăinuit cîteva fibule de aur luate de la germani. Un altul, invidios, l-a văzut şi l-a pîrît.

— A fost un brav ostaş dar cam lacom. Cred că pedeapsa a fost prea... peste măsură de grea, consimţi decurionul.

— Crudă, vrei să spui, reluă Valer, cred şi eu. După ce a luptat ca un Hercule, să-i sfarme oasele pe „căluţ". Şi pentru ce ? Pentru două-trei zorzoane de barbari ?

— Oare nu ştia ce-l aşteaptă ? întrebă Asdus. De ce a făcut-o ?

— De ce, de ce ? A avut năravi. De fapt, legea e crudă numai cu cei mici, cei mari nu păţesc aşa, nici atunci cînd fură zeci şi sute de talanţi de aur.

— Gura, Valer ! zise Fortunatus nemulţumit de discuţie. Legea e lege şi nu se discută. Vezi, să nu păţeşti şi tu ceva.

— Bine, decurioane, uite, am tăcut. Eu, unul, n-am nici un chef să mor atît de stupid.

— Am stat destul, zise Asdus. Mă duc la postul meu. Cu bine !

— Auzi-l, spuse Valer după ce tracul se mistui în noapte, face pe grozavul. Mucosul îşi ia slujba în serios, ptiu !

— În zilele noastre, reflectă Fortunatus cu amărăciune, ca să avansezi nu trebuie să fii vechi în ale războiului. Tu, bunăoară, n-ai să faci nici o ispravă pentru că nu ştii să-ţi ţii gura şi eşti veşnic nemulţumit. Într-o bună zi ai s-o păţeşti, şi eu împreună cu tine pentru că-ţi sînt prieten bun şi nu ştiu să te strunesc.

— Pe Hades, ce umezeală infernală ! mormăi Valer în loc de răspuns.

. . . . . .

Sclavul oacheş se apropie cu papirusul întins pe o planşetă de palisandru şi-i întinse pana. Cu un oftat, prefectul se îndreptă, dezlipindu-şi spatele de perna moale şi semnă aruncînd literele nervos.

Lăsîndu-se din nou pe pernă, se adresă de astă dată bătrînului său slujitor :

— Senio, mă las în voia ta !

— De mult ar fi trebuit, stăpîne, nu e bine să te joci cu sănătatea.

Figura gîrbovită a moşneagului, părul său alb, mişcările line, domestice, a unuia care ştie rosturile casei şi a lucrurilor din ea, umplură cortul, pîn-atunci pustiu şi mohorît, cu acea căldură şi intimitate ce emană numai de la bătrîni, părinţi ori servitorii devotaţi. Se pare că vorbele lor se scurg lin şi fără întrerupere, la fel cum se scurge mierea din căuş, iar mişcările se perpetuă într-un ritm neîncetat şi neobosit.

Bolborosind într-una, Senio îl înconjura pe stăpînul său cu mii de atenţii ce nu se bagă de seamă, dar care ar fi lăsat un gol dacă ar fi încetat pentru o singură clipă. Longinus avea un acces de gută. Piciorul drept i se odihnea pe un scăunel.

— Vremea asta mi-aduce aminte de moarte, Senio.

— O zei îndurători, zise în loc de răspuns bătrînul, oblojindu-i piciorul.

— Suferi pentru mine, Senio ?

— Cum să nu sufăr, stăpîne ? Zi de zi aduc ofrande zeilor tămăduitori pentru ca să-ţi redea sănătatea, dar atîta nu e destul, trebuie să te şi îngrijesc.

— Treabă, datorie, Senio. Odihna vine pe urmă. Ai pus peceţile ? schimbă vorba prefectul, aruncînd o privire către scrib. Atunci nu mai sta şi repede-te după tribunul de serviciu !

În urma sclavului, de sub poala ridicată a cortului, privi o seară mohorîtă de toamnă cu ceaţă şi ploaie măruntă.

Păşind fără zgomot şi dînd dezaprobator din cap, Senio potrivi poala la loc.

— Ai obosit şi tu, Senio, tot umblînd după mine ?

— Eu, stăpîne, nu am dreptul să obosesc, la fel ca pasărea călătoare care zboară pe deasupra mării şi dă din aripi, nici prea tare, nici prea slab, ca să nu-şi piardă avîntul. Calea deasupra apelor ca şi aceea a vieţii, este lungă şi anevoioasă... dar dincolo, la capătul celălalt este cald şi bine, iar soarele străluceşte pe cer.

— Văd că şi pe tine te-a răzbit dorul de casă. Ţi-e dor de copii, nu-i aşa ?

— Mi-e dor, stăpîne, cum să nu-mi fie. Dar cînd mă gîndesc că ei o duc bine, parcă uit şi eu de necazuri. D-apoi a fost vreodată să te las singur ? Sînt zeci de ani de cînd tot umblu după tine, dar acum mi se strînge inima cînd te văd aşa...

— Dar ce am ? întrebă Longinus, cu o adîncă tristeţe în glas.

— Stăpîne, stai mai bine liniştit şi caută să dormi.

— Nu schimba vorba, ştiu la ce te-ai gîndit. Ascultă, Senio, oare îl voi mai vedea vreodată pe Lucius ?

Bătrînul servitor ridică mîinile a rugă şi împotrivire, dar nu apucă să răspundă, căci la intrare apăru tribunul de serviciu.

— Porunceşte, prefecte !

— Ah, tu eşti Sempronius ? Apropie-te !

Orice urmă de durere şi melancolie se şterse de pe faţa lui Longinus. Cu ochii săi ageri îl cercetă pe noul venit. Îmbrăcămintea şi armura tînărului erau pătate de noroi şi sînge. Mîna deasupra cotului bandajată, coiful stîlcit de lovituri.

— Ai preluat serviciul îndată după luptă ?

— Da, prefecte !

— Puteai să refuzi căci eşti rănit.

— O simplă zgîrietură, prefecte.

— Eşti obosit şi palid. Tribunul de serviciu va avea astăzi mult de lucru. Să predai serviciul lui Gnaeus Lempidus, care în timpul luptei ţinea legătura cu rezervele.

— Dar bine, prefecte, eu pot...

— Îţi poruncesc ! Nici o vorbă mai mult. Pînă atunci trimite acest sul cu un curier de nădejde la Praetorium. Dă-i o escortă mai mare. Cu nebunii aceştia de daci nu-i de glumă. Oamenii să ia în saci cîteva capete ale şefilor daci ucişi şi toate

trofeele ce le-am ales astăzi cu mîna mea, pentru a fi trimise împăratului. Poţi pleca !

După ce poala cortului recăzu în urma ofiţerului, Longinus se întinse pe pat, oftînd ca un om bolnav şi ostenit.

Servitorul luă de toarte mangalul încins şi apropiindu-l de picioarele stăpînului, puse un bulgăraş de răşină aromitoare peste cărbuni.

— Senio, toată viaţa mea m-am luptat cu slăbiciunile omeneşti, iar acum la bătrîneţe nu ştiu dacă le-am biruit. Tu ce părere ai ?

— Toţi oamenii le au, stăpîne, numai că unii le arată pe faţă, iar alţii le ascund.

— Te-am întrebat ce crezi de slăbiciunile mele ? De altfel te-am mai întrebat, dar niciodată n-ai îndrăznit să-ţi judeci stăpînul. Slăbiciunea mea cea mai mare este fiul meu cel mic. Sună straniu vorbele acestea, nu-i aşa ? L-am iubit mai mult decît pe ceilalţi copii ai mei. Nu ştiu dacă este drept aşa, dar altfel nu puteam. Am vrut să-l văd mare general, glorios şi copleşit de onoruri, dar văd că am greşit. La douăzeci şi patru de ani el nu numai că nu s-a acoperit de glorie, dar a ajuns prizonier şi nu ştiu dacă va scăpa vreodată.

— Bine, stăpîne, dar Lucius, el însuşi, nu dorea această glorie.

— O ştiu şi regret că nu l-am lăsat să-şi îndrepte avîntul în altă parte.

— Iartă-mi îndrăzneala, stăpîne !

— Vorbeşte, Senio ! Pe tine nu mă pot supăra, doar am crescut împreună şi nu avem taine unul faţă de celălalt.

— Am vrut să te întreb, ce-ai iubit mai mult : pe fiul tău sau gloria ce el ar fi trebuit să o aducă numelui Longinus ?

— Nu ştiu. Sînt lucruri greu de descurcat. Îl vedeam ridicîndu-se voinic, cu totul altfel decît fratele său mai mare... Îi plăceau jocurile, exerciţiile în aer liber, doar că se plictisea repede, fugea de tot ce este banal. Era o fire dornică de primenire în toate. Se lupta curajos cu prietenii în joacă şi cu duşmanii pe cîmpul de luptă, dar nu-i plăceau luptele de gladiatori. Ştii ce mi-a spus o dată : „Tată, nu e drept să-i lase să se măcelărească unii pe alţii, doar nu sînt duşmani.“ Am rămas trăznit şi l-am dojenit, dar cred că a rămas la părerea lui. Eu, bunăoară, eram ahtiat după luptele

sîngeroase. Nimic nu mă exalta mai mult decît o arenă acoperită de muribunzi sau lupta corp la corp între doi vajnici şi neînfricaţi gladiatori. După mine, nu există nimic mai superb decît sacrificiul sutelor de gladiatori la funeraliile împărăteşti. Bineînţeles, toate depind de gust. Dar fiul meu Lucius m-a pus adesea pe gînduri şi de multe ori mă întrista cu apucăturile lui. În Germania, pe cînd îl aveam printre contubernalii mei, am constatat un lucru şi mai trist — că nu avea ambiţii de conducător. Fără asta, dragul meu Senio, nu se realizează fapte mari. Numai dorinţa mare fierbinte de a ajunge la glorie poate să-l ajute pe cel ambiţios. Vedeam că nu va ajunge nici cît mine, d-apoi să mă întreacă. Eu sînt prea disciplinat şi credincios pentru a deveni ceva mai mare decît un bun general. Mi-am dat seama că Lucius, sînge din sîngele meu, nu poate nici el să fie decît un cinstit executor al ordinelor superiorului său. Şi mi-a părut rău atunci ; mi-am văzut visul spulberat. În ciuda tuturor calităţilor sale, niciodată nu i se vor înălţa statui în forum ; niciodată nu va păşi în Roma sub bolţile atît de rîvnite ale unui arc de triumf ...Dar tu mă asculţi, Senio ?

— Da, stăpîne : „nu va păşi niciodată în Roma sub bolţile unui arc de triumf."

— Asta o repeţi pentru că eşti de acord cu mine sau ca să-mi dovedeşti că m-ai ascultat cu luare aminte ?

— Şi una şi alta, stăpîne.

— Mă faci să rîd, Senio, cu toate că mai degrabă îmi vine să plîng.

— Mai bine rîzi, asta face bine unui bolnav. Dar cum a rămas cu dragostea părintească, acum cînd ţi-ai dat seama că Lucius nu va deveni un om mare ? Îl mai iubeşti oare ?

— Da. Senio, poate mai mult, nespus de mult. N-aş vrea decît să fie fericit.

— Ştiu, stăpîne, eu să nu ştiu. Ştiu că l-ai iubit din născare şi poate de aceea i-ai şi dorit cele mai mari onoruri. Dar linişteşte-te, nu în glorie constă fericirea.

— Aşa ori altfel, Lucius va rămîne marea mea slăbiciune şi mi-e teamă să nu înăbuşe în mine simţul datorici şi mîndria mea de general roman.

Senio îşi cunoştea stăpînul. Văzînd că sprînceana începe să-i salte nervos, bătrînul servitor se apropie, îl sărută pe

umăr, apoi îi duse la buze cupa cu băutură, de care Longinus nu se atinsese pîn-acum.

— Bea, stăpîne, bea şi te linişteşte. Ai să vezi cum o să se întoarcă toate înspre bine. Sînt sigur, inima îmi spune că Lucius va scăpa din robie. Bea şi dormi! Azi te-a zdruncinat calul trei sferturi de zi, de aceea eşti atît de neliniştit şi trist.

A doua zi, Longinus primi o scrisoare de la Traian. Împăratul se afla în Tracia, la Philippopolis sau Trimontium cum îi spuneau romanii, oraş prosper şi vestit pentru izvoarele sale tămăduitoare.

„Prefectului şi bunului meu prieten
Gaius Cassius Longinus, salut!

Treburile imperiului mă reţin la Trimontium şi nu pot veni ca să văd şi să te felicit pentru tot ce ai înfăptuit în ultimul timp. Îţi trimit din nou alimente, arme şi îmbrăcăminte de iarnă, încredinţînd convoaiele voinţei zeilor atotştiutori şi îndurători. Întăreşte castrele ce le-ai ridicat în neobosita ta sîrguinţă în valea Alutei, căci în seama ta le las, împreună cu toate trupele. Dispune de ele după chibzuinţă. Tot în seama ta las şi ducerea tratativelor cu prinţii Daciei Transalpine şi pentru că nu doresc să mă împac cu Decebal, caută să strici alianţele lor cu acesta. Te sfătuiesc să-l spionezi pe rege prin intermediul duşmanilor săi. Athena-Pallada fie slăvită, dintr-aceştia el are destui. Abţine-te, atît cît îţi va sta în putinţă, de operaţiuni mari în timpul iernii, iar pe mine nu mă aştepta atît de curînd.

Află că regele Decebal a urzit asupra persoanei mele un complot, care era cît pe aci să mă coste viaţa, căci înaintea zilei a XIV a Calendelor lui octombrie a trimis la reşedinţa mea ucigaşi, strecuraţi, cu pumnalele ascunse sub îmbrăcăminte, într-o delegaţie paşnică. Graţie zeilor mei protegui-tori, au fost descoperiţi şi fiind puşi la cazne au destăinuit totul.

Pentru strălucitele tale victorii te voi răsplăti cu onoruri şi-ţi voi ridica statui în Forum. Capetele şi trofeele ce le-ai trimis în tîrgurile Geţilor şi Piegeţilor au avut un frumos efect pacificator.

În privinţa schimbului de prizonieri fii mai larg, căci un ostaş roman valorează pentru mine mai mult decît zeci de

barbari. În ultima ta scrisoare treci din nou cu tăcerea soarta fiului tău. Îţi dau dezlegarea să-i propui lui Decebal un schimb de unul la sută.

Ai grijă de sănătate, pentru că viaţa ta e mai mult decît preţioasă Statului Roman.

Traian Imperator"

După ce memorizează cele citite, Longinus arse scrisoarea şi asta o făcu nu atît din pricina secretelor de stat, cît pentru pasajul în care era vorba despre fiul său.

*

Aya ieşi în pridvor. Sfîrşitul lui octombrie zămislise din triste ţi nemărturisite o dimineaţă ceţoasă, rece, brodată cu firele argintii ale funigeilor întinşi peste ierburile pălite de brumă.

Fata privi în jur. Nimic n-o bucura. Nici aerul reavăn, înţepător, nici cerul azuriu cu pale de foc la marginea zării, nici sunetele cetăţii de obicei atît de familiare la acea oră.

Păşea încet pe scîndurile scîrţîietoare ale ceardacului. Cu capul lăsat în piept, fără gînduri, cu sufletul sfîşiat de un dor neîmpărtăşit. Cînd puse piciorul pe treapta scării, din dosul rezemătoarei apăru trupul spătos al lui Nando.

— Stăpînă !

Aya tresări privindu-l cu ochi vrăjmaşi. De cînd se reîntorsese de la Sarmizegetusa, tot umbla după ea şi n-o slăbea cu întrebările lui.

— Stăpînă, ieri am trecut pe la prizonier. E sănătos, voinic şi se plimbă prin odaie de colo pînă colo, de parcă nu are astîmpăr.

— Şi ce doreşti de la mine ?

— Păi nu eşti tu stăpîna noastră şi nu trebuie să te întrebăm înainte de a face cutare sau cutare lucru ? Dă poruncă să se zăvorească uşa şi să se pună din nou paza în faţa ei, altfel e de rău.

Voinţa-i amorţită nu se putu împotrivi unei alte voinţe mai tari, de aceea îi răspunse :

— Bine, Nando, fă aşa cum crezi tu că e mai bine.

Nando îşi rînji dinţii şi zise :

— Apoi dacă ar fi să fac cum e mai bine, l-aş fereca în lanţuri şi l-aş zvîrli în beciul cel mai întunecos. Dar omul nu poate să facă ce vrea, continuă vocea groasă, răsunînd straniu în aerul neclintit şi rece. Ştiu că este poruncă de la Decebal, fie-i numele slăvit, să nu-l strîmtorăm pe dumnealui tribunul, că e om mare în ţara lui şi pe capul său s-ar da mulţi bani.

Cuvintele „beci", „lanţuri", „capul său" au trezit-o pe Aya, dîndu-i puteri. Sîngele îi năvăli în obraji. Deveni din nou stăpînă pe sine şi pe supuşii săi.

— Vorbeşti prăpăstii, omule ! Cine te întreabă ce-ai fi putut face ? Porunca regelui nostru a fost să fie ţinut sub pază liberă. Dacă l-am închis cu zăvorul şi am pus paznici la uşa lui, asta am făcut-o numai în timpul sărbătorii Culesului, în zilele dijmei. Acestea au luat sfîrşit, nu avem de ce să-l păzim atîta, decît atunci cînd va vroi să iasă la plimbare.

Dar Nando nu-şi plecă privirea şi vocea-i groasă răsună şi mai plină :

— Nu facem bine, stăpînă, dacă-l lăsăm fără pază. De cînd l-au adus aici, pe capul nostru, multe s-au schimbat. Mai întîi şi întîi, de cînd l-a pălit în cap tarabosta Ariort, s-a înrăit cioroiul şi ne poartă mare pică, ş-apoi nici războiul nu merge aşa cum am dori noi să meargă.

Aya, care privea, fără să ştie de ce, la încălţările cu care Nando strivea iarba bătută de brumă, îşi aminti de discuţia ei cu Piros şi într-o frîntură de clipă cîntări situaţia. Încălţarea vătafului se mişcă încolo şi încoace ştergînd pojghiţa brumei, lăsînd urme de culoare închisă, ca nişte răni, pe iarba argintie.

Zîmbind şi prefăcîndu-se binevoitoare îi spuse cu căldură în glas :

— Dar ce ştii tu despre război ? Oare ai noştri nu sînt biruitori ?

— Deocamdată Zalmoxis ne încearcă greu, stăpînă, spuse Nando apropiindu-se şi punînd mîna pe rezemătoarea scării.

— Merge atît de prost ?

— Vezi, stăpînă, dintotdeauna femeile nu-şi băteau capul cu de-ale războiului. Tu însă, stăpîna mea, eşti singura asemănătoare unui bărbat şi asta pentru că ai minte luminată şi ştii să citeşti la carte. Aşa că nu mă miră că treburile acestea bărbăteşti îşi găsesc loc în sufletul tău.

— Îmi pare rău că nu m-am născut băiat, glumi Aya.

— Apoi, stăpînă, bucurii sînt puţine, necazuri cu duiumul.

— Hai vino sus, să stăm de vorbă fără martori.

Intrară în odaia de ospeţe. Sutta trebăluia pe acolo şi Aya îi porunci să-i lase singuri.

Rămas în picioare în faţa stăpînei sale, Nando îi povesti tot ce ştia. Glasul său răsuna domol sub grinzile afumate ale tavanului.

. . . . . .

Piros intră în odaie şi gîfîind se aşeză pe laviţă. Era foarte agitat.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă Lucius, căznindu-se să-şi rotunjească barba cu o foarfecă de tuns oi.

— Stai puţin să răsuflu. Am atîtea noutăţi.

— Noutăţi ? făcu Lucius surprins, întorcîndu-se cu spatele la mica oglindă de bronz lustruit atîrnată de perete.

— Da, ai auzit bine. Sînt plin de noutăţi ca un corn al abundenţei. Dar ce văd, te faci frumos ?

Lucius aruncă foarfeca grosolană şi zise înciudat :

— Nu m-am priceput niciodată în arta tunsului, iar cu instrumentul acesta de tortură m-am sluţit de tot. Dar, m-ai făcut curios, hai deşartă-ţi cornul abundenţei.

— Am şi aflat ce ai vrut să ştii.

— Eşti un geniu ! exclamă Lucius plin de bucurie.

— Nu eu, dragul meu, nu eu, ci Aya. Treburile dacilor merg cît se poate de prost, cel puţin deocamdată, poate sorţile izbînzii se vor inversa.

Lucius rînji.

— Asta-i părerea Ayei desigur ?

— Da, răutăciosule. Nu uita că e de neam dacic şi are tot dreptul să spere.

— Bine, acum să revenim la treabă.

— Tatăl tău, prefectul Longinus, i-a învins în trei bătălii. În a doua luptă l-a bătut pe însuşi Vezina.

Cuprins de emoţie Lucius măsura odaia în lung şi în lat. De mult nu l-a mai văzut Piros atît de agitat.

— O, zei, exclamă el ridicîndu-şi braţele către grinzile tavanului, vă mulţumesc ! Mai departe, mai departe, te ascult cu cea mai mare nerăbdare.

— Tatăl tău a construit un nou castru ce se numeşte Praetorium şi a pornit înainte cu două legiuni.

— O, tată, ai fost întotdeauna asemănător unui fulger !

— Prizonierii romani spun că pînă la începerea iernii, Longinus vrea să scape din strîmtoare şi să se întărească la şes.

— Jur pe Marte că o va face !

— Bineînţeles că o va face dacă Nemessis cea oarbă îi va arunca numai zaruri mari.

— Aici nu e vorba de zaruri ci de ştiinţa de a duce războiul !

— La primăvară Decebal îşi va concentra forţele la ieşirea din vale pentru a da bătălia decisivă. Într-un loc larg el va putea să-şi folosească marile rezerve de oameni.

— Nu-l va mai ajuta nimic. Piros, ţi-o spun eu, mă pricep în de-ale războiului. Spune-mi mai bine dacă romanii au depăşit în înaintarea lor locul unde valea aceasta se uneşte cu valea Alutei.

— Da, l-au depăşit şi de aceea lui Nando îi e teamă de incursiuni neaşteptate.

— Să nu-i fie teamă, e prea departe de drumurile principale şi nimeni nu se va ocupa de ea. Acum, cînd ştiu tot ce-mi trebuie, nu-mi rămîne decît să mă pregătesc de fugă.

— Pregăteşte-te fiule, dar chibzuieşte şi îngrijeşte-ţi sănătatea. Să nu te avînţi înainte de primele ide ale lunii decembrie căci rana ta nu s-a cicatrizat şi la cea mai neînsemnată sforţare poate să se deschidă.

— Bine, am să mai rabd. Nu-ţi poţi închipui ce bucurie mi-ai adus.

Lucius îi puse mîinile pe umeri, apoi îl strînse la piept, spunîndu-i la ureche ca şi cînd îi era frică să nu-l audă cineva :

— Spune-i Ayei, cînd o vei vedea, că gestul ei a fost magnific şi că n-am să-l uit niciodată. Mai spune-i că voi fi fericit să-i fiu de folos la rîndul meu, căci nu se ştie niciodată ce ne va hărăzi soarta în viitor.

— Lucius, băiatul meu drag — gemu bătrînul, strîngîndu-l la rîndul său în braţe. Tare aş vrea ca să nu iasă la iveală

complicitatea ei în evadarea ce-o pregăteşti, căci tu eşti prizonierul lui Decebal şi nu al lui Diaies şi nu de aceasta din urmă depinde s-o pedepsească sau s-o ierte pe Aya.

— Venerabile, îi răspunse tribunul cu gravitate, de acum înainte nu va mai fi nevoie de complicitatea ei. Am studiat cu de-amănuntul un plan şi cred să-l duc la bun sfîrşit de unul singur.

— Mi-e tare frică. Orice ai spune, nu pot să-mi închipui cum vei ieşi din incinta cetăţii, d-apoi ce te paşte pe drum; asta depăşeşte limitele imaginaţiei mele. Nu eşti nici echipat, nici înarmat, limba localnicilor n-o cunoşti. Dacă nu te vor sfîşia fiarele sălbatice, te vor sfîşia cîinii pe care îi vor asmuţi pe urmele tale. Nu mai vorbesc de oameni, cu care ai putea să te întîlneşti. Lucius, te implor, mai gîndeşte-te!

— M-am gîndit la toate, venerabile, m-am gîndit, doar sînt militar de meserie şi nu o dată am trecut prin primejdii mari. Ş-apoi fără risc nu se poate. Arunc pe balanţă două lucruri: libertatea şi moartea, care va trage mai mult aceea îmi va fi soarta. Alte noutăţi nu ai? Mi-ai spus că ai o tolbă plină.

— Ba da! Azi după amiază a sosit un arhitect, mai bine zis un constructor de cetăţi, roman de origine şi-l chiamă Servius Filimon. E un fost centurion şi foarte arătos.

— Un trădător desigur.

— Pesemne, dacă-l serveşte pe Decebal.

— Şi ce caută aici acest Filimon? întrebă Lucius cu nelinişte în glas.

— O să aibă mult de lucru aici. A adus vorba despre tine. Vezi — e bine informat. S-a interesat cum o duci, dacă eşti bine păzit şi dacă nu ai încercat să evadezi.

— Această bestie o să mă păzească mai bine decît toţi dacii. Cred că are instrucţiuni precise.

Lucius se posomorî, apoi peste o clipă adăugă:

— Zici că e arătos? Dacă Aya îl îndrăgeşte, o să mă păzească amîndoi.

— Eşti cinic, Lucius, protestă Piros. N-o cunoşti. De altfel, Filimon e un om trecut de patruzeci de ani.

Lucius zîmbi cu amărăciune.

— Să nu crezi că fac scene de gelozie, dar acest Filimon, înghiţă-l Infernul, mi-a stricat toate socotelile. Poate totuşi nu stă mult şi pleacă? Aya nu ţi-a pomenit nimic despre planurile lui?

— Are poruncă să întărească în mare grabă cetatea. Este însoţit de cîţiva greci — constructori şi ei, urmînd să sosească în curînd meşterii zidari, lemnari, fierari cu tot ce le trebuie pentru lucru. Poate e mai bine aşa, poate că zeii atotştiutori vor să te abată din drumul greşit pe care ţi l-ai ales.

— Tot voi fugi, exclamă Lucius strîngînd pumnii, numai că trebuie să-mi schimb planul.

. . . . . .

De cum se crăpă de ziuă, Servius Filimon se puse pe treabă. Împreună cu cei doi meşteri greci şi însoţit de Nando, colindase cetatea în lung şi în lat. Putea fi zărit cînd sus pe turnuri, cînd între crenelele zidurilor, cînd prin hrubele întunecoase, ori pe ameţitoarele întortochieli ale scărilor. Constructorului nu-i scăpa nimic din ce ar fi putut să aibă o cît de mică importanţă. Înălţimea şi grosimea zidurilor, tăria şi starea de măcinare a blocurilor de piatră, a cărămizilor şi a lespezilor.

Cînd soarele se ridică de o suliţă. Filimon îşi frecă mîinile, mulţumit că terminase atît de repede cercetarea întăriturilor. Dînd feluritc însărcinări ajutoarelor sale, el însuşi se urcă într-un turn şi se apucă să facă un plan al cetăţii. Stilul său cu vîrf de plumb alunecă cu uşurinţă pe foaia de pergament întinsă pe o tăbliţă de lemn şi oricine îl vedea, credea că e absorbit de treabă. De fapt, însă, lui Filimon nu-i scăpă nici faptul că vraciul Piros, ieşind din odaia sa, intră la tribun.

Nu întîmplător îşi alesese fostul centurion roman acest post de observaţie. De acolo se vedea bine acea parte a curţii unde casele din bîrne înnegrite se rezemau de zidul răsăritean al cetăţii.

Peste puţin timp îi văzu ieşind pe amîndoi în curte. Apoi despărţindu-se, Piros apucă pe poteacă, spre casa stăpînilor, iar tribunul spre hruba gărzii. În curînd, prizonierul apăru pe poteca ce şerpuia spre crîng, în afara zidurilor şi era urmat la cîţiva paşi de doi daci înarmaţi.

— S-a dus să se plimbe, mormăi Filimon — foarte bine!

Îndată după aceea, el coborî din postul său de observaţie şi-şi căută de treabă în curte. Soarele era aproape de amiază şi Filimon începu să-şi piardă răbdarea, cînd deodată îl zări pe Lucius revenind. Paznicii l-au condus pînă la uşă şi după ce intră, traseră zăvorul.

— Măsuri de siguranţă, murmură Filimon, înăbuşindu-şi un oftat de uşurare. Foarte bine, păziţi-l bine, să nu fugă.

Porunci să fie întinse sforile înnodate, iar el numărînd nodurile îşi nota cifrele pe planul făcut adineaori. Tot măsurînd, se apropiaseră de celula prizonierului şi Filimon îi porunci lui Nando să aducă o masă ca să-şi desfăşoare sulurile cu planuri. Între timp, punîndu-i pe greci să măsoare zidul de care erau rezemate căsoaiele, Filimon trecu pe lîngă odaia tribunului, se opri şi privi printre gratiile ferestruicii. Asigurîndu-se că în afară de Lucius nu era nimeni, aruncă cu repeziciune un obiect prin deschizătură, zicînd în acelaşi timp :

— Citeşte şi încrede-te !

Prima mişcare a prizonierului fu să sară la fereastră, să vadă cine era acela ce apăruse şi dispăruse atît de fulgerător în cadrul ferestruicii. Fu surprins zărindu-l pe Filimon, numai la cîţiva paşi, lucrînd la măsurători. Îl cunoştea, Piros i-l arătase în dimineaţa aceea.

Văzîndu-l pe Filimon cum numără nodurile şi le notează pe tăbliţă, Lucius ar fi putut să jure că aceluia nu-i arde de altceva şi că e pe deplin absorbit de această treabă.

Dinspre casa tarabostarului venea Nando cu două slugi, care duceau o masă de brad ; atunci Lucius ridică grăbit sulul şi-i dezlegă cu mîini tremurînde sfoara. Foaia îngustă de pergament se desfăcu fîşîind şi dinăuntrul ei căzu un stil de bronz cu vîrf de plumb.

„Nobile Lucius

Îţi sînt prieten şi te voi ajuta să evadezi. Tatăl tău, nobilul Gaius, m-a scăpat de la galere. Îi datorez viaţa şi i-am jurat să te salvez. Să nu iei nici o hotărîre din propria-ţi iniţiativă. Te voi însoţi eu pînă la lagărul roman.

Servius Filimon“

Mai jos de semnătură Lucius zări sigiliul privat al tatălui său.

Au trecut cîteva zile. Piros mai stătea cu Lucius ca să-l îngrijească, dar era atît de absorbit de apropiata-i plecare că despre altceva nici nu vorbea.

În acest timp, avînd treabă cu Piros, Aya, însoţită de Sutta, veni de două ori în odaia lor. Şedea cuminte pe marginea laviţei fără să se amestece în vorbă. Tribunul se simţea jenat de prezenţa ei şi numai din cînd în cînd îi adresa cîte o vorbă,

la care fata răspundea cu un scurt da sau nu. Aya slăbise, roşeaţa din obraji aproape că i se ştersese. Părul ei castaniu, cu ape roşietice, îi adumbrea fruntea largă, iar ochii verzi păreau mai mari şi mai adînci. Lucius o cerceta pe furiş şi o găsea încîntătoare.

„Dacă te-ai fi pomenit, aşa, dintr-o dată, la Roma, îşi zicea el, lumea ar umbla după tine ca după „rara avis", dar nu ştiu cît timp ai fi rezistat Romei, căci acest oraş îi schimbă pe toţi."

Fata îl asculta pe Piros care povestea ceva, pesemne foarte amuzant. Un viu interes se oglindea pe chipul ei şi numai o mică cută îi brăzda fruntea, trădînd un gînd chinuitor.

„E o fată bună. Va fi o soţie credincioasă, o mamă bună şi devotată. Ar fi păcat să devină soţia unuia ca Ariort."

În clipa aceea îi păru rău de ce ar fi putut să i se întîmple fetei, şi ochii i se umeziră fără voia lui. Ea îi aruncă o privire fugară, de o clipă numai şi în privirea aceea era un noian de simţiri. După aceea, umbra genelor ei lungi se aşternu peste lumina ochilor şi o stinse.

Peste o clipă Aya se sculă şi urîndu-i noapte bună plecă urmată de Sutta şi Piros.

. . . . . .

Veni şi ziua plecării lui Piros. Cu acest prilej Lucius primi încuviinţarea să-l ajute. Uşa celulei fu dată la perete iar paznicii se aşezară la cîţiva paşi în jurul unui foc de vreascuri.

Piros îşi pierduse cu totul capul. Alerga, se agita, vorbea cu Aya, cu Lucius, vorbea şi de unul singur, se împiedica, răsturna obiectele. De altfel, toate au fost pregătite timp de mai multe zile, el însă scotea şi răvăşea totul. O întreba mereu pe Aya de drum, de escortă, de tatăl ei, dacă-l va vedea şi dacă va avea fericirea să vadă Sarmizegetusa.

— Pe tata îl vei vedea. Îţi va ieşi în cale şi te va conduce el însuşi o bucată de drum. Faptul că Diza este sănătos şi se află în garda personală a regelui îl încîntă şi este gata să facă orice pentru tine.

— Dar, cum rămîne cu Sarmizegetusa ? nu se lăsa bătrînul.

— Ar fi mai bine să nu dai pe acolo. Regele este bănuitor şi nu lasă nici un străin să pătrundă în capitală. Ş-apoi s-ar putea să te oprească aflînd cît eşti de iscusit.

— Nu-i nimic, să mă oprească, doar nu sînt începător în meseria mea. Numai să pot pătrunde în această cetate despre

care se vorbeşte atîta, dar pe care n-a văzut-o nimeni cum trebuie.

— Aya are dreptate, se amestecă în vorbă Lucius, fii prudent, nu încerca aşa ceva, căci îţi vei pierde şi manuscrisul pe deasupra.

— Ah, manuscrisul ? Dar ce e scris în el, ceva nepermis ? Doar nu sînt un spion.

— Ascultă sfaturile altora mai pricepuţi în acest domeniu, interveni Lucius, dacă vrei să ajungi o dată în Corinth şi să-ţi revezi soţia.

Aya îi mulţumi cu o privire caldă, apoi venind lîngă bătrîn îl sărută pe obraz şi-i zise hotărît :

— Piros, bunul meu prieten, crede-mă, nu-ţi doresc decît binele. Ţara se află în război, iar oamenii s-au făcut răi şi bănuitori. Altceva mai bun decît s-o părăseşti cît mai grabnic nu-ţi rămîne.

— O, copiii mei, copiii mei, strigă Piros, ce rău îmi pare. O să vă ascult, dar să fii la o aruncătură de băţ de faimoasa cetate şi să n-o vezi, este o adevărată nenorocire. Cît am călătorit, am colindat lumea întreagă, dar nu mi s-a întîmplat să nu vizitez capitala ţării prin care am trecut.

— Iar începi ? se încruntă Lucius.

— Nu te supăra, dragul meu, am vrut doar să-mi vărs focul inimii. Bine, hai să potrivim toate acestea în samare, căci după cum văd slujitorii au adus caii.

Cu toate că nu făcea mare lucru, sudoarea îi scălda fruntea, iar mîinile îi tremurau. Se agita încurcînd toate. Era pradă acelei emoţii care te cuprinde ori de cîte ori părăseşti locurile îndrăgite şi prietenii dragi, poate pentru totdeauna.

Deodată, punîndu-şi mîinile în cap, strigă :

— Vai, nătărău bătrîn ce sînt, am uitat ce-i mai important ! Şi se repezea să scotocească prin unghere sau îl ruga pe Lucius să se urce pe laviţă şi să scoată smocuri de iarbă de după grinzi. Altă dată rămînea înmărmurit, dus pe gînduri, ca apoi să înceapă să se frămînte din nou.

Cînd Nando apăru în prag şi-i spuse că animalele aşteaptă să fie încărcate, se repezi afară ca să continue să se agite acolo, la fel cum se agitase şi în casă.

Folosindu-se de ocazie, Aya îl trase pe Lucius deoparte şi-i şopti repede :

— În curînd vei fi liber, voinţa mea de a te reda alor tăi este neclintită. Ai răbdare şi nu fi nesăbuit.

Lucius îi prinse mîinile, i le strînse şi-i zise cu tremur în glas :

— Îţi primejduieşti situaţia, poate chiar viaţa pentru mine. Te conjur, dacă evadarea mea poate să-ţi facă un cît de mic rău, renunţă şi lasă-mă să încerc singur. Şi aşa îţi voi fi recunoscător o viaţă întreagă pentru tot binele ce mi-ai făcut. Acum treci în colţul celălalt, căci bărbosul tău servitor vine încoace.

Nando se opri în prag, aruncă o privire bănuitoare spre prizonier, dar văzîndu-l preocupat cu aranjarea lucrurilor într-un samar, îi spuse Ayei pe limba lor :

— Stăpînă, bătrînul acesta smintit nu va fi gata nici mîine, iar noi trebuie s-o luăm din loc, căci ne apucă noaptea pe drum.

— Nando, îi răspunse fata cu ocară, Piros este vestit în toată Ellada, e bogat şi are sclavi mai deştepţi ca tine.

— E vestit acolo, în Ellada lui, aici însă nu-i decît un rob.

— Nu mai e rob, i s-a dat libertatea ! Pleacă de aici !

Nando, stacojiu la faţă, făcu o plecăciune nu prea adîncă şi se repezi afară ca aruncat din praştie. Omul acesta îndărătnic şi nărăvaş era furios că stăpîna sa îl trimite departe de cetate, tocmai acum cînd străinii mişună într-însa.

Parcă anume, spre a adeveri bănuielile şi temerile unei slugi credincioase, apăru Filimon însoţit de meşterul pietrar.

— Unde este stăpînă-ta ? îl întrebă pe Nando.

— Acolo, în odaia bătrînului, mormăi Nando fără să întoarcă capul.

În prag apăru Filimon.

— Salve, tribune ! salută el cu indiferenţă, apoi începu să discute cu Aya în limba ei.

— Nobilă Aya, am auzit că Nando pleacă departe cu venerabilul Piros, de aceea m-am grăbit să te întreb cine o să-mi elibereze în lipsa lui materialele necesare ?

— Să nu ai grijă, meştere Filimon, treaba asta am încredinţat-o ajutorului său, care îi ştie rostul tot aşa de bine ca şi Nando.

— Prea bine, nobilă Aya, chiar acum îmi trebuie plumb şi grinzi.

Făcînd cîţiva paşi prin odaie şi cercetînd-o ca un specialist ce era, adăugă ca pentru sine :

— Clădiri de lemn, primejdie pentru cetate. După mine toate acestea trebuiesc dărîmate şi înlocuite cu încăperi solide din piatră.

Lucius aruncă o privire lui Filimon, silindu-se să înţeleagă rostul celor spuse de dînsul, dar meşterul vorbi mai departe :

— De altfel, treaba asta poate să mai aştepte. Mai întîi zidurile, turnurile, şanţurile, contraforţii, apoi celelalte. Treabă multă, ne apucă şi primăvara. Am o rugăminte, nobila mea stăpînă :

— Da, spune !

— Muncitorii mei se înghesuie toţi într-o încăpere. Sînt oameni liberi şi merită să fie trataţi mai bine. Ce ar fi să dai poruncă, ca o parte din ei să se mute în această odaie ? Este destul de mare, are şi o vatră.

— Asta vom vedea noi, meştere.

Lucius văzu cum Filimon îşi strînse pumnii într-un gest de mînie, dar asta nu dură decît o clipă. În clipa următoare se înclină cu cel mai profund respect.

— Salut pe stăpîna mea şi pe nobilul tribun !

— Ce vrea, întrebă Lucius în şoaptă, după ce Filimon ieşi. Apoi, după ce fata îl lămuri, adăugă : Ce-ar fi să-i îndeplineşti rugămintea ? Eu, unul, ţi-aş fi foarte recunoscător. M-ar bucura să simt alături oameni din lumea mea, să le aud glasurile, să-i aud cîntînd cînd se întorc de la lucru.

Ultimele lucruri fură încărcate pe cai. În zăpăceala şi emoţia despărţirii, Piros vărsă lacrimi, boci, îi sărută şi-i îmbrăţişă pe amîndoi. Ieşiră cu toţii în curte să-l petreacă. Bătrînul arăta ciudat cu gluga îmblănită pe umeri şi căciuliţa de dihor în cap, darul Ayei. Iţarii strîmţi şi creţi şi încălţările de piele cu blana înăuntru îl prefăcură într-un dac adevărat.

— Aş putea să jur pe toţi zeii Olimpului, rîse Lucius, că un tarabostar bărbos, venerabil şi nins de ani călătoreşte cu suita sa de servitori.

— Adio, Aya, buna mea fată, adio, Lucius ! Vedea-ne-vom oare ? Zeii să vă aibă în pază şi să vă scoată la liman !

Lucius i se alătură şi-i zise latineşte :

— Călăuzească-te augurii buni, binefăcătorul meu şi cînd vei sosi acasă să nu uiţi ce mi-ai promis. Să anunţi familia mea că sînt sănătos graţie ţie şi că poate ne vom revedea curînd.

Cu aceste cuvinte, emoţionat peste măsură, plesni cu palma crupa calului, îndemnîndu-l la drum.

*

Înaintînd fulgerător, Longinus căută să folosească la maximum efectul ultimei lupte ce-l paralizase pe inamic.

A patra zi după bătălia de la Pons Vetus, lăsînd lagărul în paza auxiliarilor şi a răniţilor, prefectul ajunse la marele cot al rîului Aluta. După ce scăpă din strînsoarea văii, el trecuse oştile sale pe malul drept al rîului şi puse temelie unei noi cetăţi, dîndu-i numele de Caput Stenarum.

Locul era parcă anume creat pentru a supraveghea intrarea în vale şi dacii aveau aici o cetate. Între această fortăreaţă şi lagărul roman se aşternea doar murmurul unui pîrîu de munte. Şuviţa de apă ce despărţea cele două tabere, ca la două zboruri de săgeată de fiecare, nu prezinta nici un obstacol pentru oşti, rămînînd doar un simbol, un fel de hotar între ceea ce cuceriseră romanii şi ce le mai rămăsese dacilor.

Cei doi conducători, împăratul şi regele, se foloseau de clipele acestea de acalmie spre a se pregăti de ultima şi hotărîtoarea lovitură. Decebal nu ataca deoarece încă nu-şi întărise drumurile către Sarmizegetusa şi pentru că nu-i sosiseră încă ajutoarele în oameni şi arme de la aliaţi. Traian nu se încumeta nici el, căci drumurile trebuiau consolidate, proviziile aduse din teritoriile de acum supuse, iar solii săi nu reuşiseră încă să strice aliaţele lui Decebal cu seminţiile getice.

Pe la mijlocul lunii noiembrie, lagărul de la Caput Stenarum se trezi acoperit de un strat de zăpadă.

Celţii, iberii, galii, germanii, ba chiar şi unii italici se bucurară la vederea zăpezii. Pentru aceşti oameni, obişnuiţi

cu iernile aspre, era un prilej de înviorare şi voioşie. Meridionalii, dimpotrivă, umblau zgribuliţi, vineţi la faţă, mîrîind la minunea asta albă.

În codrii desfrunziţi era uşor de vînat după urmele proaspăt lăsate pe zăpadă. Masa ostaşilor se îmbunătăţi simţitor. Tot mai des aveau prilejul bucătarii să ciopîrţească cerbi, mistreţi, chiar zimbri.

Într-o dimineaţă cu nori aducători de ninsoare, din cetatea de peste rîu apăru un grup de daci. Erau patru tarabostari călări, urmaţi de tot atîţia ostaşi simpli care le duceau caii de căpăstru. Oprindu-se pe malul pîrîului, ei fluturară un steag alb şi sunară dintr-un corn de bour.

Pînă fu anunţat prefectul, pînă ce fură date porunci, pînă ce o decurie din gardă veni să-i întîmpine, trecu mult timp. Apoi, după o scurtă convorbire între tălmaci şi delegaţi, aceştia din urmă fură escortaţi pînă la pretoriu.

Longinus dădu ordin ca dacii să nu fie legaţi la ochi. Astfel, aceştia avură prilejul să vadă ceea ce în astfel de ocazii nu era voie de văzut. Dacii priveau pe sub sprîncene la lucrările de fortificare a lagărului, la soliditatea construcţiilor din interior, la ordinea şi curăţenia ce domnea pretutindeni şi se mirau că, în tot lagărul acesta mare, nimeni nu-i lua în seamă. Lîngă porţile pretoriene se schimba garda şi ceremonialul secular nu era întru nimica tulburat de apariţia solilor. Mai încolo, pe via praetoria, mărşăluia un manipul de soldaţi dar nici unul din ei nu părea curios şi nici măcar nu întorcea capul să-i vadă pe falnicii tarabostari. Nimeni nu le admira căciulile, blănurile, armele preţioase, caii focoşi.

Sub porticul pretoriului, militarii de toate gradele urcau şi coborau scările, dar nici unul nu se oprea în drum ca să-i privească, mai mult, nici măcar nu-şi încetineau pasul.

În clipa cînd şi-au strunit caii în faţa comandamentului, apăru tribunul de serviciu şi-i pofti să intre. În faţa intrării doi pretorieni le dădură onorul. Tarabostarii îşi sfărîmară furia între măsele, constatînd o dată mai mult, cu părere de rău, superioritatea organizaţiei militare romane faţă de aceea a dacilor.

În vestibulul spoit cu var, cu tabule atîrnate pe pereţi, sclavii cu mături se apropiară de soli şi le curăţară încălţările de zăpadă. După aceea fură introduşi în atriu şi poftiţi să şadă, dar nu se aşeză nici unul. Rămaseră în picioare, plimbîn-

du-se de colo pînă colo şi discutînd cu jumătate glas. Curînd perdeaua din fund fu dată deoparte şi prefectul Longinus intră urmat de cîţiva ofiţeri superiori.

După ce se salutară, schimbînd cîteva fraze de rigoare, se aşezară la masă pentru tratative.

Susagus, şeful delegaţiei, cel mai isteţ şi mai şiret dintre marii tarabostari ai lui Decebal, spuse :

— Sînt cel mai în vîrstă sfetnic al regelui nostru şi vă cunosc bine pe voi, romanii. Am fost de patru ori la Roma şi am călătorit prin Italia şi Achaia. Am văzut şi am simţit puterea voastră. Este greu să lupţi cu voi cînd aveţi un conducător ca Traian. Nu uitaţi însă că nici el nu e veşnic. Chiar dacă îi veţi ridica temple şi statui în pieţe, adorîndu-l ca pe un zeu, el tot va muri, iar altul ca el nu veţi găsi.

— Deocamdată, îl întrerupse Longinus, aţi trimes nişte ucigaşi ca să-l omoare, dar divinitatea lui l-a ocrotit.

Susagus îşi săltă a mirare sprîncenele albe şi stufoase.

— Întîia oară aud de aşa ceva.

— Totuşi aşa este. Ucigaşii au fost prinşi cu pumnalele ascunse în vestminte şi au mărturisit că au fost trimişi de regele vostru.

— Acestea sînt calomnii de-ale duşmanilor noştri, să nu-i crezi, zise cu indignare Susagus.

— Bine, bine — spuse prefectul — de acum înainte nici un străin nu se va apropia de divus fără a fi cercetat cu de-amănuntul. S-au folosit de faptul că este foarte popular şi din pricina treburilor războiului primea fără deosebire pe orişicare voia să-i vorbească.

— Este foarte trist că învinuirea a căzut pe bunul nostru rege, care este departe de astfel de gînduri rele şi vă trimite la toţi urări de viaţă lungă.

— Cred că nu pentru asta aţi venit la mine ? întrebă cu ironie Longinus.

Susagus nu răspunse de îndată şi făcînd o pauză de efect rosti răspicat :

— Am venit să vă propunem pace.

— Pace ? O uimire vie se întipări pe faţa de obicei impasibilă a prefectului. Tăcu şi el cîteva clipe, apoi răspunse cu amabilitate. Să vorbim atunci de pace ! Cum o vedeţi voi în clipa de faţă ?

— Tocmai asta am vrut să spun, chiar de la început, cînd m-ai întrerupt. Vroiam să spun că aşa conducători ca împăratul Traian apar o dată la o sută de ani şi dacă vă amintiţi de Domiţian vă veţi da seama că tot imperiul vostru şi toată puterea voastră sînt o nimica toată fără un conducător bun. Chiar dacă ne veţi învinge datorită lui Traian, noi ne vom ridica din nou după moartea sa şi poate că vă vom învinge la rîndul nostru. Sîntem popoare multe de acelaşi sînge şi de aceeaşi credinţă şi avem mîndria noastră, nu vrem să fim sclavii nimănui. În clipa de faţă nici un popor nu este mai viteaz ca al nostru şi nu va fi uşor să ne biruiţi. De aceea, marele Decebal ne-a trimis să vă spunem cuvîntul : Pace ! Ţara noastră este bogată în toate, iar voi aveţi multe lucruri ce ne lipsesc, să fim deci prieteni, să facem schimb şi negoţ. Nu ne trebuie alte pămînturi şi nici pe vremuri nu am avut nevoie de ele ; dacă am trecut Dunarisul cu sabia în mînă, dacă am pus stăpînire pe Moesia şi Panonia pînă la mare, asta am făcut-o numai din pricina nesăbuitului de Domiţian, care ne provoca. Traian este un mare împărat şi o minte luminată cum nu a mai fost, de aceea spre binele imperiului său, noi îi propunem pace.

Longinus tăcu cîtva timp, apoi zise cu gravitate :

— Este greu să ajungi la război, dar la pace e şi mai greu. Lucrul acesta trebuie chibzuit.

— De aceea Decebal te poftește la el, ca să vorbiţi şi să judecaţi, iar după ce veţi pregăti totul cu de-amănuntul, tu vei putea supune planul împăratului Traian.

— Mi-e teamă că-mi voi depăşi atribuţiunile.

— Cîtuşi de puţin, nobile prefect. Decebal are mult mai multe speranţe să ajungă la o înţelegere cu tine, om de încredere al împăratului, cunoscător al ţării şi al poporului nostru, mai ales că împăratul ţi-a lăsat mînă liberă în ducerea războiului şi a tratativelor.

— Sînteţi bine informaţi şi sînt măgulit că regele mă răsfaţă cu atîta cinste, dar după obiceiul şi legea noastră, nu pot hotărî singur şi trebuie să adun consiliul oştirii. Mîine, la acest ceas, veţi avea răspunsul meu. Vreau însă să ştiu ce cale va trebui să urmez, din cîte persoane va trebui să se compună escorta mea şi dacă nu mă veţi supune la lucruri dezonorante legîndu-mă la ochi, făcîndu-mi percheziţii corporale sau forţîndu-mă să destăinuiesc secrete de stat ?

O indignare vie se întipări pe chipul venerabilului tarabostar.

— Pe Zalmoxis ! Vei fi liber ca pasărea cerului şi vei merge cu cine vrei şi cu cîţi oameni vrei. Fii încredinţat că te vom primi ca pe un mare general şi nobil de neam senatorial.

După o dezbatere furtunoasă de patru ceasuri, Longinus mulţumi consiliului, rămînînd să plece la Decebal. Hotărîse să fie însoţit doar de un centurion şi un soldat ordonanţă, refuzînd propunerea unora — să meargă cu mare alai.

După multe cercetări alegerea prefectului căzu pe centurionul Cappa şi pe ostaşul Asdus. În afară de faptul că aveau o înfăţişare impunătoare, erau buni cunoscători ai limbii şi obiceiurilor dacice.

Deoarece Longinus nu voia să-l ia cu el pe bătrînul Senio, Marcellinus îi oferi pe sclavul său Crocus, tînăr, viguros şi isteţ.

A treia zi după vizita lui Susagus în lagărul roman, Longinus cu mica lui suită porni în solie. Ca locţiitor al comandantului, tribunul Marcellinus îl conduse pînă la pîrîu cu o centurie de pretorieni.

Prefectului i se dădu onorul şi în sunete de trîmbiţe, cu tot lagărul adunat la parapete, acesta trecu cu ai săi pîrîiaşul.

PARTEA A TREIA

„Trux vultus, vox fera, verissima Martis imago"
(Chip înfricoşător, voce neîmblînzită, adevărata imagine a lui Marte)

Ovidiu

*

În ciuda asigurării lui Susagus că va călători ca un mare general şi nobil senator, solia lui Longinus fu searbădă şi lipsită de orice fast.

Escorta se compunea dintr-o trupă numeroasă de călăreţi tăcuţi şi ursuzi care împotriva protocolului erau peste măsură de zoriţi. După numai o zi de călătorie, Longinus îşi dădu seama, după îngustimea drumului întortochiat şi după pustietatea locurilor, că traseul fusese înadins ales pentru ca romanii să nu vadă nimic din pregătirile dacilor. Era limpede că drumurile mari, pe care se circulă în timpul războiului, nu trebuiau văzute, fie că lucrările de întărirea lor erau de mare amploare, fie că nu.

La căderea nopţii au tras la o casă mohorîtă, situată pe domeniul unui tarabosta ursuz. Acesta după ce-i întîmpină şi dădu porunca de găzduire, cam în silă, plecă şi nu mai reveni.

Seara, înainte de culcare, încălzindu-se la focul unui trunchi de brad, Longinus se întreţinu mult timp cu Cappa. Prefectul era nedumerit şi nemulţumit totodată. Regele Decebal, din capul locului, îl lămurea — ce înseamnă să fii credul şi cît valorează promisiunile.

Lemnul uriaş din vatră trosnea împrăştiind miros de răşină. Fumul se înălţa către o deschizătură în bîrnele negre ale tavanului.

Focul din vatră dogorea, învăluind odaia în lumini roşii, pline de neastîmpăr ca şi gîndurile celor doi romani. Pîlpîirile lui jucăuşe zăboveau pentru o clipă în panopliile cu arme ciudate, în perii lucioşi al blănurilor întinse peste tot, pe vasele înşirate de-a lungul poliţelor. Interior misterios ca şi stăpînii ce-l locuiesc. Numai în colţul opus vetrei, acolo unde se ghicea uşa masivă de stejar, umbra era deasă, tot atît de deasă ca şi în colţul cel mai tăinuit al sufletului prefectului, „sancta-sanctorum" în care el îşi păstra amintirea fiului său nefericit.

Numai el știa că scopul final al acestei solii era Lucius, mezinul său drag, nicidecum tratativele de pace în care nu credea și nici nu le dorea, după cum nu le dorea nici împăratul. Cum se va descurca, nu știa încă, socotea că timpul le va rezolva pe toate și-i va dicta și prețul.

— Fii cu ochii în patru, Cappa. Ești tînăr și isteț, cunoști limba și obiceiurile lor. Pace nu vom încheia, căci regele nu va primi niciodată condițiile noastre. Nimeni însă nu trebuie să bănuiască că sîntem atît de sceptici în această privință. Ceea ce vom aduce cu noi, cînd ne vom reîntoarce, este deocamdată lucrul cel mai de preț, adică starea de lucruri din regatul lui Decebal.

Bătrînul tăcu, zîmbind cu amărăciune. Simți un ciudat și dulce fior la gîndul că după atîția ani închinați cu neclintire datoriei, el, incoruptibilul și neînduplecatul oștean, mai are și o datorie părintească de îndeplinit. De fapt, împăratul cu bunătatea-i caracteristică față de supușii săi credincioși nu o dată i-a sugerat ideea că îi dă mînă liberă în această chestiune delicată.

O pală de vînt făcu să răbufnească fumul în încăpere și Cappa, ștergîndu-și ochii de usturime murmură o înjurătură.

— Iartă-mă, nobile Gaius! zise și peste cîteva clipe adăugă: Mi-e teamă de trădare. Nu știu ce anume pun la cale șireții aceștia dar simt că nu-i de-a buna. Pe Hercule neînfricatul, nu ar fi trebuit să mă descurajez, dar inima-mi spune că uneltesc ceva ce nu intră în capul meu de militar, obișnuit cu anumite practici, statornicite de cînd lumea.

— Așa se întîmplă cînd te afli printre dușmani. Nu trebuie să te mire nimic, Cappa. De multe ori în viață am trecut prin acest simțămînt. Solii trebuie să aibă doar logică — prea multă imaginație strică.

Lîngă ușă, pe o blană de zimbru, dormea un somn iepuresc Asdus. Împlătoșat, cu mîna pusă pe mînerul paloșului, tînărul avea ceva din figura legendară a lui Hercule, pe neînfricarea căruia jură Cappa adineaori. Trunchiul din vatră trosni cu putere, împroșcînd cu rășina-i aromitoare. Asdus se trezi, mestecînd somnoros, dar îndată capul îi recăzu și adormi pe loc.

— E obosit flăcăul, zise Longinus privindu-l, dar ştie să doarmă milităreşte. Centurioane, cu unul ca tine şi ca el, nu mi-ar fi fost frică să mă avînt nici în împărăţia lui Hades.

Drumul parcurs în următoarele două zile nu se deosebea întru nimic de acela din ajun. Locurile păreau cu desăvîrşire pustii. Lungimea şi îngustimea drumeagurilor, marele număr al cotiturilor şi al vadurilor, era cea mai bună dovadă că dacii duceau solia pe un traseu ocolit. După informaţiile ce le aveau, drumul mare de la Caput Stenarum pînă la Sarmizegetusa nu putea să dureze mai mult de două zile pentru călări.

Prin grija gazdelor solii ajunseră, ca din întîmplare, în preajma capitalei, noaptea tîrziu. Cerul era înnorat, mărind şi mai mult obscuritatea. Făcliile purtate de către daci smulgeau din cînd în cînd cîte un detaliu arhitectonic, mai mult orbind însă pe acei ce ar fi vrut să vadă ceva. În stînga drumului apăreau mase mari negre, ce ar putea să fie ziduri sau clădiri, dar şi acestea se topeau într-o clipă-două, ca nişte fantome, în pîlpîitul şi fumul torţelor. Cavalcada se opri brusc lîngă un zid ale cărui contururi se pierdeau în beznă. După ce descălecară, solii fură conduşi pe sub bolţile unei porţi joase şi înguste, pomenindu-se într-o curte de castel nu prea mare, dar bine luminată. Un om înalt, slab şi oacheş, îmbrăcat cu eleganţă sobră, coborî voios scările şi-l întîmpină pe Longinus cu urări de bun venit, într-o latinească impecabilă. Cu această ocazie aflară că este Bicilis — secretarul regelui, însărcinat să-i primească şi să-i găzduiască. Acest grec, prea plăcut şi istet la vedere, îşi exprimă regretul că regele chemat de treburi urgente lipseşte din oraş, dar nu va întîrzia să sosească curînd ca să-i dea nobilului Gaius Cassius Longinus onorurile cuvenite. Era unul dintre acei oameni rari, şi curteni desăvîrşiţi, care copleşindu-te cu atenţii şi asigurări, nu te lasă să reflectezi. În preajma unuia ca Bicilis întrebările se sting pe buze, inutile, înlocuite cu soluţii împrumutate, substituite cu abilitate propriilor tale gînduri.

Bicilis îi conduse curtenitor prin coridoare luminate de lampadare de bronz pînă la odăile rezervate lor, lăsîndu-i în seama servitorilor.

Longinus îl opri pe Cappa la cină. Îl aprecia într-un mod deosebit şi îi rezervase în viitor titlul de „ordo", adică primcenturionul legiunii, care intra din oficiu în consiliul militar.

Spre marea lor mirare li se servi o masă îmbelşugată cu mîncăruri alese, familiare gustului latin şi stropite cu vinuri de calitate. Asdus şi Crocus cinară în odaia servitorilor şi fură ospătaţi din belşug. După cină Cappa se retrase în odaia sa, învecinată cu aceea a prefectului, iar Asdus, lăsîndu-l pe Crocus singur în odăiţa lor, veni să se culce în pragul comandantului.

Adormiră fără acea presimţire apăsătoare a primejdiei ce-i chinuise în ajun, iar zorii zilei îi întîmpinară odihniţi şi înviorați.

— De mult n-am mai dormit într-un pat mare şi moale ca acesta, îi zise Longinus lui Cappa a doua zi, — poate chiar prea mare şi prea moale. Acum nu am altă dorinţă decît să stau de vorbă cu regele. Avem multe de spus unul altuia.

Dar dorinţa nu i se împlini şi ziua se scursese fără ca să fie chemat sau cel puţin vizitat de vreun cutrean. Servitorii aveau grijă să nu le lipsească nimic, căutînd chiar să le preîntîmpine orice dorinţă. Rămîneau însă muţi la încercările lui Cappa şi Asdus de a lega o convensaţie, din care aceştia ar fi putut afla sau, cel puţin, deduce ceva.

În seara sosirii lor, ducînd hainele prefectului în încăperea sa, să le dea lui Crocus ca să le cureţe, Asdus se ciocni pe sală de o tînără slujitoare. Fata îl săgetă cu privirea şi fugi la treburile ei. Era voinică şi avea ochi mari de ciută. Tînărul ostaş în viaţa sa nu văzuse o fată mai mîndră şi din clipa aceea îşi pierdu liniştea sufletească.

A doua zi, după ce-şi termină îndatoririle de ordonanţă, îl luă pe Crocus şi se duse s-o caute prin odăile servitorilor, la bucătărie, peste tot. Nu găsi fata, în schimb, constată că toate uşile ce dădeau în exterior erau bine zăvorîte. Totuşi, o uşă scundă de la capătul unui coridor nu era închisă şi împingînd-o văzură o scară răsucită în spirală care ducea undeva sus. O urcară fără să stea pe gînduri şi se pomeniră pe terasa unui turn. Legănaţi de gîndul că de acolo de sus vor putea vedea ceea ce fiecare din ei ar fi vrut să vadă : misterioasa capitală a dacilor, se înşelară căci turnul era acoperit, iar din cele două ferestre-arcade nu se vedea decît un colţ al curţii prin care pătrunseseră deunăzi în palat.

— Pe toţi sucubii ! îi scăpă lui Asdus, sîntem prinşi în capcană ca nişte şobolani.

Atrăgîndu-i atenţia asupra unui zgomot nedesluşit ce venea din spatele lor, Crocus zise cu profundă dezamăgire :

— Oraşul, pe care visam atîta să-l văd, se află în partea opusă, acolo unde privirile noastre nu ajung. Ascultă ! am impresia că aud tropot de cai şi scîrţîitul carelor. Auzi sunetele acele surde ? Nu pot proveni decît de la sonetele ce bat parii în pămînt. Se aude şi o trîmbiţă !

Jos, pe coridor, se despărţiră. Crocus se duse la treburile lui, iar Asdus se grăbi să-i raporteze lui Cappa cele constatate. Pe drum se întîlni pentru a doua oară cu fata din ajun. Îi aţinu calea apucînd-o de mînă.

— Cine eşti, frumoaso ?

— Dă-mi drumul, că-mi rupi braţul, zimbrule !

— Nu te las pînă nu-mi spui cum te cheamă.

Cu toate că arunca în jurul ei priviri pline de teamă, fata nu părea sfioasă şi nici nu căuta să scape de strînsoare.

— Multe ai vrea, zimbrule. Lasă-mi braţul că n-am să fug ! Şi peste o clipă adăugă cu tristeţe în glas : La ce bun să-mi ştii numele ? În curînd vei pleca şi-l vei uita de îndată.

Dădu să plece, dar se reîntoarse şi atingîndu-i solzii de pe platoşă, zise încet :

— Mă cheamă Sama. Cu bine, zimbrule ! şi îndată fugi sprintenă, rîzînd încetişor.

Şi a treia zi se scursese monoton în aşteptarea vreunei veşti de la regele Decebal.

— Cappa, întrebă Longinus după cină, ai întrebat de ce lîncezim aici, închişi în acest oribil palat ?

— Da, nobile, Gaius, dar servitorii spun că nu ştiu nimic. Am insistat, am ridicat glasul, dar este cu neputinţă să scoţi ceva de la ei. Sînt amabili şi atît.

— Bine am mai nimerit-o. Pe Nemessis, parcă n-aş avea destulă treabă că-mi pierd timpul aici.

— Prefecte, nu ţi-am raportat încă. M-am urcat din nou în turnul descoperit de Asdus şi l-am zărit pe Bicilis jos, în curtea interioară. L-am strigat, dar fie că nu m-a auzit, fie că s-a prefăcut că nu mă aude, a dispărut peste o clipă.

— Crezi că se ascunde de noi ?

— Așa s-ar părea, căci după ce am coborît în fugă, ca să-l prind în vestibul, intrase ca în pămînt. Cînd am întrebat servitorii unde e de găsit, m-au privit ciudat, ca pe un smintit, ca pe unul care are vedenii. Crede-mă, vederea nu m-a înșelat pîn-acum niciodată.

— Te cred, după cum nu-i mai cred pe ei de acum înainte. Ciudate apucături au dușmanii noștri, iar metodele lor diplomatice îmi sînt cu totul de neînțeles.

— Eu, prefecte, din toate acestea înțeleg un singur lucru — regele te-a momit la el nu pentru tratative ci cu un scop, care anume, nu știu, dar îndrăznesc să mi-l închipui.

Longinus se schimbă la față, cicatricea i se albi și timp de cîteva clipe îl privi greu, drept în lumina ochilor.

Centurionul îl cunoștea prea bine ca să nu-și dea seama că suferă, de aceea-i păru rău că-i scăpară acele vorbe. Dar într-un tîrziu prefectul se stăpîni și-i spuse blînd :

— Co-ți închipui, Cappa, spune, fără teamă ?

— M-am gîndit la fiul tău, care este prizonierului lui Decebal.

— Tu ai dreptate. Acum cînd noi ne frămîntăm aici, Lucius al meu, presupun, este „pregătit", Longinus apăsă pe ultimul cuvînt, este pregătit pentru întîlnirea cu bătrînul său tată. Cunosc procedeele, de la cele mai brutale pînă la cele mai subtile și-l deplîng căci toate sînt neplăcute. Le cunosc prea bine, pentru că în lunga mea carieră de militar și diplomat, am uzat și eu de ele. Tocmai de aceea nu mă revolt pe soartă, căci degeaba m-aș revolta pe o zeiță oarbă. Totuși, cînd în joc este soarta fiului meu iubit, curajul și voința mă lasă. Te rog, Cappa, încordează-ți toată istețimea, vorbește și cu Asdus, și caută să afli tot ce se poate despre soarta fiului meu. Servitorii din palat trebuie să știe, de aceea sînt servitori. Momește-i, dă-le aur, căci nimeni nu poate rezista aurului, depinde doar de preț.

Prefectul scoase dintr-o cutie o pungă voluminoasă.

— Ține-o ! Aici sînt numai piese străine, nici una romană, ca să nu le fie teamă. Dă-le cît cer, în schimbul unei informații despre fiul meu.

— Voi face precum mi-ai poruncit, răspunse Cappa emoționat. Ai toată încrederea, nobile Gaius.

— Îţi mulţumesc ! Voi adăuga acest serviciu personal la nepreţuitele tale servicii aduse patriei, Cappa.

— Nu te gîndi la asta, nobile.

— Totuşi, poate îl condamnăm pe nedrept pe rege, reluă meditativ Longinus. Poate într-adevăr este chemat de treburi ce nu suferă întîrziere, doar este un conducător de stat ? !

— Se poate, dar în cazul acesta trebuia să-ţi aducă scuze, să-ţi ofere distracţii demne de rangul tău. Nu să te închidă aici, ca pe un răufăcător.

— Dar ce sînt oare ? zise Longinus ca pentru sine. Oare nu sîntem unul pentru celălalt nişte răufăcători ? La ce bun prefăcătoria şi poleiala ? La ce mi-ar folosi distracţiile cînd sufletul mi-e sfîşiat de îndoieli ? Crede-mă, Decebal procedează ca un barbar, dar procedează bine. Este mai puţină viclenie în actele lui decît în actele altor conducători de popoare.

— Iartă-mă, nobile, că te contrazic. Decebal este foarte viclean, asta o ştie toată lumea. De ce Sucii şi Costobocii nu vor să încheie alianţă cu el ? De ce Sarmaţii, în afară de cîteva triburi, nu s-au unit cu el ? Pentru că şi pe vremuri i-a momit, pentru ca să-i păcălească mai apoi. De ce a încercat de două ori să-l asasineze pe divus Traian ? Ciudate practici în diplomaţie ! La fel şi faptul că te ţine poprit. Toate acestea nu se pot explica decît prin faptul că-i fuge pămîntul de sub picioare.

— De ar fi aşa cum zici tu. Dar, voi tinerii vă cam pripiţi. Oficial şi eu mă exprim cîteodată aşa. De obicei una trebuie să spui şi alta să gîndeşti. Te asigur că-l stimez mult pe Decebal. Mi-e chiar frică de dîrzenia lui. Voinţa cu care-şi apără ţara este de-a dreptul titanică, după cum este nemăsurată şi neînfricarea ostaşilor săi. Un alt rege, oarecare, din Africa, Asia, Britania sau Germania s-ar fi supus de mult, umilit şi redus la starea de păpuşă în mîinile noastre. Pierzîndu-şi independenţa, el şi-ar fi păstrat viaţa şi averile. În istoria lumii puţini au fost ca Decebal.

— Este lupta disperării, prefecte, el ştie că-l aşteaptă securea călăului în carcera Tullianum.

— Şi totuşi nu s-a înfricoşat de această soartă pentru că nu concepe viaţa decît în libertate. Ca să te poţi lupta cu un

dușman ca el, trebuie să-l cunoști și să-l înțelegi. Acum mă are pe mine. Îl are și pe fiul meu. Crede-mă, Cappa, că el va ști să tragă foloase din asta.

*

De cîtva timp, la ora cinei, Aya trecea prin încăperile străjerilor. Însoțită de Sutta, fără să zăbovească prea mult, ea se interesa de treburile oamenilor, gusta din mîncarea lor și le lăsa din cînd în cînd cîte un ulcior pîntecos de vin.

Însuși tarabosta avea acest obicei și dacă se întîmpla să nu poată veni, îl trimetea pe Nando. Acum, cînd erau amîndoi plecați, era firesc să vină Aya.

Au trecut șase zile de la plecarea lui Piros și seara, după ce s-au întors de la cina străjerilor, dezbrăcîndu-și stăpîna, slujnica îi zise cu necaz :

— Stăpînă, iartă-mi îndrăzneala, dar nu se mai poate așa.

— Ce-i cu tine ? Ce să nu se poată ?

— Nu se cade ca tu, fiică de mare tarabosta, să te arăți printre neciopliții aceea, care-și rîd de tine și-și bat joc de slăbiciunea ta. Oare n-ai băgat de seamă cum le sticlesc ochii după ulciorul cu vin ?

— Sutta, nu te amesteca ! Cum îndrăznești să judeci faptele mele ?

— Dacă ți-am greșit cu ceva bate-mă sau pune să mă bată străjerii tăi, dar tot nu voi tăcea. Stăpînul are încredere în mine și m-a pus să veghez asupră-ți. Dacă îndrăznesc să mă amestec în treburile tale asta o fac din dragoste și recunoștință. Mi-e teamă pentru tine și în același timp, pentru mine.

— De ce să-ți fie teamă ?

— Marele tarabosta poate să mă izgonească pentru că nu am vegheat bine și te-am lăsat să faci ceea ce nu trebuie.

Aya se deşteptă parcă din visul ei :

— Sutta, mă iubeşti ?

— Te iubesc mult, stăpînă. Parcă tu nu ştii ?

— Unii spun că nu poţi avea încredere în nimeni, eu însă am avut-o şi în tata şi în Sofronos şi în Piros ; o am şi în tine. Sufăr mult, Sutta. Nu ţi-am spus pîn-acum pricina suferinţei mele, pentru că mi-era frică pînă şi de gînduri. Numai lui Piros i-am spus înainte de plecare, căci altfel nu se putea.

— Vezi, stăpînă, zise Sutta cu dojană, unui străin i-ai spus iar mie, slujnicei tale credincioase, nu.

— Nu puteam altfel. Piros a plecat cu taina mea şi înainte de a pleca am avut nevoie de ajutorul său. Este adevărat că această taină putea fi mai degrabă încredinţată unei femei.

— Eşti îndrăgostită ! exclamă Sutta.

Cîteva clipe se priviră în tăcere.

— Cine e, stăpînă ?

Aya îşi acoperi faţa cu mîinile.

— Nu, nu pot...

— Descarcă-ţi sufletul ! Asta o să te uşureze. Dacă ţi-e teamă, pot să-ţi jur pe ce vrei că nu voi spune nimănui, cît voi trăi, taina ta.

— Nu e nevoie să-mi juri. Taina mea e atît de grozavă, încît însăşi grozăvia ei este cel mai bun lacăt pentru gura ta. Îl iubesc... pe Lucius, romanul.

Înfricoşată, Sutta rămase cu mîna la gură. Într-un tîrziu întrebă încet, aproape în şoaptă :

— Ce nenorocire ! Niciodată nu mi-ar fi trecut prin cap, de altfel ca nimănui în această cetate. Ce-i de făcut, stăpînă ? Dragoste pentru un duşman al neamului — aşa ceva nu se poate ? !

— Ştiu şi nici nu vreau să se poată. Vreau doar să fie fericit, să-i redau libertatea.

— Stăpînă, ţi-a venit un gînd nebun de tot. Fereşte-te, leapădă-te de el pînă nu e tîrziu, pînă nu se întîmplă o nenorocire !

— Nu, zise Aya cu hotărîre, trebuie să-i redau libertatea. După asta, tata poate să mă şi omoare.

— Mai întîi mă omoară pe mine. Pe tine te mai poate ierta, îi eşti fiică.

— O să iau totul asupra mea. Tocmai de aceea nu ţi-am spus nimic pîn-acum. Singurul lucru ce-ţi cer este să-mi duci

şi mîine un ulcior de vin în odaia străjerilor. Îţi făgăduiesc că-l vei duce pentru ultima oară.

— Ce ai de gînd, stăpînă ? Mă cuprinde teama.

— Nimic rău, Sutta. N-am să omor pe nimeni, doar că am să fierb vinul cu nişte buruieni, ca străjerii mei credincioşi să doarmă buştean, pînă-n zori, cînd totul se va sfîrşi pentru mine.

A doua zi dis-de-dimineaţă, trimise să-l cheme pe Filimon la ea. Acest om o încurca. Cu frica ce i se cuibărise în suflet, de cînd sosise arhitectul cu ceata lui, vedea în jurul ei numai iscoade.

— Cu ce îi pot fi de folos nobilei Aya ? întrebă Filimon apărînd în prag şi, după ce fu poftit să şadă, adăugă : Îţi aduci aminte că te-am rugat în ziua sosirii mele, să dai odaia lui Piros şi încă una, învecinată cu ea, pentru oamenii mei !

Aya îl privi un timp, cîntărind foloasele ce le-ar putea trage din noua stare de lucruri.

— Tocmai pentru asta te-am chemat, meştere Filimon, dar n-ai avut răbdare să-ţi spun ce hotărîre am luat.

— Iartă-mă, zise jenat dar cu bucurie Filimon, nu voiam să te supăr dar vine iarna, alaltăieri a nins, astăzi fulguieşte, gerul poate să se lase pe neaşteptate.

— Ştiu, şi sînt răspunzătoare de sănătatea tuturora, de aceea îţi poruncesc să te ocupi de asta. Începe cu odaia prizonierului. Trebuie întărită bine şi pregătită pentru o iarnă grea. Vreau ca pînă-n seară să fie gata, iar pîn-atunci să-l muţi în fosta odaie a lui Piros. Porunceşte oamenilor să se apuce de treabă.

Bătu din palme şi cînd în prag apăru slujnica, zise :

— Sutta, te vei duce cu meşterul Filimon să muţi lucrurile prizonierului în odaia vecină.

— Îţi mulţumesc, nobilă Aya ! Aflînd că le dai odăile, oamenii mei vor lucra cu sîrg şi pînă-n seară totul va fi gata.

Făcu o plecăciune adîncă de tot, ca să nu i se vadă bucuria din priviri.

În dimineaţa aceea Lucius se trezi cu inima grea. Aruncă o privire în oglinda de bronz. O barbă de sălbatec îi năpădise faţa ; pletele i-au crescut şi-i cădeau pînă aproape de umeri. Întinse mîna ca să bată în uşă, să-i deschidă paznicul, dar balamalele scîrţîiră şi în prag apăru Sutta cu Filimon.

— Salve, tribune ! avem poruncă să te mutăm pînă-n seară în odaia vecină, căci vrem să ţi-o reparăm pe a ta. Cu aceste cuvinte, Filimon îi făcu semn cu ochii că totul merge bine.

— Te salut, meştere Filimon ! dacă aşa este porunca, sînt gata s-o îndeplinesc.

— Să trecem deci dincolo, tribune, iar fata asta o să strîngă şi o să aducă lucrurile tale.

— Ale mele ? glumeşti pesemne. Nu-i nimic de-al meu aici.

Urmat de Filimon, Lucius trecu în odaia vecină. Meşterul nu închise uşa ca să nu dea de bănuit.

— Nu avem timp de pierdut, zise repede în şoaptă, ascultă şi ţine minte. Mîine la miezul nopţii să fii treaz şi îmbrăcat. Totul este pregătit. Nu pot să mai aştept căci poate să se întoarcă Nando sau altcineva, cu care nu-i de glumit. Nu vom escalada zidul, am găsit o portiţă secretă care printr-un gang subteran ne va scoate în vale, la baza stîncii celei mari. Caută să te mişti mai mult pîn-atunci ca să-ţi destinzi muşchii. Să ne ocrotească zeii pînă mîine !

— Stai o clipă, prietene. Vreau să-ţi spun o taină. Buna noastră stăpînă Aya vrea şi ea să-mi redea libertatea. Nu te minuna ! Nu am timp să-ţi explic acum. Trebuie să acţionaţi împreună, va fi mai uşor.

— Ce întorsătură neplăcută ! Ai încredere în ea ?

— Absolută. Ea mă iubeşte. Sună ciudat, dar acesta este adevărul. Bagă de seamă — vine Sutta.

Fata intră cu o legătură mare în braţe. Lucius stătea pe laviţă, lîngă vatră, iar Filimon se prefăcea că cercetează lemnăria uşii.

— Mai ai lucruri de adus ? o întrebă.

— Da, mai am, răspunse fata şi plecă.

— Tribune, pentru numele lui Zeus Olimpianul, să nu-ţi tunzi barba. Ne vom îmbrăca în haine de daci şi trebuie să fim bărboşi.

— N-am să uit nimic din ce mi-ai spus.

— Tribune, nu-mi place amestecul Ayei. N-am avut niciodată încredere în femei. Va vroi, pesemne să-şi ia rămas bun de la tine. Asta adaogă la splendoarea clipei, dar emoţionează, împrăştie gîndurile tocmai atunci cînd ele trebuie să fie adunate. Trebuie neapărat să vorbesc cu ea ?

— Vorbeşte fără teamă şi cum va hotărî, aşa să fie.

— Mă duc chiar acum. Voi căuta s-o conving să nu se amestece, pentru binele ei. La daci asta se pedepseşte necruţător. Tot devotamentul meu, tribune!

Lucius îi întinse mîinile şi i le strînse pe ale lui cu putere.

— Vom fi prieteni, Filimon! Gestul tău nu-l voi uita niciodată.

Sutta reveni, îşi puse sarcina jos şi zîmbind, scoase din sîn un mic răvaş; i-l întinse pronunţînd un singur cuvînt: „citeşte"!

După ce slujnica plecă, prizonierul închise uşa şi citi scrisoarea.

„La noapte, la al doilea cîntat al cocoşilor, voi veni cu tot ce trebuie ca să poţi fugi. Fii treaz şi gata de plecare. Paznicii vor dormi, iar cîinii vor fi închişi la capătul celălalt al cetăţii. Mă va însoţi Sutta şi te voi îndrepta pe drumul cel bun. Zalmolxis să te aibă în pază şi să-ţi călăuzească paşii către ţinta ta!"

După ce termină de citit, Lucius simţi, spre nedumerirea sa, că de acum înainte nu mai poate urî, nici măcar dispreţui, un neam care a putut să dea naştere unei fiinţe ca Aya, că nu va mai fi în stare să ia parte cu sînge rece la distrugerea acestui neam, numai pentru că a îndrăznit să se împotrivească superbei Rome.

Pe urmă îşi dădu seama că prietenii, în zelul lor de a-l salva şi fără să ştie unul de altul, au fixat două zile diferite pentru evadare. Faptul îl nelinişti. Ce să facă? Dacă Filimon nu se va înţelege cu Aya? Dacă ea îl va întemniţa, neavînd încredere în el pe temei că este trădător?

Şi întrebările urmară una după alta.

Îngrijorat şi ros de îndoială, Filimon o căută pe Aya. Rămas între patru ochi cu ea, o privi cercetător.

— Vrei să-i redai tribunului libertatea? o întrebă fără ocolişuri. Şi înainte ca fata să-şi revină, căutînd să-şi potolească bătăile inimii, continuă, liniştit de emoţia ei.

— Nu-ţi fie teamă, chiar el mi-a spus-o. Şi eu am venit ca să-l ajut să evadeze. Dacă pleacă de unul singur nu prea are sorţi de izbîndă.

— Prin urmare, zise fata, prin urmare eşti un trădător?

— Nu mă judeca atît de aspru. Mi-am dăruit inima şi braţul lui Decebal, dar nu m-a înţeles. În loc să mă folosească ca

arhitect, m-a trimis să spionez printre romani. I-am spus că treaba asta nu e pentru mine, că nu sînt făcut pentru așa ceva, el însă mi-a rîs în față și mi-a spus : „Du-te unde te trimit ! Dacă ai devenit trădător, fii pînă la capăt.“ Peste o lună am fost prins, torturat și pus în lanțuri pe o galeră romană. Numai grație lui Gaius Longinus, tatăl prizonierului tău, am scăpat, dar i-am jurat că mă voi întoarce la Decebal și-mi voi da viața la nevoie, ca să-i salvez fiul.

— Te voi pune în lanțuri și te voi tortura și eu ! spuse Aya sculîndu-se brusc în picioare.

— Ce rost are să ne ascundem unul de altul, îi răspunse Filimon cu amărăciune. Avem același țel. Trimite-o pe Sutta la Lucius să-i scrie cîteva cuvinte liniștitoare.

— Ce mi-ar dovedi asta ? Ce dovezi i-ai adus că te-a crezut ?

— O, ești mai deșteaptă decît te-am crezut, te admir ! Iată dovada ! și întoarse pe deget un inel ce-l purta cu pecetea înăuntru. Sînt inițialele prefectului Longinus. Lucius, fiul său, le cunoaște bine.

— Inelul l-ai fi putut fura ori găsi pe undeva !

— Pe Zeus Olimpianul, ce folos aș fi avut trădîndu-vă ? Gîndește-te, Lucius este robul lui Decebal, care poate ori cînd să-l ucidă fără să recurgă la astfel de complicații. Iar tu ce amestec ai ? doar nu ești o persoană de care depinde soarta statului. Dacă nu mă crezi nici acum, privește :

Filimon aruncă stola de pe umeri și sfîșiindu-și tunica își dezgoli spatele.

— Vezi urmele acestea proaspete de bici ? Numai pe o galeră romană se pot căpăta, căci nicăieri pe lume nu sînt astfel de bice.

Aya își lăsă capul în jos.

— Zeii să vă ocrotească pe amîndoi ! dar nu te voi lăsa să pleci cu el decît după ce îmi vei jura că nu vei călăuzi oștile romane spre cetatea tatălui meu și că vei uita că ai fost vreodată aici !

— Toată cinstea și respectul meu pentru fiica lui Diaies. Împăratul Traian nu va avea de luptat numai cu bărbații.

Filimon se lăsă într-un genunchi, și jură solemn.

. . . . . .

Lucius nu-şi mai găsea astîmpărul. Se sculă, îşi răcori obrazul cu apă rece, îşi pieptănă părul şi barba şi se duse la fereastră. Cerul era acoperit de nori plumburii. Părea aproape negru alături de zăpada proaspăt aşternută în ajun.

Două mogîldeţe se desprinseră din umbra zidului. Tresări, erau paznicii. Mergeau bălăbănindu-se şi vorbind mai tare ca de obicei. Unul dintre ei scăpără de mai multe ori din amnar, înjurînd. Pîn-la urmă aprinse o torţă şi se îndreptă spre celula prizonierului. Lucius se retrase repede de la fereastră şi se lungi pe laviţă, trăgîndu-şi cojocul pînă peste bărbie. În curînd, în pătratul ferestrii apăru un chip bărbos. Mormăind ceva în limba lor, paznicii încercară zăvoarele şi se depărtară rîzînd.

Lucius se postă din nou la fereastră. De cînd cu frigul, oamenii dormeau în corpul de gardă. Nu se vedea ţipenie. Cîinii hămăiau a pustiu. Le era frig ori foame, căci în lătratul acela era ceva mişcător de trist. Timpul se scurgea înfiorător de încet. Pe urmă, în liniştea nopţii, se auzi un schelălăit şi Lucius văzu o umbră de femeie care ducea cîinii după ea, strecurîndu-se uşor de-a lungul zidului spre casa tarabostarului.

O linişte neobişnuită se aşternu peste cetate. Părea că în aşezarea asta mare nu mai sălăşluieşte nici o fiinţă în afară de el. Şi firea parcă amorţise. Ba nu ! Cînta cocoşul. Un altul îi răspunse pe un glas mai subţire. „Acum, acum ! îi scanda inima. Acum trebuie să vină ! Şi dacă totuşi n-o să vină ? Nu se poate, trebuie să vină. Şi totuşi dacă n-o să vină, ce-i de făcut ?"

Trecîndu-şi mîna peste fruntea înfierbîntată de gînduri, se potoli, mustrîndu-se pentru pripeala sa.

„Dar, iată-i ! Vin !" Abia deslusi trei mogîldeţe îmbrăcate în alb. Au trecut deja de cişmea.

Fără să ştie de ce, luă cojocul de pe laviţă, îl puse pe umeri, apoi îl aruncă şi veni iar la fereastră.

Iată-i la cîţiva paşi. Ghicindu-i chipul în cadrul ferestrei, Filimon îi făcu semn cu mîna. În sfîrşit, lacătul s-a deschis scîrţîind, zăvoarele s-au tras şi tustrei s-au strecurat înăuntru.

— Salve, tribune ! Să ne fie cu noroc ! zise Filimon cu voioşie şi apucînd ţolul de pe laviţă, astupă cu el fereastra. Aprinde opaiţul !

În cercul gălbui de lumină apăru chipul Ayei. Era de o paloare neobişnuită şi cu toată dîrzenia întipărită pe el, avea ceva sfîşietor. Dintr-o pornire sinceră şi caldă Lucius se apropie de fată şi-i întinse mîinile. Ale ei erau reci şi tremurau uşor.

— Îţi mulţumesc, Aya, şi nu ştiu cu ce voi putea să răsplătesc nobila ta pornire. Bucuria însă mi-e umbrită de gîndul că din pricina mea te paşte cine ştie ce primejdie.

— Nu-mi mulţumi, Lucius, aşa a vrut marele Zalmoxis. El toate le trimite spre încercarea sufletelor noastre. Îşi retrase cu părere de rău mîinile dintr-ale lui şi adăugă grăbită : Poate ne vom mai întîlni cîndva, undeva, dar pîn-atunci nu avem timp de pierdut. Filimon a pregătit şi a prevăzut totul. Acum el este acela care te va conduce, prin altfel de primejdii.

Aya se aşează pe un colţ al laviţei, cu Sutta în picioare lîngă ea, amîndouă grave şi îngîndurate, iar Filimon desfăcu o legătură.

— Tribune, puneţi acest pieptar din piele de zimbru căci nu putem căra scuturile cu noi. Pentru tine am luat un arc şi o tolbă plină cu săgeţi. Eu prefer o praştie bună căci am fost cîndva prăştier.

Apoi se încălţară în tăcere cu nişte opinci moi şi călduroase, se încinseră cu două săbii dacice, încovoiate la vîrf, îşi aruncară pe umeri două dulăme albe, îşi puseră pe cap căciuliţe şi luînd de jos cîte o desagă cu merinde, se opriră în mijlocul odăii.

Aya îi privea minunîndu-se. Nu-i venea să creadă că sînt romani. Parcă se făcuseră mai îndesaţi, mai aşezaţi, mai încruntaţi la chip, ca nişte daci adevăraţi. Oare numai haina-l face pe om, oare numai haina şterge deosebirile între neamuri ? Ce bine ar fi să fie aşa, căci atunci n-ar mai fi războaie, n-ar fi atîta prăpăd în lume. Din păcate sub straiele acestea de daci bat două inimi de romani, care de abia aşteaptă să-şi revadă fraţii de neam şi de arme.

— Sîntem gata, nobilă Aya, zise grav Filimon, zeii să te aibă în pază !

Cu aceste cuvinte stinse opaiţul, ridică ţolul de la fereastră şi după ce privi cu băgare de seamă prin ea, deschise uşa.

Ieşind, Lucius se lovi de Aya şi-i cuprinse cu grijă umerii. Fata stătu o clipă locului şi cînd Sutta ieşi în urma lui Fi-

limon, își aruncă brațele pe după grumazul tribunului și-l sărută sfios.

— Vreau să rămîn cu amintirea asta, nu te supăra, Lucius.

Tribunul o cuprinse și o sărută pe amîndoi ochi.

— Fii binecuvîntată, Aya ! N-am să te uit niciodată ! Te voi păstra mereu în inima mea ! Se opri o clipă jenat, apoi, hotărîndu-se, adăugă : Dacă, păzească-te zeii, vei cădea în mîinile romanilor, spune-le că te afli sub ocrotirea mea și a tatălui meu. Rămîi cu bine, Aya !

*

Șase zile s-au scurs fără ca situația să se schimbe. Cu toate asigurările primite de la mai marele servitorilor că regele trebuie să sosească cît de curînd, regimul de domiciliu forțat nu se îndulcise. La întrebările lui Cappa de ce nu li se dă voie să se plimbe în afara zidurilor palatului, i se răspundea că în această privință nu au nici o dispoziție.

Longinus devenise irascibil. Cappa umbla negru de furie. Își permise chiar să răcnească la acel „magistru al curții" cum îl poreclise în bătaie de joc. Bineînțeles, omul nu avea nici o vină ; nu era decît un umil servitor, care nu putea să facă nimic de capul său.

Dar, ce era mai ciudat în această lume ciudată, era că acești slujitori „molîi și rustici", după expresia prefectului, nu se înflăcărau la vederea aurului. Cappa, bunăoară, nu putu să-și închipuie că așa ceva este posibil. Mituirea și cumpărarea conștiinței omenești era un fenomen foarte frecvent pe teritoriul imperiului roman și mai ales în Orient. Era firesc ca toți — de la stăpîn la sclav — să întindă mîna fără rușine și remușcare, oferind în schimb marfa odioasă a trădării secretelor încredințate. Cei mici o vindeau ieftin și fără mofturi, cei mari — cu emfază și scump.

Prima încercare a lui Cappa a fost cu totul stupidă. A întins unui servitor, care i s-a părut mai desghețat, un galben,

făcîndu-i cu ochiul semn să vină la el, dar omul a luat moneda, s-a înclinat cu demnitate şi s-a dus la treburile lui. Formula binecunoscută, de astă dată nu s-a potrivit de loc. Descumpănit, Cappa era gata să-i ia pe rînd, cu speranţa că va da de unul mai coruptibil, dar un eveniment cu totul neaşteptat l-a oprit în loc.

Singurul care nu se plictisea şi căruia situaţia asta începuse să-i placă, era Asdus. Mai întîi din întîmplare, apoi din dorinţă din ce în ce mai arzătoare, el o căuta pe Sama — slujnica cea frumoasă.

În dimineaţa zilei a şaptea uşa camerei lui Asdus se crăpă şi după ce Sama văzu că sclavul Crocus lipseşte, se strecură înăuntru şi trase zăvorul. Asdus alergă la ea şi o cuprinse în braţe, dar ea îl îndepărtă încetişor şi trăgîndu-l în colţul cel mai îndepărtat al odăii, îi şopti cu glasul întretăiat de emoţie :

— Zimbrule, acum două zile m-ai rugat să aflu ceva despre fiul tarabostelui tău, acela care era surghiunit în cetatea lui Diaies.

— Şi, ai aflat ? Vorbeşte, Sama, vorbeşte !

— Am aflat, dar mi-e frică grozavă să-ţi spun.

— Să nu-ţi fie teamă ! Mai degrabă mă las jupuit de viu decît să te trădez.

Sama se mai codi un timp, apoi zise dintr-o suflare :

— Ştii, noi servitorii de la palat auzim multe. Pe aici trec mulţi oameni de vază şi mai mărunţei, iar slujitorii lor mănîncă şi dorm la noi. Seara la o ulcică de vin li se dezleagă limbile. Noi femeile nu avem ce căuta printre bărbaţi, dar unele află de la soţii lor, pricepi ?

— Dar spune o dată ce-ai aflat !

— Aseară au venit nişte zidari greci şi traci care lucrează la cetatea lui Diaies şi au stat de vorbă cu tarabosta Bicilis. I-au spus că nu mai au şef şi nu ştiu ce să facă. Stai, zimbrule, nu mă zgîlţîi căci tu nu ştii despre ce este vorba. Filimon, un roman fugit de pe la voi, mare meşter de cetăţi, a lăsat-o baltă şi a fugit cu fiul bătrînului tău tarabosta.

— Cum vine asta ? vrei să zici că meşterul Filimon a fugit cu fiul prefectului, cu prizonierul ?

— Da, chiar aşa.

— Unde ? Spune, nu mă înnebuni !

— Cum unde ? Acasă la el.

— Păi casa lui e la Roma.

— Atunci la Roma a fugit.

— Cum la Roma, știi tu unde-i Roma ? Tu le cam încurci, Sama.

— N-am încurcat nimic. Tu ești tare de cap ca un zimbru.

— Poate a fugit la ai lui, în lagărul roman ?

— Întocmai, la ai lui.

— Dacă ar fi așa cum spui tu, ar fi grozav.

— Așa e, dragule, așa e !

— Și cînd s-a întîmplat asta ?

— Chiar a doua zi după ce ați picat voi. Cu aceste vorbe Sama îi luă capul între mîini și lipindu-și gura de urechea lui, îi șopti atît de încet că abia o auzea : Cică regele tocmai se pregătea să trimită după prizonier.

— Prea aduce a basm întîmplarea asta. O fi adevărată, Sama ?

— Dar nu-mi arde de glumă, zimbrule. Ți-am spus ce am auzit și i-am văzut pe zidarii aceia ; erau tare speriați, săracii. Nu-i de glumă cu toate astea, să știi. Tarabosta Bicilis i-a adunat atunci pe toți aceia care au vorbit cu zidarii și a jurat pe numele sfînt al lui Zalmoxis că-i va omorî pînă la unul dacă nu-și vor ține gura.

— Și totuși ai aflat ?

— Am aflat pentru că m-ai rugat tu. Acum ce-o fi, o fi !

Asdus o strînse cu duioșie la piept și deodată întrebă îngrijorat :

— Dar, dacă i-a prins pe fugari ?

— Da de unde, pe aci le-a fost drumul !

— Pe Mithra cel veșnic, nemaipomenit ! și ștergîndu-și nădușeala, adăugă : Îți mulțumesc, îți mulțumesc mult ! Mă duc de îndată să-i raportez prefectului.

Dar Sama păli și punîndu-i mîna pe gură, se rugă înfricoșată :

— Să nu-i spui, zimbrule ! Dacă ții la mine să nu-i spui. Dacă se află, mă omoară ! Mă aruncă în prăpastie. Jură-mi pe Zalmoxis că nu-i vei spune nimic !

— Trebuie să-i spun, înțelege-mă, doar este vorba de fiul său. Nu pentru mine te-am rugat să afli.

— Atunci cu mine cum rămîne ? zise trist, îndepărtîndu-l ușurel. Să știi că mă aruncă în prăpastie !

El însă o cuprinse şi dezmierdînd-o, îi şopti cu pasiune :

— N-o să cadă nici un fir de păr de pe capul tău, Sama, căci nimeni n-o să afle niciodată nimic. Tu nu-l cunoşti pe prefect ; pe cuvîntul său poţi să te bizui.

— Atunci pune-l pe el să jure că nu mă va trăda.

— E prea mare ca să îndrăznesc să-i cer aşa ceva, dar îţi jur pe Mithra şi pe Zalmoxis al vostru că n-am să-i spun cine mi-a povestit toate acestea.

. . . . . .

— Soarta mă răsfaţă, Cappa. În sfîrşit, mi-a ieşit zarul cel mare. Acum cînd Lucius e liber, nu-mi mai pasă. Decebal poate să crape de necaz. Îi voi pune condiţiile noastre şi voi pleca.

— Da, prefecte, altceva mai bun nu poţi să faci. Dacă fiul tău era o momeală la care vroia să te prindă, atunci el n-o mai are.

— Athena-Pallada fie slăvită ! Mă simt uşurat şi simt cum cresc forţele în mine. Acum pot să ridic glasul şi să-l sfidez pe rege.

— Îndrăznesc să-ţi dau un sfat, nobile Gaius.

— Îndrăzneşte, Cappa !

— Nu întinde coarda prea tare ! Decebal e tare aţîţat. Ţi-am spus că e viclean, dar n-ai vrut să mă crezi. Păzeşte-te de el !

— În limitele bunei cuviinţe, Cappa, doar n-o să ne certăm ca nişte grăjdari ? !

— Dar mai ales să nu simtă că ştii despre evadarea fiului tău.

— Cred că asta nu are acum o importanţă atît de mare.

— Ba da, prefecte. Este în joc viaţa noastră a tuturora. Mai bine să te prefaci neştiutor şi să-ţi bazezi neclintirea pe virtutea romană. Să creadă că interesele statului precumpănesc pe acelea ale tatălui.

Longinus tresări şi-l scrută cu o privire ageră.

— Crezi că o să meargă atît de departe ?

— Da, cred ! Fata care i-a dezvăluit lui Asdus secretul este o slujnică din palat şi o vor omorî cu siguranţă dacă vor afla că nesocotise porunca dată. Nu-l vor cruţa nici pe Asdus, învinuindu-l că e iscoadă. El va fi primul al cărui cap va cădea.

— Asdus ? Vai mie ! Nu voi fi tocmai eu călăul lui !

— Tocmai de aceea nu trebuie să-l înfurii pe rege. Prea mult şi-a bazat el manevrele pe fiul tău. Sînt sigur că va continua să se prefacă şi-şi va juca bine rolul. Dacă nu-l mai are pe fiul tău, are cel puţin cinvingerea că tu nu ştii nimic şi va căuta să stoarcă folos din asta.

— Bine, Cappa. Acum adu-mi-l pe Asdus !

Longinus îşi exprimă recunoştinţa dăruindu-i lui Asdus o sută de galbeni, aproape jumătate din ce luase cu el în călătorie.

Fostul cărăuş trac nu ar fi cîştigat în toată viaţa lui atîţia bani, de aceea ieşi zăpăcit şi uluit, dar după amiază cînd se întîlni cu Sama, îi întinse punga grea şi-i spuse :

— Banii sînt ai tăi, de aceea ţi-i dau. Păstrează-i bine pînă se va termina războiul. Te voi căuta şi dacă soarta nu ne va fi potrivnică, ne vom găsi, căci drept să-ţi spun — o altă nevastă nu-mi doresc. Iar dacă îmi va fi scris să mor, ori nu ne vom mai întîlni niciodată, atunci să ai o zestre frumoasă.

— Nu-mi trebuie bani. Pe tine te vreau, zimbrule, şi te voi urma oriunde.

— Uşor de zis, Sama. Noi vom pleca de aici escortaţi după cum am şi venit. Poate ne va ajuta norocul şi ne vom întîlni. Pîn-atunci ţine banii ; la tine n-o să-i caute nimeni.

— Bine, zimbrule, o să-i păstrez pentru noi căci nici eu nu-mi doresc un alt bărbat. Am să fug la romani. Părinţii mei au un petec de pămînt lîngă Acidava ; am să cer voie să-i văd, aşa cum am făcut în fiece primăvară şi pe urmă am să văd eu ce am să fac.

În ochii ei Asdus văzu atîta hotărîre că nu mai zise nimic. Era om simplu şi nu-i plăcea să scornească adînc în suflet şi nici să se gîndească la ce va fi în viitor, de aceea lăsă în seama întîmplării descurcarea acestor treburi.

Afară viscolea şi se lăsase un ger năpraznic. Timpul se scurgea lînced printre zidurile palatului, cînd, deodată, se împrăştie vestea reîntoarcerii lui Decebal.

Curînd după aceea, însoţit de cîţiva ostaşi din gardă, Bicilis se prezentă la Longinus şi-l pofti la rege. Prefectul voi să-şi cheme însoţitorii şi se interesă de procedura legată de eticheta curţii, dar grecul îi tăie vorba, prea puţin curtenitor,

zicîndu-i că deocamdată este vorba de o întrevedere particulară, care nu obligă la formalităţi nici una din părţi.

Uimit, Longinus îl urmă şi după ce fu condus sub escortă într-o altă aripă a palatului, fu introdus într-o sală nu prea mare, în care se afla Decebal cu cîţiva curteni.

Dintr-o privire ageră prefectul recunoscu pe Susagus, sfetnicul care conduse delegaţia la Caput Stenarum şi pe încă vreo doi ce-l însoţeau atunci. Îl recunoscu şi pe Vezina, pe care îl biruise la Arutela.

Apropiindu-se de jilţul regesc, Longinus se înclină cu demnitate şi-l salută pe Decebal în numele poporului roman şi al împăratului.

Regele nu-i răspunse, doar îl pofti cu un gest să ia loc pe un scaun pliant aşezat la picioarele jilţului său.

Văzîndu-l îngîndurat şi încruntat, Longinus nu prevedea o discuţie plăcută. Regele nu părea a fi prea vorbăreţ şi nici curtenitor. Prefectul, la fel ca şi fiul său Lucius, acum o jumătate de an, îi cerceta în grabă chipul, căutînd să-i citească gîndurile sub fruntea înnegurată, înaltă şi largă, să-i ghicească pornirile în pumnii încleştaţi pe mînerele jilţului, să-i simtă voinţa în lumina ochilor stinse de pleoape grele, ascunsă în încleştarea gurii viguros tăiate. Constată însă că acest chip bărbătesc, voluntar, încadrat de o barbă deasă, castanie, uşor încreţită, cu ochii mari umbriţi de sprîncene stufoase, aduce mult cu chipul lui Zeus Olimpianul aşa cum l-a dăltuit Phidias, la fel de măreţ, la fel de enigmatic.

În cariera sa, Longinus văzuse mulţi conducători de popoare şi fiecare i s-a părut criticabil din punct de vedere fizic. Adeseori prinţii şi regii i se părură, sub masca majestăţii lor, slabi sau caraghioşi, meschini ori fanfaroni. Unul ca Decebal nu i-a fost dat încă să vadă, era întruchiparea voinţei şi a dîrzeniei, a puterii ce se impune, a majestăţii ce nu putea să nu insufle respect şi teamă. Şi atunci îi veni în minte, fără voinţa lui, un vers al nefericitului Ovidiu, mort undeva pe meleagurile acestea : „Trux vultus, vox fera, verissima Martis imago."

În prelungita sa tăcere, regele îl studia la rîndul său pe acela care îi dăduse atîtea crunte lovituri şi-i sfărîmase, în mai multe rînduri, rezistenţa. Ce înşelătoare sînt aparenţele. De unde atîta isteţime şi dîrzenie în acest bătrîn nu prea înalt,

uscăţiv şi slăbuţ. Nici cicatricea ce-i brăzda faţa nu i se potrivea acestui om cu înfăţişare de cărturar sau filozof. Era greu de presupus că în bătălia decisivă tot el va conduce oştile romane, căci Traian avea mulţi generali mai mari ca acesta. Totuşi, cine ştie ? Lusius Quietus se află în Moesia, Cornelius Palma în Orient. Cine ştie ?

Sfetnicii tuşeau în barbă, jenaţi de tăcerea prelungită.

La un semn, Bicilis ieşi în faţă şi ascultînd cu luare a minte ceea ce spunea regele, traducea lin, fără poticneli. Vorba lui Decebal, gravă şi poruncitoare, iar a lui Bicilis potolită şi insinuantă, erau parcă anume făcute ca să nu se asemene, să nu se concureze.

— Nobile Gaius Cassius Longinus, te afli în faţa slăvitului Decebal, rege al tuturor dacilor şi ai cinstiţilor săi sfetnici. Indicîndu-i cu gesturi graţioase şi pline de respect pe cei prezenţi, le zise pe nume : Vezina, Susagus, Cotis, Mucapor, Comozous, Diaies...

Longinus întoarse capul şi-l privi o clipă pe acela în a cărui cetate fiul său Lucius zăcuse prizonier.

...Andena, Bituva, Cerzula, toţi mari tarabosta şi conducători de seamă.

Se opri apoi, ca să asculte ce-i spunea regele cu vocea-i adîncă şi gravă.

— Să nu te mire că nu ai fost primit aşa cum se cuvine cînd soseşte un sol, pentru că regele şi obştea nu pun nici un preţ pe solia ta.

Longinus tresări scăpînd un gest de indignare.

— Ştim cu ce scopuri ai venit la noi şi te înşeli dacă socoţi că sîntem gata să depunem armele. Asta nu se va întîmpla niciodată. Între noi şi voi este sînge şi blestem şi totul se va sfîrşi cu pieirea voastră sau a noastră. Altă cale nu există.

— Atunci de ce m-aţi chemat ? îl întrerupse Longinus. Gîndul acestei solii de la voi porneşte.

— Da, de la noi şi iată-te în mîinile noastre.

— Sînteţi lipsiţi de onoare !

După ce Bicilis tălmăci ultima frază, regele se încruntă şi vorbi cu o voce tunătoare :

— Cunoaştem onoarea romanilor — vorba bună pentru discursuri la ospeţe ! Eşti un duşman primejdios şi iată-te prizonierul nostru ; de acum înainte n-ai să ne poţi face nici

un rău. Eşti robul nostru împreună cu fiul tău şi dacă nu ne vei dezvălui planurile voastre de cotropire a Daciei, vă vom ucide pe amîndoi. Gîndeşte-te bine! Mai întîi vei asista la moartea în cele mai groaznice chinuri a fiului tău, apoi vei muri tu. Ca să-mi salvez neamul de distrugere, voi recurge la toate mijloacele!

Longinus îşi potoli ticul cu un mare efort de voinţă şi, tot atît de calm ca şi înainte, îi răspunse:

— Dacă crezi că vei afla ceva de la mine, să ştii că nu sînt omul potrivit, o rege!

— Te înşeli, romanule, acum timpul lucrează pentru mine.

— Da, ai dreptate. Metoda supliciului moral am aplicat-o şi eu, dar nu cu solii care, de cînd lumea, sînt socotiţi inviolabili. Te înşeli dacă socoţi că voi cădea pradă acestui supliciu. Nu mă cunoşti nici pe mine, nici pe fiul meu, după cum nu cunoşti nici virtutea romană.

— Asta o zici tu acum. Dar ce vei spune atunci cînd îl vei vedea pe fiul tău zvîrcolindu-se în mîinile călăului? Ca să nu împingem lucrurile pînă acolo, te sfătuiesc să vorbeşti! Vreau să cunosc totul despre planurile voastre.

Longinus zîmbi unui gînd luminos:

„Fiul meu? Pe Athena-Pallada, fiul meu este liber ca pasărea cerului."

Apoi îi răspunse tare:

— Dacă aşa este voia sorţii, atunci doi romani vor muri fără şovăire pentru gloria Romei.

Cu aceste vorbe Longinus îl privi cu coada ochiului pe Diaies. Tarabosta părea trist şi abătut şi nu se ştie pentru ce lui Longinus îi fu milă de el.

— Luaţi-l, porunci regele întunecîndu-se la chip. Ţineţi-l închis pînă nu-şi schimbă gîndul!

Longinus se ridică, aruncă o privire indiferentă regelui şi, fără să scoată o vorbă, plecă escortat de ostaşi.

În odaia devenită închisoare, pe Longinus îl aştepta un tînăr oacheş, voinic, cu barba tăiată scurt. După plăcuta înfăţişare a acestuia, familiară ochilor unui roman, conchise că este un om din lumea lui.

— Cine eşti? îl întrebă.

— Mă numesc Protagos, îi răspunse acela cu o plecăciune respectuoasă. Sînt pus să te veghez şi să-ţi împlinesc dorinţele.

— În afară de dorința de a scăpa cît mai repede din acest cuib de viespi, nu-i așa ?

— Întocmai, nobile, ba chiar și altele pe deasupra.

— Îmi placi. Pari un om sincer.

— Pe cît îmi permite slujba.

— Ești grec, nu-i așa ? Ce te-a făcut să servești un rege barbar ? Ești dezertor ori sclav fugit ?

— Nici una, nici alta. Sînt libert și-l slujesc pe rege de bună voie.

— Crezi că trădîndu-ne servești o cauză dreaptă ?

— Una din îndatoririle mele este de a nu băga în seamă și chiar de a nu răspunde la anumite întrebări.

— Mi-am închipuit. Totuși, îmi pare bine că voi avea în preajmă unul din lumea mea.

— Acum, nobile, dacă ai vreo dorință posibilă în situația ta, spune-mi-o !

Longinus cuprinse odaia cu o privire ageră și zise :

— Să mi se aducă lucrurile înapoi, dacă ceea ce mi s-a luat nu este considerat trofeu de război.

— Toate lucrurile sînt depozitate în camera servitorilor tăi, cu care nu ai voie să te vezi. Ți s-au luat doar cărțile, ca să nu-ți sustragi gîndurile de la rugămintea regelui, armele, ca să nu le poți folosi asupra mea și nici asupra propriei tale persoane. Ți s-au mai luat banii și lucrurile de preț, ca să nu mă poți cumpăra pe mine.

— Bine ticluit.

— Aici, pe masa asta ai tot ce trebuie ca să scrii ceea ce nu ai vrut să spui de față cu alții. Regele dorește să afle tot ce se referă la planurile și pregătirile de război ale romanilor. Cînd vei avea nevoie de ceva trage de acest șnur și voi veni de îndată. Salve, nobile !

Rămas singur, Longinus cercetă cu cea mai mare atenție odaia, dar pînă la urmă constată că nici pereții, nici ușa masivă nu par să aibă vreo tainiță sau un cît de mic orificiu prin care se poate asculta sau privi din afară. Apoi se îndreptă către cutia de palisandru rămasă la locul ei, alături de micul altar al zeiței Athena-Pallada. Cutia era goală, dar nu-i părea rău nici de bani, nici de prețioasele podoabe, ci numai de inelul cu sigiliu, de care nu se despărțea niciodată.

— Inelul, inelul, murmură el cu părere de rău.

Își stăpîni cu greu blestemul și, luînd foile de papirus de pe masă, voi să le rupă în bucăți.

— Păcat, murmură din nou, este de cea mai bună calitate și costă o groază de parale.

Stăpînirea de sine nu-i aduse liniștea. Dorind să scape de focul ce-l mistuia, deschise în grabă altarul și se cufundă în rugă, implorînd-o pe Athena-Pallada să-l lumineze și să-l susțină în clipe de grea cumpănă. Știa că lăsîndu-se prins de către Decebal, făcuse o mare nesăbuință, devenind un impediment în calea celui mai destoinic dintre cezari.

Se rugă apoi zeiței Roma, suprema și implacabila forță, care dispune deplin de supușii ei, înălțîndu-i în glorie sau cufundîndu-i în mizerie, cerîndu-le sacrificii, pînă la cel suprem, căci numai prin toate acestea era posibilă existența ei însăși ca simbol al puterii și al eternității.

*

— Stăpînă, stăpînă, scoală-te! Șeful gărzilor vrea să-ți vorbească. Toată cetatea e în picioare. Îl caută, stăpînă, îl caută pe romanul tău.

Abia la vorbele „îl caută" Aya sări din pat. Se simțea refăcută de somnul lung.

— Sutta, zise ea îmbrăcîndu-se, decît să apari așa plînsă și speriată cum ești, mai bine să stai încuiată în casă. Nu vreau să strici treaba.

Și pentru că Sutta nu răspunse, lăsîndu-și ochii în jos, o întrebă cu severitate :

— Nu cumva ai și făcut vreo nesăbuință ? Ai vorbit cu careva ?

— Nu m-a văzut, stăpînă. I-am vorbit cu ușa închisă. I-am spus doar că mă duc să te trezesc.

Dimineața era pătrunzător de rece. Peste noapte se lăsase un ger năpraznic. Văzînd-o pe Aya, șeful gărzii îi căzu la picioare.

— Stăpînă bună ! strigă el cu spaimă în glas, stăpîna mea bună ! Prizonierul roman a fugit. Vai de noi ! Dacă eu nu l-am păzit cum trebuie, porunceşte să mi se taie capul pe loc ! Era bine închis şi totuşi a dispărut ca un duh rău care ştie iarba lacătelor şi descîntecul zăvoarelor. I-a vrăjit şi pe cîini, căci nimeni nu i-a auzit lătrînd în noaptea asta blestemată. Nicăieri nu am găsit vreo scară, ori frînghie cu care s-ar fi putut da jos de pe zid. Nicăieri nici o urmă. Credeam că înnebunesc, stăpînă. Ce să fac, ce răspuns să-ţi dau ţie, ce răspuns să dau stăpînului cînd va veni ?

Privindu-l cu milă pe acest disperat, Aya se bucura la gîndul că Lucius al ei era departe, că între el şi paznici se aşternuse o noapte lungă de iarnă, că la adăpostul acestei nopţi negre şi tăcute el se îndepărtase destul şi că orice ar întreprinde aceşti nenorociţi, înspăimîntaţi de judecata stăpînirii, el le va scăpa. Ceea ce va porunci ea acum va fi zadarnic, de ochii lumii şi Lucius al ei nu va mai fi prins niciodată.

Alături de străjeri dîrdîiau cei şase zidari greci, sculaţi cu noaptea-n cap şi speriaţi de zarvă. Doi străjeri ţineau dulăii cu racilele puse la gît. Văzîndu-i Aya se cutremură şi teama o cuprinse din nou. Dacă ceva neprevăzut îi oprise pe fugari în drum, aceste fiare, mari cît nişte viţei, le vor veni de hac, fără doar şi poate.

Stăpînă, porunceşte să pornesc în căutarea fugarului ! se ruga străjerul.

Aya, care în gîndul ei nu-l despărţea pe Lucius de Filimon, tresări la cuvintele paznicului, dîndu-şi seama că acesta nu ştie nimic de complicitatea constructorului. Îi veni un gînd şi adresîndu-se meşterilor zidari îi întrebă :

— Unde e meşterul Filimon ? Poate ne va da el un sfat ?

— Nu l-am văzut încă, răspunse unul dintre ei. Credeam că doarme în odaia sa.

— Sutta, zise Aya întorcîndu-se şi făcîndu-i cu ochiul, du-te de-l scoală pe meşter ; pesemne e beat dacă nu s-a trezit de atîta gălăgie.

Slujnica pricepu şi intră în casă. Peste o clipă, cei de afară o auziră bătînd şi strigînd : „Meştere Filimon, meştere Filimon." Pe urmă reapăru în ceardac şi desfăcîndu-şi braţele a părere de rău, zise :

— Nu răspunde, stăpînă. Ce i s-o fi întîmplat ?

— Să vină unul dintre voi, porunci Aya zidarilor, să-l trezească pe şeful vostru, asta nu e treabă de femeie.

Acela cu care vorbise adineaori se desprinse de ceată şi intră sfios în casă, urmat de Sutta.

Aya aştepta, bucurîndu-se că timpul se iroseşte pe tărăgăneli. Astăzi, după atîta timp, frigul dimineţii îi rumeni obrajii şi cu toate că plecarea lui Lucius lăsă în sufletul ei un imens gol, bucuria vieţii o cuprinse din nou. Golul, ca orice gol, se cerea umplut pentru a restabili cumpăna firii şi fata ştia că-l va umple cu grijă pentru iubitul ei.

Cei doi se întoarseră şi grecul speriat spuse că meşterul nu se află în odaie.

— Căutaţi-l ! porunci Aya.

Slujitorii, toţi cîţi erau, se repeziră în toate părţile strigînd şi chemînd. Uşile fură date de perete, încăperile din casă, acareturile, magaziile şi grajdurile cercetate, dar Filimon nu fu găsit nicăieri. Un slujitor, acela care-l servea de obicei pe Filimon, se apropie de Aya şi-i spuse îngrijorat că din odaia romanului au dispărut armele şi unele haine, precum şi taşca sa de piele în care-şi ţinea hîrtiile.

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Ştiu eu, stăpînă ? Poate a fugit şi el din cetate.

— Ce tot spui ? Este un om de credinţă, trimis de însuşi regele Decebal.

— Nu te supăra, stăpînă, zise omul, n-am vrut să-l vorbesc de rău, am bănuit doar.

Şeful străjerilor care se apropiase între timp şi auzise totul, se amestecă în vorbă :

— Stăpînă, îngăduie-mi să cercetez urmele în afara cetăţii şi să pornesc în căutarea fugarului. Timpul trece !

Apoi, apropiindu-se şi mai mult, îi şopti :

— Stăpînă, crede-mă, nu am fost beţi. De un pahar de vin nu se îmbată omul. Altă dată am băut mai mult şi nu am uitat de datorie. Oamenii mei n-au băut decît ce ai adus tu aseară.

În trăsăturile lui schimonosite de frică era ceva ce o punea pe gînduri, era dorinţa de a o face complice la toate cîte s-au petrecut. Avu o tresărire dar nu se trădă ; ştia că nu poate tăgădui cele spuse, mîndria nu-i permitea s-o facă.

— Du-te ! îi zise. Du-te şi fă-ţi datoria !

Cîinii fură duşi în celula prizonierului. Li se dădu să miroase îmbrăcămintea ce mai rămăsese şi nerăbdători porniră pe urme. Trecînd printr-o uşă scundă, ajunseră printr-un gang săpat pe sub stînca cea mare, la o altă uşă, îmbrăcată în tăblii de fier. Zăvoarele ruginite erau deschise dar uşa nu se deschidea, sprijinită cu ceva greu de partea cealaltă. Mai trecu un timp pînă ce cîţiva oameni ieşind pe poarta mare înconjurară cetatea, coborîră în văgăuna adîncă de sub stîncă şi dădură la o parte pietroaiele cu care fugarii au astupat-o. Aici, sub cerul liber, pe zăpada proaspăt aşternută, se vedeau limpede două rînduri de urme ce coborau spre pîrîu.

Atunci, spre uşurarea tuturor, reieşi că Filimon era capul răutăţilor, că era trădător şi că el pusese la cale şi adusese la îndeplinire fuga prizonierului. Se înviorară cu toţii, simţind că vina, dacă nu toată, cel puţin o parte din ea, o poartă trădătorul care se aciuiase la curte, intrase sub pielea regelui şi-l trădase pîn-la urmă.

Porniră cu toţii la vale, furioşi şi dornici de răzbunare, traşi din răsputeri de dulăii stătuţi, pe urmele proaspete ale romanilor.

Unul dintre slujitori se întoarse în cetate şi-i povesti stăpînei sale cele constatate, fără să bănuiască că aceasta ştie mai bine decît el cum s-au petrecut lucrurile.

Cu toate că locuitorii cetăţii şuşoteau fel de fel în legătură cu prizonierul, implicîndu-i pe toţi străinii în povestea evadării acestuia, cu toate că făceau aluzii străvezii la însăşi Aya, toate acestea se stinseră în curînd sub spuza prudenţei. Nici unul dintre slujitori nu era dornic să scormonească jăratecul din teamă să nu aţîţe flacăra mîniei stăpînului lor, marele tarabosta.

*

Trecuseră cîteva zile. Viforul de afară se potolise şi o vreme blîndă, plină de soare, se aşternu peste meleagurile acelea străine, o vreme, prin însăşi farmecul ei, dătătoare de speranţe.

În mohoreala vieții lui Longinus se strecură, îmbătătoare ca o șuviță de vin chihlimbariu, încrederea că toate cîte i s-au întîmplat nu sînt decît elementele unei farse macabre, dintr-acelea ce se joacă la teatru.

Protagos apărea și dispărea discret, răspundea scurt, fără să se lase ademenit de încercările bătrînului de a-l cîștiga de partea sa. Nu uita niciodată să-i amintească prizonierului că cele trebuincioase scrisului se află pe măsuța de alături.

Într-o zi, Longinus, pierzînd șirul zilelor, îl rugă pe Protagos să-l ajute să-l restabilească. Libertul îl lămuri cu promptitudine.

— Cît de implacabilă este scurgerea timpului cînd ești lipsit de libertate, zise Longinus ca pentru sine.

Simțind o notă personală, intimă, de regret, grecul căută s-o folosească.

— Așa e la început, nobile. Se spune că cei întemnițați de ani de zile termină prin a pierde noțiunea timpului.

Longinus tresări. Simțind că Protagos căuta să-l înfricoșeze, spuse zîmbind :

— Nu este cazul meu, tinere, căci regele a promis să mă ucidă și, pironindu-și privirea pe chipul grecului ca să nu-i scape nici o nuanță. De fapt, mai întîi vrea să-l ucidă în chinuri pe fiul meu, apoi pe mine.

Protagos nu suportă această privire grea și-și lăsă ochii în jos, apoi se duse la masa cu cele trebuincioase scrisului și zise ceva mai tare ca de obicei :

— Uitasem să-ți spun, nobile, că azi se împlinește timpul lăsat ție pentru gîndire și că trebuie să scrii...

— Așa ? Cu atît mai bine. Să se termine o dată, zise Longinus, și apropiindu-se îi puse mîna pe umăr.

— Protagos, de cînd te am în preajma mea, vrînd-nevrînd te-am îndrăgit și de aceea îți deplîng soarta.

Grecul îl privi ciudat, dar nu răspunse.

— Sînt comandant de oaste și știu să citesc în sufletele oamenilor. Știu că treaba ce o faci îți repugnă. Știu că nu aprobi procedeele regelui Decebal.

Libertul își întoarse privirea și dădu să plece.

— Protagos, continuă Longinus, meriți o viață mai bună și aș fi putut să te ajut. Locul tău nu e aici, la daci, soarta cărora este pecetluită. Crede-mă, sînt un om cu experiență. De astă dată nu va fi cruțare și praful se va alege din regatul

lui Decebal. Pînă nu e prea tîrziu, gîndeşte-te ce destin te aşteaptă. În cazul cel mai bun vei reuşi să fugi la vreun prinţ şi mai barbar, care te va extrăda împreună cu alţi fugari, de teama romanilor.

Protagos dădu din nou să plece, dar Longinus îl opri cu un gest voluntar.

— Eşti tînăr, Protagos, şi ai putea să te bucuri de viaţă. Ca libert, toate căile îţi sînt deschise. Ceea ce faci acum este o slujbă dezonorantă, un joc periculos şi pentru ce, te întreb eu ? Alege pînă nu e tîrziu, alege pînă nu ai pierdut totul !

— Vrei să mă corupi, nobile ?

— Nu, îţi vorbesc prin glasul raţiunii. Ai putea desigur din nesăbuinţă să-i aduci la cunoştinţă regelui toate acestea şi el, drept recunoştinţă, îţi va arunca un os, ca unui cîine credincios. Nu vreau să te corup, vreau însă să mă ajuţi, ajutîndu-te pe tine însuţi.

— Trebuie să plec !

— Mai stai o clipă şi chibzuieşte bine ! Pînă-n prezent eu nu mi-am călcat niciodată cuvîntul. Jur pe acest altar, sfînt şi scump mie, fie-mi martoră Athena-Pallada că tot ce-ţi voi oferi în schimbul ajutorului tău ţi se va da.

Şi pentru că Protagos îl privi întrebător, îl lămuri :

— Vei redeveni cetăţean roman şi dacă vrei, client al familiei Cassia, vei căpăta slujbă sau bani, după dorinţă, şi nimeni nu te va opri să-ţi faci o situaţie.

Şi pentru că Protagos dădu să deschidă uşa, adăugă încet de tot :

— Poţi să ai încredere în mine, Protagos. Gîndeşte-te !

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Protagos deschise uşa odăii prizonierului, lăsîndu-l pe Bicilis să treacă înainte.

Longinus avu o tresărire, crezînd că libertul îl trădase, dar se înşelă. O singură privire a acestuia îl linişti. Avea grecul o căutătură în care, ca în apa unui izvor cristalin, se oglindea totul.

— Cum se simte nobilul Longinus ? întrebă Bicilis pe un ton în care vibra ameninţarea.

— Mulţumesc zeilor, bine !

— Foaia de papirus e albă, nici o slovă nu o înnegreşte. Ai uitat porunca regelui ? Ai uitat ce consecinţe poate avea îndărătnicia ta ?

— Singurul care-mi poate porunci este împăratul Traian. Iar regelui tău îi amintesc că sînt sol şi nu prizonier de război.

— Atunci să nu te plîngi de soartă.

— Numai cei nesăbuiţi şi laşi se plîng de soartă. Ea este oarbă şi e absurd să crezi că e dreaptă. Sîntem obligaţi de fire să ne luptăm cu ea, dar nu şi s-o învingem. Faceţi cu trupul meu ce vreţi, căci forţa e de partea voastră, gîndurile şi voinţa mea însă nu vă vor aparţine niciodată.

— Ei ! dacă eşti atît de neclintit, citeşte această scrisoare şi semneaz-o !

Scoase din sîn un sul şi i-l întinse.

Longinus îl luă şi fără să-şi schimbe poziţia comodă, îl citi.

„Salut divinului Traian,

Mă aflu la Sarmizegetusa lipsit de libertate, încredinţîndu-mi soarta voinţei zeilor şi bunătăţii tale. Viaţa mea atîrnă de un fir de păr pe care numai tu eşti în putere să-l întăreşti ori să-l retezi.

Regele îţi cere, în schimbul eliberării mele, să-ţi retragi oştile dincolo de trecătorile munţilor. În clipa în care oştirile tale se vor afla în cîmpia danubiană, el îmi va da drumul, altminteri voi pieri în cele mai groaznice chinuri. Dacă totuşi îmi este sortit să-mi sfîrşesc zilele în robie, te implor să ai milă de nefericita mea familie.

Credinciosul tău general şi servitor
Gaius Cassius Longinus."

Prefectul lovi foaia cu dosul palmei rîzînd.

— Presupun că tu eşti autorul acestei epistole, menită să înduioşeze şi să stoarcă lacrimi, dar preţul este nemăsurat de mare. Nici măcar eu, care sînt în cauză, nu aş fi fost de acord, dar împăratul ? Interesele Romei nu pot fi opuse interesului unui umil conducător de oşti, care şi-a trăit viaţa. Vă pierdeţi vremea în zadar !

Protagos, care cunoştea conţinutul scrisorii, îşi lăsă capul în piept şi Longinus surprinse în atitudinea lui o umbră de dezaprobare.

Bicilis îşi pierdu răbdarea.

— Ei, prefecte, alege ! Semnătura sau moartea ? Îţi repet, vei asista mai întîi la supliciul fiului tău, iar după aceea... Ştii prea bine că durerea trupească este mai tare decît orice.

— Nu întotdeauna, Bicilis, nu întotdeauna. Pe lîngă asta, nu vă mai cred. Chiar dacă o semnez, tot mă veţi omorî, cu atît mai mult, căci vă e teamă de răzbunarea mea.

— Te înşeli, prefecte ! Regele se va ţine de cuvînt. Şi noi avem jurăminte care nu pot fi călcate.

— Îmi închipui că trebuie să le aveţi, şi cu toate acestea, nu voi semna ! Ia-o căci îmi arde mîna !

Bicilis cu un zîmbet ironic o puse pe masă.

— Din porunca prea luminatului rege, dacă n-o semnezi, mîine vei fi pus în lanţuri şi aruncat în cea mai neagră hrubă, iar poimîine dat pe mîna călăului.

— Vrei să zici că mai întîi voi asista la supliciul fiului meu ?

Bicilis tresări şi răspunse iritat :

— Da, mai întîi îl vei vedea murind pe el.

Protagos ieşi în urma lui Bicilis, dar se reîntoarse, curînd, cu mîncarea de dimineaţă.

Prizonierul nu părea să fie impresionat de vizita lui Bicilis şi nici pofta de mîncare nu-i scăzu după asta.

Terminînd de prînzit, Longinus bău vinul din cupă şi zise :

— Protagos, băiete, nu te invidiez şi n-aş fi vrut să fiu în locul tău, chiar dacă zeii mi-ar promite tinereţea şi vigoarea ta. Stăpînii tăi sînt sperjuri, iar metodele lor sălbatice şi lipsite de raţiune. Nici cei mai disperaţi romani n-ar proceda astfel, cu atît mai mult elinii, din neamul cărora ai avut norocul să te naşti.

După ce Protagos îi aduse ligheanul ca să-şi spele mîinile, Longinus continuă pe un ton meditativ :

— Nu mai am decît ziua asta şi nu ne vom mai vedea niciodată, dacă bineînţeles regele se va ţine de cuvînt şi mă va ucide împreună cu fiul meu. De mine nu-mi pare rău, eu mi-am trăit viaţa, dar ce vină are Lucius ? De ce să cadă secerată înainte de vreme această mlădiţă plină de seva vieţii ? Ştiu, eu sînt de vină şi asta nu mi-o voi ierta pînă-n ultima clipă.

Tăcu un timp, apoi continuă cu tristeţe :

— Sînt un om sfîrşit, băiete. Decebal nu mă va scăpa din gheare. Cred că şi din leşul meu va căuta să stoarcă folos. Nu te-aş sfătui să pariezi pe mine nici un as găurit, dar atît cît am de trăit, o zi şi o noapte, nu voi înceta să-mi frămînt mintea şi

să-mi încordez voinţa pentru binele patriei mele. Nu vreau să fiu o povară pentru împărat, nu vreau să fiu o piedică în calea oştirilor romane, răzbunătoare. Dar ce pot face singur şi neajutorat ? Mă înţelegi, băiete, mă înţelegi ?

Deodată Protagos, pradă unui zbucium ce nu-l putea înfrîna, apucă mîna bătrînului şi ducînd-o la buze, îi şopti atît de încet că abia îl auzise :

— Nobile Gaius, te voi ajuta eu. Ca dovadă că sînt sincer, îţi destăinuiesc un secret. Fiul tău a evadat şi se află printre ai săi.

Longinus, uimit de această pornire spontană, vru să zică : „ştiu !", dar amintindu-şi de promisiunea dată lui Asdus şi temîndu-se totuşi de o capcană, se stăpîni. Prefăcîndu-se copleşit de veste, exclamă :

— Fiul meu a evadat ? E în siguranţă ? Eşti sigur de ceea ce spui ? Protagos, dragul meu, e cea mai bună veste ce mi-a adus-o vreodată cineva. Fii binecuvîntat ! O zei, sînteţi prea generoşi.

— Este adevărul adevărat. Fiul tău nu se mai află aici de cînd ai sosit la Sarmizegetusa şi regele este negru de furie. Prea multe speranţe şi-a pus el în confruntarea voastră. Tocmai de aceea te-a momit la el.

— O, acum nu-mi pasă. Fie ce o fi !

— Nobile Gaius, de multă vreme dezaprob faptele regelui. Poate că n-are încotro, de aceea recurge la ticăloşii, dar eu îl dezaprob. Mi-e silă şi aş vrea să fug la capătul pămîntului ca să nu fiu părtaş la toate acestea.

Longinus îl mîngîie părinteşte pe cap.

— Nu e nevoie să fugi la capătul pămîntului, e prea departe. Fugi la romani, la Caput Stenarum şi du împăratului din partea mea o scrisoare ; caută-l pe fiul meu şi povesteşte-i tot ce ai văzut şi ai auzit. Spune-i că nici o clipă nu l-am uitat ; că eram gata să-mi calc principiile pentru a-l vedea liber. Spune-i că nu ne vom mai vedea, căci am de gînd să-i dejoc planurile regelui Decebal. Spune-i că îl binecuvîntez şi-l rog să mă răzbune.

— Sînt hotărît să fug, nobile, dar dacă mă vor prinde cu scrisoarea ta ?

— Nu te vor prinde. Cunoşti destul de bine ţara asta şi oamenii ca să te poţi strecura. Să fii liniştit, scrisoarea nu va conţine decît o rugăciune şi semnătura mea. Împăratul va în-

telege că, în clipa cînd o va citi, nu voi mai fi printre cei vii şi nu va mai fi nevoit să-şi schimbe planurile pe care eu eram cît p-aci să i-le încurc.

— Ce ai de gînd să faci ? exclamă Protagos îngrozit.

— Ceea ce îmi dictează onoarea şi datoria. Dacă am avut nesăbuinţa să mă las păcălit de regele Decebal, trebuie s-o ispăşesc. Ascultă-mă acum, Protagos ! Pentru a duce la bun sfîrşit planul meu, am nevoie de inelul cu sigiliu. Trebuie neapărat să-l am. Ziceai că se află printre lucrurile mele în odaia lui Crocus. Caută o posibilitate să mi-l aduci. Acum, un sfat. Dacă vrei să reuşeşti în planul tău, ia-l cu tine pe Asdus. Îmbracă-l în haine de dac. El ştie limba băştinaşilor şi e voinic şi neînfricat ca un Hercule. Chiar tu mi-ai spus că Asdus locuieşte împreună cu sclavul Crocus şi nu e atît de rău păzit ca centurionul Cappa. Banii mi i-au luat, dar nu toţi. Am asupra mea o pungă cu galbeni : am păstrat-o în sîn. Foloseşte-o pentru cauza noastră.

După ce-i dădu banii, zise emoţionat :

— Acum, cu bine ! Să te călăuzească Athena, zeiţa înţelepciunii.

Bătrînul se sculă şi îmbrăţişîndu-l pe tînărul grec, adăugă :

— Ai un suflet nobil, Protagos.

. . . . . .

A doua zi, dimineaţa, Bicilis îl chemă pe Protagos, dar ostaşul din gardă nu-l găsi nicăieri. Nedumerit, Bicilis se duse singur la prizonier, dar găsi uşa încuiată. După ce bătu şi strigă, necăpătînd nici un răspuns, puse ostaşii să spargă broasca.

Presimţind ceva ireparabil, năvăli în odaie şi se opri înlemnit de uimire.

Sub lampadarul aprins, Longinus, ţeapăn, întins ca un arc, zăcea în scaunul său, cu capul răsturnat pe spetează. Blana de pe duşumea era învălmăşită de picioarele întinse drept înainte. Chipul livid al prizonierului era grav şi, în pofida furiei ce-l cuprinse, Bicilis se cutremură în faţa gestului eroic al bătrînului.

Trecîndu-şi mîna pe faţă, Bicilis se dezmetici şi răcni către ostaşii înmărmuriţi în prag :

— Unde-i secătura aceea de Protagos ? Ce staţi cu gurile căscate ? Să mi-l găsiţi de sub pămînt. Daţi-i de urmă, urmăriţi-l dacă a fugit. Îl vreau viu sau mort ! Aţi înţeles ? !

După ce rămase singur, închise ușa și se apropie de mort, cercetîndu-l. Pe degetul mijlociu, al mîinii drepte văzu un inel. Capacul, pe care erau gravate inițialele prefectului, era deschis iar în locașul minuscul mai erau urme de praf alb.

„S-a otrăvit, șuieră grecul printre dinți, năpîrca s-a otrăvit !"

Pe una din foile de papirus din mijlocul mesei era scris frumos și citeț :

„Rege Decebal, pe drept cuvînt ești un nenorocos. Și fiul și tatăl ți-au scăpat din gheare. Tremură de răzbunarea primului, înfioară-te de blestemul celui de-al doilea !"

Bicilis luă foaia în mînă, o ținu cîtva timp, neștiind ce să facă, apoi hotărîndu-se o duse la una din flăcările lampadarului și o arse. După aceea stinse luminile și plecă.

Contrar așteptării, regele nu se înfurie la auzul înfiorătoarei vești, doar se încruntă dureros și păli la chip. Părea obosit și lăsîndu-se în jilț își propti capul în mîini. Într-un tîrziu, cu o voce ce părea a altuia, porunci :

— Cheamă sfetnicii, cîți or fi ! Pînă se vor aduna trimite cei mai buni călăreți în căutarea trădătorului Protagos. Să mi-l aducă viu ! Promite o sută de galbeni aceluia care va pune mîna pe el. Vreau să dau o pildă straşnică străinilor de care mi-e curtea plină ; la cîteva zile numai, unul după altul, mai întîi Filimon, apoi ticălosul acesta... Bicilis, fii cu ochii în patru dacă ții la viața ta !

— Sînt legat de tine pe vecie, stăpîne, zise grecul și îngenunchind, îi sărută mîna.

*

Străjerii s-au întors, obosiți și plouați, povestind cu înfloriri cum, în goana lor după fugari, au ajuns pînă la avanposturile romanilor. Prevenind-o pe Aya de pericolul unei incursiuni asupra cetății, către care ar fi putut conduce cei doi fugari oastea romană, șeful străjerilor o rugă să trimită

neîntîrziat o scrisoare la tarabosta Diaies ca să-l lămurească despre cele întîmplate.

Cei şase meşteri zidari, rămaşi fără conducător, cerură voie să plece la Sarmizegetusa, să nu stea degeaba tocmai acum cînd era atîta treabă de făcut în ţara asta mare. După o scurtă chibzuinţă, Aya le dădu voie să-i însoţească pe cei doi oameni pe care-i trimitea cu scrisoarea. Alese ea însăşi oamenii dintre cei mai tăcuţi şi mai cumsecade.

După asta, cetatea păru şi mai pustie. Zilele se scurgeau asemănătoare una cu alta ca şi cînd ar fi fost o singură şi plictisitoare zi. Norii grei, aducători de zăpadă, întunecau zilele, nopţile în schimb păreau mai luminoase din pricina zăpezii.

Într-una din zilele acestea mohorîte, se întoarse Nando cu oamenii săi. Aya, copleşită de griji, uitase de prietenul ei de zile triste, de aceea îl asaltă pe vătaf cu întrebări, cerîndu-i să povestească toate de-a fir a păr. Nando, care nu era vorbăreţ din fire şi pe deasupra nu-i putea suferi pe străini, îi povesti sec şi în puţine cuvinte cum, după patru zile de drum şi două de aşteptare, vraciul Piros fusese în sfîrşit predat gărzilor romane de la gura Tsiernei. În drumul lor de întoarcere mai zăboviseră două zile la Sarmizegetusa, în aşteptarea lui Diaies, care-l însoţea pe rege într-o inspecţie.

După asta Nando îi înmînă două răvaşe, unul de la Piros şi altul de la tatăl ei.

Nando, pesemne, aflase de evadarea celor doi romani încă din Sarmizegetusa, căci era neguros şi ursuz şi o privea ciudat, pe sub sprîncene, pe tînăra sa stăpînă.

După ce se închise în odaie, Aya dintr-o pornire neînţeleasă deschise mai întîi scrisoarea lui Piros.

„Scumpă Aya, iată-mă în sfîrşit liber, dar zeii îmi sînt martori că nici atunci cînd eram robul tău nu mă simţeam mai prost. Îţi scriu după cum m-ai rugat. Nando este un om ursuz şi nesuferit şi cît a durat drumul, dacă a schimbat două vorbe cu mine. E drept, nu cunoaşte limba mea şi nici eu nu sînt tare în limba voastră, totuşi cîte o dată şi un zîmbet ori un semn spune mai mult decît cuvintele răstite şi aruncate cu dis-

preţ. Erau clipe cînd mi-era teamă că unelteşe ceva, dar asta e doar o părere şi chiar dacă ar fi vrut să scape de mine, n-ar fi putut din pricina însoţitorilor săi, oameni aşezaţi şi cumsecade. Dar zeii s-au îndurat şi pîn-la urmă, după ce am aşteptat ascunşi prin coclauri, a apărut o patrulă romană. Scriu în grabă, dar vreau să ştii tot ce mi s-a întîmplat. Însoţitorii mei sînt neîncrezători în romani şi se ţin deoparte fără să descalece, ca în caz de nevoie să poată scăpa cu fuga. Îmi îndrept căluţul spre romani şi le spun în puţine vorbe povestea mea. Apoi, făcîndu-le semn dacilor să aştepte fără teamă, îmi termin răvaşul. Scumpă Aya, n-o să te uit niciodată, după cum nu-l voi uita nici pe Diza şi nici pe mărinimosul tău tată. Te las cu bine şi sper că ne vom revedea cîndva. Pun răvaşul pe un ciot şi le fac semn dacilor să-l ia după ce mă voi depărta, în drum spre patrie. Adio, Aya !"

După ce stătu un timp, pradă aducerilor aminte, desfăcu şi cealaltă scrisoare.

„Fiica mea, evadarea prizonierului cu ajutorul trădătorului Filimon este o lovitură grea pentru mine. În bunătatea sa regele mă cruţă, totuşi nu o dată am întrevăzut reproşuri în privirea sa. El îşi dă seama că vinovatul principal este Filimon, adică omul său de încredere, totuşi eu unul nu mă simt bine. Acum, cînd doi duşmani care cunosc bine cetatea şi drumul către ea ne-au scăpat, nu pot să am linişte. Cetatea, aşa cum e, nu poate rezista unui atac şi viaţa ta, precum şi a slugilor noastre, este în mare primejdie. Îndată ce voi putea, mă voi repezi acasă, deocamdată însă treburile statului nu mă lasă. Singurul bărbat, în hotărîrea căruia poţi să ai încredere, este Nando. Trece cu vederea ciudăţeniile lui şi dă-i mînă liberă să facă aşa cum crede el de cuviinţă. Al tău tată iubitor."

Din această scrisoare Aya îşi dădu seama că taică-său nu bănuieşte nimic. Oamenii trimişi de ea nu au vorbit ce nu trebuia. Totuşi, pîn-la urmă adevărul va putea ieşi la iveală şi ea va trebui să-şi ispăşească păcatul. Pîn-atunci era fericită că iubitul ei scăpase, că ea reuşise să-l schimbe întru cîtva, să-i frîngă mîndria şi felul său de a fi. Vorbele ce i le-a adresat el în ultima clipă au fost vorbe profund omeneşti, iar recunoştinţa sa — mare. Desigur, nu era convinsă că această recunoştinţă

nu va pieri cu timpul, dar deocamdată era mulţumită şi aproape fericită. Sărutarea ce i-o pusese pe ochi, simbol al credinţei şi al respectului său, o simţea şi acum şi o socotea cea mai scumpă amintire din scurta ei viaţă. Războiul abia începe şi Lucius ar putea încă să piară.

De la evadarea lui Longinus au trecut zece zile. Aya ţinea riguros socoteala timpului de la acel fapt de neuitat, crestînd zilele în minte ca pe un răboj.

În a unsprezecea zi, pe la prînz, buciumul pîndarului vesti sosirea lui Diaies. Simţindu-se vinovată, Aya nu-l mai aştepta cu voioşia de pe vremuri, cînd plecările şi sosirile lui erau prilej de tristeţe şi bucurie. Atunci i se arunca de gît bucurîndu-se de sărutările şi dezmierdările părinteşti şi aştepta cu nerăbdare darurile aduse din patru zări. Acum însă, simţea că nu mai este cea de pe vremuri, că-l minţea. Dacă ar fi ştiut că de acum încolo între el şi odrasla mult iubită se aşternuse umbra sinistră a trădării, al sacrilegiului, ar fi blestemat-o în loc s-o îmbrăţişeze, ar fi biciuit-o în loc s-o sărute.

Nebănuitor, întors dintr-o lume unde nu se vorbea decît de război, lume care a uitat să zîmbească, o cuprinse în braţe, căutînd în lumina ochilor ei alinarea rănilor sale sufleteşti. Totuşi, schimbarea în felul ei de a fi nu trecu neobservată, îl dezamăgi şi-l lipsi de partea de bucurie pe care nădăjduia s-o găsească.

Încrederea şi dragostea îl legară la ochi şi ciudata înstrăinare, abia simţită, o atribui vîrstei şi schimbărilor firii legate de ea. Din astă pricină îi veni şi gîndul plin de resemnare că în curînd o va pierde, o va lăsa să zboare din cuibul ei, ca să-şi facă un alt cuib, aiurea, revărsîndu-şi dragostea asupra unui alt bărbat, tînăr, căutînd să-şi îndeplinească de acum înainte o altă menire, aceea de soţie şi mamă.

Datina strămoşească cerea ca de la o anumită vîrstă şi pîn-la împlinirea fecioriei, fetele să fie înstrăinate de taţii lor şi pînă la măritiş să nu apară în faţa ochilor părinteşti, petrecîndu-şi timpul între femei. În ciuda obiceiului, Diaies n-o înstrăinase pe Aya, care în lipsa mamei, creştea în voie şi libertate ca un flăcău. Din pricina faptului că tarabosta nu voia să se recăsătorească, toate mergeau pe dos după părerea ma-

jorității și dacă n-ar fi fost mare demnitar și sfetnic al regelui, ar fi trebuit să răspundă în fața obștei pentru aceste ciudățenii stricătoare de datini. Nici slujitorii din cetate, acei ce au crescut în această lume aparte, obișnuiți cu obiceiuri aduse de prin străini, nu priveau cu ochi buni felul în care tarabosta își creștea copiii, mai ales fata.

Atunci cînd, de sărbătoarea culesului, Diaies îi scrisese fiicei sale să-și aleagă de soț pe Ariort, fiind cel mai frumos, viteaz și bogat tînăr de prin părțile muntelui, el nu căuta decît împlinirea obiceiului. N-o mai putea păstra pe Aya lîngă el fără să stîrnească oprobiul general.

Ariort avusese grijă să aducă la cunoștința lui Diaies indignarea sa, dar bătrînul în loc să se supere se bucură, mai ales după ce Diza îl lămuri despre intenția Ayei de a se căsători după război. Hotărîrea fiicei sale i se păru plină de înțelepciune și n-o condamnă pentru asta. Dar nici Ariort, nici Diza și nici slugarnicul Nando nu au suflat nici un cuvînt despre ieșirea nesăbuită a celui dintîi, cînd îl rănise pe Lucius Longinus. De aceea, cînd Aya îi povesti tatălui său cele întîmplate în lipsa lui, acesta își dădu seama că Ariort nu este o pereche potrivită și se bucură, o dată mai mult, de istețimea fiicei sale. Diaies visa pentru Aya o viață plină de strălucire la curtea regelui, nu degeaba îi dăduse o educație elină și nestăpînitul, furiosul Ariort, neștiutor de carte, îi apăru acum într-o lumină cu totul nefavorabilă. Dacă ar fi știut adevărata pricină a refuzului fiicei sale, de a-l lua de bărbat pe Ariort, ar fi dat-o după primul tînăr ieșit în cale, dar el n-avea de unde să știe și deocamdată îl preocupa altceva. Sforțările în care se zbătea țara, pregătirile înfrigurate pentru a putea face față dușmanului necruțător, toate i se păreau șubrede și pline de groaza neprevăzutelor calamități. De la un timp, încrederea sa în victorie se clătinase mult, scoțîndu-i în față un adevăr trist, că numai o minune ar fi putut să-i scape de urgie ; dar un om umblat, un sfetnic regesc nu prea credea în minuni.

Chiar din prima noapte, după ce se frămîntase mult înainte de a adormi, hotărî s-o ducă pe Aya, cu tot ce avea mai de preț, la poalele muntelui Cogheonul, unde-și construise, mulți ani în urmă, o casă, un refugiu sufletesc, atît de necesar unui om de stat.

Locul acela tihnit, departe de patimi omeneşti, izolat de restul lumii prin codri seculari, văi neumblate şi prăpăstii, era cel mai bun adăpost pentru aceea pe care o iubea mai mult decît orice pe lume, aceea care, leită maică-sa, îi amintea de tinereţe şi fericire.

*

După lăsarea întunericului, Protagos îl scoase pe Asdus din palat pe o uşă secretă, rar folosită şi uitată. La o stadie de oraş fugarii cumpărară doi cai buni de la un gospodar înstărit şi, înarmaţi pînă-n dinţi, se aşternură la drum.

Protagos cunoştea prea bine ţara ca să se încumete pe şleaul cel mare, de aceea alesese un drum ocolit, prin păduri, mai lung dar mai puţin umblat.

Întreprinderea era temerară, căci în vreme de iarnă riscau să se întîlnească cu lupii, ale căror haite dădeau tîrcoale aşezărilor omeneşti, dar altceva decît să-şi pună nădejdile în iuţeala cailor şi a tolbelor pline cu săgeţi nu le rămînea. Cu toate acestea, întîlnirea cu oamenii li se părea şi mai primejdioasă.

Rarele cătune îi întîmpinau mute, cufundate în beznă; doar ţîinii băteau ici-colo. Alteori vedeau focuri în desişul pădurii. Cine ştie cine se încălzea la acele focuri, tîlharii, vînătorii sau poate vreun pîlc de oşteni întîrziaţi. Spre norocul fugarilor, gerul se înmuiase şi tropotul cailor se îneca în stratul de zăpadă căzută în ajun.

Tăcut şi mohorît, Asdus îşi îndemna calul. Nu avusese timp să-şi ia rămas bun de la Sama, de altfel Protagos nici nu-i dăduse voie. Era de părere că femeile strică întotdeauna socotelile bărbaţilor. Centurionul Cappa nu ştia de fuga lor, căci era arestat în odaia sa. Gîndul că-şi lăsase tovarăşii de suferinţă pradă sorţii nemiloase, iar el galopează liber pe drumul salvării îl chinuia nespus.

Către miezul nopţii, caii au început să obosească şi vrînd nevrînd fugarii au trebuit să poposească lîngă o casă părăsită.

Intrară cu cai cu tot în clădirea cu acoperişul prăbuşit, astupară uşa cum putură şi făcură un foc de vreascuri.

Afară începu să fulguiască din nou.

Cînd au început să mijească zorile, Asdus care era de strajă auzi zvon de voci şi-l trezi pe tovarăşul său. În lumina puţină a zorilor, văzură printr-o spărtură un grup de călări şi mulţumiră zeilor că au zăbovit cu odihna, căci altfel s-ar fi întîlnit cu ei. Călăreţii mergeau agale, pesemne nu se grăbeau nicăieri şi în curînd trecură de ascunzătoarea celor doi, pierzîndu-se după o geană de pădure. Zăpada, ce căzuse peste noapte, astupase urmele fugarilor, îndepărtînd primejdia, dar întîmplarea le ascuţi simţurile, făcîndu-i şi mai prudenţi.

— Peste un ceas, două, zise Protagos pregătindu-se de drum, Bicilis va asmuţi hăitaşii pe urmele noastre, va împînzi drumurile cu ostaşi.

— Dacă nu cumva a şi făcut-o.

— Orice ce se poate întîmpla, totuşi e greu de presupus că ne-a descoperit lipsa după căderea nopţii. Nu cumva ţi-e teamă, Asdus ?

— Nu mi-e teamă de moarte, mi-e teamă că nu vom putea îndeplini porunca prefectului. La nevoie aş putea să-i viu de hac unei cete mai mici, dar cu uriaşii călăreţi din garda regală, dacă vor fi şi mulţi, n-am să mă pot măsura.

Merseră un timp la trap ca să nu-şi încingă caii din capul locului.

— Protagos, întrebă Asdus chinuit de nelinişte, este adevărat că prefectul vrea să-şi pună capăt zilelor sau te-am înţeles greşit ? Tu mi-ai povestit toate în grabă şi cum eram zoriţi nu am avut cînd să mă gîndesc la toate cîte s-au întîmplat.

— Cred că e deja mort. Aseară, după ce i-am adus inelul, a scris scrisoarea şi a pecetluit-o cu sigiliul de pe acel inel ; apoi, arătîndu-mi-l, mi-a spus : „Ştii de ce am ţinut să am inelul, Protagos ?“ „Ca să-ţi pui sigiliul pe scrisoare“ i-am răspuns, iar el dădu trist din cap. „Puteam s-o semnez cu mîna. Inelul acesta este mult mai preţios. Aici, sub capacul sigiliului, am otravă, un praf alb care omoară pe loc, fără chinuri.“ „Să nu faci asta, nobile, că e păcat !“ i-am spus îngrozit, dar el m-a mîngîiat şi mi-a răspuns : „Nu-i nici un păcat, dimpotrivă — o faptă bună“. N-a vrut să mai vor-

bească despre asta şi mi-a poruncit să-i aduc apă caldă. După ce s-a spălat, şi-a pus o tunică curată, s-a înfăşurat în toga lui de zile mari şi s-a aşezat în jilţ, poruncindu-mi să pun ulei mult în lampadar şi să-i aprind toate luminile. Mi-a mai cerut apă de băut şi după ce i-am pus-o la îndemînă, mi-a spus : „Acum du-te ! Timpul este preţios ; să nu-l pierdem, nici eu, nici tu."

— De ce a făcut-o, Protagos, de ce ? Oare nu era altă ieşire ? Mai ales acum cînd ştia că fiul său este liber. Regele voia doar să-l sperie şi nu l-ar fi omorît niciodată.

— De ce, de ce ? îl îngînă Protagos. Păi tocmai în asta stă tot eroismul său. A vrut să moară ca să-i dezlege mîinile împăratului, ca să nu-l împingă la vreo nesăbuinţă.

Asdus dădu cu tristeţe din cap.

— Nu prea înţeleg eu socotelile lor.

— E mai simplu decît crezi tu. Cîndva am să te lămuresc pe-ndelete, acum fii cu ochii în patru şi ciuleşte-ţi urechile.

Asdus nu mai scoase o vorbă, rămînînd în urmă.

Treptat, trecură la galop şi în fuga nebună a cailor uitară totul, în afară de primejdie.

Cînd soarele se ridicase ca de o suliţă, luminînd palid prin pîcla norilor, Protagos coti pe un drum lăturalnic, croit de-a dreptul prin pădure, departe de aşezări omeneşti.

Pe seară, descălecară şi, trăgîndu-se la adăpostul pădurii, îşi îngrijiră caii obosiţi, mîncară din traistă şi după lăsarea nopţii ieşiră din nou la drum.

Protagos mergea înainte oprindu-se din cînd în cînd şi ascultînd.

— Nu cumva te-ai rătăcit ? întrebă Asdus.

— Cunosc prea bine aceste locuri ca să mă rătăcesc. În timp de pace aici îi plăcea regelui să vîneze şi nu o dată îl căutam cu vreo scrisoare ce trebuia să-i fie înmînată fără întîrziere. Prin apropiere se află o casă de vînătoare unde aş vrea să înnoptăm.

— Nu e mai bine să ne ferim de case ? Unde sînt case sînt şi oameni.

— N-a mai rămas decît bătrînul pădurar cu nevastă-sa. Bătrîna e un fel de animal negrăitor, iar cei trei fii sînt la oaste, tocmai în valea Tsiernei.

Peste un timp, auziră hămăit de cîini şi îndreptîndu-se cu băgare de seamă într-acolo, văzură licărind o luminiţă.

De după ocolul din bîrne ascuţite la vîrf, dulăii, simţindu-i, se porniră pe un lătrat nebun. Peste cîteva clipe se auzi bufnitura unei uşi umflate de umezeală şi o voce groasă, hodorogită, repezită ameninţător în noapte.

— Hei, cine-i acolo ?

Protagos îşi puse palmele pîlnie la gură şi hăuli într-un anumit fel, ciudat şi nemaiauzit vreodată de către Asdus. Îndată după asta se auziră paşi, lovituri, înjurături şi cîinii încetară de a mai lătra, mîrîind doar din cînd în cînd.

În ferestruica porţii apăru un chip bărbos.

— Moş Gaga, să trăieşti ! Sînt eu, Protagos.

— Protagos ? Păi ce stai acolo, intră : Uite că deschid poarta.

— Sînt cam grăbit, moş Gaga. Duc o scrisoare de a regelui, ştii ?

— Ştiu ! Eşti însoţit de cineva ?

— Da, de un oştean din gardă, iar tu ai ceva oaspeţi ?

— Da de unde ! De un an de zile e pustiu la noi. Fiii mi-au plecat, baba a asurzit de tot. Hai, intraţi, să văd şi eu un chip de om.

Bătrînul Gaga aprinse o torţă, deschise poarta şi bucuros peste măsură luă caii de dîrlogi îndemnîndu-i în curte.

În casă era cald şi o moleşeală plăcută îi cuprinse. Moşul sărută cu supunere pecetea scrisorii, luînd-o drept a lui Decebal ; asta era plăcerea lui cea mai mare. Carte nu ştia şi toate sulurile pecetluite erau pentru el minuni vrăjite.

Gaga cu baba lui surdă îi ospătară cu vînat fript şi vin, le uscară opincile şi obielele şi văzîndu-i obosiţi, îi îndemnară să se culce. Între timp le încălziră odaia alăturată şi le aşternură blăni pe laviţe.

— Ce plăcut e aici, zise Asdus oftînd, după ce au rămas singuri, să tot stai, să tot dormi.

—Şi mie îmi place aici la Gaga, cu toate acestea i-am spus să ne trezească la al doilea cîntat. Acum, să nu ne pierdem vremea şi să dormim acele cîteva ore cîte ne-au mai rămas pîn-atunci.

Somnul le era scurt dar înviorător. Caii se odihniseră şi ei, în grajdul cald, lîngă ieslele pline de grăunţe şi la despărţire,

în poartă, Protagos îi dărui moşului o monetă de argint cu chipul unui tetrarh macedonean, o copie bătută destul de grosolan la monetăria dacă. Gaga sărută moneta şi-i mulţumi.

— Sînt bucuros, zise el la despărţire, că aţi venit în pustietatea noastră. De cînd cu războiul, nimeni nu mai vine să vîneze. Pădurea mişună de vînat, urşii, lupii şi vulpile s-au obrăznicit şi dau tîrcoale casei. Cerbii şi bourii se plimbă peste tot, iar mistreţii grohăie şi umblă după jir şi ghindă, cu sutele.

— Şi nouă ne-ar plăcea să stăm de vorbă şi să vînăm împreună, dar treburile nu ne lasă.

— Nu-i nimic, feţii mei, veţi veni altă dată cînd s-o termina războiul.

— Ce să se termine ? De abia începe.

— Of, of ! şi feciorii mei m-au lăsat. Îi voi vedea eu oare sau ne vom întîlni în grădinile lui Zalmoxis ? Nu cumva vă duceţi la cetatea lui Diaies ?

— Tocmai într-acolo ne grăbim, moşule.

— Vara trecută nişte ostaşi au dus într-acolo un ostaş roman cu gluga lăsată pe ochi. Ştii, era unul de neam mare. Oamenii lui Diaies umblă din cînd în cînd pe aici dar nu se opresc decît la întoarcere.

— Cu bine, moş Gaga. Sîntem tare grăbiţi.

— Cu bine, feţii mei. Să nu greşiţi drumul cumva. Dincolo de rarişteа aceea cotiţi la dreapta, pe plai, şi tot ţineţi aşa cu muntele pleşuv în faţă.

— Nu ne rătăcim noi, rămîi sănătos !

Cînd se depărtară, Asdus îl întrebă îngrijorat :

— Ai de gînd să treci pe lîngă cetatea aceea, a lui... cum îi zice ?

— Diaies ? Nu, frăţioare, doar nu sînt tîmpit. I-am spus aşa bătrînului ca să nu-i dau de bănuit şi ca să-mi încurc urma. L-am păcălit pe bunul om. Păcat !

În zori de zi ajunseră la un pîrîu cu malurile îngheţate, dar prin mijlocul căruia apa iute îşi croia drumul la vale. În stînga, sub dealul împădurit, copacii se răreau din ce în ce mai mult.

Protagos se opri şi cercetînd locurile, zise :

— Acesta-i pîrîul care desparte cele două tabere, dacică şi romană. Dincolo de pădure începe şesul prin care curge

Aluta, iar de aci, drum de două ceasuri se află castrul de la Caput Stenarum.

Asdus se învioră şi spuse plin de nerăbdare :

— Atunci ce mai aşteptăm ? Să ne aşternem la drum. Caii sînt odihniţi şi vor rezista la cel mai iute galop.

Dar Protagos nu era de aceeaşi părere. După socoteala sa, urmăritorii, avînd la dispoziţie cai de schimb, ar fi trebuit să ajungă înaintea lor la Caput Stenarum, mai ales acei ce au alergat pe şleaul mare.

— Mi-e teamă, zise el, ca toată partea asta învecinată cu tabăra romană să nu fie împînzită de oşteni şi iscoade cu porunca de a nu lăsa să treacă nimeni necercetat.

El îşi îndemnă calul peste pîrîu şi merse prin pădurea ce se rărea din ce în ce mai mult. Făcea un mare ocol, depărtîndu-se de ţintă, pentru a nu fi nevoit să iasă în loc deschis.

Oprindu-se la adăpostul ultimilor copaci, priviră în vale. Jos, înspre soare-răsare, se risipeau ultimele costişe ale dealurilor pierzîndu-se în nesfîrşita zare înceţoşată. În lumina lăptoasă a cerului înnourat, totul era alb. Doar ici-colo cîte un pîlc de copaci, cîte un arbore izolat. Vîlcelele şi viroagele tivite pe margini cu tufe negre. În zare, drept sub năluca gălbuie a soarelui, se desluşea un mare patrulater negru.

— Castrul roman, strigă cu voioşie Asdus.

— Da ! şi între noi şi el nimic ce să ne ascundă. Va trebui să lăsăm caii aici, legaţi de copaci ca să nu se ia după noi. Pe jos vom fi mai puţin bătători la ochi, decît pe caii aceştia roibi.

— Nu văd ţipenie de om, se încăpăţînă Asdus, ce ar fi să străbatem distanţa asta în galop ?

— Ca să-ţi frîngi gîtul în vreo groapă ? Aici nu e drum. Fără cai, am putea să coborîm pe viroagele acestea, la adăpost de priviri.

— Fie, cum vrei ! Tu eşti conducătorul. Păcat de cai. O să-i mănînce lupii.

— De asta-ţi arde acum ? Tot o să-i mănînce cîndva. Am putea să-i legăm mai slab şi să le dăm ceva de ronţăit, pînă ne vom depărta, pe urmă se zmulg ei singuri.

Aşa făcură. Apoi, tîrîndu-se prin zăpadă pînă la prima viroagă, apucară pe fundul ei ; se tîrîră din nou pînă la o altă viroagă, ceva mai în dreapta. Dar şi viroaga a doua se lărgi, risipindu-şi malurile în lături, scoţîndu-i din nou pe fu-

gari într-un loc deschis. De aci castrul roman se vedea prost şi părea încă tare departe, cu toate că nu-i despărţeau decît vreo două stadii.

După o lungă chibzuială se hotărîră să parcurgă distanţa mergînd repede, la nevoie, alergînd. Dar în clipa cînd erau gata să se ridice în picioare, Protagos zări în stînga lor, apărînd de după o movilă un cîrd de călăreţi. Abia avu timp să-l oprească pe Asdus. Erau opt călăreţi şi mergeau la pas, scrutînd zarea. Fugarii se tîrîră înapoi în viroagă şi, ascunzîndu-se în dosul unor tufe, urmăreau cu sufletul la gură evoluţia călăreţilor. Aceştia se opriră şi după un sfat scurt, apucară la deal, către pădure.

— Vezi, zise Asdus, dacă eram călări, scăpam cu fuga.

— Nu prea, căci ei sînt mai jos şi ne-ar fi tăiat calea. Să aşteptăm pînă se depărtează. Acum se îndreaptă către locul unde ne-am lăsat caii, dar pînă îi descoperă poate vom ajunge alergînd la castru.

După ce călăreţii se pierdură după o ridicătură, fugarii porniră la vale.

Nu mai rămăsese decît o stadie pînă la tabăra romană. Se vedeau deja străjerii plimbîndu-se pe valuri de pămînt şi fumurile bucătăriilor ridicîndu-se drept în sus în aerul neclintit. Fugarii se simţeau siguri de izbîndă, cînd din dosul unui pîlc de arbori, mai jos şi în stînga lor, apărură vreo zece călăreţi. Fugarii înmărmuriră. Unul din călăreţi făcu semn şi ceilalţi împrăştiindu-se în semicerc porniră în galop, spulberînd zăpada.

Asdus îşi smulse paloşul din teacă şi se pregăti de luptă. Protagos trase arcul afară şi potrivi o săgeată, împingînd tolba în faţă ca să-i fie la îndemnă.

Călăreţii se apropiau vertiginos şi cînd nu-i despărţeau decît vreo două sute de paşi, Asdus răcni ca un ieşit din minţi :

— Ai noştri !

Protagos nu pricepu ce vrea să zică, dar Asdus îi strigă :

— Să nu cumva să tragi, sînt mauri, sînt ai noştri !

Era o patrulă romană, o decurie de călăreţi mauri. Îmbrăcaţi în uniforme de iarnă, fără panaşe la căşti, de departe puteau fi luaţi drept călăreţi din garda regelui Decebal.

Asdus îşi băgă paloşul în teacă şi se repezi către ei cu braţele întinse.

Protagos rămas locului simţea cum îl trec năduşelile. „Am avut noroc, straşnic noroc!“ şoptea el mereu, ca pe un descîntec. Zbuciumul şi oboseala ultimelor zile îl cuprinseră, moleşindu-l dintr-o dată.

Călăreţii îi înconjurară.

— Cine sînteţi? strigă cu severitate şeful.

— Salve, decurioane! Sînt Valerius Asdus, soldat din prima cohortă a legiunii Macedonica. Am însoţit solia prefectului Longinus la daci şi am fugit din porunca lui de acolo.

— Dar tu cine eşti?

— Eu sînt Protagos, libert, fost în slujba lui Decebal şi am asupra mea o scrisoare importantă către împărat.

— Încurcată treabă, zise tuciuriul decurion. Băieţi, luaţi-le armele! Iar voi urcaţi-vă pe crupele cailor şi să mergem. Regiunea este împînzită de iscoadele duşmanului. De dimineaţă mişună patrulele lor.

— Pe noi ne caută, zise Asdus, sărind pe cal în spatele unui călăreţ.

Din clipa în care patrula de călăreţi mauri intră pe poartă, vestea se împrăştie ca fulgerul prin tot lagărul roman.

Cînd fugarii, fără prea multă zăbavă, fură introduşi la Marcellinus, toţi acei ce nu aveau de lucru se strînseră în piaţa din faţa comandamentului. Tribunul de serviciu nu putu să facă nimic.

Marcellinus se afla la pretoriu şi porunci ca fugarii să fie aduşi de îndată. Văzîndu-i intrînd, se sculă şi fără să ţină seama de regulament, îşi puse mîinile pe umerii lui Asdus şi-l privi ţintă în ochi.

— Ce s-a întîmplat, Asdus? întrebă el cu o voce sugrumată.

— Salve, tribune! Îţi raportez că am primit poruncă de la prefect să-l însoţesc pe libertul Protagos, fost în slujba lui Decebal şi că numai el poate să-ţi povestească tot ce s-a întîmplat.

Marcellinus îl săgetă cu o privire cercetătoare pe tînărul grec, se aşeză din nou pe scaunul său şi zise:

— Apropie-te şi povesteşte!

Atît cît a durat descrierea evenimentelor triste din Sarmizegetusa, Asdus a stat lîngă uşă, în poziţie de drepţi, muncit de gîndurile lui simple. Nu înţelegea nimic din ceea ce povestea Protagos, căci acesta vorbea greceşte, tresărea doar

atunci cînd în şiragul vorbelor străine se împletea un cuvînt latin, sau vreun nume.

Ascultînd, Marcellinus se lovea din cînd în cînd uşor cu pumnul în piept, murmurînd cuvinte pline de reculegere.

După ce grecul isprăvi de vorbit şi se retrase un pas înapoi, Marcellinus sărută pecetea cu iniţialele protectorului său şi puse scrisoarea într-un scrin. Apoi, apropiindu-se de Protagos îl întrebă :

— Eşti libert ?

— Da, nobile.

— De unde de fel ?

— Din Pergam.

— Ce te-a îndemnat să-ţi părăseşti patria şi să-l serveşti pe Decebal ?

Protagos ezită o clipă, apoi se hotărî :

— Nedreptatea ce mi s-a făcut de către slujbaşii împărăteşti. Din pricina lăcomiei lor mi-am pierdut averea şi logodnica.

— De cînd îl slujeşti pe rege ?

— La primăvară voi împlini trei ani de cînd mi-am părăsit oraşul natal.

— De atunci multe s-au schimbat în provincia Asia. Divus Traian a înlocuit toţi demnitarii venali, pedepsindu-i aşa cum se cuvine. Cine ştie, poate vei reuşi să-ţi refaci viaţa.

— Mai întîi trebuie să fiu iertat.

— Dar ce ai făcut la Decebal ?

— La început m-a folosit ca scrib, dar apreciindu-mi vigoarea trupească, m-a numit curier special. Viaţa mea se scurgea în neastîmpăr şi asta mă făcea să uit durerea. Am fost foarte dezamăgit cînd regele m-a pus să-l supraveghez şi să-l iscodesc pe un sol roman.

Marcellinus bătu din palme şi-i porunci ostaşului apărut în uşă să-l cheme pe tribunul de serviciu. Apoi i se adresă din nou lui Protagos :

— Tu însuţi îi vei duce scrisoarea împăratului. Eşti un om instruit şi nimeni nu va putea să-i relateze tristele întîmplări mai bine ca tine.

Intră şi tribunul de serviciu.

— Rufinus, îi spuse Marcellinus, porunceşte ca omul acesta să fie bine găzduit. Are nevoie de hrană şi odihnă. Pe

lîngă asta, să pregăteşti o centurie de călăreţi, pentru a-l escorta căci este purtătorul unei scrisori către divus Traian.

După ce au plecat, Marcellinus îşi îndreptă atenţia către Asdus şi în privirile lui era multă duioşie.

— Apropie-te, Asdus, şi povesteşte-mi la rîndul tău tot ce s-a întîmplat de cînd aţi plecat din Caput Stenarum.

*

Între timp, la Praetorium, împăratul Traian se afla într-o mare dilemă. Trecuseră două zile de cînd sosise, escortat de călăreţi romani, un dac cu o scrisoare din partea regelui Decebal.

Consternat de conţinutul acelei scrisori, împăratul adună în grabă consiliul.

Consilierii luară cunoştinţă de textul scrisorii şi-şi exprimară indignarea în faţa perfidiei regelui Decebal, care, contrar practicii diplomatice, arestase un sol împărătesc, dar nici unul din ei nu putu să găsească vreo ieşire din această demonică încurcătură. După patru ore de dezbateri, în timpul cărora părerile s-au dovedit a fi împărţite, împăratul amînă consiliul pentru a doua zi, recomandînd sfetnicilor săi să mediteze între timp cu toată seriozitatea.

A doua zi, unii s-au exprimat pentru sacrificarea lui Longinus, îndulcindu-şi verdictul cu presupunerea că Decebal, pînă la urmă, nu va îndrăzni să ia viaţa unui sol roman. Alţii erau pentru începerea neîntîrziată a ofensivei generale. Aceştia ţineau pesemne mult la Longinus şi sperau să-l smulgă inamicului cu forţa. În a treia categorie intrau acei consilieri prudenţi şi abili care preferau calea tratativelor. Ei susţineau că Decebal poate fi adormit cu promisiuni şi tărăgăneli din care să nu rezulte nimic precis, dar care să-i lase tiranului dac iluzia că-şi va atinge ţinta.

Printre aceştia erau Adrian, Manlius şi bătrînul Priferinus Poetus. Împăratul li se alătură acestora din urmă şi porunci întocmirea scrisorii.

Lui Decebal i s-a răspuns cu vorbe în două înţelesuri, prin care Traian voia să-l facă a crede că nu pune prea mare preţ, dar nici unul mic pe Longinus, pentru ca nici să-l lase să piară, nici să-l răscumpere cu sacrificiul atît de mare ca retragerea trupelor din Dacia, fapt cu care senatul roman n-ar fi fost de acord.

Descumpănit de actul arbitrar al lui Decebal, Traian nu urmărea deocamdată decît tărăgănirea chestiunii, pînă la găsirea unei soluţii salvatoare.

A doua zi, curierul dac fu trimis la Decebal cu acest răspuns.

În ajunul sărbătorii Saturnaliilor însă sosi la Praetorium escorta cu cei doi fugari din Sarmizegetusa. Împăratul, cu toată ora tîrzie, porunci să-i fie aduşi şi rupînd cu nerăbdare pecetea scrisorii lui Longinus, îşi dădu seama cu mare tristeţe că acela care o scrisese nu mai era printre cei vii. Scrisoarea conţinea doar o rugăciune pentru morţi, urmată de o urare pentru cei vii. Marea conştiinţă şi simplitatea cu care acesta a ştiut să găsească o ieşire din impas îl uimi. Îşi aminti cu amărăciune de acei cîţiva sfetnici care i-au propus să-l sacrifice pe Longinus intereselor Romei şi socoti, pe drept cuvînt, că exemplul prefectului, care se sacrificase de bună voie, ar putea să le fie pildă pentru viitor.

După ce ascultă relatarea lui Protagos şi îi puse cîteva întrebări, porunci ca deocamdată să fie luat în pază liberă.

Pe urmă ţinu să-l vadă şi pe Asdus.

Uriaşul trac îl uimi cu voinicia-i nemaivăzută şi ca să-l încurajeze, căci ostaşul văzîndu-l se intimidase, îl întrebă cum a căpătat decoraţia ce o are pe piept. Aflînd că o primise după lupta de la Arrutela, chiar din mîna dispărutului prefect, împăratul îi promise că nu-l va uita în viitor.

Aflînd, cu această ocazie, despre recenta evadare a fiului lui Longinus, Traian porunci să-i fie adus îndată ce se va întoarce din misiune. Lucius, în timpul ultimelor evenimente, se afla la Pons Aluti şi urma să se întoarcă curînd.

Împăratul întocmi îndată o scrisoare către regele Decebal, în care îi oferea o sută de captivi daci în schimbul cadavrului prefectului şi a lucrurilor personale ale acestuia. De astă dată Traian nu riscă să trimită un roman şi porunci ca scrisoarea să fie dusă de un captiv dac. Aceeaşi escortă care îl

adusese pe Protagos şi pe Asdus primi poruncă să-l ducă pînă la Caput Stenarum.

Dar cu asta înlănţuirea evenimentelor nu luă sfîrşit, căci între timp sosi o nouă scrisoare de la Decebal. De astă dată o aduse centurionul Cappa. Marcellinus, lămurit în privinţa conţinutului acesteia, găsi de cuviinţă să-l oprească pe curierul dac pînă ce împăratul nu va lua cunoştinţă de noua cerere a regelui Decebal.

Nu greşise şi împăratul îi fu recunoscător pentru prudenţa cu care îi interpretase ordinul.

Cappa, deşi obosit, ţinu să plece neîntîrziat la Praetorium, unde ajunse în toiul nopţii. Împăratul fu sculat, aşa cum dăduse poruncă să se facă pînă nu va fi rezolvată definitiv trista întîmplare a prefectului Longinus şi-l primi pe centurion.

În scrisoarea adusă de Cappa, Decebal îi scria :

„În urma tristului sfîrşit al prefectului Gaius Cassius Longinus, în care noi nu avem nici o vină, deoarece niciodată nu am fi hotărît pieirea lui, ofer luminăţiei tale cadavrul prea destoinicului general şi zece captivi romani, în schimbul ticălosului trădător, libertul Protagos şi a centurionului Junius Cappa, care mi-a jurat că se va reîntoarce la curtea mea. Dacă te vei hotărî la acest schimb, trimite parlamentari la pîrîul ce desparte taberele noastre în a treisprezecea zi înaintea calendelor lui Ianuarie. Sfetnicul Comozous va trata în numele meu."

— Ştii tu ce-mi scrie acest rege barbar ? Ştii ce-mi propune ?

— Ştiu, divus, căci mi-a citit scrisoarea. Nu am vrut să jur pe numele sfînt al lui Jovis că mă voi reîntoarce, decît cu condiţia să cunosc pentru ce mă trimite la tine. Aflînd că este vorba de predarea cadavrului pe care n-aş fi vrut să-l pîngărească duşmanii, am jurat cu bucurie, dar cu o condiţie.

— Care ?

— Să-mi dea lucrurile personale ale dispărutului ca să le predau familiei îndurerate. La început nu vroia să audă de aşa ceva, dar văzînd hotărîrea mea de a nu ceda, se învoi.

— Şi le-ai adus, om destoinic ce eşti ?

— Le-am adus. Am lăsat în păstrarea tribunului Papirius Marcellinus armele, decoraţiile, inelul cu sigiliu şi altarul Athenei Pallada. De asemenea i l-am cerut pe sclavul Crocus, om învăţat, pe care Marcellinus i l-a împrumutat prefectului

pe timpul soliei şi pe care Decebal îl credea proprietatea defunctului.

Emoţionat, împăratul îi întinse mîna şi centurionul îndoindu-şi genunchiul i-o sărută.

— O, dacă toţi ofiţerii mei ar face ca tine ! Ai făcut mai mult decît poate un om şi-ţi voi da mai mult decît mi-a cerut pentru tine dispărutul tău comandant. Înainte de a pleca în solie, el mi-a trimis un raport în care pentru meritele, devotamentul şi eroismul tău cere să fii decorat şi avansat. Toate acestea le meriţi cu prisosinţă ; în afară de asta, îţi voi dărui un domeniu în Latium şi te voi propune la rangul de cavaler.

Copleşit, Cappa tăcu un timp, apoi zise cu tristeţe :

— Mărinimia ta, divus, este într-adevăr mare, dar la ce-mi vor folosi aceste favoruri cînd am jurat să mă reîntorc în vizuina lupului ? Nu ştiu pentru ce mă vrea, dar nici nu mă aştept la bine.

— Are el planurile lui, dar nu va reuşi în ele, căci sînt hotărît, în calitatea mea de mare pontif, să te dezleg de jurămînt în faţa întregii oştiri. Un jurămînt stors cu forţa de către un rege barbar nu valorează nimic, mai ales dacă ne gîndim pentru ce scop nobil l-ai depus. Perfidul rege nu-şi va atinge scopul. Nici pe libertul acela, cum îl cheamă ?...

— Protagos, împărate.

— Aşa ! Nici pe Protagos nu-l voi extrăda. Consider, pentru demnitatea mea, viaţa voastră mai scumpă decît funeraliile aceluia a cărui memorie va dăinui în inimele noastre, căruia îi voi înălţa statui după moarte, dacă n-am reuşit să i le înalţ în timpul vieţii. Sînt fericit că cel puţin fiul său este liber şi că obiectele ce ai reuşit să i le smulgi regelui Decebal se vor reîntoarce în sînul familiei Longinus.

Cappa părea nehotărît şi neguros. Îi era frică să-l contrazică pe împărat, dar pîn-la urmă zise :

— Divine, am depus cel mai solemn jurămînt, invocînd urgia lui Jovis, peste capul meu şi al familiei mele, blestem asupra memoriei străbunilor. Mi-e teamă că voi comite cel mai mare sacrilegiu.

— Nici un cuvînt mai mult. Am dreptul să dezleg cele mai mari jurăminte. Hotărîrea mea rămîne nestrămutată. Eşti ostaş roman şi aparţii în primul rînd Romei. Mîine, după ce te vei fi odihnit, vei duce două scrisori lui Marcellinus, din-

tre care una destinată lui Decebal. Scrisoarea ce o are curierul dac oprit la Caput Stenarum va fi înlocuită cu asta nouă. Poţi pleca, eroule !

Întorcîndu-se la unitate, bine dispus şi fără să bănuiască ce veste îl aştepta, Lucius Longinus poposi la Praetorium. Tribunul de serviciu, anunţat de şeful gărzii, îi comunică porunca împăratului de a i se înfăţişa.

Traian era ocupat cu rezolvarea corespondenţei sosite din Roma, totuşi îl primi neîntîrziat.

Traian îi aduse trista veste cu delicateţă şi menajamente, prezentînd fapta bătrînului său general ca pe un act de mare eroism. Văzîndu-l copleşit de această veste îngrozitoare, îl linişti făcînd apel la raţiunea divină, care singură dirijează destinele omeneşti, urmărind pesemne un scop, care după părerea sa nu poate fi altul decît propăşirea veşnicei Rome. Îi spuse să se reîntoarcă la unitate şi luînd cu el lucrurile defunctului, să plece în concediu, în Italia. Îi promise scrisori de recomandaţie către Senat, către prefectul Sura şi către marii pontifi ai Urbei, în care le va cere concursul pentru cinstirea memoriei regretatului prefect. Îi propuse apoi să intre în rîndul contubernalilor săi pentru ca să-şi facă datoria pe lîngă înaltul comandament.

Lucius refuză această propunere generoasă şi-l rugă pe împărat să-l lase în continuare sub comanda lui Papirius Marcellinus în calitate de comandant al primei cohorte.

— Se vede la ce şcoală ai fost instruit, zise admirativ împăratul. Modestia şi curajul sînt proprii familiei voastre. De la un timp, între hotarele imperiului s-a încetăţenit obiceiul de a menaja tinerii de mare rang. Asta a şi făcut din ei nişte strălucitoare nulităţi. Desigur sînt şi excepţii şi asta mă consolează. La urma urmei, ce le putem pretinde ? Ei servesc fără soldă şi nu iau parte la împărţirea prăzii.

— Îţi mulţumesc, auguste, pentru grija ce o ai faţă de memoria părintelui meu. Consider că nu am nici un drept să trag foloase de pe urma sacrificiului său. Acum ştiu că în timpul prizonieratului meu, grija lui de părinte m-a urmărit pretutindeni. Socot că datoria de a-l răzbuna mi se impune chiar dacă va fi trebuit să mor pentru acest scop.

— Actul eroic al tatălui tău este în primul rînd un serviciu adus imperiului roman, deci numai imperiul ar putea să-l

răzbune. Îţi vei face mult mai bine datoria de fiu plecînd la Roma şi luînd măsuri pentru ca memoria tatălui tău să fie cinstită aşa cum se cuvine. Ştii cît de greu se mişcă demnitarii noştri ! Ei găsesc oricînd motive de amînare.

Timp de cîteva clipe împăratul îi cercetă chipul.

— Dacă, totuşi, ţii să ai cadavrul tatălui tău, şi ca fiu ai dreptul să mi-l ceri, va trebui să-i sacrificăm pe acei doi oameni oneşti şi curajoşi, atît de legaţi de soarta defunctului. Mă refer la centurionul Cappa şi la libertul Protagos, pe care Decebal îi cere cu insistenţă.

— Nu, auguste ! ar fi prea neomenos să cer una ca asta. Voi pleca, cum mi-ai poruncit, la Roma şi voi insista să i se dea cinstirea pe care o merită.

— Mă bucur, căci nu mă aşteptam de la un Longinus la un alt răspuns. Va trebui însă să mai aştepţi, căci sînt chemat urgent la Philippopolis. Acolo mă aşteaptă cîţiva soli. Ducînd acest război cu dacii nu trebuie să uit nici pe parţii care s-au sumeţit şi încearcă să lovească imperiul în clipe de primejdie şi nici războiul ce-l duce viteazul meu Palma în Arabia. Peste o lună, cînd mă voi întoarce, mă voi putea ocupa pe-ndelete de actele şi scrisorile ce-ţi sînt necesare. Pîn-atunci te vei întoarce la unitate şi vei întocmi un raport despre tot ce ai văzut şi ai auzit la daci.

— Auguste, am şi înaintat un astfel de raport lui Marcellinus, locţiitorul tatălui meu.

— Foarte bine ! Deocamdată, n-ar fi rău să elaborezi un plan de acţiune pentru o incursiune cu scopul capturării cetăţii unde ai fost întemniţat. Ai putea să conduci tu însuţi operaţia, căci care altul cunoaşte mai bine drumul şi poziţia acestei cetăţi.

— Auguste, răspunse Lucius cu emoţie, cetatea este veche, neînsemnată din punct de vedere strategic şi situată departe de drumurile principale.

— Vrei să zici că nu merită osteneala ? Dar, după cîte ştiu, ei o folosesc la ceva şi au vrut chiar s-o reclădească trimiţînd pe renegatul acela... cum îl cheamă ?

— Servius Filimon, auguste.

— Întocmai ! De altfel, în lipsa mea, legatul Licinius făcuse o greşeală trimiţîndu-l fără zăbavă pe acest Filimon, pentru reabilitare, în Orient. Recomandaţia ta şi a tatălui tău au fost suficiente pentru a-l ierta. I-am citit declaraţiile. Scrie mult şi amănunţit despre pregătirile dacilor, dar nu pomeneşte deloc de cetatea din care aţi fugit voi amîndoi.

— Auguste, mă simt obligat să-ţi fac o mărturisire.

— Te ascult, încuviinţă împăratul întrucîtva mirat.

— Eu şi Filimon sîntem legaţi de jurămînt.

— Jurămînt ? Te referi la jurămîntul de oştean ?

Tulburarea sufletească a tribunului ajunsese la culme.

— Nu, auguste, un alt jurămînt. Ştiu că ceea ce-ţi spun pare copilăresc şi că jurămîntul sacru ce l-am depus ca oştean anulează orice alt jurămînt ce-l contrazice, dar, crede-mă, nu am putut proceda altfel. În joc este viaţa şi cinstea unei fecioare. Fiica lui Diaies, stăpînul cetăţii, ne-a înlesnit evadarea. Fără ajutorul ei nu am fi avut prea multe şanse de a ajunge în tabăra romană. Singura condiţie ce ne-a pus-o a fost să nu conducem trupele romane spre cetatea tatălui ei.

Traian se încruntă, dar nu spuse nimic.

— Auguste, continuă Lucius, de şapte ani servesc în armată şi-mi cunosc bine îndatoririle. Să nu crezi că nu m-am gîndit înainte de a-i jura ! Dar crede-mă, cetatea nu prezintă nici un interes şi va cădea de la sine.

Traian zîmbi.

— Nu degeaba ţi-am vorbit despre tribunii militari, tinerii de mare rang, care-mi dau mereu de furcă. Un simplu centurion, un veteran, n-ar fi avut atîtea scrupule. Dar, spune-mi cel puţin, e frumoasă fata ?

— În felul ei, da. Dar mai ales inimoasă...

— O, exclamă împăratul şi voia bună îi reveni, după cum văd avem aliaţi printre duşmani. Bănuiesc că aş fi prea indiscret dacă ţi-aş cere şi alte detalii, nu-i aşa ?

Întinzîndu-i mîna pentru sărutare, împărtul adăugă :

— Poţi să pleci, tribune !

Coborînd scările pretoriului, Lucius simţea că-i dogoreşte obrazul de ruşine.

„Sînt şi eu o strălucitoare nulitate", gîndi el cu amărăciune. „Un impediment în faţa marilor realizări ale divinului Traian." Dar cînd se gîndi la Aya şi la sacrificiul ei, simţi că ceea ce făcuse, pentru ce pledase, depăşeşte o formală datorie de oştean.

*

Înainte de a părăsi tabăra împărătească de la Praetorium, Lucius ceru voie să vorbească cu Protagos, aflat în arest liber. Aflînd amănuntele ultimelor zile ale tragediei tatălui său, îi mulţumi libertului şi îi promise să se ocupe de viitorul său. Deocamdată îi dădu un act prin care îl înscria în familia Cassius Longinus, în calitate de client.

Întors la Caput Stenarum, primi condoleanţele tovarăşilor săi de arme, în frunte cu Marcellinus. După aceea avu o întrevedere mişcătoare cu Junius Cappa, fostul său centurion, cu care nu se văzuse din clipa cînd acesta plecase noaptea din Sucidava după ajutoare.

Aflînd de la Cappa despre rolul ce-l jucase Asdus în trista poveste a tatălui său, ţinu să-l vadă şi pe acesta. Aspectul fizic impresionant al tracului, povestea simplă a vieţii lui şi întîmplarea, graţie căreia ajunsese ostaş roman, îl mişcară pe Lucius şi pentru că se simţea obligat faţă de dînsul, îi propuse să intre la el ca ordonanţă. Asdus, pentru care Lucius încă din Sucidava era întruchiparea măreţiei ostăşeşti, primi cu recunoştinţă.

De atunci Asdus, obişnuindu-se cu noua lui situaţie, deveni un fel de umbră a tribunului şi treptat-treptat între ei se înfiripă o prietenie ciudată. Înţelegerea unuia şi rezerva respectuoasă a celuilalt reuşiră să arunce o punte peste obstacolul deosebirilor.

Pentru a ajunge din urmă lipsa de exerciţiu din timpul prizonieratului, Lucius îl lua ca partener la scrimă. Astfel, isteţul Asdus învăţă puţin cîte puţin şi subtila artă a mînuirii

paloşului, aflînd secrete care nu pot fi învăţate la obişnuitele exerciţii militare.

În serile lungi de iarnă, trebăluind pe lîngă şeful său, Asdus îi făcea confidenţe. Astfel, Lucius află despre Sama, fata din palatul lui Decebal, pe care Asdus o îndrăgise. Nu-i tăinui nici faptul că prefectul îi dăruise mulţi bani şi că el îi încredinţase iubitei sale pe care pierduse orice speranţă de a o revedea.

. . . . . .

Într-una din primele zile ale lui ianuarie, străjile de la poarta pretoriană zăriră gonind înspre tabăra romană un călăreţ. La o depărtare de vreo două zboruri de săgeată îl urmăreau cîţiva daci călări.

Călăreţul cu pricina, tot dac după îmbrăcăminte, trecuse la pas pîrîul şi făcînd semne cu o basma albă, se aşternu din nou în galop. Urmăritorii, dîndu-şi seama că nu mai pot pune mîna pe el, se opriră lîngă pîrîu, suduind şi blestemînd.

Fugarul se opri în faţa porţii şi dezmierdîndu-şi calul înspumat, strigă ceva în limba lui. Era tînăr, aproape copil.

— Cine eşti şi ce cauţi aici ? îl somă şeful gărzilor.

Dar fugarul nu pricepea vorbele latine şi căuta să-l lămurească în limba sa. Avea un glas subţire şi cristalin care răsuna puternic în aerul rece.

— Cheamă-l pe tălmaci ! porunci decurionul unui străjer. Cu ăsta nu poţi să te înţelegi.

Nu trecu mult şi tălmaciul apăru la meterez.

— Cine eşti ? Ce cauţi aici ? strigă el.

— Sînt Sama, logodnica soldatului Asdus.

— Auziţi-l, rîse tălmaciul întorcîndu-se către străjeri, el este „logodnică" !

Se porniră cu toţii pe rîs. Tălmaciul îl întrebă din nou :

— Vrei să zici că eşti „logodnic", nu-i aşa ? Şi chiar dacă-i aşa, cum poţi tu să fii logodnicul unui bărbat ? Mi se pare că eşti într-o ureche.

— Ba sînt în toate minţile, căci sînt fată. Cu aceste cuvinte, călăreţul îşi smulse căciuliţa şi un păr bogat de culoarea spicului de grîu i se revărsă pe umeri.

— O-o-o ! făcură ostaşii.

— Pe Venus, strigă decurionul, e fată şi una frumoasă !

— Asta-i bună ! exclamă tălmaciul. A cui logodnică zici tu că eşti ?

— A soldatului roman Asdus.

— Asdus, Asdus ? Şi mai cum ? Ce nume mai are ?

— Cum să-l mai cheme ? Asdus ! Nu-ţi ajunge ? se răsti fata. Ce vă tot chiorîţi la mine ? N-aţi mai văzut fete ? Daţi-mi drumul înăuntru că-l găsesc eu.

— Da bătăioasă mai eşti ! Dă-l încolo pe Asdus al tău, parcă eu nu sînt un logodnic arătos ? Tălmaciul îşi scoase pieptul şi-şi puse ţanţoş mîna în şold.

— Dacă nu-ţi place de mine, continuă el, alege un altul. Ei toţi sînt... logodnici, niciunul nu te va refuza.

— Îmi dai drumul ori ba ? se răsti din nou fata. Gură spartă ce eşti. Cînd o afla Asdus al meu cum te-ai purtat cu mine, îţi frînge oasele, sfrijitule ! El e cel mai voinic dintre toţi.

— Dar ce cauţi aici ? Cu ce scop ai venit ? Crezi că noi dăm drumul aşa, la oricine ?

— Eu nu sînt oricine. Sînt logodnica lui Asdus, care a venit la Sarmizegetusa cu solul vostru, marele tarabosta roman. Acela care a băut otravă.

Rîsul pieri ca prin farmec după ce tălmaciul le traduse ultimele cuvinte ale fetei. Ostaşii se priviră unul pe altul.

— N-o fi cumva tracul acela uriaş din cohorta întîia ? îşi dădu părerea un străjer.

— Acela pe care tribunul Longinus îl luă de ordonanţă ? întrebă decurionul.

— Apoi care altul să fie ? Doar el l-a însoţit pe prefect în solie.

— Hai Pater, deschide-i poarta, că dăm de dracu ! Iar tu, Diophantus, spune-i să nu se supere că am rîs puţin. A fost aşa, doar o glumă.

Porţile scrîşniră din ţîţîni şi doi străjeri, luînd calul de dîrlogi, o duseră la cantonamentul tribunului Longinus, unde ştiau că-l pot găsi pe Asdus.

Sama, voinică, frumoasă, cu părul despletit curgîndu-i pe spate, ca mierea din căuş, se simţea bine în această împărăţie a bărbaţilor şi zîmbea cu bunăvoinţă tuturor ostaşilor ce-i ieşeau în cale.

Vestea înconjură castrul şi peste cîteva clipe, majoritatea oştenilor ştiau şi povesteau unii altora despre miraculoasa apariţie a unei amazoane dacice. Imaginea ei schimbată după închipuirea fiecăruia deveni pentru un timp întruchiparea uneia

dintre dorinţele cele mai arzătoare, atît de greu de împlinit în război, dar cu atît mai seducătoare şi mai rîvnită.

Ostaşii care nu aveau de lucru se luară după acest ciudat cortegiu, rîzînd şi glumind cu voie bună.

Un centurion grăbit îi opri cu asprime, întrebînd ce înseamnă toată povestea asta şi aflînd despre ce este vorba, se răsti la cei doi străjeri :

— Ce, aţi înnebunit ? Plecaţi din post în timpul serviciului şi o plimbaţi în alai prin tot lagărul ? Întoarceţi-vă îndată la locul vostru, iar tu, porunci el unui decurion, du-o la pretoriu, s-o vadă şi s-o cerceteze tribunul de serviciu. Hai, ce mai stai ? Ceilalţi, împrăştiaţi-vă, vedeţi-vă de treabă !

Tribunul de serviciu tocmai urca scările cînd apăru decurionul cu fata. Se opri încruntîndu-şi sprîncenele. Ascultă nerăbdător cele spuse de ostaş, care nici el nu ştia prea bine despre ce este vorba, aruncînd din cînd în cînd priviri fetei.

Atraşi ca bondarii de o floare mîndră, ostaşii se opreau din drum ca să privească fata şi în clipa cînd tribunul ieşea gesticulînd, urmat de Marcellinus şi de tălmaciul comandamentului, se adunase din nou o ceată mare.

Comandanţii priveau şi ei amuzaţi. Înfăţişarea călăreţei predispunea la voie bună. În acest loc rigid şi sobru, unde toate urmăreau utilitatea ; în acest loc al bărbaţilor, fata călăreaţă aducea o notă de frivolitate. Deborda de prospeţimea tinereţei şi aceşti ostaşi o priveau ca pe o minune. Singurele femei admise în lagăr, închise în colţul lor de lîngă porţile decumane, acolo unde ostaşul în puţinele lui clipe libere îşi cheltuia solda, erau marchitanele şi tîrfele, cu şiretlicurile şi prefăcătoria lor, obosite, sulemenite.

— Prevăd mari încurcături, zise Marcellinus tribunului, fără să-şi poată stăpîni zîmbetul.

După ce tălmaciul îl lămuri chiar din spusele fetei, îşi dădu seama că apariţia acesteia face parte şi ea din tragedia prefectului Longinus, un fel de epilog dar mai puţin trist. Porunci deci tălmaciului s-o însoţească pînă la cantonamentul tribunului Lucius Longinus.

Cortegiul de curioşi se înjghebă din nou. Soldaţii porniră maşinal, atraşi parcă de vrajă. Maurii, numizii plescăiau din limbă, zîmbind rînjit la minunea blondă, atît de apreciată în ţările lor dogorîtoare. Galii şi briţii îşi netezeau mustăţile

lungi de aceeaşi culoare ca şi părul amazoanei, latinii, gesticulînd vehement, îşi şopteau unii altora obscenităţi.

În faţa clădirii scunde, unde locuiau tribunii, se opriră şi tălmaciul aflînd unde anume stă Longinus, strigă : „Asdus, Asdus !"

Cînd acesta apăru în uşă, numai în tunică, cu unul din calceii tribunului în mînă şi cîrpa în cealaltă, toate privirile se îndreptară curioase către el.

— Asdus, zimbrule ! strigă Sama şi sări sprintenă de pe cal.

Buimac, zăpăcit de atîtea priviri, pricepînd şi nepricepînd despre ce este vorba, Asdus nu se mişcă din loc, parcă era de lemn.

Dar Sama era lîngă el şi-l strîngea în braţe.

— Asdus, zimbrule ! nu ţi-am spus eu că voi fugi la romani ?

— Sama ! bîigui el. Tu... ai venit ?

Mulţimea rîdea şi glumea fără răutate.

— Eşti norocos, Asdus !

— Acum pune-te pe trai, tracule !

— Ce mai uriaşi o să facă ăştia doi !

— Taci, tu, neruşinatule !

— Tot nu înţelege ce spun.

— Da, dar te înţelege el.

— Crezi tu că aude acum ceva ? Uite cum o strînge... Fir-ar să fie de viaţă !

— Să vină acum vreun comandant să-l strîngă puţin cu regulamentul.

— Ce-i veni fetei să sosească aici, printre dulăii ăştia hămesiţi ?

— Păi nici nu poate rămîne în lagăr.

— S-o dea în păstrare unei marchitane.

— Unei megere dintr-acelea ? Păi, aceea o îndrumează, cît ai zice peşte, pe calea cea dreaptă.

— Hei, voi guri sparte ce sînteţi ! strigă tălmaciul. Nu vă e ruşine ? Ia căraţi-vă la treburile voastre, dacă nu vi s-a urît cu binele !

Cînd ultimii gură-cască coteau după colţ, apăru Lucius. Privi nedumerit în urma lor, apoi îl văzu pe Asdus ţinînd de mîini o fată în straie dacice.

La apariţia comandantului, Asdus încremeni în poziţie de drepţi. Sama dîndu-se la o parte îl privea pe tribun cu ochii ei inocenţi. Tălmaciul se apropie respectuos şi-l lămuri în şoaptă de tot ce se petrecuse.

— Ah, exclamă, zîmbind Lucius. Mă bucur, mă bucur din inimă. Asdus, du-o pe Sama la tine în odaie ! Pe urmă vino la mine să vorbim, ce să facem cu ea.

*

— Salut, comandante ! Raportez că m-am întors din concediu la termen, zise tribunul Longinus, intrînd în atriu.

— Lucius, prietene ! exclamă Marcellinus şi venindu-i în întîmpinare îl strînse la piept. Fericitule, vii din lumea noastră ? Ei, cum a fost ?

— Cum să fie ? Ştii doar că nu m-am dus să mă distrez. I-am văzut pe ai mei, i-am îmbrăţişat, l-am plîns împreună pe tata. La Roma am alergat mult pînă m-am asigurat că toate dispoziţiunile şi recomandările augustului vor fi îndeplinite. Dar tu, cum te simţi ?

— Lasă asta ! Spune-mi ce se vorbeşte la Roma în legătură cu moartea prefectului ?

— Vestea mă precedase cu mult, nu ştiu prin ce miracol, iar numele tatălui meu era pe buzele tuturor. În palate şi în cartierele mărginaşe, la mari ospeţe şi la chefurile plebei din popine, epopeea sa se povesteşte, se recită, se cîntă chiar. Cînd mă recunoşteau, mă pomeneam ovaţionat şi nu ştiam cum şi pe unde s-o şterg mai repede, căci sînt o nulitate şi nu înţeleg să împart gloria cu taică-meu.

Emoţionat, Marcellinus îşi întoarse faţa în umbră.

— Ce-i cu tine, Papirius ?

— Nimic ! Ştii, l-am iubit ca pe propriul meu tată. Pe al meu l-am pierdut cînd eram de o şchioapă.

— Ce-ar fi să mergem la mine ? Ai multă treabă ?

— Nu, să mergem !

Bătu din palme şi porunci soldatului să-l cheme pe tribunul de serviciu. Apoi, revenind la temă, adăugă :

— Lucius, epopeea tatălui tău nu poate să nu impresioneze. Romanii simt instinctiv ceea ce este măreţ. Acum, cînd s-a ivit un erou aevea, s-au înflăcărat plini de încîntare.

Lucius îi strînse mîna cu recunoştinţă.

În uşă apăru tribunul de serviciu.

— Poruncă, comandante !

— Lupercus, rezolvă în locul meu aceste hîrtii. Vreau să mă duc la cantonament, să stau de vorbă cu Longinus.

Afară, păşind pe pămîntul îngheţat bocnă, Marcellinus lovi înciudat cu piciorul un bulgăre de zăpadă rostogolit de pe marginea drumului.

— Cum e vremea pe acolo ?

— În tot cazul, nu ca aici. La Salernum înfloreşte mirtul, iedera îşi primeneşte frunzele, iar pescarii cîntă în larg. Şi acum mai simt freamătul pinilor în urechi.

— Ţara asta, Marcellinus făcu un gest larg, e foarte frumoasă, dar are un cusur — iernile prea aspre. Iată, peste cîteva zile calendarul anunţă primăvara, iar cerul promite noi ninsori. Boreas ţiuie în ureche şi-ţi îngheaţă măduva în oase.

— Vinul ce l-am adus o să ţi-o dezgheţe. Am mai adus şi altceva, dar deocamdată e secret.

— Mă faci să mor de curiozitate, glumi Papirius.

— La mine e cald. În lipsa mea, Asdus o construit o vatră tracică, o minune a tehnicii casnice ; nu înţeleg de ce nu facem şi noi astfel de vetre în Italia ?

— Avem noi alte lucruri mai bune. Ş-apoi nu avem atîta lemn pentru foc.

Intrară în odaia caldă şi Asdus, văzîndu-l pe comandantul legiunii, luă poziţia de drepţi, dar Marcellinus îl bătu pe umăr şi-i spuse să-şi vadă de treabă.

Lucius porunci ordonanţei să aducă vinul şi îl pofti pe Marcellinus să ia loc lîngă vatra încinsă.

— Bun băiat, Asdus al tău. O să ajungă departe !

— E tare fericit căci i-am adus veşti de la Sama, pe care am încredinţat-o prietenului nostru Bassus, de la Drobeta. La întoarcere, am poposit în casa acestuia. Fata s-a făcut şi mai frumoasă, poartă strai roman şi o rupe binişor latineşte.

Toţi din familia lui Bassus au îndrăgit-o şi de fapt ea le duce casa.

— Mă bucur mult pentru amîndoi.

Asdus intră cu o amforă aburită. Turnă din ea într-un vas de argint. Apoi scoase dintr-un cotlon al vetrei nişte pui rumeniţi şi servi totul pe o tavă.

— Asdus, zise Marcellinus, toarnă-ţi şi ţie vin, vreau să ciocnesc cu tine.

Măgulit de cinste, Asdus îl privi întrebător pe Lucius şi acesta încuviinţă din cap. Atunci flăcăul îşi turnă şi lui vin într-o ulcică, ciocni cu şefii săi, zise cu jumătate de gură „Vivat" şi bău pe nerăsuflate.

Marcellinus turnă cîteva picături pe jos în cinstea zeilor şi sorbi încet, gustînd cu plăcere, trăgînd adînc aroma vechiului vin.

— O, pe Dionisos ! mă răsfeţi cu bunătăţi, Lucius. De mult n-am băut vin vechi şi n-am mîncat pui de Lucania. Mă simt în empireu.

— Mă bucur că pot să-ţi ofer această plăcere. Asdus, i-ai dus lui Caliga o ploscă de vin ?

— Încă nu, tribune.

— Să i-l duci neapărat, e doar tatăl tău adoptiv. Ora de instrucţie s-a terminat. Pînă la prima strajă de noapte nu am nevoie de tine. Du-te !

— Am înţeles, tribune.

După ce Asdus umplu plosca şi plecă, prietenii gustară un timp în tăcere din bunătăţi.

Într-un tîrziu, Marcellinus, hotărîndu-se, întrebă :

— Ce face Fulvia ?

— Fulvia ? Surioara mea a înflorit ca un trandafir.

— Nu m-a uitat ? întrebă din nou Papirius.

— Am adus vorba despre tine, la urmă de tot, după ce-l plînserăm pe tata, dar întrebarea i-am citit-o în priviri chiar din ziua cînd am sosit. Ţine mult la tine, Papirius. Nici o clipă gîndurile ei nu te-au trădat. Mama a surprins-o adeseori rugîndu-se pentru tine. Cînd, în sfîrşit, am început să discutăm despre chestiunile noastre personale, ea m-a asaltat cu întrebări. M-a întrebat dacă eşti posomorît, dacă umbli mereu în armură, dacă femeile te plac ?

— Femeile ? zise Papirius. Care femei ?

— Tocmai asta am întrebat-o şi eu. Dar o fetişcană ca ea nu poate să priceapă şi nici să-şi închipuie viaţa noastră plină de privaţiuni. Ea n-a văzut în viaţa ei decît parăzi. „Bine, bine, mi-a răspuns atunci, dar tu ne-ai povestit de fecioara aceea, fiica unui nobil dac, în al cărui castel ai fost închis. Ce, ea nu era femeie ?“ Crede-mă Papirius, am avut mult de furcă cu scumpa mea surioară. A trebuit să-i povestesc de-a fir a păr întîmplările de aici şi mereu mă întrerupea : „Dar Papirius ce zicea ?“ sau „Ce făcea Papirius în acest timp ?“ Toate erau strîns legate de persoana ta ca şi cînd tu puteai să fii simultan în mai multe locuri. După ce am terminat de povestit, mi-a spus : „Ştii, Lucius, toate acestea nu mă sperie cîtuşi de puţin. Aş avea curajul să le suport dacă aş fi avut în preajmă pe tine şi pe... Papirius.“ „Sau numai pe el, fără mine“ am necăjit-o, dar ea nu mi-a răspuns nimic, privind undeva, în gol.

— Îţi mulţumesc mult de tot pentru aceste veşti. Acum cînd ştiu că Fulvia nu m-a uitat şi se roagă pentru mine, îmi va fi mult mai uşor să suport viaţa asta dură. O iubesc mult, Lucius, aşa cum poate iubi un om posac şi tăcut ca mine şi dacă pînacum nu i-am cerut mîna şi nici nu i-am spus că o iubesc, asta numai din pricina războiului, din pricina incertitudinii şi a faptului că vieţile noastre, ale tuturor, atîrnă într-un fir de păr. Tu eşti singurul căruia i-am încredinţat secretul dragostei mele şi mi se pare că nu eşti un custode prea bun.

— Nu puteam altfel, căci îmi sînteţi deopotrivă de dragi. Am vrut să vă ajut pe amîndoi. Într-o zi, Fulvia m-a întrebat dacă eu te-am văzut vreodată rîzînd. Ce era să-i zic ? Mirat, i-am răspuns : „Prin urmare nu-ţi place ? De ce nu-ţi cauţi unul zîmbăreţ ?“ Ce crezi că-mi răspunde zgîita ? : „Nici nu mă gîndesc. Noi, femeile, cînd iubim un bărbat, îl iubim aşa cum este.“ Auzi-o ? „Noi femeile !“

Marcellinus zîmbi dînd încetişor din cap.

— Bine că mi-ai spus. Trebuie să iau lecţii de rîs.

Tăcură un timp. Marcellinus sorbi din cupă, apoi întrebă :

— Despre Herminia nu-mi spui nimic ?

Lucius deveni grav.

Papirius îi puse mîna pe umăr şi privindu-l în lumina ochilor, întrebă îngrijorat :

— Ce s-a întîmplat, Lucius ?

— Am terminat cu Herminia.

Marcellinus se lăsă pe spetează şi păru că ascultă ţiuitul vîntului în streşini. Într-un tîrziu, zise cu gravitate :

— Povesteşte-mi, prietene !

— Ea era la Roma cînd am sosit, iar eu, fără să ştiu, l-am trimis pe Senio cu bagajele la fratele meu şi m-am grăbit tăind ţara de-a curmezişul de la Ancona la Salernum. După două zile de tristeţe şi reculegere, petrecute în sînul familiei, am aflat mai mult din aluzii decît din spuse că Herminia nu s-a întristat prea mult cînd a venit vestea înrobirii mele şi nici nu şi-a schimbat felul ei de a fi. La început, mama şi Fulvia au explicat asta prin optimismul ei de totdeauna, mai apoi însă, observînd-o cu atenţie, şi-au dat seama că Herminia, în graba ei după plăcerile vieţii, mă socoti pierdut pentru totdeauna, un fel de afacere ratată. Într-o zi, cuprinsă de disperare, sorămea o întrebă : „Herminia, ce o să se întîmple dacă îl vor omorî pe Lucius al nostru ?“ şi logodnica mea îi răspunse : „Vai de mine, va fi o mare nenorocire. Bărbaţi care să întrunească atîtea calităţi sînt rari în zilele noastre.“ După tonul cu care au fost spuse aceste cuvinte, Fulvia şi-a dat seama, o dată pentru totdeauna, că Herminia nu este în stare să iubească pe cineva cu adevărat.

Marcellinus părea dezamăgit.

— Spune mai departe, zise el.

— Ca să nu fie obligată la anumite convenţii, Herminia plecă la Roma unde-şi continuă viaţa mondenă ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Aflînd de la Senio că am evadat şi că mă aflu la Salernum, îşi puse în grabă doliu pentru tatăl meu şi se grăbi să mă vadă. Dacă nu aş fi ştiut ceea ce ştiam, mi-ar fi fost greu să-i reproşez ceva. Era tandră şi atentă şi căuta să recapete încrederea alor mei. Dar într-o zi, cînd îi povesteam întîmplările tragice ale anului trecut, ajungînd cu povestirea la Aya, la dragostea şi sacrificiul ei, Herminia mă întrerupse. „Ce proastă, în loc să te pună în lanţuri şi să te închidă cu şapte lacăte, ea te-a lăsat să-i scapi. Şi asta se numeşte dragoste ?“

— Chiar aşa ţi-a spus ?

— Chiar aşa. Aceste vorbe mi s-au săpat adînc în minte şi n-o să le uit niciodată. Mi-am dat seama, fără comentarii, că e proastă şi îngîmfată şi se crede de neînlocuit. Cînd mă gîndesc că era cît p-aci să-mi devină soţie mă apucă groaza. Eu care mi-am visat din totdeauna un cămin trainic, cu copii,

dragoste şi armonie, am binecuvîntat-o pe Aya. Providenţa mi-a scos-o în cale ca să-mi deschidă ochii şi să mă ferească de năpastă.

— Dragul meu, îl întrerupse Papirius, nu sînt un mare cititor în suflete, dar am impresia că ai îndrăgit-o pe Aya...

— Este purul adevăr. Cînd am plecat din viaţa ei, îmi părea nespus de rău c-o pierd, dar eram ferm convins să n-o mai caut niciodată. Speram prin asta s-o eliberez, speram că mă va uita. Nu ştiu ce simte ea acum, eu însă nu pot s-o uit. Din zi în zi ce trece, Aya se cuibăreşte tot mai bine în inima mea. Plecînd în patrie speram că ambianţa şi mediul familiar mă vor face s-o uit şi să-mi respect cuvîntul dat Herminiei, dar logodnica mea m-a dezlegat ea însăşi de orice obligaţie.

— Eşti un om de onoare, Lucius. Ştiu că nu eşti în stare să comiţi o josnicie. Şi cum a fost despărţirea, furtunoasă ?

— Cîtuşi de puţin. Am luat-o de o parte şi i-am vorbit foarte calm. La început părea că se înăbuşă la constatarea că n-o mai iubesc. Mi-a şi spus-o. Credea că nu există bărbat pe lume care să n-o iubească şi socotea că are tot dreptul să aleagă, iar alesul trebuia să fie cel mai fericit om din lume.

— Cred că fata asta nu e în toate minţile.

— Greu de spus. În tot cazul are simţul practic foarte dezvoltat. Îndată ce-şi dădu seama că nu glumesc, îşi pierdu interesul pentru mine şi plecă fără să-mi facă scene.

— Mă bucur că ai scăpat de ea. Acum, dacă ţi-ai dat seama că o iubeşti pe Aya, caut-o ! Vei avea un ţel în viaţă şi vei fi fericit.

— Faptul că mă aprobi îmi dă tărie. De altfel, am hotărît de mult s-o caut pe Aya. Cu toate că nimeni, niciodată, nu s-a grăbit pe drumul întoarcerii din concediu, eu am făcut-o. Mi-era dor să respir acelaşi aer cu Aya, să ştiu că fiece pas mă apropie de ea.

— Cît timp trăieşti — speri !

— Da, nu-mi rămîne decît să sper, zise Lucius, apoi se sculă, luă de pe poliţă o cutie mare din coajă de tei, cu o frumoasă scenă bucolică pictată pe capac şi i-o întinse cu plecăciune.

— Iată şi surpriza ! Un dar din partea surioarei mele, fiorosului, ursuzului, taciturnului Papirius.

— O ! exclamă acesta. Şi Fulvia mă răsfaţă. Îi sînt nespus de recunoscător.

Marcellinus desfăcu funda roşie cu care era legată cutia şi ridică capacul. Erau fructe din patrie : portocale, smochine, struguri uscaţi, acoperite cu ramuri de mirt înflorit.

*

Aya n-a mai plîns niciodată. N-a plîns nici atunci cînd tatăl ei o lăsase singură în casa de la poalele muntelui Cogheonul, în paza credinciosului Costas.

Plecarea părintelui îi sfîşia inima. Îl ştia ducîndu-se printre urgii, poate pentru totdeauna, dar în sinea sa simţea un fel de uşurare, căci de la un timp nu mai putea suporta marele ei secret, aşezat ca un blestem între ea şi acela care-i dăduse viaţă. Nu mai putea suporta nici privirea, nici vorbele sale blînde, pline de căldura părintească ; se socotea nedemnă de ele şi i se părea mereu că le pîngăreşte.

De aceea se simţi uşurată cînd el, înainte de a se mistui în codru, îi făcu un ultim semn cu mîna. Se simţi uşurată, deşi din clipa aceea se simţi singură cum nu fusese niciodată de cînd se ivise pe lume.

După larma cetăţii plină de oameni, după zbuciumul atîtor suferinţe şi primejdii, liniştea văgăunii de sub munte o cufundase parcă în apele reci şi negre ale unui lac fără de fund.

Aşezarea omenească de pe micul plai număra de tot vreo zece case, unele arătoase, cu dichis şi cioplitură, altele mai simple şi mai mici, dar toate întocmite trainic din bîrne mari, acoperite cu şiţă şi împrejmuite cu garduri înalte de pari ascuţiţi.

În freamătul neîncetat al cetinii bătută de vînturi, se amesteca peste tot susurul izvoarelor reci şi limpezi ca cleştarul. Aerul tare, de munte, îmbălsămat de răşină, ameţea ca o cupă de vin vechi, băut pe nerăsuflate.

De dincolo de vale, venea zvon de ape de la urlătoare. Cîteodată slab, altădată cînd bătea vîntul dintr-acolo, tare şi năvalnic, acest zvon era nelipsit, parcă anume scornit ca să trezească din visări pe locuitorii acelor locuri.

Aici, la adăpost de intemperii, atrase de căldura sălaşurilor omeneşti, se aciuau o mulţime de păsări din acelea ce nu părăsesc meleagurile în timpul iernii. Veveriţele roşii săreau sprintene prin cetină. Vulpile dădeau tîrcoale coteţelor. Codrii din jur colcăiau de vietăţi, jderi şi rîşi, urşi şi mistreţi, cerbi şi zimbri, îndemnînd voinicii la vînătoare.

Casa cea mai arătoasă, aşezată mai la o parte, lîngă poteca ce cobora la vale, aparţinea lui Susagus, dar în afară de slugi, nimeni din familia marelui sfetnic n-o locuia. Fiind cea mai încăpătoare şi cea mai bogată casă din aşezare, însuşi regele Decebal poposea în ea ori de cîte ori venea la muntele sfînt. O altă casă, cea mai depărtată de a lor, era proprietatea Arioţilor, dar de la moartea bătrînului se părăginise şi n-o locuia decît un paznic văduv şi ursuz.

În colţul de miazăzi al tăpşanului, sub o stîncă ieşită în afară ca o streaşină se afla căsuţa unui bătrîn singuratic, căruia localnicii îi ziceau „pustnicul Dada" şi care era vrăciuitor şi cititor în stele.

Celelalte case aparţineau vînătorilor şi crescătorilor de oi de prin partea locului.

Sus pe munte, acolo unde nu mai suie brazii, într-o peşteră întunecoasă sălăşluia marele preot, Întemeietorul, cum i se spunea. Alături, în alte peşteri mai mici şi în bordeie, trăiau aproape o sută de preacuvioşi „călători prin nori".

Într-o zi, îmbolnăvindu-se fiica lui Costas, fu chemat pustnicul Dada şi Aya îl văzu pentru întîia oară. Cu toate că nu semăna cîtuşi de puţin nici cu Sofronos, nici cu Piros, căci era înalt, spătos şi bărbos, bătrînul îi plăcu, amintindu-i cu sfătoşenia sa de cei doi dascăli ai ei, dispăruţi.

Dada o întrebă de sănătate şi de sănătatea alor ei. Îi spuse printre altele că le cunoştea cetatea şi că a veghiat la căpătîiul mamei ei cînd era pe moarte. Pe atunci Aya avea numai doi ani.

— Cheamă-mă ori de cîte ori ai nevoie de vraci ori sfătuitor. Tatăl tău nu m-a chemat cînd a fost pe aici şi-l înţeleg prea bine.

Bătrînul ştia cîte în lună şi în stele ; cunoştea toate lighioanele pămîntului după nume şi năravi, cunoştea plantele şi florile cîte cresc pe meleagurile Daciei şi chiar pe meleagurile învecinate, ştia toate stelele din cer şi toate poveştile legate de ele şi de ursita oamenilor.

Multe din minunăţiile firii ascunse pîn-acum pentru Aya, tălmăcite de bătrîn, căpătară duh şi noimă. Cîteodată ea se împotrivea, întemeindu-se pe cele auzite cîndva de la alţii, dar bătrînul nu se supăra.

— Nu are nici o însemnătate, spunea el, ce s-a spus despre un lucru sau altul, de folos este faptul că s-a spus ceva. Cît va sta lumea asta în picioare lucrurile se vor tălmăci mereu, din ce în ce mai bine.

Seara, la lumina opaiţelor, toţi ai casei se strîngeau în odaia mare cu lucru de mînă, ascultînd povestirile lui Dada. Costas, care văzuse lumea şi bătuse războaie, se încumeta şi el cu cîte o vorbă.

Timpul trecea pe nesimţite. Aya se obişnuise cu noul loc şi traiul ce-l ducea.

Cînd zăpada începu să se topească şi meleagurile se umplură cu susurul şuvoaielor ce se scurgeau pretutindeni către pîrîul umflat şi furios ca un balaur, Aya îşi petrecea timpul mai mult pe afară decît în casă. Călare ori pe jos, întovărăşind vînătorii şi băieţii lor nevîrstnici, ea cutreiera împrejurimile.

Adeseori, cînd un ţăran sau păstor venea cu daruri la vraci, ca să-l cheme la vreun bolnav, fata îl însoţea pe Dada cu plăcere.

Cu acest prilej, Aya îşi dădu seama că munţii aceştia, ce păreau pustii, ascundeau destule aşezări omeneşti şi că oamenii aceia simpli trăind laolaltă cu orătăniile şi fiarele erau buni şi drepţi.

În curînd, zăpada se duse aproape toată. Pe alocuri la umbra stîncilor ori în văgăuni adînci mai întîrziau pete albe, fără strălucire, grunjoase, cu răsuflători în jurul firavelor tulpiniţe ce tînjeau către lumină. Cetina veche, de an, se înnegrise şi parcă intrase în pămînt sub năvala, de jos în sus, a firelor de iarbă şi a muşchiului nou.

Într-o frumoasă zi, pe seară, se auziră sunete de corn. Bărbaţii ieşiră cu toţii să vadă despre ce este vorba şi în curînd

aduseră vestea că luminăţia sa, regele Decebal, însoţit de vreo sută de ostaşi, a poposit în aşezarea lor.

În jurul casei lui Susagus era forfotă mare. Oştenii descălecaţi îngrijeau de cai, aprindeau focurile pentru cină, dădeau jos de pe cai o mulţime de burdufuri umplute cu nu se ştie ce.

Aya ieşi şi ea în poartă, dar văzînd atîţia bărbaţi, se retrase în casă. Peste un timp se auziră glasuri voioase, paşi grăbiţi răsunară pe duşumele şi în odaia ei năvăli Diza.

Abia îl recunoscu în straiele acelea de oştean, cu coif, cu sabie, împlătoşat şi numai după ce strigă : „Aya, surioară !" l-a strîns la piept. Diza îşi lepădă coiful şi voind să pară bărbat, se ţinea drept şi mîndru, cu toate că buzele îi tremurau ca unui copil.

După primele dezmierdări, se aşezară pe laviţă ţinîndu-se de mîini, vorbind amîndoi o dată.

Apoi veni Costas cu o cupă de vin, urmat de nevastă-sa cu de-ale mîncării. După ei intră Sutta, ruşinată de înfăţişarea ostăşească a băiatului.

Diza îi dădu mîna să i-o sărute şi-i zise :

— De cînd nu te-am văzut, Sutta, te-ai făcut frumoasă. Să ştii că ţi-am văzut logodnicul. E la Sarmizegetusa şi făureşte maşini de război. Mi-a plăcu de el, s-a făcut băiat isteţ. Aflînd că plec încoace m-a rugat să-ţi duc urări de sănătate şi să-ţi înmînez un dar.

Diza scoase din brîu o legătură şi desfăcînd-o, îi întinse Suttei o salbă de cîteva monede de argint.

Ochii slujnicei lucirăde bucurie, înviorîndu-i chipul posomorît de atîta timp.

După aceea, Diza porunci slugilor să-i lase singuri şi după ce uşa se închise în urma lor, scoase din aceeaşi legătură o salbă preţioasă, lucrată în bronz aurit şi presărată cu nestemate verzi.

— Iar asta, zise el, un dar pentru scumpa mea surioară.

— O, Diza ! ce bun eşti, strigă Aya.

Şi-o potrivi la gît, se duse la oglindă, se învîrti prin odaie sub privirile mulţumite ale fratelui.

Şi pentru că timpul era scurt şi slujba îl chema la datorie, o rugă să se astîmpere şi să-i povestească tot ce s-a întîmplat în cetatea lor de cînd plecase. Dorea să ştie cum a plecat

salvatorul său Piros şi dacă a trecut cu bine graniţa. Voia să cunoască cu de-amănuntul povestea tristă a evadării celor doi romani.

Cînd ajunse aici, Aya se întristă şi-i povesti foarte pe scurt ca despre ceva foarte neplăcut.

Fără să bănuiască cît de cît adevărul, Diza o lăsă în pace.

— Cine ar fi putut să creadă că Filimon îl va trăda pe rege ? El este capul răutăţilor, zise Diza şi se sculă în picioare. Trebuie să plec, Aya. Mîine în zori urcăm muntele. Păcat că eşti femeie şi nu poţi lua parte la sfinţirea apei adusă de vitejii noştri cu mare primejdie de la Dunaris.

— În burdufurile acelea e apă ? întrebă Aya.

— Da, zise Diza cu mîndrie, cu apa asta ne vom împărtăşi înainte de luptă. Mîine voi trece să-mi iau rămas bun.

În curte, pustnicul Dada stătea de vorbă cu Costas. Văzîndu-l pe Diza se înclină adînc şi zise zîmbind :

— Să trăieşti, Dizala, fiul luminatului Diaies. Eu sînt acela care a vegheat la căpătîiul mamei tale cînd ai venit pe lume.

— El este pustnicul Dada, îl lămuri Aya, un mare înţelept, fără care aş fi murit de urît în pustietatea asta.

— De cînd te ştiu, zise Diza rîzînd, ai avut în preajma ta filozofi şi înţelepţi, pînă la urmă vei deveni şi tu o înţeleaptă.

A doua zi în zori, locuitorii aşezării ieşiseră cu mic cu mare ca să-l vadă pe rege suind cu oştenii şi curtenii săi către lăcaşul sfînt. Puţini îl văzuseră în ajun, căci trudit cum era se retrăsese în odăile sale îndată după sosire. Casa încăpătoare a sfetnicului său, Susagus, îl adăpostise pe el şi pe curtenii săi. Susagus lipsea, aflîndu-se într-o solie la neamurile din miazănoapte.

Aya, îmbrăcată în straiul ei cel mai frumos, veni mai tîrziu. Văzînd-o, oamenii se dădură la o parte şi o îndemnară să iasă în faţă.

În curînd, dinspre casă se auziră sunete de corn. Călărimea se orîndui de o parte şi alta a drumului şi pe porţile larg deschise ieşi un grup de vajnici călăreţi.

Aya nu-l văzuse niciodată pe rege, dar îl ghici îndată căci un altul mai falnic nu se afla printre acei călăreţi.

Oamenii începură să strige si să slobozească chiote de bucurie.

Regele mergea la pas, fără grabă, strunind din frîie calul jucăuş, răspunzînd cu voie bună la urările supuşilor săi.

Văzîndu-l atît de binevoitor, unii mai îndrăzneţi ieşeau din rînduri şi apropiindu-se plecaţi, îi sărutau din mers încălţările. Pe cîţiva mai vîrstnici regele păru că-i recunoaşte şi unora, zicîndu-le pe nume, le dădu mîna ca să i-o sărute.

În dreptul Ayei zăbovi şi o privi îndelung căci se deosebea mult de celelalte fete şi făcînd semn unui oştean ce-l urma de-aproape, îl întrebă ceva. Abia atunci, preocupată pînă acum de chipul regelui, Aya recunoscu în oştean pe Diza al ei.

— Prin urmare, asta e sora ta, fiica luminatului Diaies ? zise regele destul de tare. N-am ştiut că ascunde aici aşa o comoară.

Aya se îmbujoră şi-şi lăsă ochii în jos şi cînd îl auzi din nou, poruncindu-i să se apropie, nu ştia cum ajunse pîn-la cal şi cum sărută mîna întinsă. Dar cînd regele o luă de bărbie şi o privi în ochi, simţi că nu poate suporta această privire adînc pătrunzătoare. Simţi că o cuprinde ruşinea pentru trădarea ei. În acea scurtă încrucişare de priviri i se păru că regele ştie tot şi o pune la încercare. Îi fu nespus de greu să se stăpînească şi să nu-i cadă la picioare, să se pocăiască de păcatul ei şi să-şi aştepte moartea. Dar regele, zîmbindu-i, trecu mai departe, lăsînd-o sleită de puteri, înconjurată de atenţia invidioasă a femeilor din jur.

Femeile nu puteau lua parte la ceremonie şi conduseră alaiul pînă la poalele muntelui, vorbind despre rege, sfetnici şi oşteni, minunîdu-se de straiele şi podoabele lor scumpe şi frumoase. Muierile bătrîne îşi aminteau cu plăcere de alte vremuri, cînd regele şi curtenii săi, mai tineri, însoţiţi de alţi oşteni, tineri şi ei pe atunci, veneau la muntele sfînt turburîndu-le prin mîndreţea şi voinicia lor.

. . . . . .

Ieşindu-i întru-ntîmpinare, marele preot îi ură lui Decebal bun venit şi invocă harul lui Zalmoxis să pogoare pe fruntea-i trudită de stăpînitor ale celor lumeşti.

Apoi, printre şiruri de asceţi, desculţi, în cămeşi lungi, sure, cu frunţile plecate smerit, Preacuviosul îl duse la peş-

tera mare ce se căsca neagră la picioarele unei semeţe stînci. Cîţiva preoţi mai de vază îi urmară cu torţele aprinse.

Afară, mulţimea oştenilor, a oamenilor din împrejurimi şi a preoţimii mărunte adăsta, vorbind în şoaptă ca să nu tulbure sfinţenia locului.

Pe locul bătătorit din faţa peşterii se afla un mare cerc, pavat cu lespezi, în mijlocul căruia, pe un soclu de granit, se înălţa altarul. De jur împrejur, plaiul îşi întindea covorul mlădios al tufelor de afini, presărat cu stei şi bolovani, întretăiat de poteci şerpuitoare.

Ziua era senină, doar ici-colo, prin văzduhul rece, sineliu, alunecau nori albi, pufoşi.

Din clipa cînd marele preot venise întru întîmpinarea regelui şi pînă dispăruse cu el în peşteră, Diza nu-l slăbi din ochi. Prea cuviosul era mai mult mic decît înalt, uscat la trup şi galben la faţă. Părul său alb ca neaua îi cădea pe umeri iar barba mătăsoasă îi ajungea pînă la brîu. De sub sprîncenele-i stufoase, din orbite adînci priveau răscolitor ochii cenuşii, lucitori şi voluntari. O teamă tainică, de neînţeles, îl cuprinse pe Diza în clipa cînd ochii săi întîlniră pe acei ai bătrînului. Şi regele avea privirea pătrunzătoare dar care nu-l înfricoşa, nu se strecura în adîncul inimii ca aceea a marelui preot.

Pesemne, oricine îl privea în ochi pe marele preot simţea acelaşi tainic fir, căci prietenul său Sintula, fiul lui Cotis, îi şopti:

— Ai băgat de seamă ce ochi are Întemeietorul? Îţi îngheaţă sîngele cînd te priveşte!

Nevoind să pară fricos, Diza îi răspunse tot printr-o întrebare:

— Crezi că ne-a privit pe vreunul anume? Are el timp pentru aşa ceva?

— Ba, eu cred că el vede şi ştie tot. Taică-meu mi-a spus că Întemeietorul ştie tot ce e pe lume. El cunoaşte semnele cerului şi ce se petrece în fundul pămîntului; prezice viitorul şi are stăpînire asupra duhurilor bune şi rele.

Aceste vorbe îl speriară şi mai mult pe Diza şi i se păru şi lui că marele preot îi privise anume pe ei.

Flăcăiaşii uitară repede sperietura. Atîtea alte lucruri noi le atrăgeau atenţia. După ce vorbiră de una-alta, văzură doi vulturi falnici deasupra capetelor lor. Priveau cu încîntare

cum stăpînitorii văzduhurilor alunecau în cercuri line, apoi cu o uşoară zvîcnire a aripilor se săltau în sus pentru ca să coboare din nou ameţitor de repede. Zburătoarele nu se mai săturau de acest joc îmbătător, voind parcă să uimească lumea făpturilor tîrîtoare de sub ei cu măiestria lor.

— Falnici cum n-am mai văzut, zise Diza.

— Ce aş trage o săgeată în ăsta care-i mai fudul, răspunse Sintula.

Cei din faţă, sfetnicii şi ofiţerii se întoarseră către ei, iar Cotis, tatăl lui Sintula, îi privi încruntat.

Băieţii tăcură ruşinaţi, dar nu pentru multă vreme.

Rămas singur cu marele preot, Decebal îi încredinţa temerile şi speranţele, îi destăinuia secretele şi uneltirile politice, îi aducea la cunoştinţă ultimele fapte din ţară şi de aiurea, îi vorbea fără ocoliş despre izbînzile şi nereuşitele sale, îşi vărsa zbuciumul sufletesc, depănîndu-şi visele de biruinţă.

Această spovedanie făcută părintelui sufletesc al tuturor dacilor cu îndoielile şi înflăcărările ei îl uşură mult pe rege.

Bătrînul şedea neclintit, cu mîinile în poală, privind pîlpîirea neîncetată a torţei din faţa sa şi numai după ce Decebal se opri, nemaiştiind ce să spună, îşi stinse focul privirii între pleoape, rămînînd un timp tăcut şi îngîndurat.

După cîteva clipe de tăcere apăsătoare, preotul îşi săltă capul şi-l privi pe rege în ochi.

— Decebal, fiul lui Scorilo, tatăl tău a stat aici cu mine pe acelaşi butuc. E mult de atunci. În vremea aceea anii nu se îngrămădiseră peste mine ca buştenii smulşi de ape într-o viitură. Marele Zalmoxis ne privea cu dragoste şi ne asculta păsurile cu îngăduinţă. Acum însă e cu totul altceva. Temerile de pe atunci s-au prefăcut în ameninţare înfricoşătoare, neplăcerile trecătoare în urgie. Ştiu că altfel nu se putea. Port şi eu o parte din vină, căci te-am sfătuit nu o dată. Ştiu că am stîrnit o furtună care poate să ne mătură de pe faţa pămîntului. Vor trebui multe jertfe, va curge multă sudoare şi sînge pentru a îndepărta prăpădul. Toate sînt în mîna lui Zalmoxis. Muritorii nu pot şti nimic. Adeseori soarta ne aruncă în hău atunci cînd nimic nu pare să ne ameninţe, altădată ne scoate la liman cînd toate nădejdile par pierdute. Datoria ta este să loveşti atît timp cît te ţii în picioare, să te

aperi cînd vei cădea în genunchi, să te zvîrcolești cînd te vor doborî, dar să nu te oprești o clipă, căci oprirea e moartea. Sînt crunți și puternici dușmanii noștri. Ei au cucerit o lume întreagă, de secole se războiesc și și-au făcut din asta o meserie, dar ei sînt oameni iar tot ce e om e trecător. Multe împărății s-au năruit cu timpul, se va nărui și a lor. Cine știe, poate chiar ție ți-e dat să-i nimicești. O singură bătălie mare în care îi vei birui îți va readuce prietenia și sprijinul ticăloaselor seminții, multe și de același sînge cu noi, care îi cred pe romani de nebiruit. Dacă toate neamurile ce ne înconjoară, și sînt ca frunza și iarba, vor vedea că tu îi poți bate pe romani, ele se vor arunca în luptă alături de tine și-i vor strivi pe dușmani. Romanii știu asta, îi cumpără cu bani și-i dezbină ca să nu fie unitate între frați. Luptă și ai speranță! Luptă cu credință și sînge rece, dar nu te înflăcăra! Înflăcărarea ne orbește ca și lumina prea puternică.

Decebal asculta cu capul plecat, dar pe măsură ce bătrînul depăna firul sfaturilor, se înviora, ochii săi căpătau luciri de oțel, gura se strîngea într-o linie fermă, pumnii se încleștau cu hotărîre. Tot ce-i spunea preotul, știa și el, dar faptul că gîndurile sale se potriveau atît de bine cu ale înțeleptului îi insufla curaj și încredere în sine. Nu se mai simțea singur și avea certitudinea că procedase bine, că făcuse tot ce i-a stat în putință.

Glasul molcom al bătrînului i se vărsa în vine ca o licoare miraculoasă, potolind febra neastîmpărului, îndulcind amărăciunea neputinței, dîndu-i curaj să înfrunte cele mai mari primejdii și greutăți.

— Totuși, ai făcut cîteva greșeli de neiertat, fiul lui Scorilo, cîteva nesăbuințe care pot să te coste scump și asta pentru că nu te-ai înverșnicit ori te-ai lenevit să te repezi la mine înainte de a le înfăptui. Dorința de a-l omorî pe Traian nu este o greșeală în sine, căci sînt rari prinții înzestrați și hotărîți ca el. Cu moartea acestuia multe s-ar fi schimbat, mulți ani ar fi trecut în alte preocupări, poate chiar în luptă pentru putere. Dorința de a-l ucide a fost lăudabilă, a fost poate cea mai bună ieșire din impasul în care ne aflăm.

Aici, bătrînul îl atinse cu mîna-i descărnată, silindu-l să-l privească în ochi.

— Dar tu trebuia să-l fi ucis cu adevărat. Trebuia să pregătești mai temeinic atentatul; trebuia să-ți alegi oamenii

cu grijă, trebuia să ştii cu de-amănuntul cine se află în preajma împăratului şi să nu trimiţi vechi cunoştinţe de ale lor. Acum e tîrziu să reîncepi. Cunoscîndu-ţi dorinţa, Traian se va păzi cu străşnicie.

Bătrînul îl atinse din nou şi-l săgetă cu privirea.

— Iar povestea aceea cu Longinus nu-mi place de loc. De ce nu mi-ai cerut sfatul înainte de a-l momi ? Crezi poate că sfetnicii tăi cu mintea înecată în osînză îţi sînt de-ajuns ? Ei ştiu doar să se îndoape cu cărnuri grase şi să se ameţească cu vin. Ştii bine că nu se cade să stau mereu în preajma ta. Ce ar mai zice poporul de sfinţenia mea ? Tu însă puteai să vii mai des la mine, căci nu ne desparte decît cale de o zi-două. Cît preţuieşte o zi-două într-o viaţă de om ? Singurul tău sfetnic valoros, omul care simte suflarea vremurilor noastre, este Vezina care, după cum ştii, a stat mulţi ani, de bună voie, în preajma mea, stăpînindu-şi pornirile cărnii păcătoase, luminîndu-şi mintea cu înţelepciunea noastră. Ştii bine că eu l-am îndemnat să te ajute să cîrmuieşti ţara, ca unul în vinele căruia curge sînge de prinţ. Fratele tău Dieghes este un furios şi un nesăbuit, păzeşte-te să-i dai însărcinări importante.

Tăcu un timp, apoi reîncepu mai violent :

— Dacă totuşi ai ştiut să-l prinzi pe vicleanul dar viteazul Longinus, de ce n-ai ştiut să-l păzeşti pe fiul său ? De ce nu l-ai ţinut aproape de tine ? De ce nu l-ai ferecat în lanţuri ? Blestem pe capul lui Diaies care cu toţi ai lui n-a ştiut să-l păzească ! Blestem pe capul aceluia care, în loc să-şi trimită copiii la mine, îi dă pe mîna dascălilor străini ! Blestem pe aceia care în clipe grele nu cunosc cumpătarea şi strică datinile ! Ia seama rege şi deschide-ţi larg ochii ! Pînă mai ai timp schimbă ce e de schimbat, înconjoară-te cu oameni hotărîţi, plini de vigoare ! Adu-ţi aminte de vorbele mele ! Dacă va fi să pierzi marea bătălie ce ţi-ai pus în cap s-o dai, mulţi te vor lăsa, te vor trăda şi se vor tîrî în genunchi în faţa romanilor ca să le cerşească iertarea. Află de la mine, care ştiu să citesc în sufletele oamenilor, că deşi doi dintre străinii aciuiaţi la curtea ta te-au părăsit, şi asta tot din pricina ta, tot ei, aceşti disperaţi te vor sprijini cu credinţă pîn-la ultima lor suflare. Ai ceva de spus în apărarea ta ?

— N-am nimic de spus, Prea-cucernice.

— Atunci scoate-ţi straiul şi îngenunchează !

Se sculă, supus ca un copil, îşi aruncă mantia de pe umeri, îşi scoase cămaşa şi dezvelindu-şi spatele vînjos, se lăsă în genunchi cu mîinile împreunate pe piept.

Bătrînul luă din cui un bici, se apropie de rege şi-l lovi de cîteva ori. Braţul său nu putea să izbească tare, totuşi biciul, împletit grosolan din cînepă, dădu la iveală cîteva picături de sînge.

— Fiul lui Scorilo şi urmaş al blîndului Diurpaneu, ţi-am bicuit umerii ca să nu uiţi niciodată că pe ei se sprijină ţara şi poporul tău ! Scoală-te ! Cu aceste cuvinte, îi întinse mîna şi Decebal i-o sărută cu smerenie.

Regele se îmbrăcă şi se aşeză din nou pe butuc ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Acum, zise preotul, să vorbim de viitor. S-a strîns destulă lume în preajma locaşului sfînt pentru ca tot ce se întîmplă aici să se împrăştie prin toată ţara, dar asta nu-i de ajuns. Oamenii tăi de credinţă să plece în diferitele unghere şi să povestească la cît mai mulţi, să le insufle credinţă şi bărbăţie. Spune-mi, ai printre oştenii tăi de neam bun, tineri necăsătoriţi şi cu cît mai puţine păcate ?

— Am cîţiva.

— Bine. Deşi au trecut doar patru primăveri de cînd am trimis sol lui Zalmoxis, iar după datină ar fi trebut să treacă cinci, timpul nu ne lasă să mai aşteptăm un an ; de aceea vom trimite chiar azi unul, ca să-l implorăm pe marele zeu să ne ajute în clipe de răstrişte. După ce voi sfinţi apa, vom purcede la alegerea solului.

— După cum ţi-e voia, prea sfinte.

Bătrînul se apropie de uşă, o deschise şi bătu din palme. Din întunecimea gangului apărură aceiaşi patru preoţi, scoaseră făcliile din locaşul lor şi luminară calea celor doi stăpînitori ai Daciei.

. . . . . .

În drumul său, un nor răzleţ se apropie de munte. Îndată ce atinse culmea el se întunecă şi se făcu plumburiu. Agăţîndu-se de stînci, se învălătuci şi se răsuci ca un balaur, acoperind cu scamele lui soarele, care pîn-acum strălucea nestingherit pe un cer ca peruzeaua.

— Piei, piei necurate ! strigară cîţiva călugări, amenin-ţînd norul şi mulţimea le ţinu isonul : Piei, piei !

Cîţiva dintre cei mai voinici oşteni îşi încordară arcurile slobozind în norul cu pricina un stol de săgeţi. Cîteva dintr-acestea atinseră clăbucii suri, dispărînd printre ele şi strigăte de bucurie izbucniră din sute de piepturi. Arcaşii mai traseră o dată şi încă o dată însoţind fiecare săgeată cu ameninţarea : „Piei, necurate !

Ieşind din peşteră, Întemeietorul şi regele se opriră în prag, lăsîndu-i pe arcaşi să îndeplinească nestingheriţi datina.

După aceea marele preot păşi în mijlocul mulţimii, se întoarse cu faţa spre munte şi ridicîndu-şi braţele către nor strigă cu glasu-i slab dar limpede :

— Piei, necurate ! Nu întuneca împărăţia senină a marelui, slăvitului şi binefăcătorului Gebeleizis ?

Repetă ameninţarea de mai multe ori, odihnindu-şi braţele în răstimpuri, pînă ce norul se destrămă în petece răzleţe şi se topi în drumul său spre miazănoapte.

Un strigăt de bucurie şi uşurare izbucni din piepturile celor adunaţi.

Pustnicul Dada stătea de o parte pe un loc mai înalt şi privea netulburat peste capetele oamenilor. A fost şi el pe vremuri un „călător prin nori", însă, dornic de bucuriile vieţii, se scîrbi repede de viaţa austeră. Într-o zi, invidioşii săi tovarăşi îl prinseră cu o muiere şi-l pîrîră marelui preot. Acesta îl mustră cu asprime, îl biciui şi-l izgoni din tagmă. Pe vremea aceea, peste preoţii de pe muntele sfînt domnea un alt Întemeietor. Dada plecă fără păreri de rău, colindă ţara în lung şi în lat, sluji în oaste, se războiu pe meleaguri străine, dar scîrbindu-se şi de ostăşie, învăţă meşteşugul vrăciuirii găsindu-şi în asta menirea.

Mult mai tîrziu, aflînd de moartea marelui preot şi a cîtorva dintre prigonitorii săi, reveni la locul de baştină, stabilindu-se la poalele muntelui, printre şimplii păcătoşi, simţindu-se mult mai bine printre ei şi ajutîndu-i după puterile sale.

Între timp, marele preot sfinţi apa adusă cu atîta trudă şi primejdie din fluviul Dunaris şi scoţînd din burduf un căuş din această apă, bău el, apoi îi dădu să bea regelui, zicînd :

— Decebal, fiul lui Scorilo, stăpînitor înţelept şi viteaz peste toţi dacii, împărtăşeşte-te tu cel dintîi, iar în ajunul marii bătălii împărtăşeşte-ţi oştenii cu cîte un strop din această

apă sfîntă scoasă din marele Dunaris, ce ne străjuieşte ţara de cînd lumea.

În tăcerea grea ce se aşternu, marele preot îşi roti ochii de jur împrejur, înfricoşîndu-i pe cei adunaţi cu privirea lor ciudată, plină de foc şi într-un tîrziu, înălţîndu-şi glasul, strigă :

— Voi, sfetnici şi mari tarabosta, voi oşteni şi oameni buni strînşi aici, ascultaţi cu băgare de seamă. Niciodată, de cînd stă ţara în picioare şi dăinuieşte poporul nostru, nu au fost mai prigonite datinele şi credinţa moştenite din străbuni. Păcatul, lăcomia, nesăbuinţa şi nestăpînirea de sine domnesc pe meleagurile unde, pe vremuri, a trăit printre noi marele Zalmoxis. Marele Zeu şi-a întors faţa de la noi şi nu ne mai ia în seamă. Acum, cînd ţara este împresurată de duşmani, în clipe de primejdie, avem nevoie de ajutorul său. De aceea, unul dintre voi, un tînăr neprihănit, neîngreunat de păcate, trebuie să plece în împărăţia sa, să cadă în genunchi în faţa tronului său, să-l roage să ne ierte şi să ne vină într-ajutor. Solia către Marele Zeu este cea mai mare cinste la care poate visa un muritor, cinste ce se revarsă asupra întregului neam al solului. Cine o primeşte, să iasă în faţă !

Încă de la primele vorbe Diza nu-l slăbea din ochi pe marele preot şi inima îi bătea tare, să spargă coşul pieptului. Vorbele înălţătoare, cinstea uriaşă, nevisată, dar mai ales privirea aceea ciudată, nefirească a ochilor Întemeietorului, l-au înflăcărat. Se ştia cel mai tînăr dintre toţi, necăsătorit şi de neam mare, de aceea cînd răsună chemarea păşi înainte fără să şovăie.

Sfetnicul Cotis, alb ca varul, se întoarse către fiul său, dar Sintula făcuse deja un pas înainte, alăturîndu-se lui Diza. Un al treilea tînăr, mai vîrstnic cu vreo doi ani, ieşi şi el din rînduri.

Pustnicul Dada tresări. La asta nu se aşteptase. Nu se scurseră decît patru, iar după datină, solii către Marele Zeu erau trimişi din cinci în cinci ani. Se sperie cînd îl văzu pe Diza ieşind din rînduri şi-l cuprinse mila pentru acest flăcăiaş. Dar şi mai mult îi era milă de Aya. Ştia că nici o datină, oricît ar fi ea de înălţătoare, nu o va face să uite năpraznica moarte a fratelui ei. Gîndindu-se totuşi, că sorţii ar fi putut să cadă asupra altuia, se linişti.

— Iată ! strigă preotul cu înflăcărare, iată trei mlădiţe de neam vechi care sînt gata să ducă rugile noastre în împărăţia

semină a lui Zalmoxis. Iată trei fii demni de poporul lor viteaz şi netemător de moarte ! Fiţi binecuvîntaţi ! Unul dintre voi chiar astăzi se va înfăţişa Marelui Zeu, îl va privi în toată strălucirea sa şi va căpăta viaţă şi fericire veşnică. Fiţi binecuvîntaţi. Să se tragă la sorţi !

Un preot se apropie cu trei crenguţe, deopotrivă de lungi şi i le întinse Întemeietorului. Acesta luă una din ele, o frînse din mijloc şi dîndu-i-o înapoi zise :

— Care va trage crenguţa scurtă va fi fericitul ales pentru solie !

Preotul amestecă crenguţele, le strînse în pumn, lăsînd afară doar trei capete şi se apropie de cei trei.

În tăcerea nefirească ce se aşternuse pe întreg plaiul, tinerii traseră toţi trei o dată şi pustnicul Dada îl văzu pe Diza fluturînd cu mîndrie deasupra capului crenguţa cea scurtă.

„Eh, nu a avut noroc", oftă bătrînul vrăciuitor cutremurat de un rece fior.

Regele însuşi, cam palid, cu privirea obosită, se apropie de cel ales de soartă şi-i puse mîinile pe umeri :

— Fii demn de însărcinarea ta, Dizala, fiul lui Diaies !

Pîn-acum îmbujorat, Diza deveni palid, iar ochii îi luceau nefiresc cînd strîngea mîinile celor doi tovarăşi ai săi.

— Te invidiez, Diza, îi şopti Sintula cu sinceritate.

— Cu bine, băiete ! zise celălalt. Ne vom întîlni curînd.

În stînga peşterii, nu departe de locul unde stătea pustnicul Dada, se afla o bucată de stîncă prăbuşită cine ştie cînd de sus, de pe culme. Un capăt al acesteia cobora lin, ca o podişcă, celălalt însă era retezat drept şi se înălţa cam de zece picioare deasupra pămîntului. Deasupra, stînca era dreaptă şi destul de lată ca să încapă pe ea cîţiva oameni.

Sub capătul retezat oştenii plantaseră mai multe suliţe cu vîrful ascuţit în sus. La un semn al regelui doi dintre cei mai voinici oameni îl prinseră pe Diza de subsuori şi-l duseră în faţa marelui preot.

— Dizala, fiul lui Diaies, zise acela, apăsînd ciudat pe ultimul cuvînt, cînd vei ajunge în faţa Marelui Zeu nu te înfricoşa, căci el este bun şi iubitor al celor fără de păcate. Spune-i că eşti trimis de neamul dacilor aflat la mare nevoie. Roagă-l să-şi întoarcă faţa către noi, să ne ierte greşalele şi să ne ajute să-i biruim pe duşmani şi să-i izgonim pentru totdeauna de pe meleagurile noastre sfinte, moştenite din moşi

strămoşi. Drum bun şi fericire veşnică, Dizala ! Ne vom revedea în curînd !

Abia acum, atît de aproape de acest bătrîn cu privirea ciudată, Diza îşi dădu seama că de fapt merge la moarte şi un fior îl scutură din creştet pînă-n tălpi. Cînd oştenii îl duseră către stîncă, picioarele i se înmuiară şi nu voiau să-l asculte, iar cînd îl suiră sus, îşi simţi trupul scăldat de sudoare, iar mîinile reci ca gheaţa. Un nod scîrbos i se pusese în gît şi nu-l putea înghiţi, iar în clipa cînd privi în jos şi văzu ascuţişurile suliţelor lucind, îl cuprinse o spaimă fără de margini.

Dar oştenii nu-i lăsară timp de gîndit. Unul îl apucă de subsuori, celălalt de picioare, era uşurel băiatul, şi făcîndu-i vînt, încet şi cu socoteală, îl aruncară aşa ca să cadă pe vîrfurile suliţelor înfipte în pămînt.

Într-o frîntură de clipă Diza îşi revăzu scurta viaţă cu bucuriile, plăcerile şi speranţele ei. Cerul îl înduioşă pînă la lacrimi, şi ce-i mai ciudat, văzu limpede pe acel petec albastru, în acea ultimă frîntură de clipă, pe cei doi vulturi falnici. Din pricina scurtimii impresiei, i se păru că zburătoarele sînt ţintuite pe cleştarul albastru.

Atunci, mai mult din îndemnul cărnii înfricoşate decît al minţii, Diza ţipă sfîşietor şi se zvîrcoli amarnic.

Marele preot tresări, strîmbîndu-şi gura a dispreţ. Regele schimbă feţe-feţe, iar toţi ceilalţi se înfiorară.

Zvîrcolindu-se în cădere, Diza nu mai nimeri în mijlocul suliţelor şi fu străpuns numai de două de la margine. Una îi străbătu mijlocul pieptului, cealaltă îi trecu prin şale, lîngă şira spinării.

Pustnicul Dada îşi acoperi faţa ca să nu-l vadă zbătîndu-se ca o gînganie prinsă în ace. „I-am auzit primul ţipăt cînd a apărut pe lume şi cel din urmă cînd a părăsit-o. Ce soartă !"

Dar cel mai mult suferea Cotis, care adineaori respirase uşurat că-i scăpase fiul. Acum, ştia bine : se va trage din nou la sorţi şi nu între trei ci numai între doi. Sfetnicul era învăţat şi umblat prin lume, credinţa oarbă în ciudăţeniile datinilor se clătinase de mult în mintea sa. Nu în zadar marele preot îi ura pe înalţii demnitari.

Costas îşi făcu loc prin mulţime şi se apropie de Dada. În privirile credinciosului servitor al familiei Diaies era multă

durere. Nu-şi spuseră nimic de teamă să nu fie auziţi de către cei din jur, îşi strînseră doar mîinile.

Marele preot şi regele, urmaţi de cîţiva demnitari şi sfetnici, porniră grăbiţi spre stîncă. După o scurtă cercetare, văzînd că Diza n-a murit, Întemeietorul ridică mîinile spre cer şi strigă cu mare ocară :

— Blestem pe neamul tău, Diaics ! Odrasla ta e un om rău, prefăcut şi fricos ! Zalmoxis nu l-a primit în împărăţia sa. Un altul mai destoinic îi va lua locul şi va gusta fericirea în locul lui.

Apoi, cu un gest poruncitor, zise scurt :

— Luaţi-l de aici !

Ostaşii scoaseră suliţele, le şterseră cu grijă de sîngele blestemat şi le plantară din nou, iar pe Diza îl ridicară şi-l duseră departe de văzul oamenilor, aruncîndu-l după un bolovan.

De astă dată, dintre cei doi rămaşi, sorţii îl aleseră pe cel vîrstnic. Ostaşii îl aruncară în suliţi aşa cum trebuie şi viaţa i se curmă fulgerător.

Dezamăgită de încercarea nereuşită a primului sol, de astă dată, mulţimea izbucni în strigăte prelungite de bucurie.

Întemeietorul, cu chipul luminat de izbîndă, îşi înălţă braţele şi dîndu-şi capul pe spate, îşi cufundă privirea în albastrul adînc al cerului.

— Îl văd ! strigă el cu un glas ce dădea fiori. Îl văd cum se înalţă către tronul marelui Zeu. Să-i mulţumim veşnicului, seninului Gebeleizis, să-l preamărim înălţîndu-i cîntarea de slavă !

Glasul său se pierdu în vuietul sutelor de glasuri.

„Tu care eşti veşnic,
Atotştiutor,
Mare şi iertător,
Ascultă ruga noastră... !“

Încălziţi de rugăciune, mulţumiţi de priveliştе, oamenii se împrăştiară, nerăbdători să povestească măreţele întîmplări celor rămaşi acasă. Oştenii aburcară burdufurile cu apa sfinţită pe cai şi porniră la vale în urma alaiului regesc.

Numai Costas rămase pe loc ca să-l plîngă pe tînărul său stăpîn şi să-l ajute pe Dada să-i lege groaznicele răni. Pe seară, cei doi, rămaşi credincioşi omeniei, îl duseră pe Diza

cu mare băgare de seamă, coborînd cu greu povîrnişul muntelui şi adăpostindu-l pe rănit în căsuţa lui Dada.

A treia zi după trista întîmplare, Diza muri în groaznice chinuri. Din noaptea cînd Dada o pregăti sufleteşte înainte de a-i arăta pe fratele ei mucenic, Aya l-a vegheat fără odihnă şi toate i se păreau un vis lung şi urît. Nenorocirea se prăvăli asupra ei ca o stîncă uriaşă, strivind-o, schilodind-o sufleteşte şi adăugînd asta la cealaltă nenorocire a sa, fata nu-şi dorea decît moartea. Mila, durerea, neputinţa în faţa trupului sfîrtecat al fratelui i-au secat lacrimile, împietrindu-i inima. Stătea ţeapănă la căpătîiul lui, cu părul despletit, în haine mohorîte, privind ca vrăjită chipul de ceară al aceluia, căruia viaţa părea să-i fi hărăzit numai fericire.

Aţipea ca să se trezească de fiece dată scăldată în sudori, mereu cu acelaşi gînd obsedant : „Pentru ce, pentru ce ?" Şi pe măsură ce se chinuia, creştea nedumerirea ei în faţa vieţii, ursitei, răutăţii omeneşti. Prea era tînără ca să înţeleagă însemnătatea celor petrecute, ca să nu se revolte împotriva acestor stări de fapt ce i se păreau năluciri.

Ultimele cuvinte ale lui Diza au fost : „Ce vulturi falnici ! Păcat că nu ştiu să zboare şi stau înţepeniţi pe cer".

Acei ce se aflau la căpătîiul muribundului nu puteau să tălmăcească aceste vorbe, socotindu-le simple aiurări, cînd, de fapt, în ele era ascuns un adevăr, un fapt sorbit cu nesaţ în ultima clipă a vieţii.

Aya şedea ca o stană de piatră, în timp ce femeia lui Costas îl spăla şi-l îmbrăca în straie noi pe mort. Nu scoase un geamăt măcar atunci cînd Sutta şi fata lui Costas îl bociră după datină.

După aceea, Dada şi Costas o chemară la sfat şi o întrebară :

— Unde-l îngropăm, stăpînă ? Aici nu-i bine, căci, „călătorii prin nori" îl vor dezgropa şi-l vor arunca la cîini.

— Atunci unde Dada ?

— Asta te întreb şi eu. De ars, nu putem să-l ardem, căci mai e copil.

— Ce ar fi să-l ducem la cetate, îşi dădu părerea Costas, şi să-l îngropăm lîngă strămoşii lui ?

Pradă disperării, Aya strigă :

— Oameni buni, faceţi ce vreţi, faceţi cum credeţi că-i mai bine ; eu una nu mai pot, nu mai pot... !

— Linişteşte-te, stăpînă, zise Costas. Dada şi cu mine îl vom duce la cetate. Aşa va fi mai bine, mai cuviincios şi mai drept. Poate vom da de stăpîn, acolo, ca să-l îngroape el însuşi. Tu rămîi aici şi odihneşte-te pînă ne-om reîntoarce. Cel mult a patra zi de azi încolo vom fi înapoi.

De cu seară pregătiră doi cai, de care legară un pat din crengi de brad. Dis-de-dimineaţă îl puseră pe mort pe el, îl acoperiră cu cetină aromitoare, se suiră şi ei pe doi căluţi şi porniră la drum.

PARTEA A PATRA

„Una salus victis, nullam sperare salutem"

(Singura salvare a celor învinși este de a nu spera în salvare)

*

Aflînd că Decebal își adună oștile în preajma așezării dacice Acidava și că pîn-acum reușise să strîngă sub steagul său peste șaizeci de mii de luptători, Traian hotărî să-i meargă întru întîmpinare, pînă va da de un loc prielnic desfășurării unei mari bătălii.

În curînd acest loc fu găsit și deoarece împăratul nu era sigur că, apropiindu-se și mai mult de dușman, va mai găsi o poziție tot atît de avantajoasă, dădu poruncă să se construiască un castru în care, la nevoie, să poată fi adăpostită întreaga oștire.

Soarele nu răsărise, cînd, anunțate de apropierea dacilor, legiunile echipate de luptă părăseau tabăra, ieșind pe poarta pretoriană și cele două porți principale, din dreapta și stînga.

Ostașii cu pleoapele încă grele de somn, cu febra primăverii revărsîndu-li-se prin vine, cu presimțirea vagă a spaimelor ce vor urma, pășeau grăbiți, invadînd cîmpia dintre castru și pîrîiaș cu patrulaterele cohortelor, ocupînd la semnul călăreților cu mantale roșii locurile destinate lor.

Poate niciodată n-au tușnit prin ierburile fragede ale acelei cîmpii virgine miile de pași ale unei oștiri și nu au răsunat prin văzduhul pur poruncile repezite de voci sonore, aspre, grave. Poate niciodată nu s-au profilat pe zările acelor meleaguri siluetele neobișnuite ale stindardelor încununate cu vulturi, împodobite cu cercuri, plăcuțe, bare, cu franjuri, ciucuri, coroane.

„Răsare soarele!" exclamă cineva, mirîndu-se parcă și capetele se întoarseră către răsărit. Peste o clipă, oastea întreagă privea într-acolo unde se arătase strălucitorul Phoebus. Actul de veci, sărbătorit zi de zi cu același interes și curiozitate, cu aceeași bucurie și evlavie, sustrase pentru cîteva clipe armata autorității comandanților, ei înșiși aflîndu-se sub aceeași vrajă. Era clipa solemnă cînd toți supușii, pînă și cei

mai mizeri, îl puteau privi pe stăpînul lor dătătorul de viaţă, fără să fie orbiţi de strălucirea lui.

Apoi privirile se întoarseră din nou către ţinta imediată, auzul se ascuţi pentru a prinde din zbor porunci, mîinile se încleştară mai tare pe arme, picioarele călcară mai vîrtos pămîntul.

O ceată de călăreţi, cu steagul împărătesc la mijloc, ieşi pe poarta castrului şi, ocolind oastea, se opri în flancul ei drept.

Traian îşi scoase coiful şi-l întinse unui tribun. Palcle vîntului îi răvăşiră părul de pe frunte. Chipul său era grav şi calm. Privi o clipă soarele, mijindu-şi ochii, apoi se uită la stindardul său, ai cărui ciucuri auriţi sclipeau în lumină şi, îndemnîndu-şi calul, porni de-a lungul rîndurilor de oşteni. Începu trecerea în revistă şi pe măsură ce înainta, unităţile îl ovaţionau furtunos.

Trecu de aripa dreaptă a oastei protejată de două cohorte ecvestre italice, manipuli de arcaşi şi prăştieri şi legiunea încercată de veterani a XIV Gemina — Martia Vitrix. Se opri puţin în faţa centrului ocupat de legiunile a V Macedonica şi cealaltă Gemina, a XIII — Pia Fidelis, cele mai mîndre dintre toate ; acvilele lor străvechi erau acoperite de sus pînă jos de falere triumfale. La aripa stîngă a oştirii veghea legiunea Apollinaris din Poetovio, glorioasă şi ea, întărită în coastă de trei ile, de cîte o mie de călăreţi, gali, briţi şi iliri şi de alţi manipuli de arcaşi şi prăştieri. Apoi, împăratul porni prin intervale, printre cohortele uşor înarmate ale consularilor, pîlcurile pestriţe ale auxiliarilor şi legiunea Italica, a lui Adrian, din rezervă.

Totul era în bună ordine. Ici-colo Traian se oprea, dînd sfaturi, cerînd lămuriri, apoi grupul împărătesc reveni în faţa frontului larg al oştilor. Ovaţiile îi îndulciră trăsăturile sobre ale chipului, umplîndu-i inima de mîndrie şi recunoştinţă.

„Legiunile mele, speranţa Romei, apărătoarele graniţelor ! îşi zise. Dacă n-aţi fi, ce s-ar alege din imperiu ? Zburînd de la un capăt la altul, îl apăraţi cu sudoare şi sînge".

În zarea înceţoşată de pîclă, la marginea dinspre miazănoapte a cîmpiei, apărură contururile vagi ale oştirii duşmane. Împăratul părea că n-o bagă în seamă ; numai pentru o clipă îşi aruncă privirea într-acolo, apoi se întoarse cu faţa la ai săi şi făcu semn preoţilor să înceapă serviciul divin.

Gravi, în hlamide lungi pînă la pămînt, cu capetele acoperite de poala hitonului, doi cîte doi, cu mîinile încrucişate pe piept, ca nişte arătări dintr-o altă lume, apărură augurii. Ajunşi în faţa împăratului, îi făcură o plecăciune adîncă, ca unuia ce avea pe frunte pecetea divinităţii.

După ce Traian le răspunse cu o înclinare a capului şi le făcu semn să înceapă, preoţii evoluînd în aceeaşi ordine perfectă se întoarseră şi-şi plecară din nou capetele în faţa rîndurilor nesfîrşite de oşteni.

Ajutat de doi sclavi, împăratul descălecă şi toţi călăreţii îi urmară exemplul. Alţi sclavi au adus un altar, trepiede de ars mirodenii, coteţe cu găini sacre şi colivii cu zburătoare. Victimarii duceau un taur şi un cal, amîndoi albi ca laptele şi gătiţi cu panglici multicolore. În urmă de tot păşeau grav patru flamini cu torţe aprinse. Începea serviciul divin, impresionant, dar scurt.

Flaminii au dat foc grămezii de vreascuri de pe altar aţîţînd flacăra cu ulei din urne. Aruspicii scoteau, unul cîte unul, măruntaiele victimelor şi cercetîndu-le cu băgare de seamă le aruncau în foc. Cînd mirosul cărnii arse ajunse la nările celor din jur, preotul cel mare îşi ridică braţele către cer.

„O Jupiter, prea mare şi prea bun, sau, dacă îţi place un alt nume, pe care nu-l ştie nimeni, ascultă-mi ruga fierbinte şi din înălţimea atotputerniciei tale dăruieşte biruinţă străvechei Rome, care te-a cinstit din totdeauna înălţîndu-ţi temple strălucitoare ! Ajută-i pe oştenii aceştia să izbîndească asupra vrăjmaşului ! Dă-le victoria asupra neamurilor ticăloase întru slava ta şi a Romei, căreia i-ai hărăzit veşnicia ! Fie ca ruga noastră, înălţîndu-se cu fumul sacrificiului, să ajungă la tronul tău !“

După asta, grăbind ceremonia, căci orizontul se înnegrise de pîlcurile duşmane, auspicii slobozîră păsările din colivii, dădură grăunţe găinilor sacre şi cercetînd semnele, le găsiră favorabile. Atunci mai-marele preoţilor se întoarse către împărat, îşi aruncă poala hitonului de pe cap şi închinîndu-se adînc, grăi rar, cuprins de o mare bucurie :

— Divine Cezar. marele Jupiter şi neînvinsul Marte ne-au primit jertfele, făgăduindu-ne victorie. Purcede la aruncarea lăncii !

După ce preoţii s-au retras, iar slujitorii au strîns obiectele cultului, s-a ordonat încălecarea. La o poruncă dată de

Lusius Quietus, acvilele şi semnele de cohorte fură săltate în sus, iar pîlcul trîmbiţaşilor din garda pretoriană sună prelung în goarnele lor răsucite în chip de balauri.

Împăratul îşi îndemnă calul dincolo de locul unde adineaori mai fumega rugul şi se opri pe malul pîrîiaşului. Stătu cîteva clipe nemişcat, ca o statuie ecvestră, privind cum oştile duşmane învăluie zarea. Se vedeau bine nenumăratele steaguri cu cap de lup. Vîntul intrînd în gura căscată a acestora umfla şi unduia pungile lungi de pînză roşie. De departe păreau nişte balauri vii planînd deasupra oştirii şi ocrotind-o de duşmani.

Fără să privească înapoi, împăratul întinse braţul, luă lancea din mîna unui contubernal şi ridicînd-o încet o cumpăni deasupra umărului său drept. Strigă apoi tare, ca să fie auzit de cît mai mulţi :

— Mars, vigila ! (Fii atent, Marte !) şi aruncă cu putere lancea.

Arma zbură şi se înfipse vibrînd în malul celălalt. Întinzînd braţul către inamic, împăratul mai strigă o dată :

— Pavor et Pallor (Spaima şi Paloarea), nedespărţiţii tovarăşi ai zeului războiului, ajutaţi-l semănînd groaza şi moartea între duşmani !

Alăturîndu-se apoi generalilor săi, Traian se opri lîngă stindard şi-şi rosti cuvîntul de îmbărbătare. Glasul său răsuna puternic şi clar în acel ceas al dimineţii.

— Oşteni, zise el, prin voinţa Romei şi a noastră chibzuire, ne aflăm aici în faţa oştirii lui Decebal. Încleştarea va fi pe viaţă şi pe moarte, dar şi răsplata celor norocoşi va fi mare. Decebal este un rege temut şi viteaz şi trebuie să-l batem, căci altfel fruntariile imperiului roman vor rămîne descoperite urgiei sale răzbunătoare. Cine nu-şi aduce aminte de năvălirile dacilor în Panonia, Moesia, Tracia şi Dacia Minor ? Ei ne-au risipit satele, ne-au incendiat oraşele, pustiind ţara de la Pontul Euxin pînă-n Marea Adriatică. Să nu vă fie teamă de mulţimea duşmanilor, căci legiunile noastre încercate sînt mult mai puternice. Aveţi încredere în comandanţii voştri şi îndepliniţi-le întocmai poruncile ! Fiţi calmi şi disciplinaţi şi veţi fi biruitori.

După tăcerea profundă de pîn-acum, ovaţiile au izbucnit ca o furtună din senin. Părea că însuşi cleştarul cerului se risipeşte în ţăndări !

— Vivat ! Vivat !

— Du-ne la victorie !

— Vivat Traian Imperator !

— Vivat !

În faţa oştirii nu rămăsese decît puzderia pîlcurilor vrăjmaşe şi numai vreo două zboruri de săgeată mai despărţeau cele două tabere, cele două lumi învrăjbite.

Dacii încă mai evoluau, ocupîndu-şi locurile pe cîmpul înflorit, bătut de vînt, scăldat de soare. Pîrîiaşul susura lin printre malurile-i joase, acoperindu-le pe alocuri, culcînd iarba. Soarele se ridicase ca de o suliţă.

Făcînd un semn cu capul înspre daci, Caliga zise lui Fortunatus :

— Au soarele în faţă. Noi sîntem mai norocoşi.

— Prea sînt mulţi, răspunse celălalt acru.

— Cine a ridicat un viţel, va ridica şi un bou, zise Caliga rîzînd. Dacă l-am bătut pe Vezina, pe Dieghes, îl vom bate şi pe Decebal.

— Ehe, dar pîn-atunci ce ne mai aşteaptă.

— Ce, te-au vizitat în vis lemurii, de eşti aşa abătut ?

— Lasă-i pe străbuni în pace ! Să nu vorbim acum de umbrele lor !

Un veteran dăscălea un recrut speriat.

— Cînd vom porni la atac să nu cumva „să mănînci ceapă" (să plîngi) căci prima lovitură cu paloşul ţi-oi croi-o eu cu latul peste spate.

— Este adevărat, întreba un alt tînăr pe vecinul său, că dacii nu au frică de moarte ?

— Parcă noi avem ? răspunse acela. Soarta celor vii este moartea. Ce, ai vrea să mori în pat de bătrîneţe ?

Tînărul ar fi ales fără şovăire ultima soluţie, dar nu îndrăzni s-o spună.

Celălalt mai zise ca pentru el :

— Ceasul morţii nu-l ştie nimeni ! şi scuipînd în palme se încleştă mai vîrtos pe lemnul lucios al suliţei.

Acesta era ceasul ostaşilor şi nici un comandant nu ar fi îndrăznit să-i strunească. Atîta timp cît ei se aflau la locul

lor, aşteptînd porunca de atac, le era permis să vorbească, să rîdă, să se îmbărbăteze. Acesta era ceasul lor şi pentru că poate era ultimul din viaţă, nimeni nu avea voie să li-l ia.

Dacii s-au oprit, stabilindu-şi definitiv formaţia într-un semicerc uşor arcuit în afară. Călăreţii lor sprinteni, pe cai mărunţi dar plini de foc, zburau în faţa rîndurilor strigînd comenzi.

Faţă-n faţă cu legiunea Macedonica, în centrul oastei dacice, se afla un corp de cavalerie. Tot unu şi unu, aleşi pe sprînceană, călăreţii se mîndreau cu armele şi caii lor. Romanii îi priveau nedumeriţi, neputînd ghici rostul lor în acel loc.

Spre deosebire de romani, care stăteau pe o pantă uşor înclinată, într-o poziţie prielnică pentru aruncarea suliţelor grele, dacii se aflau pe un şes plat. Ei aveau în centru, de o parte şi de alta a corpului de cavalerie, pîlcuri numeroase de oşteni de elită. La flancuri ca de obicei se afla călărimea. Sarmaţii la aripa dreaptă, iar la cea stîngă călăreţi ciudaţi, nu de prin partea locului. Mulţi dintre romani erau nedumeriţi.

— Ăştia sînt parţi. Îi cunosc prea bine, zise Caliga.

— Dar ce caută aici, peste mări şi ţări ? întrebă un curios.

— Regele parţilor i-a trimis lui Decebal trei sute de călări. Ajutorul nu e mare, dar îl pune rău pe acel rege cu împăratul nostru.

— Asta de ce a făcut-o, întrebă rîzînd Valer, de prea multă minte ?

— Pesemne. Dacă eşti rege nu e neapărat să fii şi deştept.

Cei din jur rîdeau cu poftă.

Împăratul cu generalii săi se retrase pe o movilă singuratică din spatele oastei, de pe care se vedea bine dispozitivul celor două tabere.

— Poruncesc să nu se treacă pîrîul. Îi vom aştepta pe poziţia noastră. Să-şi ude ei picioarele şi să alunece pe pămîntul acesta moale. Formaţia lor nu este prea reuşită, iar corpul de cavalerie din centru, dacă nu ascunde în spatele său vreo surpriză, e de-a dreptul stupid.

— Mi-e teamă de surpriză, zise Quietus. Sînt aproape sigur că l-au pus ca paravan. În dosul cailor înalţi se ascunde ceva.

— Atunci, să se aducă douăzeci de baliste în spatele legiunii Macedonica, poate va fi nevoie să-i zăpăcim cu proiectile grele. Manlius, ia măsuri fără zăbavă! Unitatea de prăştieri de acolo nu e bine aşezată. Mutaţi-o în faţa parţilor uşor înarmaţi care nu au cu ce să se apere de plumbii prăştiilor. În schimb, anarţii şi britologii să fie combătuţi de primopilari.

Peste un timp, văzînd că poruncile date de el au început să fie îndeplinite, împăratul se întoarse către ai săi :

— Zeii să ne ocrotească! Începeţi provocările!

Încă un tribun coborî gorganul şi trecînd în galop prin faţa frontului, strigă porunca împărătească.

Ici-colo ieşiră din rînduri soldaţi izolaţi şi se apropiară de pîrîu. Erau oameni isteţi, mucaliţii armatei, răi de gură şi glumeţi, cunoscători ai limbii şi ai obiceiurilor duşmane.

Începea actul imediat premergător al bătăliei, un act de mare importanţă. Începea încălzirea spiritelor.

Şi de dincolo se apropiau oameni ageri la minte.

— Hei, voi de colo! strigă un roman pocind vorbele dacice, făcîndu-le prin asta mai muşcătoare. Hei, voi lăţoşilor, veniţi încoace, să vă tundem cu paloşele!

De la vreo sută de paşi un dac îi răspunse cu o voce tunătoare, la fel de prost mînuind limba latină :

— Ba, veniţi voi încoa, să vă retezăm capetele şi să vă scăpăm de beleaua bărbieritului zilnic!

— Cine te-a învăţat aceste prostii? răspunse un alt roman, nu cumva regele vostru barbar, care nu ştie cu care capăt al lingurii se mănîncă?

— Ehe, răsună de acolo un alt glas. În privinţa asta să nu-i duci grija, mîncătorule de linte. Regele nostru mănîncă din vase de aur, cu linguri tot de aur. Împăratul vostru spîn şi tuns a venit aici cu gîndul de a i le lua, căci s-a săturat să tot mănînce cu mîna din talgere de cositor.

— Că regele vostru este barbar se vede din faptul că întemniţează pe soli. El crede că un sol îi este trimis ca să-l ucidă?

— Nu-ţi bate capul, de acum înainte, după ce vă vom omorî pe toţi, nu veţi avea pe cine trimite să-i sărute picioarele.

— Dar cu ce vreţi să ne omorîţi cînd v-aţi lăsat măciucile acasă, să-şi facă muierile furci din ele ?

— Avem noi săbii ascuţite pentru această treabă.

— Mai întîi trebuie să ştii s-o ţii în mînă, sabia nu-i nici coasă, nici seceră.

Duelul verbal se încinse de-a lungul întregului front, devenind din ce în ce mai înfocat. Voci răzleţe se auzeau şi din rînduri. Cîteodată asistenţa exprimîndu-şi părerea ori susţinîndu-şi reprezentanţii fluiera şi hăulea.

— Am auzit, răcnea un dac mare şi gras, că la voi e atîta sărăcie încît mîncaţi ciori şi şobolani.

Iar noi am auzit că muierile voastre fată ca iepuroaicele, iar voi vă mîncaţi pruncii, de mulţi ce sînt. Noi nu sîntem chiar atît de cruzi şi vom face cu femeile voastre cît mai mulţi copii, căci la noi se simte lipsa de sclavi.

— Auziţi-l ? răspunse dacul, el crede că va merge tot atît de uşor ca şi cu muierile Sabinilor, pe vremea cînd erau hoţi de cai. Femeile noastre vă vor tăia la toţi acel lucru cu care se fac copiii.

— Porci din turma diavolilor, n-ar strica să vă spălaţi mai des, căci vă mănîncă rîia !

— Cioroi hămesiţi, vi s-a lungit nasul de foame. Veniţi să vă dăm ţărînă !

— Pînă atunci ciorile şi corbii voştri o să vă sugă ochii, iar cadavrele vor putrezi neîngropate.

— De unde ştii, profetule ? Chiar în astă seară vă veţi tîrî în genunchi, unul cîte unul, ca să ne pupaţi în... !

După aceea urmară cuvinte atît de tari, urmate de gesturi atît de obscene şi participanţii acestui duel verbal înfierbîntîndu-se peste măsură se porniră să zbiere şi să se maimuţărească cu atîta vehemenţă, încît ostaşii celor două armate pierzîndu-şi cumpătul începură şi ei să se ameninţe cu pumnii şi armele. Astfel, oamenii trudiţi şi posaci, care acum un ceas nu prea aveau chef de luptă, fără să-şi dea seama cine sînt adevăraţii provocatori şi aţîţători, scuipau în palmă şi încercau tăiuşul cu buricul degetului.

Acum, cînd trompetele răsunară prelung şi alarmant, nimeni nu mai tremură la auzul lor. Ghiduşii celor două tabere

se despărţiră scuipînd şi înjurînd ca să-şi ia locul în rînduri.

Şi în tabăra dacilor se auzi chemarea cornului de zimbru şi al buciumului.

După aceea se aşternu o linişte atît de nefirească încît ostaşii îşi auzeau bătăile precipitate ale inimilor şi zvîcniturile sîngelui în tîmple.

După cum prevăzuse Traian, dacii se urniră cei dintîi, încrezători în numărul şi forţa lor.

Ostaşii se priviră în ochi. Vecinii de rînd îşi strînseră mîinile. Unii se îmbrăţişară chiar şi în liniştea ameninţătoare a aşteptării se auziră, şoptite, acele vorbe care nu se spun cu orice ocazie ci numai atunci cînd moartea îşi fîlfîie aripile negre în preajmă.

Asdus intră în rînd, lîngă Caliga şi acesta, strîngîndu-i mîna, îi şopti : „Ultima forsan" (Poate e ultima clipă).

Şi printre rînduri, ca freamătul frunzişului răscolit de vînt se împrăştiară aceste vorbe pline de adîncă resemnare şi sens :

— Ultima forsan !
— Iartă-mă, frate !
— Să fie pace între noi !
— Dacă mor, ai grijă de ai mei !
— Nu mă mai pizmui, prietene !
— Sărută-mi copiii, dacă rămîn aici !
— Ultima forsan, ultima forsan !

Dacii se apropiau. Paşii lor grei foşneau prin ierburi. Primele rînduri trecură pîrîul plescăind, mergînd cu paşi grăbiţi şi săltăreţi, aruncînd cu mişcări mîndre ale capetelor pletele pe spate.

Ostaşii se scuturau de moleşeala prelungitului stat în picioare, îşi îndreptau spatele amorţit sub povara platoşei şi a armelor. Acei care erau la prima lor bătălie îşi băgau capul printre umeri, îşi încordau muşchii, strîngînd nervii într-un ghemotoc. Fără voia lor căutau sprijin sufletesc la vecinii lor mai încercaţi.

Comandanţii îşi îmbărbătau ostaşii.

— Capul sus, capul sus !
— Nu vă pierdeţi cu firea, băieţi !
— Curaj ! Soarta îi răsfaţă pe cei îndrăzneţi !

Dacii erau la o aruncătură de băţ. În ritmul foşnetului de paşi li se auzea respiraţia precipitată. Mirosea tare a sudoare, pielărie şi obiele ude.

Romanii aşteptau gravi şi nemişcaţi şi asta îi irita pe dacii dornici să se măsoare cu ei.

Comandanţii romani intrară grăbiţi în rînduri aşezîndu-se în dosul pavezei de scuturi, neslăbind din ochi semnul legiunii.

Comanda răsună scurt, neînduplecat.

Săltîndu-şi scuturile în dreptul pieptului, primopilarii îşi ridicară braţele, le îndoiră din cot, le duseră înapoi şi cu un şuier sinistru primul stol de suliţi grele se abătu asupra dacilor. Cîţiva călăreţi loviţi căzură. Caii se cabrară şi se smulseră din rînduri, nechezînd jalnic. Dar călărimea din centrul oastei nu primi lupta. Întorcîndu-se la dreapta şi la stînga, se scurse cu chiote către flancuri, descoperind o înspăimîntătoare falangă, de cel puţin o mie de ostaşi, aleşi pe sprînceană dintre cei mai voinici. Suliţele lor mai scurte în faţă şi din ce în ce mai lungi către rîndurile din fund se zbîrleau printre scuturi mari, bine închegate, ca ţepii unui arici uriaş.

Romanii înlemniră la vederea acestui mecanism uman şi se ghemuiră sub scuturi. Lucius privi înfrigurat spre standard, dar Marcellinus, interceptîndu-i privirea îngrijorată, îl linişti cu un gest grăitor.

Aproape îndată după asta fu dată porunca de repliere.

Era şi timpul, căci falanga se apropia neîndurător. Fără să strice rîndurile, cohorta se retrase în spatele liniilor descoperind douăzeci de baliste pregătite şi încărcate.

Falanga îşi încetini mersul, ezitînd parcă. Comandantul ei nu avu timp de gîndit, căci pîrghiile loviră cu plesnet asurzitor în pernele amortizoare, umplute cu lînă, şi zece bolovani enormi se prăbuşiră asupra falangei.

Într-o singură clipă proiectilele făcură în monolitul ei spărturi înfiorătoare, cu zeci de trupuri zvîrcolindu-se în agonia morţii. La o comandă falanga se împărţi în două, dar înainte de a se scurge în lături, cu un vîjîit sinistru, alţi zece bolovani se abătură peste daci.

În învălmăşeala care urmă, ostaşii se tălăzuiră încolo şi încoace, ciocnindu-se între ei, încurcîndu-se în suliţele lor lungi.

Atunci primele zece baliste, încărcate din nou, desăvîrşiră opera lor distrugătoare.

Îndată după asta, cohorta întîia fu readusă la locul ei. Văzînd dezastrul falangei, ostaşii prinseră curaj şi se aruncară în luptă fără şovăire.

Între timp încleştarea se produse pe tot frontul cu succese schimbătoare.

La aripa dreaptă, în timp ce jumătate din călărimea sarmată se angajase cu cele două cohorte de călăreţi italici, cealaltă jumătate învălmăşise rîndurile legiunii a XIV Gemina, obligînd-o să lupte corp la corp cu pedestrimea ageră şi numeroasă. Comandantul legiunii răguşise zbierînd ca să-şi adune ostaşii sub acvilă dar, cu toate că asta era şi dorinţa lor, nu-i lăsau dacii.

La aripa stîngă, stratagema cu prăştierii nu reuşise căci parţii fură mutaţi în ultima clipă în spatele călăreţilor celţi, anarţi şi britologi. Dintr-o greşeală de neiertat romanii nu făcură, la rîndul lor, o schimbare şi prăştierii după ce-şi irosiră proiectilele se pomeniră risipiţi de călăreţii protejaţi de armuri şi scuturi. Cînd, în sfîrşit, fu adusă o cohortă din rezervă, călăreţii înghesuiau cu vehemenţă flancul stîng al romanilor. Parţii se urniră şi ei cu strigăte sălbatice, rotindu-se neîncetat pe caii lor iuţi, hărţuindu-i rău pe romani. Cele trei cohorte de călăreţi abia mai puteau face faţă iureşului dacilor mult mai numeroşi. Pericolul învăluirii era iminent.

Împăratul privea de sus, de pe gorgan, cu nelinişte, căutînd soluţii salvatoare.

— Toate acestea din pricina îngîmfării, zise el lovindu-se în semn de pocăinţă în piept. L-am subestimat pe Decebal. Dacă îi reuşea şi stratagema cu falanga, am fi pierdut bătălia.

Generalii, neliniştiţi şi ei, îşi apropiară capetele de al cezarului. După o scurtă consfătuire, noi şi noi curieri porneau cu porunci.

În curînd cele două cohorte de călăreţi italici, ajutaţi de cîteva ile de auxiliari îi respinseseră pe sarmaţi, iar cohortele consulare ale uşor-înarmaţilor strecurîndu-se în învălmăşeala luptei reuşiră să-i înlocuiască pe ostaşii legiunii XIV, continuînd să lupte corp la corp cu dacii. Cei din Gemina putură astfel să se adune din nou sub stindard şi să-şi încheie rîn-

durile. La un semnal de trîmbiţă, consularii s-au retras, nu fără pagube, lîsînd în urma lor zidul neclintit al legiunii.

La aripa stîngă, călăreţii văzîndu-şi spatele acoperit de greu-înarmaţii legiunii Italica, ajutaţi de arcaşii şi prăştierii regrupaţi, putură să evolueze în linişte, zădărnicind încercările de învăluire ale dacilor.

Traian răsuflă uşurat.

Şi dacii făcură cîteva schimbări şi masări de trupe. Vezina aduse în locul falangei pe Ratacenzii, pedeştri de elită, temuţi în luptă corp la corp. Tot unu şi unu, bine instruiţi şi destul de disciplinaţi, aceştia făceau faţă cu succes atacurilor din centru.

— Decebal e un mare conducător de oşti, zise Traian admirativ, dacă îl mai lăsam vreo doi ani, nu mai aveam speranţe de a-l birui.

Generalii dădură din cap cu amărăciune ; curierul trimis nu de mult aduse vestea că numărul răniţilor devenise alarmant. În corturile amenajate între castru şi cîmpul de bătaie, vracii cu toţi sclavii lor nu pridideau cu lucrul şi de pe acum se simţea lipsa feşelor şi leacurilor.

Numărul trupelor dacice, neangajate, încă era de-a dreptul neliniştitor şi în cazul unei noi învălmăşiri, romanii n-ar fi putut rezista luptei corp la corp.

Legiunea Macedonica, la al patrulea ceas de la începerea luptei, era aproape epuizată de efortul enorm de a ţine piept Ratacenzilor şi împăratul anunţat de către Marcellinus hotărî s-o înlocuiască cu Italica, care se afla în rezervă cu efectivul incomplet, căci i s-au luat două cohorte pentru întărirea flancurilor.

În agonia aşteptării Lucius şi Capito făceau sforţări supraomeneşti ca să păstreze calmul şi disciplina cohortei.

Vestea înlocuirii se împrăştiase deja printre ostaşi, îmbărbătîndu-i, dîndu-le putere de a rezista.

Protejat de Asdus de o parte şi de Valer de cealaltă, sărmanul Caliga, livid la chip, abia se mai ţinea pe picioare. Dar Valer căzu curînd cu capul despicat de o groaznică lovitură. Prietenul său bun Fortunatus îi luă locul furios şi dornic de răzbunare, dar într-o repliere, alunecă şi căzu. Dacii îl înhăţară într-o clipă, îl aruncară în genunchi şi-i retezară capul în văzul camarazilor îngroziţi.

Extenuat cum era, Caliga îşi aminti totuşi de starea de descurajare ce-l cuprinsese pe Fortunatus înainte de luptă. „Avea presimţiri, sărmanul", murmură bătrînul.

Soarele se oprise parcă în zenit. Aerul vibra de aburii pămîntului amestecaţi cu duhoarea respiraţiei, a sudorii, a sîngelui. Ca din amfore fragile, sparte din nebăgare de seamă, lichidul preţios se vărsa pretutindeni cu abundenţă. Sub leşurile morţilor se strîngeau băltoace roşii, lipicioase în care alunecau picioarele celor vii.

Urlete, strigăte, chemări, vaiete pline de groaza morţii, pline de împotrivire în faţa soartei, de regretele vieţii ce se curmă înainte de vreme. Lovituri, buşituri, zăngănit, scrîşnetul metalului de metal. Tîrşîitul şi plescăitul picioarelor pe fleşcăita, oribila zeamă, plămădită din pămînt, iarbă, flori şi sînge, umpleau spaţiul pînă la refuz.

„Ulala ! Marha ! Barra !" aruncate ca la comandă de mii de glasuri răguşite, cu furia vibrînd frenetic în gîtlej, blesteme cutremurătoare, înjurături monstruoase, amestecate cu apeluri înfocate, chiar poruncitoare, către feluritele zeităţi proteguitoare, în care oamenii superstiţioşi îşi puneau nădejdile, se amestecau cu sunetele nearticulate, neomeneşti, necontrolate de raţiune, slobozite parcă de carnea înfiorată a muşchilor suprasolicitaţi, de bătăile inimii gata-gata să se spargă, de foalele încinse ale plămînilor cărora nu le mai ajungea aerul.

Ostaşii cădeau mereu. Unii nu se mai sculau şi după o fulgerătoare cercetare, făcută de camarazi, rămîneau pe loc, să fie călcaţi de picioarele talazurilor omeneşti sau scoşi din rînduri, zbătîndu-se şi urlînd animalic, treziţi din coşmarul ceţos al luptei, de sfîşietoarea constatare că sînt mutilaţi pe vecie ; privindu-şi îngroziţi şi albi ca varul ciotul mîinii din care se scurgea nepreţuitul vin al vieţii, sau înecîndu-se în propriul lor sînge ce se scurgea dintr-o groaznică rană la cap, sau înnebuniţi de durerea ochiului străpuns, cufundîndu-se într-un univers sinistru în care se încolăcesc în cercuri fulgere roşii şi negre.

Intervenind într-o încleştare, Lucius primi o lovitură de sabie în partea stîngă a platoşei. Izbitura fu atît de puternică că-l răsturnă de pe cal.

Asdus, martor al scenei, se repezi la comandantul său. Un alt ostaş apucă calul de dîrlogi. Astfel Lucius fu scos

din luptă înainte de a fi copleşit de dacii care săriseră văzîndu-l căzînd.

Dar, peste cîteva clipe, Lucius îşi veni în fire, se sculă şi-l linişti pe Asdus că nu păţise nimic grav.

Îndată după aceea, sleită şi zdrenţuită, legiunea Macedonica primi poruncă să se retragă. Adăpostiţi în spatele legiunii ce le luă locul în luptă, oamenii răsuflară, în sfîrşit, uşuraţi. Buzele crăpate de sete sorbeau cu nesaţ apa din ploşti. Cu mîini tremurătoare îşi scoteau platoşele şi-şi trăgeau tunicile ude, lipite de corp, ca să le stoarcă. Picioarele înmuiate de oboseală nu-i mai ţineau şi oamenii se trînteau la pămînt, nepăsători la tot ce se petrecea în jur. Mulţi, descumpăniţi de grozăviile prin care au trecut, nu-şi găseau liniştea, alţii păreau nebuni de tot. Unii veterani, hîrşiţi în război, adormeau pe loc, fără să le pese de ce a fost şi ce va urma.

Asdus, după ce luă în grabă cîteva înghiţituri din ploscă, scoase cu băgare de seamă armura comandantului său, îi legă rana cît mai strîns, apoi îndreptînd cu garda paloşului marginile tăioase ale crestăturii făcute în platoşă, i-o puse din nou. Apoi, îi buşumă murgul şi şi-l şterse de sudoare şi abia după ce-şi îndeplini îndatoririle de ordonanţă, se gîndi la el însuşi : se duse la Caliga şi-l rugă să-i desfacă curelele platoşei.

Departe de a se potoli, vuietul luptei deveni şi mai năpraznic şi mai furios. Trecuse de amiază şi soarele atîrna nefiresc şi ameninţător pe cerul pîclos.

Într-un tîrziu apăru Marcellinus. Cappa îşi adună garda stegarilor. Centurionii îşi inspectară unităţile şi-şi numărară oamenii.

Marcellinus zăbovi o clipă lîngă Lucius şi acesta îl întrebă încet, alăturîndu-şi calul de al prietenului :

— Ce-i nou, Papirius ?

— Dacii şi-au pierdut cumpătul, Lucius. Rezervele lor sînt dubioase şi pînă se vor odihni pîlcurile de elită trebuie să-i distrugem. Avem poruncă să atacăm cu toate rezervele. De astă dată consularii şi cohortele proaspete vor merge înainte. Vom ataca pe rînd ca să dăm oamenilor posibilitatea să se odihnească. Ia seama, coarda nu trebuie întinsă prea mult ! Totul depinde de noi — comandanţii. Cu bine, Lucius !

Dar, spre mirarea tuturor, un curier zorit aduse o nouă veste : legiunea Macedonica avea poruncă să se deplaseze la aripa dreaptă, în spatele legiunii a XIV Gemina.

În afară de o nouă amînare, nu era nimic îmbucurător în asta. Infernul părea că pusese stăpînire pe întregul cîmp de luptă.

Ciudată înfăţişare şi demnă de milă avea legiunea, cînd strecurîndu-se printre alte unităţi mergea către locul indicat. Zdrenţăroşi, murdari, pătaţi de sînge, aproape toţi legaţi cu feşe şi cîrpe rupte din tunici, soldaţii, cu feţele supte, cu privirile obosite şi halucinante, îşi tîrşeau picioarele prin fleşcăita mîzgă ce nu de mult era un cîmp înflorit.

Un nou răgaz la adăpost de primejdie era totuşi binevenit şi în clipa cînd legiunea se opri în locul indicat, unii ostaşi glumeau şi rîdeau.

Asdus ceru voie să vorbească cu Caliga şi Lucius îl urmări cu privirea. Se legase de acest uriaş. Îi plăcea privirea lui limpede, felul vioi, neşovăielnic cu care îi executa poruncile. Îl mişcau relaţiile între acesta şi Caliga, grija ce o aveau unul pentru altul. Văzu tresărirea bătrînului cînd Asdus îi atinse umărul. Caliga era tras la faţă şi se gîrbovise.

Îi veni o idee şi trimise îndată un ostaş să-l cheme. Cînd bătrînul i se înfăţişă, zise :

— Decurioane, îţi încredinţez o misiune importantă.

— Poruncă, comandante !

— Aleargă la carele noastre şi spune-i lui Hibernius că-i poruncesc să trimită aici, pe cîmpul de luptă, băutură pentru cinci sute de ostaşi şi cît mai multe feşe. În curînd vom înlocui legiunea Gemina şi pînă ne va veni şi nouă rîndul la odihnă, vreau să am la îndemînă cele trebuincioase. Să nu te mişti de lîngă sclavi şi memorează-ţi bine locul ca să nu te rătăceşti în acest furnicar.

Caliga deschise gura, dar nu putu să articuleze o vorbă.

— Ce este, Caliga ! Ai ceva să-mi spui ?

Bătrînul aruncă o privire fugară şi neliniştită spre Asdus.

— Am înţeles, comandante !

— Să nu-ţi fie teamă pentru Asdus, decurioane. De altfel nu poţi să-l ajuţi cu nimic. Cînd te va şti în siguranţă va fi mai atent la inamic.

— Trimite-l pe el, comandante. Eu nu am pe cine lăsa decuria mea, zise repede Caliga şi se sperie el însuşi de îndrăzneala sa.

Lucius însă nu se supără. Îl cunoştea prea bine pe acest destoinic ostaş.

— Decuria ta nu mai are decît patru oameni teferi şi o voi împărţi la alţi decurioni, iar treaba la care te trimit numai tu o poţi duce la bun sfîrşit. Cu zgîrcitul de Hibernius trebuie să te cerţi. Pe Asdus nu l-ar lua în seamă. Hai, ce mai stai ?!

Caliga salută cu mîna întinsă şi se îndepărtă grăbit.

Cei din Macedonica urmărind asalturile disperate ai celor din Gemina, văzînd cum se prăbuşesc din cînd în cînd, cum sînt scoşi din luptă cei răniţi, aşteptau cu înfrigurare ordinul să-i înlocuiască. Cei din Gemina erau la capătul puterilor şi tot mai des aruncau priviri disperate către comandant. Fiecare din ei implora în gînd providenţa să-l cruţe, pînă vor fi înlocuiţi, dar comandantul nu întrupa această providenţă ; el însuşi aştepta semnalul de la împărat.

Asdus urmări cu o privire duioasă pe Caliga şi după ce-l pierdu în viermuiala cîmpului de luptă, se apropie de comandant şi puse mîna pe dîrlogii calului.

— Asdus, zise Lucius, bătrînul suferă că l-am îndepărtat de primejdie, dar aşa e mai bine pentru voi amîndoi. Tu mi-eşti drag pentru că l-ai îngrijit şi l-ai ajutat pe tatăl meu în clipe grele, iar de Caliga mi-e milă pentru că este cel mai în vîrstă ostaş din legiune.

Atunci Asdus făcu un pas şi sărută mîna tribunului cu care acesta mîngîia gîtul calului.

Nimeni nu băgă de seamă această ieşire, căci, chiar în clipa aceea, răsună glasul puternic al lui Marcellinus :

— Atenţiune ! legiunea Macedonica...

Comandanţii de cohorte repetară comanda şi în timp ce ostaşii legiunii Gemina se repliau printre rîndurile rărite ale Macedonicei, în faţă răsări tălăzuitorul zid al inamicilor.

Dacii au vrut să folosească prilejul pentru a rupe rîndurile romane, dar manevra a fost executată prompt şi fulgerător şi avîntul lor s-a spart de zidul de scuturi.

Dacii erau de nerecunoscut. Mulţi dintre ei îşi scoseseră platoşele şi zalele, pînă şi cămeşile. Goi pînă la brîu, înfierbîntaţi, lucioşi de sudoarea ce le şiroia pe faţă şi piept,

păreau niște demoni uriași, albi. Ochii lor injectați, bărbile și pletele ude, încîlcite, mușchii brațelor încordați într-o sforțare extremă pe mulți îi făcea să se cutremure.

— Curaj, ostași, strigă Marcellinus. Loviți-i fără teamă căci sînt la capătul puterilor. Loviți-i cu sînge rece și veți birui!

Comandantul dac, un tarabosta mare și gras, simți primejdia și porunci schimbarea oamenilor săi epuizați, dar nu era ușor să-i stăpînești; parcă intrase necuratul în ei. Erau asemenea unei herghelii de cai înnebuniți, în galop.

Tarabosta scos din sărite îi lovea cu latul paloșului și zbiera ca un ieșit din minți. Alți cîțiva șefi daci ieșind din rînduri se năpustiră cu caii în proprii lor ostași, dîndu-i înapoi.

Numai așa reușiră ei să-i dezmeticească; mulți au căzut loviți de romani, dar pînă la urmă dacii înfierbîntați se mistuiră printre rîndurile trupelor proaspete.

Dar manevra greoaie și calitatea inferioară a înlocuitorilor dădură prilej romanilor să spargă pe alocuri rîndurile și să le învălmășească. Marcellinus, văzînd cum stau lucrurile, ordonă replierea, alinierea strînsă și atacul masiv cu toată legiunea. Șocul fu atît de puternic, încît în fața zidului de fier al scuturilor, din care țîșneau ca niște fulgere paloșele, dacii începură să se retragă. Ei nu se retrăgeau de teama morții și nici pentru că panica pusese stăpînire pe ei, ci pentru simplul motiv că nu puteau rezista acestei implacabile apăsări.

— Barra, barra! strigară romanii, înviorați de acest succes și de acum înainte părea că nimic nu-i poate opri. Pas cu pas cohortele împingeau îngrămădirea dezordonată a trupelor dace în care cu greu ar fi putut cineva face ordine.

În curînd, în locul primejduit, apăru însuși regele Decebal înconjurat de o ceată de călăreți din gardă. El cercetă poziția trupelor sale și căută să pună ordine în ele, dar ostașii entuziasmați de prezența sa, doar se înflăcărau, fără să-și dea seama că în acel moment de primejdie, nu înflăcărarea, ci supunerea oarbă era necesară.

Cavaleria romană ajutată de arcași reușise să-i țină în frîu pe sarmați, nelăsîndu-i să intervină și toată aripa stîngă a oastei dacice se afla în primejdie.

De pe movila sa, Traian aprecie bine clipa hotărîtoare. Stindardul împărătesc se înclină de trei ori pînă la pămînt și în clipa cînd se înălță din nou, rămînînd neclintit, două

mii de mauri şi o mie de numizi ascunşi în pădure ţîşniră din desiş, apropiindu-se vertiginos de cîmpul de luptă.

Văzînd primejdia, sarmaţii se împărţiră în două. O parte rămase locului ca să-i ţină în frîu pe călăreţii romani, ceilalţi se năpustiră cu chiote întru întîmpinarea maurilor. Fiind însă mai puţin numeroşi şi neavînd răgazul necesar ca să-şi ia avînt, în ciocnirea ce se produse se învălmăşiră, fără să reuşească să-i oprească pe atacanţi.

Aripa stîngă a dacilor fu dată peste cap. Trupele care făceau faţă legiunii Macedonica îşi întoarseră frontul către răsărit ca să apere grosul armatei dacice, lăsînd o linie subţire de disperaţi să-i ţină în frîu pe romani.

Acesta a fost începutul sfîrşitului. În zadar Decebal, Vezina şi Dieghes alergau de colo pînă colo, organizînd tot ce se mai putea organiza, căci şi la aripa cealaltă călăreţii aliaţi, nemaiputînd rezista unui atac masiv, se retraseră. Primii care au dat dosul au fost parţii. Aflînd ce se petrece la capătul celălalt, anarţii şi britologii de asemenea s-au mistuit în cîmpie. Dezastrul părea să fie iminent.

Centrul a fost spart de către legiunile Italica şi a XIII Gemina. Dar după obiceiul lor, dacii nu vroiau să fugă şi buluciţi în grupuri mari, de mii de ostaşi, se apărau cu disperare, lăsîndu-se măcelăriţi cu sutele, retrăgîndu-se încet sub apăsarea atacului.

Cu tot succesul, împăratul era neliniştit. După calculele sale, romanii, care îşi angajaseră toate rezervele, luptînd ore în şir fără odihnă, şi-ar fi irosit avîntul înainte de a reuşi să măcelărească această masă imensă de inamici. Era hotărît să sune retragerea peste cel mult o oră. Numai aşa ar fi putut să-şi salveze armata de epuizare şi efectul ei nedespărţit — panica, dar nu a fost nevoie, deoarece Decebal, supraestimînd rezistenţa romanilor, dădu el întîi ordinul de retragere. Acest lucru îi ceru lui şi comandanţilor săi un efort supraomenesc căci ostaşii refuzau să părăsească cîmpul de luptă. Pînă la urmă grosul oastei se urni din loc, lăsînd drept pavăză rînduri subţiri de viteji, oameni de sacrificiu, mîndri de această misiune, dornici de a muri ca nişte eroi.

Resturile cavaleriei dacice se adunară din nou sub comanda lui Vezina, acoperind retragerea de atacurile călărimii romane.

Legiunea Macedonica primise ordin să învăluie cetele de rezistenţă ale dacilor şi să le atace de partea cealaltă. Pentru ostaşii epuizaţi de luptă, flămînzi şi însetaţi, aceasta era o ultimă încercare. Au trebuit să ocolească prin cîmpul de luptă, unde adineaori se luptaseră sarmaţii cu maurii. Peste tot cai morţi sau agonizînd. Sărmanele animale, căutînd să se salte, nechezau jalnic, altele alergau de colo pînă colo în căutarea stăpînilor lor morţi.

Negăsindu-şi cohorta acolo unde o lăsase, Caliga înjură sclavii nerăbdători s-o şteargă de pe cîmpul de luptă şi se duse să-şi caute unitatea. Văzîndu-l plecat, sclavii aruncară burdufurile cu apă şi coşurile cu feşe şi se risipiră, iar bătrînul umblă timp de un ceas, neputînd identifica în şirurile şi patrulaterele de ostaşi pe ai săi.

Pînă la urmă recunoscu pe doi camarazi din centuria a doua care duceau cu greu un rănit.

— Unde-i legiunea noastră ? întrebă el.

— E dincolo, îi răspunse unul cu o voce stinsă, îi atacă pe daci de la spate.

De abia atunci Caliga observă că acela pe care-l duceau era primul centurion Capito. Îngrozit, rămase pironit locului. Nu ştia nici el de ce, dar îl credea pe ordo nemuritor. Pe acest om, voinic şi voluntar nu-l văzuse niciodată aşa, alb ca varul, cu capul atîrnîndu-i neputincios.

Se luă alergînd după ei.

— Ce e cu ordo, băieţi ? E grav ?

— Ia mai lasă-ne în pace, nu vezi că ne grăbim ? zise unul.

Celălalt, un ostaş mai tînăr, îşi întoarse pentru o clipă capul :

— Îl ducem pentru că e ajutor de comandant. Ceilalţi mor pe loc fără îngrijire.

Şi deoarece bătrînul nu-i slăbea de loc şi-i urma ca vrăjit, adăugă :

— I-au sfîrtecat pîntecele de sus pînă jos. E ca şi mort.

Caliga se opri pe loc. Îşi iubea comandantul, aşa cum poate iubi un suflet aspru — şi pentru cele bune şi pentru cele rele. Capito îşi începuse cariera cînd el, Caliga, era deja ostaş bătrîn, şi se înălţase sub privirile lui uimite, întrucîtva invidioase.

„Acum, s-a zis cu el ! Tocmai cînd ajunse la cel mai mare grad, la care poate rîvni un om din popor. Oare şi Asdus va păţi la fel ?"

Atunci, ros de nelinişte, alergă cît îl lăsau picioarele lui bătrîne să-l caute pe Asdus.

„Numai să-l găsesc printre cei vii. L-am adoptat, i-am dat numele meu. Flavius Valerius Asdus ! Nu sună de loc rău ! Va veni timpul cînd toţi o să-i zică aşa, cu respect şi teamă, nu ca mic, al cărui nume îl uitaseră cu toţii".

Îşi pipăi din mers plăcuţa de aramă care-i atîrna de gît.

„Numai aici scrie : Flavius Valerius Martinus, şi în tabula legiunii, încolo toată lumea mă porecleşte Caliga (încălţăminte soldăţească). Soarta nu m-a răsfăţat cu onoruri ca pe ordo, totuşi Caliga e viu, iar Capito ca şi mort..."

Bătrînul alerga împiedicîndu-se de trupuri omeneşti, daci şi romani de-a valma, unele ţepene şi grave, altele schimonosite de agonie, sau zvîrcolindu-se încă în ghearele morţii. Trecu pe lîngă cîteva focare de rezistenţă ale dacilor. Sute de zdrenţe omeneşti, însîngerate, se apărau cu dîrzenie. Romanii îi atacau cu înverşunare, cîntînd „barritus", cîntec de luptă grav şi răscolitor.

Caliga îşi recunoscu unitatea după semnul cohortei, căci nu sînt două la fel. Inima îi bătea tare şi numai cînd îl zări pe tribunul Longinus pe murgul său înspumat, iar alături pe Asdus, se opri murmurînd :

„Fiule, eşti viu ! O Cibelle, mama tuturor zeilor, fii binecuvîntată !"

. . . . . .

Ultimele pîlcuri răzleţe de daci se apărau cu înverşunare pe mormanele tovarăşilor ucişi. Ei cîntau cîntece de pe urmă, majestuoase, pline de taina meleagurilor de dincolo de moarte, pline de aşteptarea nerăbdătoare a făgăduitelor grădini ale lui Zalmoxis, unde viaţa continuă să-şi depene firul, blîndă şi paşnică în mijlocul desfătărilor fără seamăn. Dar, pentru a ajunge acolo, trebuie să fii viteaz şi să mori ca un erou. Porţile împărăţiei senine ale zeului suprem sînt închise pentru laşi. De aceea, ei luptau şi mureau pîn-la unul, istoviţi, dar bucuroşi, încercînd cu ultimele puteri să doboare cît mai mulţi duşmani, să-şi paveze cu leşurile acestora drumul spre fericire veşnică. Erau mîndri că regele lor, marele Decebal, îi alesese tocmai pe ei ca să-i stăvilească pe blestemaţii de romani.

Ostaşii romani primiseră poruncă să nu ia prizonieri. Aceşti daci furioşi nu erau buni de nimic, nici măcar pentru a fi sclavi la ocnele cele mai întunecoase. Nimeni nu i-ar fi putut îmblînzi vreodată. De aceea romanii îi omorau fără grabă cu sînge rece. Era primejdios să se apropie de aceşti disperaţi şi romanii îi ucideau cu suliţi, cu săgeţi, cu prăştii. Dacii culegeau de pe jos săgeţile şi plumbii, smulgeau suliţele din trupurile camarazilor ucişi şi arucîndu-le la rîndul lor, adesea se răzbunau pe ucigaşi.

Era greu să le vie de hac acestor supravieţuitori, pe care moartea îi ocolise pînă acum tocmai pentru că erau cei mai viteji şi iscusiţi dintre toţi.

Soarele apunea, străpungînd pîclele depărtării. Lucius îşi trimise oamenii, sub comanda lui Cappa, să caute răniţi pe cîmpul de luptă, iar el, urmat de Asdus, se îndreptă încet către lagăr.

În drum dădură de o ceată de daci asaltată de un manipul de romani. Scena i se păru zguduitor de frumoasă şi Lucius îşi opri calul ca să o admire.

Urcaţi pe un morman de cadavre, dacii, înalţi şi voinici, stăteau în cerc, adăpostiţi de scuturi şi cîntau un cîntec tărăgănat, majestuos. În mijlocul cercului era unul, pesemne şeful, care-şi mişca sabia în tactul melodiei. Romanii uluiţi stăteau în jur răsuflînd greu, odihnindu-se înainte de un nou atac. Centurionul scos din sărite de pierderile suferite şi de neputinţa unităţii sale de a-i veni de hac acestui pumn de disperaţi, strigă deodată :

— Ce aţi înlemnit ? Nu vedeţi că sînt puţini şi extenuaţi ! Daţi-i drumul înainte, să terminăm o dată cu ei. Avem poruncă să nu ne scape niciunul. Dacă nu-i omorîm acum ne omoară ei mai tîrziu. Înainte, băieţi !

Dar, în clipa aceea Lucius recunoscu în şeful dacilor pe Ariort. Se apropie de centurion şi-i zise :

— Centurioane, am o răfuială cu dacul acela din centru şi aş vrea să mă măsor cu el. Opreşte-ţi o clipă oamenii.

Apoi zise lui Asdus să traducă lui Ariort provocarea :

— Ariort ! strigă Asdus şi după ce dacul îl privi, făcînd semn să înceteze cîntecul, adăugă : Tribunul Lucius Longinus, pe care l-ai jignit şi l-ai rănit în cetatea lui Diaies te provoacă la luptă. Primeşti ? !

Ariort îl privi atent pe Lucius şi-l recunoscu. Zise ceva ostaşilor săi şi răspunse cu hotărîre :

— Primesc şi jur că de astă dată îl voi ucide !

Dacii i-au făcut loc şi cu un salt uriaş sări jos de pe mormanul de cadavre.

Totul amuţi în jur. Romanii se dădură în lături, lărgind cercul iar Lucius descălecă.

— Tribune, îi şopti Asdus îngrijorat, eşti rănit şi obosit, nu te lupta cu el. Lasă-mă pe mine, căci mă înfioară teama că te va omorî. Permite-mi cel puţin să-ţi sar în ajutor.

— Nici nu mă gîndesc. Ce vrei, să-mi pierd onoarea ? Zarul a fost aruncat !

Şi, înlăturîndu-l pe Asdus, îl înfruntă pe Ariort.

Dacul avea o sabie lungă şi încovoiată la vîrf, ceea ce era în avantajul său, în schimb Lucius era mai odihnit. Amîndoi însă erau răniţi.

Neslăbindu-l din ochi pe Ariort, Lucius strigă lui Asdus :

— Băiete, stai pe aproape şi tălmăceşte-i potrivnicului meu tot ce-i voi spune.

Ariort atacă primul şi armele scrîşniră, scoţînd scîntei. Se pîndeau, săreau, loveau ; Ariort, cu patimă şi înverşunare, Lucius calm, stăpîn pe sine. Amîndoi la fel de iscusiţi, nu reuşeau să se domine, dar într-o clipă de neatenţie, Lucius făcînd un pas înapoi, se poticni de un leş şi căzu. Sabia lui Ariort vîjîi sinistru. Lucius se rostogoli şi sabia lui Ariort se înfipse în leş. În clipa următoare tribunul fu din nou în picioare. Duelul reîncepu şi părea că nici unul nu va reuşi să-l domine pe celălalt.

Dacii începură din nou să cînte, pesemne ca să-l încurajeze pe Ariort.

Lucius pară lovitura lui Ariort şi în clipa următoare, cînd vîrful sabiei acestuia îi crestă muşchiul braţului stîng, cu o mişcare dibace îi smulse dacului arma din mînă. Sabia descrise un cerc şi se înfipse în pămînt. Ariort sări în lături, dar se poticni la rîndul său, căzînd pe spate. Într-o clipită Lucius îi puse piciorul în piept şi ridică paloşul.

— Adu-ţi aminte, zise el răspicat şi Asdus tălmăcea vorbele îndată, adu-ţi aminte de clipa cînd m-ai batjocorit. Cînd ai lovit un om fără apărare. De ce nu mi-ai dat atunci un paloş ca să mă apăr ?

— Omoară-mă ! hîrîi Ariort cu o tresărire de ciudă. Omoară-mă ! Nu mi-e frică de moarte !

Ariort zvîcni din tot corpul ca să se ridice, dar Lucius îl apăsă mai tare cu piciorul. Apoi spuse lui Asdus :

— Dă-mi cureaua ta, băiete !

Întinse mîna, luă cureaua grea, bătută în ţinte şi-i zise lui Ariort :

— M-ai întrebat atunci cîţi captivi daci am biciuit şi ţi-am răspuns cinstit că tu vei fi primul. Ţine !

Cu aceste cuvinte îl plesni cu toată puterea peste obraz.

Ariort duse instinctiv mîna la chip şi după ce o trase înapoi ruşinat, cei din jur văzură o dungă însîngerată de-a curmezişul frumosului chip. Văzîndu-şi şeful dezonorat, dacii scoţînd răcnete furioase săriră de pe mormanul lor, dar fură înconjuraţi într-o clipită de romani. Auzind zgomotul luptei, Ariort îşi adună puterile şi apucînd piciorul tribunului îl zvîrli de pe piept. Nu avu însă timp să se ridice căci Lucius îl lovi pentru a doua oară, Ariort urlă şi căzu moale pe spate. Avea ochiul drept scurs. Lucius se cutremură de fapta sa. Nu avea de gînd să-l mai lovească, o făcuse instinctiv cînd Ariort îl apucase de picior.

Centurionul se apropie şi zise :

— Te felicit, tribune ! Graţie ţie am terminat şi noi cu furioşii aceştia. Acum, să ne odihnim. Salve, tribune !

Lucius nu-i răspunse, se întoarse şi încălecă.

— Asdus, zise apoi, leagă-l pe Ariort şi aburcă pe cal în spatele meu.

Merseră cîtva timp în tăcere. Trîmbiţele sunau adunarea. Lupta încetase pretutindeni. Pe măsură ce sîngele i se potolea în vine, Lucius se desmeticea. Ceea ce făcuse sub imperiul răzbunării nu i se mai părea atît de măreţ şi nici necesar, dimpotrivă simţi că o scîrbă greţoasă îl strînge de gît.

„De ce m-am răzbunat ? Pentru ce toate acestea ? Ariort ar fi murit şi aşa. Ar fi murit ca un erou împăcat cu sine şi cu lumea asta, care i-a fost atît de vitregă. Ar fi murit cîntînd imnuri de slavă efemerului vis de fericire."

Erau singuri în noapte. În depărtare se aprindeau focuri de strajă. Trîmbiţele sunau insistent. Mirosul sîngelui dulceag şi greţos devenea insuportabil. Lucius se opri şi întorcîndu-se brusc porunci :

— Asdus, dezleagă-l şi lasă-l aici !

Şi, pentru că flăcăul obosit şi somnoros îl privea năucit, repetă mai tare :

— N-auzi ? Dezleagă-l şi lasă-l aici ! Mai am puţină apă în ploscă. Pune-i o prişniţă pe ochi. N-am vrut să-l rănesc.

Rupse apoi din poala tunicii sale o fîşie şi i-o întinse.

— Leagă-i rana cu asta !

. . . . . .

Cînd Ariort îşi reveni, nu-şi dădu seama nici ce este cu el, nici unde se află. Mai întîi i se păru că este pradă unui coşmar, ca acela după un chef grozav, curînd însă îşi dădu seama că este ceva mult mai rău. Cu toată străduinţa nu putu să-şi amintească nimic. Capul îi era copleşit de o durere surdă în care din cînd în cînd se înfigea lama unei alte dureri — ascuţite, de nesuportat. Îşi simţea trupul greu, ca de plumb şi nu era în stare să mişte un deget. O mîzgă greţoasă îi năvălea mereu din fundul stomacului către gîtlej. Voia să scape de ea şi nu putea. Umărul şi şoldul rănit se lipiseră de cămaşă şi le simţea plutind într-o amorţeală rece.

Deodată, după o străfulgerare de durere, îl săgetă un gînd : „Ochiul meu !“ Şi din clipa aceea îi reveni în minte înfricoşătoarea zi a bătăliei.

„Ochiul, ochiul meu !“ îngăimă el, simţind cuvintele ieşindu-i cu totul altfel din gîtlej, decît le ştia el cum sună. Erau nişte stîlcituri de vorbe ca şi cînd gîtul îi era de smoală, iar limba de lemn.

„Ochiul meu !“

Gîndul acesta stăruitor îl îndemnă să-şi încerce privirea. Cuprins de o teamă nelămurită, îşi dezlipi pleoapele şi ele ca de plumb, dar o durere cumplită îl cutremură, scăldîndu-i trupul în sudori. Scrîşni din dinţi. Trase aerul adînc în piept şi mai încercă o dată.

Văzu cerul cu puzderia lui de stele, dar acestea jucau ciudat şi erau ca în ceaţă. Simţi un şuvoi de lacrimi curgîndu-i din ochi. După aceea, privirea i se limpezi şi gîndurile i se aşezară la loc, ca şi stelele.

Stătea pe spate, răbdînd vitejeşte cumplita durere.

Îşi mişcă mîna, o duse la ochi şi degetele-i pipăiră o cîrpă udă.

„Ce-i asta, se miră el, o prişniţă ? Cine mi-a pus-o ?“

Întoarse capul gemînd. Tremurul scînteietor a mii de stele învăluia noaptea într-o dulce aburealâ de lumină. Îşi dădu

seama că se mai afla pe cîmpul de luptă. Cadavre cu suliţi şi săgeţi înfipte în ele, coifuri, scuturi. Un steag, mişcat uşor de boare îşi plîngea parcă morţii.

Încet, cu mare trudă, mai-mai să-şi piardă cunoştinţa, Ariort se ridică în capul oaselor. Cîrpa căzu de pe ochiul rănit. Cu o sfîşietoare părere de rău îşi dădu seama că nu vede cu el. Duse mîna încet, oprind-o în răstimpuri nehotărît şi cînd buricele degetelor, în loc să întîlnească tăria globului, se afundară în găvanul fleşcăit, îşi trase repede mîna înapoi. El, care nu se temuse de moarte, se înfricoşă în faţa beteşugului său. Gemu îndurerat : „Chior, pocit pentru tot restul zilelor !"

Căută cu înfrigurare jungherul, îl scoase şi-l ridică în dreptul inimii, dar în clipa următoare mîna îi căzu neputincioasă. Moartea nu i se mai părea ademenitoare ca atunci, în toiul luptei. Ştia că a-şi face singur seama este un fapt lipsit de glorie, blestemat de credinţă, o cufundare în beznă, o veşnică rătăcire a sufletului în căutare de odihnă. Izbăvirea va trebui s-o caute tot în luptă. Pînă atunci se va descurca şi cu un singur ochi. Se va obişnui şi va doborî încă mulţi duşmani.

Luînd această hotărîre, se uşură nespus. Dorul de viaţă, eliberat de blestem, îl cuprinse, se lipise de el ca o femeie drăgăstoasă, trezindu-i simţurile, îndemnîndu-l la acţiune.

Privi în jur cu băgare de seamă, ascultînd cu urechile ciulite. Departe, înspre miazăzi, drept sub furca alburie a Căii Robilor, mijeau focurile lagărului roman. Ce alta putea să fie ? Cei din neamul său au fost învinşi şi s-au risipit. Cît vedea cu ochiul, nu zări o singură fiinţă teafără, în stare să umble. Auzea din cînd în cînd cîte un geamăt, poate ultimul, venind din noapte ; încolo, doar mirosul dulceag al sîngelui amestecat cu izul pămîntului umed şi abia simţitele mirezme ale florilor, a ierbii fragede, aduse de boarea călduţă.

Privi stelele şi hotărî să apuce către apus, acolo unde Carul Mare îşi înfigea oiştea în cheia bolţii cereşti. Ştia bine aceste locuri. Dincolo de rîu încep codrii şi se va pierde în ei, căutîndu-şi rostul. Bîjbîi în jurul său şi ridică de jos o sabie. I se păru grea, aşa slăbit cum era, dar n-o schimbă cu alta. Căută un coif potrivit şi un scut rotund de sarmat. Îşi scoase cămaşa, dezlipind-o cu greu de pe răni. Rupse fâşii din poala ei, puse pămînt pe locurile vătămate şi le legă strîns. Apoi dezbrăcă pe pipăite un mort şi-şi puse hainele lui. Ridică de pe jos cîteva

ploşti, dar clătinîndu-le la ureche văzu că sînt goale şi mistuit de sete, se grăbi către apus.

Merse încet, împleticindu-se şi poticnindu-se în cadavre, stăpînindu-şi durerea, silindu-se să fie atent la toate din jurul său. Din cînd în cînd, îi revenea în minte un gînd stăruitor: „De ce romanul îi cruţase viaţa ? De ce nu se răzbunase după cum cere legea răzbunării ?“ Întorcea întrebarea pe toate părţile, doar-doar îi va da de rost. De acest gînd se anina un altul: „Cine i-a pus cîrpa udă pe rană ?“ O ţinea şi acum în mînă, deşi era îmbibată de sînge. „Oare tot romanul i-o puse ?“ Faptul neînsemnat în sine îl obseda.

Noaptea se lumina pe nesimţite, stelele păleau. Întorcînd capul, văzu în urma sa o geană de lumină tivind zarea, iar pe poala cerului, deasupră-i, pe Zorel aruncînd văpăi. Văzu strecurîndu-se printre leşuri, spinările încovoiate ale fiarelor, atrase de mortăciuni. Trecu foarte aproape de un lup care rupea cu lăcomie dintr-un cal. Fiara îşi rînji colţii printre fălcile înroşite de sînge şi zburlindu-şi părul de pe grumaz, mîrîi ameninţător. Ariort o lăsă să-şi vadă în pace de praznic şi fiara urmărindu-l cu ochii ei de jăratec nu se urni din loc.

Cînd ajunse la capătul cîmpului de bătaie, acolo unde ieri se afla aripa dreaptă a oastei dacice şi unde s-au ciocnit mase mari de călăreţi, se strecură cu greu printre stîrvurile cailor.

Simţi în sfîrşit iarba foşnind sub paşii săi. Mergînd, smulgea din cînd în cînd smocuri de fire zemoase, ude de rouă şi le sugea cu lăcomie. Cînd ajunse la rîu, dădea geană-n geană de somn.

Ariort privi rîul cu apele-i umflate şi se bucură ca un copil. Căută un loc unde malul era mai jos, îşi lepădă armele şi căzînd în genunchi, ca în faţa unui altar, bău pe nerăsuflate. După aceea îşi cufundă capul în unda tulbure şi simţind o mare alinare, nu-l scoase decît atunci cînd i se tăie răsuflarea. Rămase cîtva timp în genunchi, privind lumea asta mare cu tot ce are ea mai bun, doar că o privi de astă dată cu o singură lumină şi asta îl duru.

Căută cîrpa ce-i servise ca prişniţă, o spălă cu grijă, o stoarse, o flutură ca să se zvînte şi o privi cu băgare de seamă. Pînza nu era de prin partea locului; ţesătura era mai deasă şi mai fină, de culoare slab verzuie. Se vedea că e ruptă din poala unei tunici romane, căci avea de-a lungul tivului un meandru stacojiu. Acum ştia că duşmanul, dintr-o pornire neînţeleasă,

o rupsese din poala sa şi i-o pusese pe rană. Pe vremuri o astfel de mărinimie ar fi stîrnit în el izbucniri violente de furie, de astă dată însă nu le avu. Ţinu un timp cîrpa în bătaia vîntului de dimineaţă, apoi îşi legă ochiul cu ea.

După aceea, se sculă, îşi luă armele şi simţind că nu va avea puteri să străbată înot nici măcar acest mic şi domol rîu, se duse să caute un vad. Primejdia trecuse, putea să nu se mai grăbească.

Pe cerul verzui apărură stoluri negre de corbi. Păsările morţii zburau dînd greoi din aripi şi croncănind cu voioşie. Sus de tot, se roteau în cercuri line vulturii.

*

După ce înaintară pînă la Sucidava, distrusă de daci, romanii îşi aşezară tabăra pe malul stîng al Marisului, aşteptînd să le vină din urmă convoaiele cu cele necesare vieţii.

Plouase cîteva zile în şir şi drumurile erau desfundate. Se umbla greu şi se lucra anevoie, dar răgazul era binevenit pentru oamenii care, de la lupta cea mare, au dus-o numai în corvezi şi marşuri.

Dar în curînd drumurile se uscară şi oastea porni înainte de-a lungul rîului cu ape line, adînci şi învîrtejite, pe lîngă luncile sale pline de freamătul plopilor, sălciilor şi răchitelor.

Istovite sub greutatea sarcinilor, cohortele se strecurau, una după alta, ocolind cu prudenţă răcoarea foşnitoare a pădurilor, aruncînd priviri neîncrezătoare în jur.

Noaptea, cînd romanii, împrejmuindu-se în grabă cu şanţuri şi valuri de pămînt, îşi odihneau trupurile ostenite, se aprindeau în beznă, licărind ca nişte licurici, focurile de strajă ale dacilor. Erau semnalele transmise, din culme în culme, către inima ţării şi în clipirile lor erau ascunse ştirile precise despre numărul, drumul urmat şi locurile de popas a legiunilor romane.

Strînşi în jurul focurilor, ostaşii ascultau povestirile acelora care colindaseră această ţară cu prilejul primului război, ale acelora care au pătimit aici ca prizonieri sau iscoade, care

au asudat şi au sîngerat sub zidurile cetăţilor dacice. Ştiau că nu va fi uşor să străbată aceste meleaguri, să urce costişele prăpăstioase, să se strecoare prin fundul văilor adînci, să se afunde în codrii întunecoşi, pîndiţi şi urmăriţi de vitejii daci.

În sfîrşit, după zile de marşuri, romanii se opriră în preajma localităţii Germisara, distrusă şi ea, şi se apucară să construiască un castru definitiv. Înălţat pe malul drept al Marisului, acesta fu legat printr-un pod de vase de malul stîng, unde s-a construit un vast castru de pămînt, pentru adăpostirea convoaielor de căruţe şi maşini, a magaziilor intendenţei şi a grajdurilor.

În castrul cel nou, întărit după toate regulile fortificaţiilor, împăratul îşi stabili cartierul său general şi de aici oastea urma să se împartă în mai multe grupuri ca să atace concentric Sarmizegetusa.

În aceste pregătiri şi incursiuni de recunoaştere trecu tot Aprilie şi sosiră idele lunii Mai. Luna zeiţei primăverii, Maia, cu tot alaiul ei de splendori nu adusese nici o bucurie oamenilor, dimpotrivă au trebuit să muncească din răsputeri ca să facă faţă împrejurărilor în care se pregătea una dintre cele mai periculoase acţiuni din istoria Romei.

Pregătirile îi luau tribunului Longinus tot timpul şi pe seară, cînd se întorcea ostenit la cantonament, urmat de nu mai puţin truditul Asdus, se trîntea în pat adormind pe loc. În timpul zilei treburile îl copleşeau. Cohorta trebuia instruită, exersată, echipată, nu putea fi neglijat nici un amănunt.

Dacă pîn-acum, unităţile erau urmate de convoiul de căruţe cu cele necesare vieţii, muncii şi luptei, de acum încolo despărţindu-se de trunchiul armatei, ele aveau nevoie de mobilitate şi independenţă.

Pentru a se avînta în misiuni periculoase, pe drumuri impracticabile sau de-a dreptul prin desişul codrilor, cohortele trebuiau antrenate şi obişnuite să poarte totul cu ele ; fiecare ostaş era aidoma unui catîr încărcat pînă la limita rezistenţei lui.

Legiunile Macedonica şi a XIII Gemina aveau de îndeplinit una dintre cele mai grele misiuni — să urce pe valea rîului care izvora la miazăzi de Sarmizegetusa şi se vărsa în Maris în dreptul Germisarei. Pe această vale se aflau cele mai multe cetăţi dacice, unele socotite inexpugnabile din pricina poziţiei şi tăriei zidurilor. Era şi firesc ca această vale, cea

mai accesibilă şi cea mai lungă de prin partea locului, artera principală care lega oraşul de scaun de restul ţării, să fie păzită cu străşnicie.

Împăratul ştia că regele Decebal neavînd nici o speranţă să-l bată în cîmpie îl atrăgea în locuri strîmte, unde totul le venea într-ajutor dacilor şi totul sta împotriva oastei romane. A pătrunde în acele locuri pe care însăşi natura le apără şi unde se concentrase tot ce era mai bun şi mai credincios cauzei dacice, ar fi fost poate fatal pentru romani. Tocmai de aceea împăratul şi generalii săi nu precupeţiră nici un efort, nu neglijară nici un amănunt, înainte de a porni la atac.

În ajunul plecării împăratul trecu în revistă cele două legiuni. El zăbovi ceva mai mult în faţa primei cohorte a legiunii Macedonica. Îi era dragă această glorioasă unitate şi pe mulţi dintre oşteni îi cunoştea personal. Cu bunăvoinţa-i de totdeauna, el se întreţinu cu Lucius şi îi aminti că acum are prilejul să-şi răzbune părintele. Zăbovi apoi lîngă stegarul legiunii Junius Cappa reînnoindu-şi promisiunile făcute iarna trecută la Praetorium. Spuse cîteva cuvinte veteranului reangajat Caliga şi-şi aminti şi de voinicul Asdus. După ce mai vorbi cu cîţiva ostaşi pe care-i cunoscuse în diferite ocazii, împăratul se întoarse lîngă Marcellinus şi-i mulţumi pentru starea exemplară a legiunii.

Lucius era alături. Zîmbindu-i la despărţire, împăratul îşi alătură calul de al lui şi-i zise încet :

— Dacă te vei întîlni cumva cu fecioara care te-a ajutat să evadezi, să nu uiţi de datoria ta de ostaş roman.

Şi, ameninţîndu-l în glumă cu degetul, adăugă :

— Dar nici s-o laşi să se prăpădească printre urgiile războiului nu ar fi demn de tine. Cum o cheamă ?

— Aya, fiica lui Diaies, auguste, răspunse Lucius tot atît de încet simţind că roşeşte.

Traian făcu semn cu mîna că inspecţia a luat sfîrşit. Marcellinus se întoarse către legiune şi strigă :

— Atenţiune, Mecedonica ! Augustului împărat, divinului Nerva Traian, salut !

. . . . . .

În zbucium şi încordare treceau zilele, adăogînd noi fapte la cele vechi.

Romanii înaintau cu dîrzenie, dacii se apărau cu înverşunare.

Cetățile, după zile și zile de asalt și încleștări mortale, cădeau una după alta. În fața tehnicii și disciplinii romane se prăbușeau impunătoarele fortificații, înălțate pe stînci semețe, la răscruce de drumuri, pe locuri înalte ce închideau strîmtorile la gura văilor, ori în cumpăna apelor ; se năruiau zidurile groase, luau foc turnurile și foișoarele.

Și de o parte și de alta curgea multă sudoare și sînge, iar încordarea și înrăirea atinseră culmea. Dacii îi hărțuiau pe romani zi și noapte, romanii îi vînau ca pe niște fiare. Femeile dacice își răzbunau cumplit morții, arzîndu-i și jupuindu-i de vii pe prizonieri. Romanii îi mînau în robie pe acei care nu au fost omorîți în clipe de mînie. Detașamente de numizi și mauri, băgînd spaima cu neobișnuita lor înfățișare, colindau țara în lung și în lat, hăituind pe localnici cum hăituiesc vînătorii vînatul, mînînd pe drumul sclaviei rînduri nesfîrșite de nenorociți.

Între Aluta și Tsierna, între Maris și munți, țara se zbătea în ghearele morții. Mii de oameni luau calea bejeniei, ascunzîndu-se în locuri sălbatice și inaccesibile. Mănoasele văi largi ale Marisului și ale Alutei au rămas pustii, cîmpurile nelucrate, viile și livezile neîngrijite, stupinele și stînele părăsite. Cu bruma de avere încărcată în căruțe și pe cai, locuitorii se refugiau la munte în așteptarea vremurilor mai bune. Nici un bărbat în stare să mînuiască o armă nu rămînea la vatră și lăsîndu-și femeile, copiii și bătrînii să se descurce singuri, după puterile și priceperea lor, plecau sub steagurile regelui Decebal. Încleștarea era pe viață și pe moarte ; nimeni nu se aștepta la îndurare, fiecare prefera moartea sclaviei. Setoși de sînge și răzbunare, dacii își vindeau scump viețile.

Romanii, pregătiți de astă dată cu tot ce le lipsea în primul război, înarmați cu experiență, cunoașterea locurilor și obiceiurilor, îi strîngeau pe daci în cleștele nemilos al capcanei.

Zdrențuite și obosite de asediul cetăților din preajma Sarmizegetusei, legiunile Macedonica și a XIII Gemina, părăsind valea, se îndreptară de-a dreptul peste dealuri către ultimul punct de rezistență ce se mai afla în acea parte, la apus de cetatea de scaun.

Își stabiliră tabăra pe o înălțime cu povîrnișuri line, cam la o milă și jumătate de cetate.

Lucrînd la întărirea lagărului, oștenii aruncau din cînd în cînd cîte o privire către dealul grebănos cu pereții abrupți de

stîncă roşie şi oftau din rărunchi. Strîns între două pîraie apropiate, dealul se înălţa semeţ. Zidurile erau groase şi alcătuite din blocuri mari. Patru turnuri masive o străjuiau la colţuri, iar al cincilea la mijlocul zidului pe partea cealaltă. Dinspre miazănoapte, se aflau, la o mică distanţă de zidul înalt, încă două întăriturî pătrate, un fel de bastioane. Dinspre răsărit dîra albicioasă a unui drum pavat cu lespezi era străjuită de trei turnuri de piatră, unul jos şi două mai sus, de o parte şi alta la distanţe egale.

Nu degeaba oftau ostaşii. Dintre toate cetăţile asediate pînă acum, aceasta părea de necucerit.

După o zi de odihnă, în timpul căreia comandanţii făcură recunoaşteri, teama se mai risipi. Centurionul Cappa, care în primul război cu dacii luase parte la asediul acestei cetăţi, conduse cercetările şi raportă că cetatea reclădită în ultimii ani este de astă dată mai puternică şi că asediul trebuieşte pornit dinspre soare-răsare, unde povîrnişul este domol şi unde pîraiele, depărtîndu-se unul de altul, lăsau destul loc desfăşurării operaţiunilor.

În zorii celei de a treia zi, romanii, făcînd un mare ocol, trecură pîrîul într-un loc prielnic şi apărură în faţa cetăţii, de astă dată dinspre răsărit. Dar îndată ce începură lucrările de pregătire ale asaltului, sosi un curier de la înaltul comandament. Marcellinus primise poruncă să plece neîntîrziat cu legiunea sa sub zidurile Sarmizegetusei, lăsînd Gemina să se descurce singură cu asediul cetăţii de pe stînca roşie. Curierul mai aduse şi cîteva scrisori întîrziate din pricina evenimentelor, dintre care una era adresată tribunului Lucius Longinus.

Tot de la curier, comandanţii aflară vestea căderii cetăţii dacice de la miazănoapte, ultima din acea parte. De asemenea curierul le aduse la cunoştinţă că în preajma Sarmizegetusei se află locul de concentrare al robilor luaţi în această parte a ţării şi-i sfătuia pe comandanţi să-l viziteze cu prima ocazie.

Scrisoarea era răspunsul lui Bassus, căruia Lucius îi scrisese acum o lună la Drobeta şi sub protecţia căruia se afla Sama, iubita lui Asdus.

Parcurgînd în grabă rîndurile epistolei, Lucius o bagă în sîn şi preocupat de cu totul altceva porni spre cortul său.

Vestea despre marele lagăr al robilor daci i se înfipse adînc în minte, răpindu-i liniştea sufletească. Cuprins de nelinişte, din ce în ce mai apăsătoare, şi plin de nerăbdarea de a porni

cît mai degrabă, își amintea mereu cuvintele curierului: „Cînd veți ajunge la Sarmizegetusa, nu vă va fi greu să găsiți prilejul de a vizita lagărul robilor daci, printre care se află și multe femei." Rîsul cinic cu care-și încheia fraza îi încordă lui Lucius simțurile. Își dădu seama că și acum, ca de obicei, se fac abuzuri și din masa sclavilor, considerată pîn-la licitație avut obștesc, se smulg florile cele mai frumoase pentru a îndestula poftele acelora care dețin puterea. Marcellinus care era de față îi surprinse privirea, îl înțelese și fără să zică un cuvînt îl cuprinse cu mîna pe după umeri.

Recunoscător prietenului său pentru această tăcută încurajare, porni spre cantonament.

. . . . . .

Asediul Sarmizegetusei încă nu începuse cînd legiunea Macedonica își ocupă locul între Apollinaris și a XIV Gemina.

Împresurînd cetatea și avînd vești precise că în afara zidurilor ei nu rămăsese nici un conducător dac capabil să ridice steagul revoltei în vreo parte a țării și să-i amenințe de la spate, romanii nu se grăbeau. Fiece zi era în folosul lor și spre nenorocirea celor asediați, căci marele număr al oștenilor și al acelor refugiați în incinta cetății însemna tot atîtea guri de hrănit din rezervele vitale, oricît ar fi ele de mari.

Propunerea unor tratative din partea regelui Decebal fu respinsă și solii fură izgoniți din lagăr în huiduielile întregii armate. Acum cînd îl avea în mînă pe Decebal, cu rudele, sfetnicii și generalii săi, cînd aproape toate focarele de rezistență fuseseră lichidate, cînd primea ajutorul multora dintre foștii aliați ai regelui dac, împăratul nu mai dorea pace, așa cum a dorit-o în primul război, cînd o ședere mai prelungită într-o țară ostilă putea să-i fie fatală.

Simultan cu asediul Sarmizegetusei, Cornelius Falco, zdrobind rezistența dacilor în trecătoarea Tsiernei și sfărîmîndu-le ultima stavilă la Tapae, porni spre miazănoapte. Trecînd aproape de pămînturile iagizilor și teuriscilor, băgă spaima în aceste seminții, șovăitoare de felul lor. Prinții și nobilii care veneau să i se închine erau primiți cu îngăduință. Falco îi punea să jure credință, le lua bani, oprea ostateci, dar le cruța pămînturile și așezările.

Legiunea Claudia Pia Fidelis, cu unitățile-i ajutătoare, care pătrunsese în Dacia prin strîmtoarea Angustiae, dinspre răsă-

rit, urmărea același lucru. Această oaste, în număr de vreo zece mii de oameni, după ce-i înfricoșă pe Costoboci și Dacii Mari de la miazănoapte, făcu joncțiunea cu legiunea Flavia Felix a lui Cornelius Falco.

În aproape toate localitățile importante din Dacia fură construite castre provizorii, instalate garnizoane și fu pusă temelia organizării administrative a provinciei în devenire.

Curierii băteau fără încetare drumurile între castrele nou înființate și înaltul comandament, ducînd și aducînd porunci și rapoarte, împrăștiind veștile despre prăbușirea Daciei la picioarele eternei Rome. Traian, escortat de trupele sale de pretorieni, părăsi Germisara și ajuns în preajma cetății de scaun a regelui Decebal își stabili cartierul general într-un castru nou.

Îndată după instalarea pe poziție, în zori de zi, Lucius îl căută pe Marcellinus și-l văzu ieșind din comandament împreună cu Manlius, șeful de lucrări al armatei. Prietenul îl zări și-i spuse să-l aștepte puțin. Peste un timp el își luă rămas bun de la Manlius și veni radios către Lucius.

— De ce ești atît de posomorît ? îl întrebă.

— Papirius, am auzit adineaori că împăratul este așteptat de la o zi la alta. Presupunînd că atunci nu voi mai putea scăpa, te rog să mă învoiești pentru o jumătate de zi ca să vizitez lagărul de robi de prin apropiere.

— Ți-e teamă să nu fie și Aya acolo ?

— Mi-e teamă de toate cînd vine vorba de ea și trebuie să fac tot ce-mi stă în putință ; nu pot să nesocotesc nimic, nu am dreptul. Nu pentru liniștea mea proprie o caut, aș fi fost prea egoist ; o caut pentru ea însăși. Nu vreau să mai sufere, vreau să fie fericită.

— Mi-ai spus o dată că ai un indiciu unde ar fi putut să fie.

— Da, de la Sama, iubita lui Asdus. Cică ar fi auzit de la servitorii din palatul lui Decebal că sfetnicul Diaies, de la evadarea mea și a lui Filimon, temîndu-se că ne vom reîntoarce cu oaste, ar fi părăsit cetatea și că ar fi dus-o la muntele sfînt — Cogheonul.

— Știi unde se află ?

— Nici măcar Cappa nu știe. Asdus se informează mereu, dar știrile sînt ciudat de contradictorii.

— Pesemne dacii ţin în mare taină locul unde se află lăcaşul sfînt.

— Tocmai asta mă exasperează. Am impresia că dacii preferă să moară decît să divulge duşmanilor ceea ce pentru ei este lucrul cel mai sacru din lume.

— Dacă vom pune mîna pe cîţiva slujitori din palat, după ce vom răzbi în cetate, atunci poate vom afla.

*

Începură zilele înfrigurate ale asediului. Zgomotul asurzitor, freamătul de voci şi un continuu du-te-vino domneau în jurul Sarmizegetusei. Cuprinşi de febra nerăbdării, ostaşii se înrăiră şi-şi puseră în gînd să termine o dată cu acest ultim punct de rezistenţă. Aruncînd din cînd în cînd cîte o privire către zidurile înţesate de daci, romanii îşi scuipau în palme apucînd mai vîrtos coada hîrleţului sau a bardei, a tîrnăcopului sau a ciocanului.

Mulţimea dacilor închişi în cetate părea hotărîtă să se apere cu înverşunare, ba să şi atace la nevoie, de aceea romanii îşi împărţiră oastea în două, o parte păzea, cealaltă lucra ; şi aşa cu rîndul zi şi noapte.

Locuri potrivite pentru construirea şi apropierea maşinilor şi turnurilor de asalt nu erau multe, numai dinspre apus şi miazăzi şi acolo se înghesuiau ostaşii-meseriaşi, acolo construiau un „agger" adică întărituri de pămînt cu şanţuri, abatize, palisade, acolo se amenajau platforme pentru baliste şi catapulte, rampe de acces pentru tarane şi turnuri mobile.

În această activitate clocotitoare zilele treceau una după alta, mai calde, mai reci, cu vînt sau liniştite, cu ploi şi furtuni. Nici un ostaş nu-şi bătea capul cum va trece şi această ultimă încercare a războiului, care ar putea să-l ducă pe malurile sumbre ale rîului Lethe ca să bea din apa uitării sau să-l cruţe scoţîndu-i sorţii norocoşi ai izbînzii şi poate ai gloriei. Nici unul nu se ostenea gîndind că poate în curînd mama îl va boci lovindu-se năpraznic cu pumnii în piept,

în schimb fiecare se şi vedea, pentru un timp măcar, răsfăţatul Lubentinei, zeiţa dragostei şi al lui Dionysos — zeul vinului.

În lagărul roman domnea o vigilenţă ascuţită şi asta cu atît mai mult cu cît dacii se dovediră a fi de o îndrăzneală fără margini.

Un oştean de-al lui Decebal, curajos pînă la necugetare şi mai furios decît toate cele trei furii la un loc, pusese stăpînire pe spiritele asediatorilor.

În fruntea unei cete de voinici disperaţi, sfidînd moartea, năvălea ca un duh distrugător, cădea ca un trăsnet, nimicind totul în calea sa.

Acest geniu al răzbunării avea un singur ochi şi asta îi înspăimînta pe ostaşii superstiţioşi mai mult decît dacă ar fi avut un corn în frunte. Strigătul — „Vine Chiorul" era cea mai cumplită alarmă.

Cîteodată ziua, dar mai ales noaptea, cu vioiciunea şopîrlei şi îndrăzneala şoimului, Chiorul se abătea asupra celui mai slab punct, peste vreun retranşament în lucru, în mijlocul ostaşilor care trudeau la vreo maşină, în timpul schimbării gărzilor; cînd unitatea era prea avîntată sau izolată de vreun impediment.

Multe vieţi au fost curmate pe neaşteptate, multe lucrări zădărnicite, fără ca cineva să-i poată veni de hac viteazului dac. Nu era chip să-l păcălească, nici să-l atragă în cursă; avea Chiorul un simţ aparte, care-l prevenea de primejdie.

Puţini dintre acei ce-l priviseră în faţă scăpaseră cu viaţa şi, înspăimîntaţi, îl credeau supraom, duh nepămîntean, îi exagerau vigoarea şi-i atribuiau puteri supranaturale.

Unitatea tribunului Longinus se afla, pe versantul sudic extrem, lîngă colţul răsăritean al întăriturilor dacice. Aici, dealul era abrupt, iar sectorul retranşamentului era limitat în stînga de o rîpă prăpăstioasă prin care se scurgea o şuviţă de apă, iar în dreapta de un turn izolat, construit de daci pe un pripor. Aici, terenul nu permitea lucrări regulate de asediu şi misiunea legiunii Macedonica era, deocamdată, de a se întări pe poziţie.

Pădurea de fag destul de deasă din acea parte fusese tăiată de daci încă din primăvară şi tot versantul era năpădit de lăstăriş, care putea oferi atît asediaţilor cît şi asediatorilor adăpost pentru eventualele incursiuni. La început, co-

mandamentul roman ordonă curăţirea locurilor dar îndată se răsgîndi, contramandînd acel ordin, socotind vegetaţia mult mai de folos pentru asalt decît ar fi fost ea pentru cei din cetate.

„Chiorul" nu-i sîcîise deocamdată, deşi năvălise în două rînduri în stînga rîpei, în sectorul legiunii XIV Gemina şi arsese aproape în întregime scuturile de scînduri, mobile, împinse din nesăbuinţă prea devreme pe teşitura unui pripor, prea aproape de ziduri.

Deşi deformările credulilor şi superstiţioşilor ostaşi îi atribuiau „Chiorului" neverosimila şi supranaturala putinţă de a se afla în acelaşi timp în locuri diferite, comandanţii, însă, îşi dădeau seama că în cetatea de scaun a regelui Decebal se strînsese tot ce era mai falnic în ţara asta şi că mulţi viteji neobosiţi şi curajoşi iau parte la zădărnicirea pregătirilor romane şi că strigătul „Vine Chiorul" se referă mai mult la acţiune decît la acei ce o conduc. Era evident că, fără să vrea, Chiorul îi jefuieşte de laurii victoriei pe tovarăşii săi de arme şi asta n-ar fi fost atît de important dacă n-ar fi contribuit la nedumerirea şi spaima romanilor.

Comandamentul cîntări bine acest fapt şi socotindu-l pe cît de vătămător pe atît de binevenit ducerii asediului, căută să tragă foloase din ambele lui laturi.

Cînd legendarul Chior sau poate un altul, nimeni nu putea să jure, arsese paravanele-scuturi, centuria care stătea de pază, cuprinsă de panică, o luă la fugă înspăimîntată de ceata de diavoli apărută ca din pămînt, cu făclii gata aprinse deşi nimeni nu văzuse licărind vreo lumină. Surpriza şi spaima erau atît de mari încît nici o unitate oricît ar fi fost de viteză şi de disciplinată nu i-ar fi putut face faţă. Cînd, îndemnaţi de loviturile şi blestemele centurionului, oamenii se adunară şi porniră la contraatac, cînd sosiră ajutoarele, totul se sfîrşise. Dacii se topiseră în noapte, care părea şi mai neagră în jurul celor douăzeci de paravane mistuite de flăcări.

Aflînd despre acest caz. Lusius Quietus hotărî să-l folosească drept exemplu armatei întregi. Faptul că centuria în cauză pierduse în timpul atacului doar patru oameni, fu socotit drept cea mai bună dovadă de laşitate şi a doua zi comandantul, aspru mustrat, primi poruncă să pedepsească unitatea cu decimarea.

Groaznica sancţiune penală se desfăşură într-un loc ferit, în prezenţa delegaţilor trimişi de cohorte. Judecătorii scoaseră din rîndurile centuriei pe fiecare al zecelea ostaş şi după ce nefericiţilor li se citi verdictul fură daţi pe mîna lictorilor, care îi decapitară.

Cruda măsură îşi avu efectul. Martorii decimării, printre care se afla şi Iunius Cappa, povestiră unităţilor din care făceau parte de oribila moarte, lipsită de glorie şi care pe deasupra arunca o umbră nefastă nu numai asupra moştenitorilor lor, dar şi asupra glorioasei legiuni din care făcuseră parte. Supravieţuitorii, acei pe care Fortuna nu-i atinsese cu sorţii ei, nu scăpau nici ei de ruşine şi pentru a se reabilita trebuiau ori să moară în luptă, ori să se acopere de glorie. Centurionul, singurul care nu fugise în faţa dacilor, în afară de cei patru care au căzut de la început, deşi sorţii nu-l atinseră, ceru să fie decapitat şi el, dar judecătorii, socotindu-l demn şi curajos, îl absolviră de ruşine, reabilitîndu-l ca oştean.

Chiorul şi alţi viteji daci continuau să pricinuiască mari necazuri romanilor, dar aceştia neavînd de ales între două morţi nu mai fugeau în faţa lor. O dată, nu lipsi mult să-l prindă, dar scăpă din încercuire omorînd mulţi romani. Totuşi, cîţiva din ceata sa fură prinşi şi puşi la chinuri. De la aceştia romanii aflară numele eroului chior. Îl chema Ariort.

Cînd Lucius Longinus auzi despre asta, îşi aminti întîmplările acelei seri, cînd îl biruise pe acest Ariort, devenit acum sperietoarea întregii armate. Se simţea vinovat pentru faptul că într-un moment de slăbiciune sufletească îl cruţase pe acest crunt şi neînduplecat vrăjmaş. Ariort nu-l cruţase atunci cînd era lipsit de apărare şi pesemne nu l-ar fi cruţat nici pe cîmpul de luptă. I se părea chiar, că lăsîndu-i viaţa acestui dac furios, e vinovat de moartea celor opt ostaşi romani decimaţi.

Cu toată străduinia dacilor de a zădărnici lucrările de asediu, romanii s-au întărit bine pe poziţii, iar vigilenţa sporită, după exemplul crud al decimării, puse stavilă incursiunilor din cetate. Din ce în ce mai rare, atacurile dacilor îşi pierdură din intensitate şi încetară de tot. Unii romani presupuneau că Ariort-Chiorul fusese rănit sau omorît şi că nimeni nu-l mai poate egala în isteţime şi îndrăzneală. Presu-

punerea avu darul să potolească spiritele şi să împrăştie spaima, iar către primele ide ale lunii lui Iulius, toate erau în ordine, totul era pregătit pentru asalt.

Înainte de a da poruncă pentru asalt, împăratul cu statul său major făcură înconjurul cetăţii, cercetînd cu de-amănuntul poziţiile romane şi starea trupelor. Traian, deşi ambiţios, ca toţi cuceritorii, ţinea mult la viaţa şi bunăstarea oamenilor încredinţaţi lui. Pe lîngă faptul că un asediu neglijent pregătit ar putea duce la pierderea multor vieţi, el ar putea să fie fatal şi din pricina întîrzierii. Erau încă mulţi daci liberi în ţara asta şi o dată cu sosirea anotimpului friguros ei ar fi putut pricinui mari neajunsuri unei armate împotmolite în faţa unei cetăţi greu de cucerit.

Ziua se dovedi bună pentru inspecţie şi recunoaştere. Cerul pîclos învăluia totul într-o lumină domoală şi permitea o observaţie justă a cetăţii şi a obiectivelor, o apreciere reală a distanţelor, detaliilor şi dimensiunilor.

Întăriturile dacilor, formate din cetatea propriu-zisă, aşezată pe culmea dealului nu prea înalt în comparaţie cu înălţimile înconjurătoare, şi dintr-un complex de terase întărite pe versanţii abrupţi, dar mai scunzi, unite amîndouă printr-o şea întărită şi ea cu grijă, ofereau o privelişte impunătoare, chiar temerară pentru ochii unui profan.

Oprindu-şi suita de generali şi însoţitori în dreptul părţii sudice a cetăţii şi contemplînd-o un timp, împăratul zise :

— În comparaţie cu unele cetăţi din josul rîului, care se află acum în mîinile noastre, Sarmizegetusa nu-mi pare nici prea tare şi nici prea importantă din punctul de vedere strategic. Lipsa turnurilor de flancare a zidurilor pare ciudată şi mă face să presupun că cetatea de scaun a regelui Decebal nu a fost construită pentru a susţine asedii de lungă durată. Nu e decît o incintă destul de impunătoare pentru a adăposti palatul, sanctuarele şi unele instituţii, incintă în care el ar fi putut să se retragă în timpul unei răscoale locale, cel mult. Singura ei tărie constă în oastea de elită care o apără. Cu ea vom avea de furcă, nu cu zidurile cetăţii.

— Dar de cincisprezece zile de cînd am încercuit-o, zise Lusius Quietus, ei tot consumă din rezervele lor de alimente. Oricît ar fi ele de mari, se vor termina în curînd. În mod firesc, cetatea ar suporta două-trei mii de guri, dar

nu de şapte ori pe atîta. Oamenii se înghesuie printre ziduri ca sardelele într-un butoi.

— Totuşi, intră în vorbă Manlius, şeful de lucrări, pe mine mă preocupă mai mult rezervele lor de apă sau poate sursa de apă, dacă o posedă. În tot cazul, dealul pare să aibă un izvor căci de pe şeaua aceea de acolo se prăvălesc două pîrîiaşe, unul dincoace şi altul dincolo. Ele nu se datorează numai ploilor, dovadă sînt rîpele acestea adînci.

— Desigur, îşi dădu părerea Priferinus, debitul lor, la început normal, s-a împuţinat simţitor în ultima vreme. Mulţimea dacilor din cetate bea, nu glumă, şi o foloseşte la lucrări de apărare.

— Aveţi cu toţii dreptate. Într-adevăr, cît timp vor avea apă va fi greu să-i biruim. După mine, Traian scăzu glasul pîn-la şoaptă şi făcîndu-le semn să-şi apropie caii de-al său, după mine trebuie să încercăm să punem mîna pe şeaua care leagă cetatea de ansamblul de bastioane dinspre răsărit. Astfel îi vom împărţi în două şi-i vom lipsi de sursa de apă. Este evident că izvorul se află în locul cel mai jos al dealului. Deşi locurile sînt prăpăstioase şi nu doresc să-mi pierd oamenii în zadar, vă sfătuiesc să vă gîndiţi la propunerea mea.

Manlius surîse şi scărpinîndu-se în barba ce-i crescuse în timpul asediului, zise :

— Auguste, am şi elaborat o stratagemă.

— Ai să mi-o spui la comandament, aici sînt prea multe urechi, zise Traian arătînd către ostaşii ce forfoteau în jur cu fel de fel de treburi. Apoi, întorcîndu-se către medicul şi secretarul său Criton, îl întrebă : Ai notat tot ce-am spus ?

— Da, divine.

Criton nota mereu în tăbliţe, atît cuvintele împăratului, necesare acestuia pentru memorii, cît şi propriile sale gînduri. Poemul său „Getica" se apropia de sfîrşit şi fiorii deznodămîntului îl îndemnau la lucru. De mult voia să viziteze ruinele din jurul cetăţii, dar fie că nu avea timp, fie că nu era lăsat să pătrundă în zonele periculoase, încercările sale de a evoca aspectul Sarmizegetusei paşnice, dinainte de război, rămîneau în proiect. Se mulţumea doar să le privească de la distanţă, împrăştiate pe versanţi şi de-a lungul văii.

După dimensiuni şi materialul folosit, ruinele păreau să fie ale unor case sau vile impozante, pesemne construite de mari demnitari şi bogătaşi, proprietari de vaste terenuri. Deşi construite fără un plan anume, toate la un loc, împreună cu haotica îngrămădire a caselor din cartierele mărginaşe, căzute acum în ruină, ele îl îmbiau pe Criton să reconstituie tabloul înfloritor al acestei capitale barbare, să-l cînte în iambii înprumutaţi de la Virgiliu. Prietenii şi însuşi împăratul îşi băteau joc de el, numindu-l în glumă „medicul poeţilor şi poetul medicilor", dar puţin îi păsa că n-au încredere în talentul său ; le va dovedi pîn-la urmă ce poate. Şi, zîmbind discret sieşi, legăna un gînd tainic, pe care nu l-a destăinuit niciodată nimănui : „Şi augustul Traian scrie memorii după tiparul lui «De bello galico» al marelui Caesar, denumindu-le «De bello dacico», dar fie vorba între mine şi mine, emulul nici măcar nu l-a egalat pe maestru, d-apoi să-l întreacă."

Deocamdată, spre marea sa surprindere şi decepţie, Criton privea cum soldaţii, distrugători ca totdeauna, cară pietrele ruinelor fostului oraş, folosindu-le la întărirea retranşamentelor, ori depozitîndu-le lîngă baliste ca să le arunce mîine, cu mare gălăgie, în capul acelora care cu trudă şi migală le-au adus şi le-au întocmit în case şi edificii, acum risipite.

— Criton, zise împăratul bine dispus, la ce visezi poete ?

— Divine, mă gîndeam la faima trecătoare a acestui oraş barbar, pe care nu am avut norocul să-l admir cînd era înfloritor, nu am norocul să-l contemplu pe-ndelete nici acum cînd a căzut în ruină, dar poate voi avea norocul, graţie puterii de evocare poetică, să-l cînt pentru generaţiile viitoare.

Împăratul şi generalii rîdeau plini de voie bună.

— Deşi eşti un poet mediocru, zise Traian, ai totuşi intenţii bune pentru care te felicit. Un singur lucru mă nedumereşte, cum poţi tu să te inspiri pentru un poem înălţător în aceste împrejurări prozaice ?

— Nu ştiu nici eu, divine, barem dacă aş fi scris memorii de război.

Traian nu se supără la această aluzie, deşi o pricepu, îl ameninţă doar cu degetul, rîzînd discret.

— Deocamdată, iubite medic, în calitatea ta de secretar, notează, ca să nu uit, să mi-l cheme pe Papirius Marcellinus după amiază la comandament.

Cu aceste cuvinte, Traian îşi încheie recunoaşterea şi-şi îndemnă calul către lunca rîului.

*

După ce făcu ocolul obişnuit al zidurilor, regele Decebal se duse în marele sanctuar ca să se roage. De cînd romanii împresuraseră Sarmizegetusa, venea seară de seară în acest loc sfînt.

În ciuda calamităţilor asediului, al zgomotului din afara şi dinăuntrul cetăţii, în ciuda prezenţei ostaşilor în preajma locaşului sfînt, numai aici în incinta rotundă a blocurilor mari de piatră, unite într-o armonie sobră, printre coloanele dispuse într-o ordine plină de tîlcul revelaţiilor şi a simbolurilor eterne, călcînd pe aceste lespezi sonore, ascultînd foşnetul dumbrăvii sacre, înfiorată de vîntul înălţimilor, numai aici putea regele să se concentreze, să mediteze, să-şi cumpănească în linişte gîndurile negre cu cele luminoase.

Ostaşii, atît de mulţi în cetate că pînă şi aici, în jurul sanctuarului îşi făcuseră sălaşe, se retraseră către ziduri, căutîndu-şi de lucru în altă parte, ca să nu-l stînjenească pe conducătorul lor.

Mai marele preoţilor din Sarmizegetusa îl aştepta îngenunchiat în faţa altarului. Pe două coloane scunde, în vase de cult, ardeau răşini aromatice. Regele îngenunche alături şi se rugă fierbinte marelui Zalmoxis, apoi preotul îl binecuvîntă şi-l lăsă singur cu gîndurile sale.

Şi erau multe, aceste gînduri, prea multe pentru un om, chiar pentru un om neobişnuit — cum era Decebal. Şuvoiul lor, tulbure şi rece, îl tîra îngheţîndu-i inima de spaimă; spaimă nu pentru sine, ci pentru poporul său. Ştia prea bine că unui rege învingător i se iartă toate greşelile, celui învins nici una.

Zbătîndu-se în ghearele îndoielii, îşi punea, nu mai ştia nici el pentru a cîta oară, întrebarea : Cine-i vinovatul ? Fără să vrea, se surprindea căutînd vinovaţi printre înaintaşii săi. Pentru ce şi cui i-a venit necugetatul gînd de a înfrunta Roma — zeiţa căreia i se închină toate neamurile pămîntului şi care nu are pereche în lume ? Cutezanţa a fost mare, dar nu pentru acel ce o săvîrşise întîi, ci pentru el — Decebal, căruia soarta îi rezervase ultimul şi tragicul rol.

Nu putea şi nu voia să admită că este singurul vinovat, dimpotrivă, i se părea că dintre toţi regii Daciei este cel mai nevinovat ; i se părea că soarta l-a ales anume pentru a ispăşi nesăbuinţele altora. Oare nu se vede asta din faptul că regele Duras îi cedase de bună voie puterea, pe care mîinile sale bătrîne nu mai erau în stare s-o ţină ?

Dacă totuşi el, Decebal, şi-a tîrît poporul în această groznică aventură, acum nu mai are încotro, căci la rîndul său el este cel tîrît. Se străduia din răsputeri să nu se confunde cu poporul, să-l scoată din cauză, căci îşi dădea bine seama că Roma îi vrea poporul, nu pe el ; de la popor ea poate lua totul, de la el — doar capul, cu care fiii ei o să se joace, aruncîndu-l ca pe o minge unii altora.

Acum era tîrziu şi de prisos a le reproşa înaintaşilor nesocotinţele lor ; sînt de mult oale şi ulcele. La ce bun să le impute morţilor greşeala de a se fi amestecat în mocirla luptelor civile care au zguduit Roma acum un secol, sau faptul că au făcut negoţ de sclavi daci, umplînd pieţile romane cu fraţi de acelaşi sînge, luaţi prizonieri în luptele interne ce au sfîşiat pe vremuri ţara. Toate acestea au atras atenţia Romei, care nu se grăbeşte, dar nici un uită vreodată.

Foşnetul dumbrăvii şi neîncetata alunecare a norilor pe cerul înserării îi potoliră zbuciumul sufletesc, împăcîndu-l cu soarta. Gîndurile negre cedau treptat locul celor luminoase, speranţei că încă nu este totul pierdut. Căuta cu înfrigurare ieşiri din acest sinistru ungher în care l-au înghesuit duşmanii. Începea să le vadă pe toate oglindite ideal în dorul negrăit pentru dreptate, în neasemuită frumuseţe a libertăţii. A lupta şi a se împotrivi cu dîrzenie soartei era singura ieşire din impas. Speranţa îi încălzea sufletul, dîndu-i credinţă că totul depinde de isteţimea şi vitejia apărătorilor Sarmizegetusei. Această speranţă se înfiripă încet, crescînd din ce în ce mai mult, che-

mînd într-ajutor realitatea cu toate posibilităţile ei, cufundîndu-l în lumea plină de sevă a amănuntelor salvatoare.

Dacă va reuşi să-i ţină în loc pe romani pînă la începerea ploilor de toamnă, atunci toate se vor putea schimba.

Cetatea avea multe cusururi, nu era zidită anume pentru a face faţă asediilor îndelungate, totuşi datorită mulţimii apărătorilor şi hotărîrii lor, ea ar putea rezista.

Cu toată stricteţea încercuirii, dacii se strecurau din şi în cetate, aducînd veşti, ţinînd legătura cu numeroasele cete retrase în regiunea muntoasă, ascunse prin coclauri sălbatice şi împădurite, aşteptînd doar un conducător care să le adune şi să le ducă la luptă.

Regele ştia că nu poate să părăsească cetatea, asta i-ar descuraja pe apărătorii ei. Atunci, pe cine ar fi putut să trimită în locul său ? Vezina zăcea şi acum în pat, în urma rănii primite în lupta cea mare. Dieghes nu este iubit de popor din pricina firii sale iuţi şi înclinate către cruzime. Susagus, care cu toată vîrsta sa este un mare general, are nevoie de oaste de-a gata şi nu va fi în stare să şi-o înjghebe. Ceilalţi sfetnici, graşi şi comozi, nu ar fi fost în stare nici măcar să se strecoare afară din încercuire, d-apoi să colinde meleagurile şi să adune cetele printre mii de primejdii. Cine atunci ? Acest lucru trebuie chibzuit.

Şi din nou îl asaltau grijile mărunte dar pline de însemnătate pentru viaţa şi reuşita apărătorilor Sarmizegetusei.

Deunăzi, făcînd ocolul cetăţii, băgase de seamă că întăriturile de pe şeaua dealului sînt joase şi slabe, şi porunci să se lucreze fără preget la întărirea lor. Nepunînd prea mare temei nici pe complexul de apărare de pe cele trei terase, ordonă mutarea în cetate a conţinutului hambarelor, magaziilor, precum şi al atelierelor de arme şi unelte. De cîteva zile, meşterii fîntînari tot căutau alte izvoare, oricît ar fi ele de adînci, dar nu găsiră nimic şi se apucară să construiască o nouă cisternă pentru a acumula mai multă apă în cetate.

Dar, pentru toate acestea trebuia loc, iar cetatea este tixită de oameni şi lucruri. Vor trebui să mai dărîme o aripă a palatului, după cum au dărîmat chiar de la început, înainte de asediu, partea sa cea mai vastă, dinafara zidurilor.

De pe acum se simţea lipsa materialelor de construcţie. Una dintre dumbrăvile sacre a şi fost tăiată, iar pietrele din

vechiul sanctuar al lui Buerebista au fost folosite la întărirea zidurilor.

Toate aceste neajunsuri, înainte nebăgate în seamă, scoase acum la iveală în funcţie de pregătirile romanilor, trebuiau îndepărtate cu cea mai mare grabă. Duşmanii nu se grăbesc să atace, scormonesc pămîntul, sparg stîncile, construiesc turnuri de asalt, bărăci proteguitoare pentru „berbeci" şi „căngi", rabdă atacurile năpraznice ale cetelor lui Ariort, dar nu se unesc din loc. Regele îşi cunoştea bine poporul ; îi cunoştea vitejia, credinţa, elanul, după cum îi cunoştea şi înclinaţia către plictis şi izbucniri nestăpînite ale firii ; ştia bine că supuşii săi nu au nici răbdarea şi nici tenacitatea latinilor. Tocmai de aceea nu putea să-i lase singuri, deşi prezenţa sa printre dacii risipiţi şi pribegiţi ar fi fost necesară. Din nou dorinţa de a-şi găsi un înlocuitor puse stăpînire pe gîndurile sale. Cine ar fi putut să fie ? Parcă-i cunoştea pe de rost pe toţi bărbaţii de valoare aflaţi în cetate ?

În curînd mîncarea va fi drămuită cu stricteţe. Bicilis cu scribii săi socotesc raţiile în aşa fel ca să le ajungă pîn-la toamnă. Şi din nou un gînd amar îi otrăvi clipele limpezi de judecată. Oare romanii îl vor lăsa cu nădejdea asta ? Oare va putea rezista pîn-la toamnă ? Aşa după cum el doreşte să reziste, tot aşa doresc ei să-l scoată. Totul depinde de tăria sufletească a oamenilor săi.

Ceea ce îl bucura nespus, era faptul că în cetate se aflau puţini civili. Acele cîteva sute de femei curajoase, cele mai multe soţii şi fiice de militari, la nevoie erau gata să moară cu arma în mînă ca să-şi vîndă scump viaţa. Ele îşi făceau datoria cu abnegaţie, îndeplinind o sumedenie de treburi la care mîinile femeieşti sînt de neînlocuit. Majoritatea nobililor de mare rang şi al bogătaşilor din Sarmizegetusa şi-au pus, încă din iarnă, la adăpost familiile, trimiţîndu-le în taină la popoare megieşe cu care aveau legături strînse de rudenie, prietenie, ori de afaceri.

Furat de gînduri, Decebal nici nu băgă de seamă că se întunecase de-a binelea. Gărzile intrau în prima strajă de noapte. Năluca străvezie a lunii, care îşi făcu jumătatea drumului încă din timpul zilei, se înfiripă pe cer, luminînd fantomatic împrejurimile. Norii, fugărindu-se în tării, o stingeau şi o aprindeau ca pe o lanternă.

Regele se sculă de pe lespede, își trecu mîna peste fruntea-i înaltă și porni încet către ieșire. Ostașii din gardă, așteptîndu-l, vorbeau cu voci scăzute. Decebal îi privi și deodată un gînd îi trecu prin minte.

— Ariort, apropie-te !

— Poruncă, luminăția ta.

— Cît am stat și m-am rugat, Zalmoxis m-a luminat cu un gînd : să-ți pun din nou la încercare credința și vitejia.

— Sînt gata oricînd.

Regele își legăna gîndul în tăcere, apoi făcîndu-i semn lui Ariort să-l urmeze, ocoli sanctuarul și urcă pe o scară de piatră pe terasa superioară. Ostașii de pe întăritură îi dădură onorul.

Oprindu-se în mijlocul noului sanctuar, abia început, zise :

— L-am început acum doi ani, dar n-am reușit decît să-i pun temelia și soclurile. Materialul pietros este împrăștiat pe tot drumul de la rîu pîn-aici ; după aceea meșterii s-au apucat să dreagă cetățile, iar eu am fost copleșit de griji. Poporul nostru este aidoma acestui sanctuar. Temelia lui este aici în această cetate, iar pietrele împrăștiate pe tot cuprinsul țării și după cum nu se pot înălța ziduri fără temelie, la fel și temelia fără ziduri nu-și are rostul.

Decebal tăcu, privind undeva departe, dincolo de valea plină de focuri de strajă romane, dincolo de muncelele rotunde, înalte, care dominau dealul Sarmizegetusei. Apoi, întorcîndu-se spre Ariort, îl învălui cu o privire blîndă, iubitoare.

— Ariort, ești fiu și nepot de eroi ; tu însuți ești un erou ; de aceea ți-am găsit o treabă pe măsura ta. În clipa de față, printre atîția nobili și demnitari, numai tu vei putea s-o duci la bun sfîrșit.

Abia acum, sub năvala de laude, Ariort își lăsă privirea în jos.

— Poruncește stăpîne ! zise încet.

— De astă dată nu pot să-ți poruncesc ci, doar, să te rog în numele tuturor acelora care sînt închiși între zidurile acestei cetăți. Treaba la care aș vrea să te trimit ar putea fi făcută doar de mine, dar eu nu pot pleca de aici. Eu, Sarmizegetusa și apărătorii ei sîntem temelia neamului nostru risipit, pribegit, doar tu vei putea aduna pietrele împrăștiate pe tot cuprinsul țării.

— Vrei să mă trimiţi aiurea, luminăţia ta ? Nu vrei să mă laşi să mor aici şi să trec vitejeşte în grădinile marelui Zalmoxis ?

— De murit, poţi să mori oriunde cu cinste, dar viaţa ta e preţioasă tuturora. Am vrut să te rog să pleci cu un pumn de viteji, să colinzi dealurile şi munţii noştri, să aduni cetele răzleţe de voinici şi să-i sîcîi pe romani cu isteţimea şi vitejia ta pînă la venirea toamnei. După aceea, vom izbi din două părţi şi poate cu voia lui Zalmoxis, îi vom izgoni pe vrăşmaşi de pe pămîntul nostru sfînt.

Ariort îşi scutură pletele cu mîndrie ; ochiul său de culoarea oţelului scînteie plin de hotărîre.

— Cinstea e prea mare, stăpîne. Poate ai uitat că am împlinit doar douăzeci şi trei de primăveri.

— Cu atît mai bine. Un tînăr viteaz şi isteţ face mai bună ispravă ca unul în vîrstă. Primeşti, Ariort ?

— Voia ta e poruncă, stăpîne !

Decebal scoase de pe deget un inel şi i-l puse lui. După asta îl îmbrăţişă, spunîndu-i :

— Te vei duce mai întîi pe Muntele Sfînt, să te binecuvînteze Întemeietorul. Îi vei arăta inelul meu şi-l vei ruga să-ţi dea şi el un semn al puterii, după aceea îţi vei lua călăuze de credinţă şi vei colinda munţii în căutarea alor noştri. Ţine toate aceastea în cea mai mare taină şi trimite-mi veşti. Dar, asupra amănuntelor ne vom înţelege chiar acum la sfat. Pe cine ai vrea să iei cu tine ?

— În primul rînd pe Udar, Daizus şi Bituva cel tînăr, prietenii mei cei mai buni.

— Bine, viteazule. Să mergem chiar acum la Susagus să-i cerem sfat.

*

Luna, cînd ieşea, cînd se cufunda în scaunele străvezii ale norilor şi această pulsaţie a luminii selene dădea lucrurilor înconjurătoare a înfăţişare fantastică.

Cohorta lui Longinus, ca şi celelalte din legiune, era gata de asalt. Centuriile înarmate uşor, dar îngreunate de scări, funii cu cîrlige şi scuturi mari de asediu, aşteptau la poalele dealului. Posomorîţi şi gravi, ostaşii stăteau tăcuţi, în rînduri dese.

Trecu un timp. Luna apusese pe după un deal. Tăcerea nopţii nu era întreruptă decît de foşnetul lăstărişului răscolit de vînt, cînd din cetate se auziră trîmbiţele de alarmă.

— Dincolo, şopti Caliga lui Asdus, ai noştri au şi pornit la asalt. Noi vom porni ceva mai tîrziu şi fără zgomot.

Văzură cerul brăzdat de sute de săgeţi incendiare. Peste cîteva clipe se auziră şi pocniturile corzilor de la catapulte. Încă nu se destrămaseră dîrele de fum lăsate de săgeţi, cînd se auziră plesnetele balistelor şi zgomotul asurzitor al bolovanilor prăbuşiţi peste cetate. Şi tot aşa, cu schimbul, săgeţile mari îmbibate cu smoală şi pucioasă, descriind curbe fantastice, se înfigeau în acoperişuri, iar bolovanii se prăvăleau în pauze ca să-i împiedice pe asediaţi să stingă focul ce izbucnea cînd ici, cînd colo.

Într-un loc izbucni incendiul şi pe fondul său roş-negru se vedeau siluetele dacilor agitîndu-se şi alergînd pe ziduri.

În curînd toate celelalte zgomote fură dominate de sunetele surde, zguduitoare, repetate la intervale egale, ale „berbecilor" care încercau tăria zidurilor.

Cînd asaltul cetăţii principale era în toi, s-a dat porunca de atac.

Caliga şi Asdus îl încadrară pe tribun, păşind alături de el, iar noul stegar, centurionul Meldigianus îi urma cu semnul cohortei, ţinîndu-l culcat să nu se vadă.

Oamenii mergeau ghemuiţi sub scuturile mînjite cu noroi, ca să nu lucească, păşind cu grijă şi tupilîndu-se prin lăstăriş.

Cît se vedea în noapte, între rîpă şi turnul izolat din dreapta, părăsit de daci chiar de la începutul asediului, o masă cenuşie se tîra fără zgomot, pipăind cu tentaculele ei pripoarele dealului. Ostaşii urcau anevoie, ţinîndu-şi răsuflarea şi doar frunzele fragede, înfiorate de vînt, fremătau în jurul capetelor înfierbîntate de suiş.

Lucius mergea înainte, atent la toate, trăgînd cu urechea la cel mai neînsemnat zgomot din jurul lui. Un ostaş călcă greşit şi piciorul îi alunecă pe piatră. Capătul unei scări se lovi de scut. Un clinchet slab se auzi în spate. De fiece dată

îl treceau sudorile şi aruncînd cîte o privire către meterezul negru din faţă-i, aştepta să izbucnească strigătul de alarmă al dacilor. Dar nu se întîmplă nimic şi cînd se opriră la cîţiva paşi de zid, răsuflă uşurat. Sus, profilîndu-se pe cer, se vedeau coifurile şi lăncile străjerilor.

Zgomotul asediului de partea cealaltă a cetăţii ajunsese la paroxism. Un număr dublu de săgeţi incendiare se abătea asupra Sarmizegetusei, bolovanii duduiau, berbecii de fier zguduiau zidurile. Se auzea strigătul de luptă „Barra!" şi sunetul alarmant al trîmbiţelor.

Gîndindu-se că tot acest vacarm şi gălăgie se făceau pentru a-i susţine în greaua şi primejdioasa lor acţiune, cei din Macedonica prinseră curaj. Nemişcaţi sub scuturi cenuşii, păreau o stîncă ieşită la iveală din străfundurile dealului. Îşi dădeau seama că acum totul depinde de stăpînirea de sine, iuţeala şi precizia mişcărilor lor şi fiecare îşi potolea bătăile inimii cercetînd întăriturile pe cît le permitea întunericul.

Ordinul dat de Marcellinus fu transmis în şoaptă şi îndată scările împinse înainte cu băgare de seamă fură proptite de palisada care încununa zidul, iar funiile cu „pisici" agăţătoare aruncate în sus.

Aproape în aceeaşi clipă, sus izbucniră strigătele de alarmă şi sute de picioare tropotiră pe scîndurile podinilor. Dar, romanii se şi suiau, adăpostindu-se sub scuturi. Alţii doar cu paloşul între dinţi urcau scările de funii. Un teribil „barra!" scos din mii de piepturi zgudui cerul. Cîteva corpuri se prăvăliră jos.

Asdus le urmări căderea cu părere de rău şi cuprins de dorinţa de a-şi ajuta camarazii mai slabi, îi strigă lui Caliga: „Stai aici, lîngă comandant" şi se năpusti către scara de pe care tocmai se prăvăli un ostaş, gemînd dureros.

Scara se îndoia şi pîrîia sub greutatea sa, dar el o urcă cu vioiciune, tocmai la timp ca să-i împiedice pe doi daci s-o răstoarne. Aveau de furcă cu ghearele care se înfipseră în lemnul palisadei şi izbind cu securile voiau să le degajeze. Asdus îl străpunse pe unul dintre ei, mai urcă două trepte, fără lovitura năpraznică a securii, cu scutul şi folosindu-se de clipa de uimire a dacului, îl răsturnă pe spate. Sărind pe palisadă izbi în dreapta şi în stînga, mulţumind zeilor pentru forţa sa şi tribunului Longinus că-l învăţase atît de bine să mînuiască paloşul. La adăpostul trupului său masiv se mai urcară doi

romani. Ştiindu-şi spatele acoperit, porni în stînga prăvălind toţi duşmanii ce-i ieşeau în cale. Apăraţi de cei trei îndrăzneţi se mai urcară vreo zece şi încheindu-şi scuturile apărau cu înverşunare micul loc de la capătul scării.

— Vivat, victorie! se auziră strigătele romanilor înghesuiţi la baza zidului. Ei văzură cu bucurie semnul cohortei profilat pe cer, căci unul dintre acei care se suiseră după Asdus era stegarul Meldigianus iar celălalt însuşi tribunul Longinus.

— Comandante! strigă Caliga suindu-se după ceilalţi, comandante! ţi-ai făcut datoria, acum retrage-te. E periculos aici, iar viaţa ta e preţioasă acum. Şi fără să mai aştepte, ajutat de un alt veteran reangajat, îl luară de subţiori şi-l traseră din vîltoare. Stegarul îl urmă pe comandant şi ostaşii îi legară la repezeală rana de pe braţul stîng.

Acum, cînd nucleul legiunii puse piciorul pe acest bastion, ceilalţi prinseră curaj şi în curînd se auziră strigăte de victorie şi în alte puncte, alte cohorte răzbiseră sus şi luptau la metereze.

Mulţimea dacilor, sosită într-ajutor, se înghesuia pe puţinele scări interioare ce coborau de pe podişcă în curte. Furia succesului şi al disperării pusese străpînire pe vrăjmaşi.

Groaznica tălăzuire plină de imbolduri şi blesteme, gemete şi gîfîituri, de strigăte de luptă, umpluse acel colţ al cetăţii acoperind cu vuietul ei zgomotul asediului din cealaltă parte. Împinşi de sus în jos de către romanii înflăcăraţi de succes, dacii cedau terenul pas cu pas. Toată şeaua dealului se umpluse de pîlcuri de călăreţi şi pedestraşi. Comandanţii daci, descumpăniţi de această întorsătură, alergau de colo pînă colo zbierînd, îndemnînd, organizînd în grabă apărarea dincolo de rîpă.

Cinci mii de romani puseră stăpînire pe bastionul de miazăzi. Acesta se afla pe terasa cea mai joasă a ansamblului de fortificaţii. Mai sus de aceasta mai erau două terase, amîndouă întărite independent. În stînga, dincolo de rîpă, se afla şeaua dealului, întărită şi ea dinspre povîrniş cu ziduri scunde, valuri de pămînt şi palisadă.

Dacii se retraseră dincolo de vîlcea şi-şi construiau în grabă o baricadă. Romanii în aşteptarea ordinelor se adăpostiră în dosul scuturilor, stînd într-un genunchi ca să nu se expună săgeţilor dacice.

Marcellinus chemă tribunii la sfat într-un sanctuar ciudat, cel mai mare din cele trei de pe terasa cucerită. Era rotund, fără acoperiş, cu pereţii întocmiţi din lespezi şlefuite, de culoare închisă. În mijloc se mai afla o incintă rotundă mai mică, din coloane scunde.

Au fost trimişi curierii către comandament cu raportul exact. Situaţia legiunii Macedonica, deşi biruitoare, nu era dintre cele mai fericite. Dacă ajutoarele nu vor sosi la timp, dacii îi vor putea mătura de pe acest bastion. Oamenii erau uşor înarmaţi numai cu scuturi şi paloşe. Cei doi manipuli de arcaşi şi prăştieri erau insuficienţi pentru a ţine piept unităţilor masive ale arcaşilor şi suliţaşilor daci.

O cohortă a fost însărcinată cu aducerea de jos a suliţelor grele şi a proviziilor necesare. După părerea lui Marcellinus atacul trebuia dezlănţuit imediat ca să nu le lase timp dacilor să se consolideze pe şea şi să aducă maşini. Dar, ajutoarele nu puteau sosi atît de repede. Îngrijoraţi, comandanţii se mulţumiră să cerceteze cu de-amănuntul întăriturile dacilor.

— Lucius, zise Marcellinus, tu ai mai fost aici, nu-ţi aduci aminte de locuri ?

— Nu, Papirius, m-au dus de mînă şi aveam ochii legaţi. Mai mult, mi se pare că piciorul meu n-a călcat niciodată pe aceste lespezi. Ştiu că am suit călare pe drumuri pietruite, de-a lungul unor străzi zgomotoase. Am auzit zgomotul de ciocane pe nicovală şi al topoarelor despicînd trunchiuri de copaci. Pe urmă m-au purtat prin săli şi coridoare pînă am ajuns în faţa ochilor luminăţiei sale Decebal. Sala în care m-a interogat nu mi-a făcut o impresie deosebită. Pe urmă m-am pomenit într-o celulă de temniţă şi asta e tot ce ştiu despre aceste locuri. Asdus însă mi-a povestit că aripa palatului unde a fost închis sărmanul meu tată dădea spre miazănoapte şi cînd a evadat cu Protagos ei au mers tot spre miazănoapte şi apoi au cotit spre răsărit.

— Atunci, palatul trebuie să fie în colţul nordic al cetăţii principale şi acolo nu vom ajunge atît de curînd. Deocamdată trebuie să tăiem conducta de apă care alimentează cetatea. Pentru asta sîntem aici.

După două ore de aşteptare înfrigurată, chiar în clipa cînd dacii au hotărît să-i atace şi au început să treacă vîlceaua, so-

siră ajutoarele, cohorte amestecate din toate patru legiunile, conduse de Priferinus, cel mai bătrîn comandant de legiune.

Vijelios fu acest atac, neînchipuit de înverşunată apărarea. Mult sînge cursese de ambele părţi. Dacii nu erau prea numeroşi, pesemne Decebal nu îndrăznea să retragă apărătorii de pe celelalte întărituri decît în limita posibilităţilor, aşa că pîn-la urmă, copleşiţi, ei părăsiră şeaua, retrăgîndu-se o parte în cetatea mare, alta în bastioanele de pe terase.

Dacă apărătorii Sarmizegetusei nu au avut noroc în partea răsăriteană a cetăţii, pierzînd într-o singură noapte bastioanele de jos, în schimb, dinspre apus, atacul fu respins cu mare succes.

Romanii nu au putut pune piciorul nici măcar pentru o clipă pe ziduri din pricina mulţimii şi dîrzeniei apărătorilor. Mulţi pieriră opăriţi de apă clocotită, arşi de vii de smoală, striviţi de pietre. Poarta apuseană spartă de un berbec se dovedi a fi zidită temeinic în spate, iar două turnuri mobile de asalt fură incendiate de oameni de sacrificiu daci.

Îndată ce romanii s-au retras pe poziţiile lor, dacii şi-au îndreptat toată atenţia în partea opusă şi în zori de zi au ieşit cu miile pe poarta răsăriteană, invadînd vijelios şeaua dealului.

Deşi sub comanda lui Papirius Marcellinus se aflau peste şapte mii de oameni, situaţia era foarte gravă. Înghesuiţi într-un loc strîmt, avînd în dreapta întăriturile de pe dîmburile superioare, iar în faţă cîteva mii de daci gata pentru sacrificiul suprem, romanii puteau fi uşor prăvăliţi în rîpele prăpăstioase ce se căscau în spatele lor.

Dîndu-şi seama de pericol şi îngrozindu-se la gîndul că ar fi putut să piardă poziţia cucerită cu atîtea sacrificii, Marcellinus, lăsîndu-l pe Priferinus cu ajutoarele ce le-a adus să le ţină piept dacilor ieşiţi din cetate, se năpusti cu toată legiunea sus către întăriturile. Neavînd maşini şi nici unelte de asediu, porunci atacul „in testudo".

Una după alta, centuriile, acoperindu-se cu scuturi se tîrau ca nişte broaşte ţestoase, căţărîndu-se una peste alta, încet, neîndurat, prăvălindu-i pe daci sub greutatea unită a trupurilor protejate de scuturi, îmbinate într-un mecanism înfricoşător. Şi pentru că dîmburile despărţite de ziduri nu erau înalte, pentru că buştenii şi pietrele aruncate de sus alunecau de pe acoperişul de scuturi cu zgomot, dar fără să facă rău, romanii

îndemnaţi şi dirijaţi de comenzi scurte şi clare ajunseră repede sus.

Dacii făcură zid viu în faţa magaziilor, hambarelor şi atelierelor, apărîndu-i cu dîrzenie pe camarazii lor care transportau cu febrilitate tot ce se putea căra cu spatele. Ostaşii de pe ziduri ridicau pe frînghii legături de arme şi unelte, baloturi, burdufuri, saci.

Apoi, nemaiputînd rezista iureşului, cetele se risipiră treptat, dînd foc clădirilor cu tot ce mai rămăsese în ele, retrăgîndu-se pas cu pas către poarta cetăţii.

Auzind strigătele de victorie ale ostaşilor din Macedonica, Priferinus trecu şi el vîlceaua, împingînd cetele dacilor înapoi.

Uimiţi de dîrzenia dacilor, romanii nu o dată s-au oprit în loc, sleiţi şi înfricoşaţi. Cu multă trudă reuşeau comandanţii să-i dezmeticească, să-i încurajeze şi să-i pornească din nou la atac, cu atît mai mult cu cît printre ostaşi se împrăştie zvonul că dacii folosesc săgeţi otrăvite şi că mulţi camarazi au murit în chinuri groaznice din pricina unor simple zgîrieturi.

Ziua se apropia de amiază, dar soarele nu se vedea din pricina norilor deşi de fum şi cenuşă. Romanii, pe jumătate înăbuşiţi, cu ochii înlăcrămaţi de usturime, se tălăzuiau cu disperare, gata-gata s-o rupă la fugă, oriunde, numai să iasă din acest infern.

Dar cea mai cumplită încleştare se produse în preajma porţii, atunci cînd Decebal porunci retragerea supravieţuitorilor în cetate. Atunci, ca nu cumva romanii să năvălească înăuntru, pe urmele celor ce se retrăgeau, o ceată de daci, dornici de a se sacrifica, făcu zid în faţa porţii şi cîntînd cîntece de pe urmă, se lăsară măcelăriţi pîn-la unul.

Îndată ce poarta fu închisă şi nici un dac viu nu se mai afla în afara cetăţii, apărătorii prăbuşiră peste capetele asediatorilor o ploaie de proiectile, atît de năpraznică, încît comandanţii ca să evite panica, porunciră retragerea şi adăpostirea.

Srecurîndu-se printre rîndurile dese ale ostaşilor culcaţi peste tot : în vîlcea, în sanctuare, în dosul valurilor de pămînt şi al palisadelor, Caliga se apropie de Lucius Longinus şi-i zise:

— Comandante, am fost în vîlcea şi am cercetat locul de unde izvorăşte apa. Cred că alte surse nu sînt pe acest deal

şi dacii din cetate aduc apa de aici cu ajutorul conductei. Să ne folosim de acalmie şi să încercăm s-o tăiem.

— Aşteaptă-mă aici, Caliga, mă duc să-i cer dezlegare comandantului.

Marcellinus se afla în sanctuarul rotund şi stătea la căpătîiul lui Priferinus, rănit grav în ultima clipă. Vraciul legiunii îi lega rana adîncă din piept şi dădea cu amărăciune din cap.

Lucius îl privea întristat pe falnicul Priferinus, acum neputincios, galben ca ceara, cu şuviţele părului rar lipite pe frunte.

— La tine în cohortă ce se aude ? întrebă Marcellinus.

— Un centurion mort, iar Meldigianus — stegarul, rănit grav şi desigur mulţi ostaşi. Dar cu toată tristeţea acestei clipe, trebuie să-ţi raportez că decurionul Caliga a cercetat izvoarele de apă şi doreşte să taie conducta. Am venit să-ţi cer dezlegarea.

— Se aprobă. Am încredere în Caliga.

Pentru misiunea ce o avea de îndeplinti, Caliga îşi alese trei oameni din decuria sa, curajoşi şi isteţi şi, pentru că Asdus în ruptul capului nu voia să-l lase singur, pîn-la urmă îl luă şi pe el.

Îi dăscăli un timp, apoi privindu-i înşiraţi în faţa sa : Godes, cel mititel, Scullus — mijlociu, Callistrat — înalt şi Asdus — uriaş, rîse cu poftă.

— Parcă aţi fi o scară, pe care voi urca către tronul zeiţei Gloria. Să mergem !

— Să mergem, zise înfiptul Godes, poate ne pricopsim cu vreo decoraţie.

— Sau cu o rugăciune pentru morţi, adăugă Callistrat.

Făcură un ocol prin întăriturile părăsite de daci şi făcîndu-şi rost de cazmale, tîrnăcoape, frînghii şi ţăruşi, se îndreptară către izvor.

Locul unde surplusul de apă se vărsa în vîlcea era pavat şi adăpostit de dîmbul terasei a doua. În jur creşteau cîţiva copaci. Peste tot unde era vreun adăpost şedeau sau dormeau ostaşii sleiţi de puteri. Unii îşi legau rănile, alţii mîncau din traistă sau îşi puneau la punct echipamentul.

Caliga, cercetînd locul cu băgare de seamă, se puse să ciocănească în lespezi ca să stabilească direcţia ţevii. Apoi, porunci ajutoarelor sale să scoată cîteva lespezi. Cînd îşi dădu seama încotro se îndreaptă ţeava, îl trimise pe Godes cu ţăruşii pe dîmb şi după ce ochi direcţia, îi spuse să-i bată în pămînt.

Ostaşii din jur îi priveau cu nepăsare văzîndu-şi de odihnă. Unii, mai curioşi, intrară în vorbă.

— Ce faceţi acolo ?

— Ce să facem ! răspunse Caliga, căutăm locul unde Decebal şi-a ascuns comoara.

— Îţi arde de glume !

— Ba de loc. Vreau să-i îmbogăţesc pe aceşti flăcăi amărîţi.

— Şi pe tine nu ?

— Eu o să-mi opresc partea leului.

Ostaşii rîdeau. Acest veteran cu faţa brăzdată de cicatrici, ciudat ca un spiriduş al pămîntului, era tare nostim. Îl priveau cu plăcere, rîdeau de gluma cu „comoara lui Decebal", se gîndeau la sfîrşitul acestui război şi la răsplata binemeritată.

— Nouă nu ne dai nimic din comoară ? întrebă unul.

— Vă dau, cum să nu, dar trebuie să-mi daţi şi voi o mînă de ajutor.

— Dacă-i vorba de săpat, răspunse acela, ne lăsăm păgubaşi. N-am săpat destul în amărîta asta de viaţă ?

— Săpăm noi singuri, dar ne trebuie un paravan ca să nu ne atingă vreo săgeată otrăvită şi să nu ne lovească vreo piatră în cap, cînd vom coborî acolo.

Caliga arătă mai jos, spre şeaua dealului acoperită toată cu cadavre. Proiectilele dacilor nu puteau ajunge pîn-la dîmb, dar acolo jos, la numai o sută de paşi de cetate, era periculos.

Unul, îndesat şi spătos, se ridică cam anevoie şi zise celor din jur :

— Hai să-i ajutăm, băieţi, că sînt oameni de treabă şi tot pentru noi se ostenesc.

Se mai ridicară cîţiva scărpinîndu-se în ceafă.

Liniştit în această privinţă, Caliga îi puse pe ai săi să sondeze terenul între cei doi ţăruşi şi treaba nu era uşoară din pricina balastului bătătorit de pe întăritură şi a obiectelor

aruncate claie peste grămadă. După ce curăţiră porţiunea ţăruşată şi dădură de pămînt moale, se apucară să sondeze din loc în loc.

— Decurioane, zise Asdus îndreptîndu-şi spatele, am dat de piatră.

— Treceţi cu toţii acolo şi dezveliţi-o. Vreau să ştiu dacă nu e un simplu bolovan.

În curînd cei din jur văzură ieşind la iveală o lespede mare cu patru inele de fier prinse în ea.

— Ia puneţi mîna, care sînteţi mai voinici şi urniţi-o din loc, porunci Caliga.

După multe încercări, în timpul cărora Asdus frînse două tîrnăcoape, reuşiră s-o salte puţin şi Caliga băgă repede un lemn sub ea. Dedesubt se auzi clipocitul apei mărit de ecoul golului din puţ. În sfîrşit, cu sforţări unite, lespedea fu îndepărtată.

Sosiră şi ostaşii cu paravanul ; era mare şi-l duceau cu greu vreo douăzeci de vlăjgani.

— E lucru de mîntuială şi cîrpăcit din ce am avut, zise acela care se învoise întîi, dar prin tăblia asta nu trece nici fulgerul lui Jovis.

După cercetări amănunţite, Caliga stabili direcţia conductei care pornea din puţ spre cetate şi indică locul unde trebuie pus paravanul. Era locul cel mai jos al şeii dealului şi se afla cam la optzeci de paşi de cetate.

Dacii urmărind mişcările romanilor îşi dădură seama, în sfîrşit, despre ce era vorba şi o mare agitaţie începu pe ziduri. Conducta şi izvorul erau prea bine mascate ca să le treacă prin gînd că romanii o vor dibui atît de repede.

— Ei, acum pe treabă, băieţi, zise Caliga, căci nimeni nu poate şti ce se va întîmpla !

O ploaie de săgeţi şi pietre se abătu asupra paravanului, dar acesta, mare şi bine proptit în drugi înfipţi în pămînt, oferea un bun adăpost. Ţeava din argilă arsă se afla doar la trei picioare sub nivelul pămîntului. O sparseră pe o întindere de vreo zece paşi şi astupară bine capătul ei dinspre izvor.

Înfiorătoare blesteme şi teribile ameninţări porniră dinspre cetate. Lui Caliga i se făcu frică. După ce se retraseră

ghemuiţi sub scuturi, el alergă la Marcellinus, îi raportă reuşita operaţiei şi-l imploră să sune alarma. Îi era teamă că dacii, disperaţi, vor încerca o ieşire masivă din cetate. Dar asta nu se întîmplă. Pesemne le era teamă de o nouă stratagemă din partea romanilor.

*

Zilele treceau una după alta, monoton, fără să aducă altă schimbare în viaţa cătunului de la poalele Muntelui Sfînt, decît aceea a anotimpului.

Veni şi vremea marilor călduri, cînd la munte plouă o dată la trei zile, cînd se coc roadele, cînd puii fiarelor încep să iasă la vînat, îndepărtîndu-se tot mai mult de vizuini, încercîndu-şi puterile ; era vremea cînd păsăretul tînăr, încrezător în aripile lui, săgeta de sine stătător tăriile cerului.

Muierile spetindu-se de trabă tînjeau după bărbaţii plecaţi la luptă. Copiii lăsaţi de capul lor se ţineau de joacă şi în loc să ajute la nenumărate treburi, trăgeau din arcuri de alun în momîi cărora le ziceau „romani". Olăcarii veneau tot mai des şi, grăbiţi, suiau muntele către lăcaşul sfînt al Întemeietorului. La întoarcere, momiţi cu o cană de bere, aruncau cu zgîrcenie două-trei vorbe. Dar vorbele lepădate se adunau, se aninau una de alta, alcătuind treptat-treptat imaginea neliniştitoare a urgiei ce se apropia.

Au început să apară băjenarii din şes. La început puţini, în cete răzleţe, apoi din ce în ce mai mulţi. Poposeau în poiană, obosiţi şi flămînzi. Prea cucernicii „călători prin nori" îi binecuvîntau, le dădeau cîte un coltuc de pîine, un boţ de brînză, o căniţă de lapte pentru prunci şi-i trimeteau mai departe în pustietăţi.

Neliniştea îi molipsise şi pe cei din cătun. Se adunau seara, ici-colo, cîntărind veştile. Bătrînii urcau pripoarele către sălaşele preoţilor, le cereau sfat şi se întorceau mai liniştiţi. O dată ce Întemeietorul cu ai lui nu se mişca din loc, rămîneau şi ei la vetrele lor, pe locurile unde s-au născut,

lîngă mormintele strămoşilor. Totuşi, aşa ori altfel, această nelinişte le otrăvea sîngele. Mulţi îşi strîngeau pe-ndelete agoniseala ca s-o aibă la îndemînă cusută în poclăzi, ca într-o zi s-o aburce pe cai, laolaltă cu pruncii şi să ia calea pribegiei.

Aya nu se lăsa înfricoşată de toate acestea, dar inima ei se sfîşia între două gînduri chinuitoare, sîngera pentru două fiinţe dragi.

Înainte de a pleca în solie la Costoboci, Diaies venise în fugă s-o vadă. De atunci trecuseră luni de zile şi nici o veste, cît de mică, nu-i veni de la părintele ei. Din mulţimea veştilor despre lupte şi asedii în care romanii erau mereu învingători, Aya nu putea deduce ce ar fi putut să i se întîmple. Costas credea că tarabosta Diaies sosind din solie a rămas la Sarmizegetusa asediată. Din cetatea înconjurată de duşmani se strecurau din cînd în cînd oameni curajoşi cu veşti pentru Întemeietorul şi Aya îl puse pe Costas să-i descoase, dar niciunul nu-l văzuse pe Diaies în preajma regelui. Cine ştie, poate tatăl ei, după blestemul aruncat de marele preot, a fost întemniţat chiar de ai lui, ca unul în care nu poţi avea încredere ; sau poate la întoarcere din solie a fost prins de romani, sau...

Dar acestea erau presupuneri şi tocmai pentru că Aya nu avea nici o certitudine, speranţa nu înceta să-i încălzească inima.

Despre Lucius nu putea să-şi închipuie decît că este mereu ameninţat de primejdie. Ca oştean putea fi oricînd omorît. Ştia că luptele erau crîncene, că nu era cruţare din nici o parte şi pentru o neştiutoare ca ea toate acestea luau o înfăţişare foarte depărtată de cea adevărată, dar nu mai puţin înfricoşătoare. Adeseori visîndu-l în somn, înconjurat de duşmani, rănit ori hăituit, prins, legat şi chinuit, după ce ea căuta zadarnic să-i vină într-ajutor, se trezea scăldată în sudori. Cîteodată însă, visele luau o întorsătură ciudat de plăcută şi îl vedea pe Lucius frumos, voinic şi viteaz, răzbătînd prin mii de primejdi ca s-o salveze. După astfel de vise dătătoare de nădejdi, îi revenea curajul de a trăi şi de a răbda, dar mai ales de a-l aştepta. Lucius i-a spus atunci, la despărţire, că n-o va uita şi i-a oferit numele său drept pavăză, dacă va cădea în mîinile romanilor.

De cînd sosise vestea că cetatea de scaun este asediată şi că meleagurile de sub munte sînt tot mai des cutreierate

de călăreţi negri, cruzi şi nestăpîniţi, care vînează oameni şi umblă după prăzi, neastîmpărul pusese stăpînire pe cei din cătun. Azi o familie, mîine alta şi pe la mijlocul lunii lui Cuptor, la poalele Muntelui Sfînt nu a rămas decît Aya cu familia lui Costas, pustnicul Dada şi paznicul ursuz al casei lui Ariort.

Costas tot mai des aducea vorba că n-ar fi rău să plece din timp într-un loc mai ferit, dar Aya amîna mereu.

Într-o dimineaţă, Aya ieşi însoţită de Sutta ca să culeagă zmeură prin apropiere, căci Costas nu-i dădea voie să se depărteze prea mult de casă. Tocmai cînd ajunseră le zmeuriş şi culeseră cîteva boabe, îl auziră pe fiul lui Costas chemîndu-le. Fetele se grăbiră spre casă şi cînd ieşiră în poiană băiatul le spuse că se apropie o ceată de daci.

Inima Ayei începu să bată tare. Credea că vine tatăl ei, dar se înşelase. Atunci cînd călăreţii apărură la capătul potecii văzu că sînt oşteni. Soarele dimineţii îi lumina din spate, aruncînd văpăi, străpungînd cetina cu snopi de raze orbitoare şi nu li se puteau desluşi chipurile. Erau cu toţii vreo douăzeci.

Între timp, călăreţii descălecară şi apropiindu-se, unul dintre ei strigă :

— Aya ! Ce bucurie că te văd.

— Udar, prietene, zise Aya recunoscîndu-l, bine ai venit !

— Ce frumoasă te-ai făcut ! şi luînd-o de amîndouă mîinile, o privea cu încîntare. Am venit toţi patru, toţi peţitorii tăi.

Şi cînd ceilalţi se apropiară, adăugă :

— Nu-i mai recunoşti ?

— Daizus, Bituva, Ariort, îngăimă Aya, neştiind, să se bucure ori să se întristeze.

— Nu te bucuri că am venit ? întrebă Daizus. Nu ne-am văzut din toamna trecută.

— Prieteni dragi, zise atunci fata, fiţi bineveniţi !

Ariort stătea de o parte încruntat şi cu legătura aceea pe ochi părea mai vîrstnic şi mai aşezat.

Văzînd că Aya îl priveşte nedumerită, Udar zise cam în glumă :

— Nu-l mai recunoşti ? E şeful nostru, eroul Sarmizegetusei. De frica lui romanii se ascundeau în gaură de şarpe

şi cu toate că în isprăvile sale am luat şi noi parte, cîntecele îl slăvesc doar pe el, pe Ariort Chiorul.

— Chiorul ? Dar ce i s-a întîmplat ?

— Ajunge ! îl opri Ariort. N-o mai zăpăci cu trăncăneala ta. Am să-i povestesc eu însumi.

— De unde veniţi ? întrebă Costas.

— O să afli toate, glumi Daizus, dar numai după ce ne vei ospăta. De două zile n-am avut un bob de mac în gură.

— Poftiţi în casă, prieteni dragi, zise Aya, dacă nu vă temeţi de blestemul ce o apasă.

— Eh ! oftă Udar. Sîntem cu toţii blestemaţi. Zalmoxis şi-a întors faţa de la noi. De alfel, am ospătat şi cu tatăl tău.

— Cu tata ? se învioră Aya. Unde e, spuneţi-mi !

— Am să-ţi povestesc toate chiar acum, Aya, zise Ariort apropiindu-se, iar voi duceţi-vă de vă spălaţi şi vă îngrijiţi !

Intrară în odaie. Deşi părea mai fioros, nu mai era acelaşi om şi ceva în felul său de a fi o mişcă pe Aya.

— Ţi-ai perdut ochiul ? zise ea cu părere de rău.

Ariort tăcu un timp, întorcîndu-şi mereu ochiul legat în umbră, ca şi cînd i-ar fi fost ruşine de beteşugul său. Deodată, ridicîndu-şi brusc capul, zise pe nerăsuflate :

— Ştii cine mi l-a scos ?

— De unde aş putea să ştiu ? răspunse fata uluită de chipul său răvăşit.

— Mi l-a scos romanul acela care a stat închis la voi în cetate.

Aya nu se aştepta la aşa ceva şi inima îi zvîcni dureros.

— Da, spuse Ariort şi era ceva de bocet în glasul său, mi l-a scos fiul lui Longinus în seara bătăliei celei mari. Dar nu asta mă doare, ci faptul că nu m-a omorît, că nu s-a răzbunat, că nu m-a luat rob şi m-a lăsat pe cîmpul de luptă, oblojindu-mi ochiul cu o cîrpă udă, pe cînd zăceam fără cunoştinţă ! Eu l-aş fi ucis dacă eram mai tare. El însă m-a cruţat. De ce ?

Şi privind-o cu ochiul său scînteietor, părea cu totul răvăşit. Broboane de sudoare îi năpădiră fruntea printre cîrlionţii aurii.

— Poate nu mă crezi ? Iată dovada ! Scoase din brîu fîşia ruptă din poala lui Longinus şi i-o aruncă pe genunchi.

— Cu asta m-a oblojit. Era să-mi pierd minţile în noaptea aceea. Parcă nici nu e oştean ; parcă i-aş fi prieten. La naiba !

Dar Aya nu-i mai asculta tînguielile. Era fericită din nou, întîia oară din clipa cînd Lucius, la despărţire, o sărutase pe ochi.

„Lucius al meu e viu... gîndea ea mîngîind cu buricele degetelor fîşia de pînză verzuie cu meandrul stacojiu... Lucius al meu trăieşte, e viteaz şi inimos. L-a cruţat pe Ariort de dragul meu, căci dragostea mea l-a îmblînzit. Acum ştiu pentru ce trăiesc."

Dar cuvintele ameninţătoare ale lui Ariort o treziră din visare :

— Asta a fost răzbunarea lui. O răzbunare vicleană. Decît să mă omoare şi prin asta să mă facă fericit pe lumea cealaltă, m-a lăsat viu cu amintirea ruşinii mele. De astă dată îl voi căuta şi-l voi omorî.

Aya se înspăimîntă, căci îl cunoştea bine pe Ariort. Potolindu-şi turburarea, zise tare :

— Potoleşte-te ! Nu te-ai gîndit că romanul acela ar putea fi bun şi milos ?

— Ha, ha ! rîse în silă Ariort. Asta n-o pot crede. Ce, e muiere ?

— Bine, Ariort, rămîi cu părerea ta. Acum vreau să aud veşti de la taică-meu ; nu-ţi dai seama că sînt nerăbdătoare ?

— Cu taică-tău e o poveste întreagă, răspunse Ariort, potolindu-şi cu greu zbuciumul. Mai are puţin pînă i se închide rana şi...

— Vai de mine ! Care rană ? Mă sperii, Ariort.

— Păi, n-a venit un om din partea sa, să te prevină ?

— N-a venit niciun om.

— A păţit ceva pe drum. Tatăl tău era încredinţat că eşti înştiinţată.

— N-a venit nimeni. Hai, povesteşte-mi, nu mă mai chinui !

— Întorcîndu-se din solie, tatăl tău aflase despre moartea lui Diza şi blestemul ce vă apasă pe toţi. De aceea nu s-a mai dus la rege, ci acasă. Străbătînd şesul, se încăierară cu o patrulă de mauri care îl răniră grav cu o suliţă. A fost adus de ai săi în cetate mai mult mort decît viu şi a zăcut mult timp.

Apoi l-a trimis pe şeful gărzii cu poruncă lui Costas să te ducă pe Plaiul Mioarelor. Este o stînă acolo, care aparţine unui frate de lapte al său, ca să te adăpostească.

— Atunci, de ce n-a venit nici omul, nici el însuşi ?

— Trimisul era de credinţă şi dacă n-a ajuns înseamnă că a fost omorît pe drum sau luat în robie, iar taică-tău n-a putut să vină pentru că s-a sculat din pat şi s-a dus de unul singur la mormîntul lui Diza. Slujitorii l-au găsit, jos, în nesimţire, sîngerînd din rana deschisă. Trebuie să-ţi mai spun că ticălosul de Nando, vătaful, aflînd de blestem, la jefuit şi a plecat. I-a luat vitele, caii, armele şi tot ce se putea căra în samare.

Aya îşi îngropă faţa în palme, oftînd cu durere.

— Bietul tată, toate nenorocirile s-au îngrămădit peste el. Moartea lui Diza, blestemul, războiul, jaful, grija pentru mine şi acum rana asta... Cum de a putut îndura toate acestea ?

— Linişteşte-te. Acum s-a înzdrăvenit şi peste vreo zece zile se va putea urca pe cal.

— Sînt tare bucuroasă că pînă la urmă a scăpat cu bine, dar tu Ariort cum ai reuşit să ieşi din cetate ?

— N-a fost atît de greu. Regele m-a trimis, cu cei trei prieteni de-ai mei, să adun cetele pribegite, iar toamna cînd drumurile se vor desfunda, să-i lovim pe duşmani de la spate. Acum voi urca muntele ca să-l rog pe Întemeietor să-mi dea un steag sfinţit în jurul căruia să adun vitejii. Mă aşteaptă greutăţi fără număr şi pline de neprevăzut, dar n-am încotro. Asta e singura noastră scăpare. Aya, mîine iau calea munţilor şi a codrilor, dar pîn-atunci vreau să te ştiu pusă la adăpost de primejdii. I-am jurat tatălui tău că voi avea grijă de tine.

— Îţi mulţumesc pentru grijă, Ariort. Voi îndeplini porunca tatei, dar nu sîntem încă pregătiţi. Chiar acum am să-i spun lui Costas să se apuce de treabă şi mîine-poimîine vom porni la drum.

Ariort îi luă mîna şi mîngîindu-i pielea mătăsoasă, zise cu visare în glas :

— Dacă voi scăpa teafăr din acest război, voi veni să te mai peţesc o dată, dacă-ţi mai plac aşa chior cum sînt.

„Dacă Ariort, îşi zise Aya, ar şti de dorul meu m-ar omorî pe loc ; şi asta ar face-o mai mult din ură pentru duşman decît din dragoste pentru mine."

Ţinîndu-i mîna, Ariort o privea stăruitor, aşteptînd pe-semne răspunsul la întrebare. Ea, care nu putea să zică decît „nu", îşi retrase încetişor mîna dintr-ale lui fără să-i spună nimic, îi zîmbi doar.

Ariort tălmăci gestul ei în felul său. Totul era atît de nesigur ; ţara se zbătea în ghearele morţii ; nimeni nu ştia dacă va apuca ziua de mîine, iar el, pe al cărui umeri apăsa o răspundere atît de mare, umblă cu gîndul la însurătoare.

Sculîndu-se, zise cu grabă :

— Cu bine, Aya. Zeii să te ocrotească ! Pleacă cît mai degrabă de aici, căci romanii nu vor pregeta să apară în curînd. Adăposteşte-te acolo unde ţi-a poruncit tatăl tău — să ştim amîndoi, şi el şi cu, unde să te găsim. Cu bine, Aya !

— Cu bine, Ariort !

După ce uşa se închise în urma lui, Aya oftă uşurată. Mai şezu un timp nemişcată, legănîndu-şi gîndurile, apoi privi pînza ruptă din poala iubitului ei şi ridicînd-o încet, o duse la buze. O întinse apoi din nou pe genunchii săi şi o mîngîie cu mişcări line ale degetelor, murmurînd încetişor.

„Dacă ai scăpat nevătămat din lupta cea mare, vei scăpa şi de acum încolo. Nu voi pleca de aici. Te voi aştepta, iubitul meu."

*

De dimineaţă toate privirile erau îndreptate spre miazăzi. Acolo, în zarea înceţoşată de depărtare, deasupra liniei crenelate a munţilor, se tîrau mase mari de nori. Cu o încetineală înnebunitoare ei se lăţeau, creşteau în înălţime şi numai ochii ageri ai muntenilor ştiau că asta nu e decît o părere şi că de fapt norii se apropie.

Deocamdată, văzduhul rămînea neclintit, după cum a fost într-una de mai multe zile, dar speranţa, atît de binevenită la răstrişte, le şoptea asediaţilor că în curînd se va simţi răcoroasa adiere a vîntului aducător de salvare.

Nu era ființă în Sarmizegetusa care, cu ochii pironiți în vălătucii aceia îndepărtați, tiviți cu o bandă aurie, să nu dorească cu nerăbdare, să nu cheme cu sufletul la gură apropierea binefăcătoare a ploii. Pînă și străjerii, puși să pîndească fără odihnă mișcările dușmanilor, își întorceau din cînd în cînd capetele ca să se asigure că norii mult așteptați se apropie.

Timp de mai multe zile apărătorii cetății nu au căpătat decît o căniță de apă pe zi, iar în ultimele trei zile nu au avut un strop de apă în gură, vorbele le ieșeau hîrîite din gîtlejurile uscate, printre buzele crăpate de arșița setei. Puțina apă stătută de pe fundul rezervorului era păstrată pentru ziua aceea, hidoasă ca un coșmar, cînd romanii se vor încumeta să-i atace din nou. Și, ciudat lucru, așteptau ziua aceea cu nerăbdare, ca pe o izbăvire. Știau că va fi ultima zi a vieții pentru unii, ultima zi a libertății pentru alții, dar era mai bine așa decît sleiți de istov să fie luați de dușmani cu mîinile goale. Fiecare își dorea o moarte glorioasă, cu arma în mînă, dar ca să poți ține vîrtos acea armă trebuie să bei. Trebuie să bei! Să bei!

Ca un refren obsedant al unui bocet, gîndul „să bei" sfredelea creierii.

Dușmanii o știau, și-și băteau joc de nenorocirea lor. Înadins, sătui de apă, ei tot ridicau ploștile la gură, în văzul cetății întregi; înadins risipeau lichidul prețios, vărsîndu-l cu nepăsare pe bărbi și haine și fiece strop vărsat, irosit, îi ardea pe daci ca plumbul topit. Alți romani își scoteau tunicile și-și turnau în cap căldări pline ochi.

Acest dezmăț, această crudă risipă a „apei sfinte" îi înnebunea pe asediați. Mulți, pierzîndu-și mințile, se aruncau de pe ziduri, ori coborau năpustindu-se la dușman ca să-i ia apa. S-au produs încăierări între oștenii năuciți de chin și comandanții care nu voiau să se calce porunca, știind ce molipsitoare sînt exemplele rele, nesăbuite.

Dar zilele treceau și Decebal își dădu seama că așa nu se mai poate. Decît să aștepte sleirea totală, decît să rabde batjocura dușmanilor, era mai înțelept și mai demn să se încerce străpungerea încercuirii romane. Mulți vor muri pe loc de o moarte eroică, alții după ce vor fi băut din ploștile dușmanilor sau din rîu, unii însă vor avea norocul să se smulgă din încercuire și se vor pierde în codri.

Decebal hotărî să facă acest pas. De cu seară se zvonise că ostaşii vor primi ultima raţie de apă şi vor porni la atac, dar în zori de zi străjerii treziră cetatea cu strigăte :

— Nori în zare ! Vine ploaia !

Speranţa se cuibări din nou în inimile lor chinuite. Nu mai lua nimeni în seamă schimonoseala cruzilor duşmani, toţi priveau către miazăzi, către norii imenşi, saturaţi de apă, ce cuprindeau zarea din două părţi.

Spre prînzişor suflă un vînt răcoros, iar soarele se ascunse sub poala unui nor plumburiu. Către amiază vîntul se înteţi şi norii, acum răzleţi, dar tot mari şi grei, îşi urcară în slăvi clăbucii albi ca neaua. Deasupra dealului celui mai înalt se zvîrcoli un fulger, bubuitura îl ajunse în cîteva clipe, despicînd năpraznic cerul şi pînza cu dungi piezişe a ploii se abătu peste codrii sinelii.

Cu înfrigurare, cei din cetate întindeau foile de cort, înşirau vasele prin curte, săpau gropi în pămînt, îşi scoteau pînă şi cămăşile ca să le înbuibe cu apă şi să le stoarcă apoi. Cu lăcomia celor păţiţi, nu voiau să le scape nici o picătură din băutura dătătoare de puteri. Printr-o înţelegere tacită datinele au fost uitate şi nici un ostaş nu-şi încorda arcul ca să tragă în balaurii care întunecă luminoasa împărăţie a lui Zalmoxis ; de astă dată li se părea că înşişi zeii le vin într-ajutor.

Bubui în dreapta, în stînga, în jur. Ici-colo, prin împrejurimi se deşertară hîrdaiele cerului. Apoi, printr-o spărtură ieşi soarele, mai luminos, mai orbitor în rama neagră a norilor. După aceea norii se destrămară sub năvala vîntului ce se înteţi şi în privirile halucinante ale nefericiţilor, se duseră către miazănoapte, fără grabă, nepăsători, fără să mai risipească din bogăţia lor un strop. De pe culmile împădurite, spălate din belşug, sosiră adieri răcoritoare, înmirezmate şi către seară, doar ici-colo cîte un nor rătăcit mai păta albastrul profund al cerului.

Speranţa, atît de vie adineaori, se stinse în ochii obosiţi de atîta privit, în inimile îndurerate de dezamăgire. Pustiiţi, murmurînd blesteme cu buzele însîngerate, oamenii simţiră şi mai avan chinul groaznic al măruntaielor arse de sete.

Regele ieşi din încăperile sale şi urmat de cîţiva conducători se îndreaptă către mijlocul cetăţii. Era tras la faţă şi palid, mergea încet şi resemnat, ca un condamnat la moarte.

De cîtva timp băgase de seamă că unii din supuşii săi îi evită privirea şi ştia bine ce înseamnă asta. Mizeria trupească, chinul cumplit al cărnii, erau mai tari decît vorbele de îmbărbătare. Faptul că răbda deopotrivă cu ei teribila sete ; faptul că mai răbda pe deasupra şi groaznica umilinţă de a nu mai fi de folos poporului său, nu erau băgate în seamă. Timpul elanului trecuse, sîngele nu mai alerga cu iuţeală, ci se tîra vîscos prin vinele uscate de arşiţa setei. Şi pentru că suferea pentru el însuşi mai puţin decît pentru toţi aceşti codamnaţi laolaltă, inima i se sfîşia de durerea neputinţei.

Totuşi îşi dădea seama că poporul său e mai tare decît oricare altul pe lume, că orice alt popor s-ar fi sumeţit după atîta deznădejde, ar fi preferat fără şovăire robia morţii.

Mulţimea se desfăcea mută lăsîndu-l să treacă ; nici un murmur, nici un vaiet, doar o imensă suferinţă, amestecată cu puţină dojană. Ştia că în orice urgie lumea caută un vinovat, că aşa era firesc să fie, că şi el nu de mult căuta vinovaţi printre înaintaşii săi, revoltîndu-se în faţa priveliştii de a duce singur povara pedepsei. Acum însă o primea de bună voie, simţind că un mare conducător trebuie să rămînă mare pîn-la capăt. Povestea vieţii sale va fi scrisă acum de învingători şi ei vor avea grijă să-l amestece cu noroiul ; dar puţin îi păsa ce vor spune despre el duşmanii. Ştiind că soarta sa este pecetluită, nu-şi dorea decît un singur lucru : ca poporul său să-l păstreze veşnic în amintirea sa şi să-l pomenească cu un cuvînt bun. Ştia că orice ar fi făcut romanii, poporul său nu va putea fi şters de pe faţa pămîntului şi-şi va perpetua fiinţa ; că nu o dată se va revolta, încercînd să-şi scuture jugul ; că pîn-la urmă se va potoli, obişnuindu-se cu noua oblăduire ; orice s-ar întîmpla poporul va păstra în suflet amintirea clipelor înălţătoare ale acestei uriaşe încleştări, în care el, Decebal, a jucat un rol tragic dar măreţ, ingrat dar demn.

Punînd piciorul pe scara podiului de pe care vorbea de obicei, se opri descumpănit şi trecîndu-şi mîna pe faţa obosită, ca şi cînd ar fi vrut să gonească gîndurile ce-l copleşeau, privi mulţimea adunată. Potolindu-şi zbuciumul sufletesc stîrnit de priveliştea mizeriei trupeşti în care se zbăteau supuşii săi, urcă scările şi făcu semn că vrea să vorbească. O linişte nefiresc de apăsătoare se aşternu peste cetate.

— Oameni buni, zise el cu un glas ce nu şi-l mai recunoştea, Zalmoxis ne încearcă greu pentru nesăbuinţele noastre şi ale înaintaşilor noştri. Voinţa sa este sfîntă ; între aceste ziduri ne vom cînta cîntecul cel de pe urmă. Duşmanul vrea să ne ia cu istovul şi trebuie să hotărîm aici ce e de făcut ; să aşteptăm pînă romanii o să ne ia cu mîinile goale sau, pînă mai putem ţine sabia în mînă, să străpungem rîndurile lor ? Nu vreau să mai poruncesc ; alegeţi voi singuri calea.

După ce regele termină de vorbit, liniştea mai domni un timp peste cetate. Apoi capetele se întoarseră unele către altele, un murmur de glasuri trecu ca o adiere prin frunziş şi într-un tîrziu izbucniră glasuri răzleţe.

— La luptă !

— Ce să mai aşteptăm aici ?!

— Tu eşti conducătorul, altul nu avem !

— De ce să murim de moarte ticăloasă ?!

— Vrem să murim cu arma-n mînă !

— Du-ne la luptă, Decebal !

Şi toţi aceşti nenorociţi, storşi de vlagă, se înflăcărară la gîndul luptei şi un vuiet năpraznic de glasuri se rostogoli printre ziduri :

— La luptă ! Moarte duşmanilor !

Ostaşii şi-au smuls săbiile şi oţelul sclipi, rănind ochii cu mii de fulgere. Suliţaşii îşi loveau scuturile cu lemnul lănciilor.

Sfatul se întruni îndată după asta şi alegînd din sînul comandanţilor pe cei mai hotărîţi şi mai viteji, le porunci să purceadă neîntîrziat la pregătirea ieşirii din cetate. Nu mai aveau cavalerie căci îndată după distrugerea conductei de apă, caii au fost tăiaţi şi mîncaţi. Ieşirea fu hotărîtă pentru a doua zi, înainte de revărsatul zorilor, în acel ceas tainic cînd somnul duşmanilor va fi mai profund, cînd, obosiţi de veghe, străjerii vor moţăi. Pîn-atunci aveau multe de făcut. Trebuiau împrăştiate pietrele cu care erau zidite porţile pe dinăuntru, revizuit echipamentul, ascuţite armele. Femeile mai voinice şi viteze se îmbrăcară bărbăteşte ca să iasă împreună cu soţii şi taţii lor, să se smulgă din încercuire sau să moară.

Pînă seara tîrziu cetatea era în clocot şi în pregătiri înfrigurate. Cei mai mulţi, năuciţi de cumplita sete, nu se gîndeau

la ce va fi şi aşteptau doar clipa cînd vor căpăta căniţa de apă făgăduită. rămasă pe fundul rezervorului pentru ziua marii încercări.

*

La a doua strajă de noapte, cînd apărătorii Sarmizegetusei se odihneau înainte de a porni la disperata lor acţiune, pîndarii dădură alarma.

Buimăciţi de somnul greu, dacii se repeziră la ziduri ca să facă faţă acestui vijelios şi neaşteptat atac.

Romanii socotind întîmplarea cu ploaia un semn de bun augur, pentru ei, se duceau la atac voioşi şi plini de hotărîre. Noi maşini de asalt, turnuri, bărăci proteguitoare pentru „berbeci", urcară panta. Printre acestea, manipuli de ostaşi adăpostiţi sub scuturi, ca nişte balauri în carapace de fier, se năpustiră cu scări, fascine, saci cu nisip.

În lumina fantomatică a butoaielor cu catran, aprinse peste tot, a torţelor fumegînde pe care le agitau ostaşii în mers, a săgeţilor incendiare, şanţurile pe jumătate umplute în timpul primului asalt, fură astupate cu repeziciune ; scările cu gheare şi cîrlige sprijinite de creneluri.

De astă dată, socotind că momentul prilenic nu putea fi pierdut, romanii nu precupeţiseră nici un efort, nu neglijaseră nici un amănunt. Legiunea Macedonica ataca dinspre şeaua dealului, pe locul cucerit acum opt zile cu atîta istovire şi sacrificii. Din partea aceea însă, zidurile erau înalte şi groase, taranele nu reuşeau nici măcar să le crape. Balistele instalate pe dîmburi aruncau cu un sinistru vîjîit bolovanii grei, catapultele proiectau în cerul negru ca de smoală stoluri de săgeţi aprinse. Arcaşii şi prăştierii trăgeau într-una de pe turnuri mobile.

Totuşi, primul atac fu respins cu mari pagube. Urmară al doilea şi al treilea iureş şi de abia la al patrulea, un manipul pusese piciorul pe colţul de miazănoapte al zidului.

Văzînd că soarta cetății depinde de apărarea acestui sector, Decebal alese cîteva sute din cei mai viteji ostași, le dădu să bea din apa ce mai rămăsese pe fundul cisternei și-i trimise să înlocuiască pe oștenii din partea periclitată a cetății. Cu o dîrzenie fără seamăn, romanii ținuseră o oră încheiată poziția cucerită, dar apoi fură aruncați de pe zid.

Între timp, unul din „berbeci" încercă poarta de răsărit și o sparse. Spre marea uimire a romanilor poarta nu fusese zidită în spate. Ei nu știau că dacii dărîmaseră deunăzi ei înșiși zidul pentru ieșirea din zori. Spărtura fu lărgită. În cadrul ei se dădu o luptă crîncenă, dar romanii năvăliră, deschiseră poarta larg și împinseră cetele dacilor înăuntru, copleșindu-i prin număr și vigoare.

O altă unitate, de pretorieni, trupă de elită, escaladă zidul dinspre apus. În urma acestor îndrăzneți, romanii năvăleau în număr tot mai mare, luptînd pe zidul larg cît o șosea. La fiece scară ce cobora de pe zid în curtea cetății se dădeau înverșunate bătălii. Pîn-la urmă dacii fură împărțiți în grupuri și măcelul începu.

În furia și disperarea lor, apărătorii dădeau foc clădirilor și încleștîndu-se cu dușmanii corp la corp săreau în foc împreună cu ei ; își omorau femeile și copiii ca să nu cadă în mîinile năvălitorilor, aruncîndu-se apoi cu pieptul dezvelit în ascuțișul paloșelor romane.

Prăpădul și urgia erau de nedescris. În jurul clădirilor ce se năruiau în flăcări cu vuiet și trosnet, într-o arșiță care pîrlea bărbile și părul într-o clipită, în mijlocul unui vacarm în care sunetele violente se topeau unul în altul, în această împărăție a nebuniei, cruzimii și spaimei, Lucius Longinus își păstra cu greu cumpătul și luciditatea atît de necesare unui comandant. După cum a și fost prevăzut, conducătorii erau neputincioși în a-i opri pe ostași în dezlănțuita lor furie. Toate poruncile și sfaturile date în ajun au fost uitate. Chiar și acei ostași conștiincioși care încercau să se stăpînească și să ia prizoneri, se înrăiră văzînd că dacii își căutau moartea.

Cîteva cete de daci reușiseră să spargă încercuirea și repezindu-se pe ziduri acum nepăzite de nimeni, coborîră pe scările pe care se urcaseră adineaori romanii și se mistuiră în noapte.

Una din aceste cete, mai numeroasă, compusă din ostași din gardă îl tîrîră fără voia lui pe regele Decebal și coborînd

vîlceaua prăpăstioasă la adăpost de lăstăriș reușiră să scape de urmărire. Strecurîndu-se printre retranșamentele romane păzite doar de gărzi, ei năvăliră în grajdurile cohortei ecvestre de gali, omorîră sentinelele și grăjdarii și sărind pe cai, se făcură nevăzuți. Totul se petrecu atît de repede încît acei cîțiva martori care îi văzură apărînd și dispărînd ca niște năluci, nu-și putură închipui că printre ei se afla însuși regele Decebal.

Stăpînindu-și cu greu cohorta de la măcel, tribunul Longinus se grăbi să înconjoare aripa palatului care mai rămăsese nedărîmată și în clipa în care ultimii apărători căzură străpunși pe scările de la intrare, porunci oamenilor săi să păzească clădirea de cetele prădalnice ale auxiliarilor, iar el, urmat de Cappa, Asdus, Caliga și încă cîțiva aleși de el, pătrunseră în palat.

După ce trecură grăbiți prin cîteva încăperi goale, ieșiră într-o curticică interioară tocmai în clipa cînd doi daci dădură buzna alergînd, pesemne căutînd scăpare.

În frîntura de clipă, cînd dacii înmărmuriră, înainte de a se întoarce și fugi, la lumina pîlpîitoare a torțelor, Cappa recunoscu pe unul dintre ei.

— Bicilis ! strigă el. Puneți mîna pe el ! Luați-l de viu !

Ostașii dădură să-i înconjoare, dar însoțitorul lui Bicilis, ostaș din gardă, punînd paloșul în mîna grecului și strigîndu-i : „Omoară-te !" se repezi cu capul aplecat spre zid și înainte ca cineva să-l poată opri, se prăbuși cu țeasta spartă.

Romanii, uluiți de acest chip de a se sinucide, înlemniră. Bicilis, palid și răvășit, se dădu înapoi, ținînd cu amîndouă mîinile sabia îndreptată către inimă. Cappa și Asdus se repeziră ca să-l oprească, dar nu era nevoie căci grecul lăsă sabia să-i scape jos.

— Nu pot, nu pot ! murmură el și căzu moale pe lespezi.

Cînd îl ridicară, era zdreanță și din ochii săi năuciți curgeau lacrimi. Îl durea că e laș printre atîția viteji. Cei din jur îl priveau cu dezgust.

— Tribune, strigă Cappa jubilînd. Iată-l pe Bicilis, secretarul lui Decebal. E poate cea mai bună pradă ce am luat vreodată.

Lucius se apropie și-l privi cu atenție pe unul din călăii tatălui său.

— Ne cunoaştem bine. Am nevoie şi eu de el. Ostaşi, păziţi intrările ! Tu, Caliga, aleargă de-l caută pe comandantul Marcellinus şi adă-l aici !

— Bicilis, zise apoi grecului. Îţi aduci aminte de mine ? Şi scoţîndu-şi coiful, puse un ostaş să-i lumineze faţa.

— Fiul prefectului Longinus, îngăimă prizonierul.

— A sosit ora răfuielii, Bicilis.

Grecul căzu în genunchi, împreunînd mîinile a rugă :

— Îndurare, nobile tribun, îndurare !

— Eşti un laş şi nu mai semeni cu mîndrul secretar de pe vremuri. Ce ai făcut cu cadavrul părintelui meu ?

— Regele a poruncit să fie îngropat.

— Unde ?

— E greu de explicat. Eu însumi trebuie să te duc acolo.

— Amîi clipa fatală nemernicule, zise Cappa printre dinţi. Am şi eu cu tine o socoteală.

— Îndurare, scîncea grecul, îndurare ! Nu sînt chiar atît de rău cum vă închipuiţi. Toată viaţa mea n-am făcut decît să îndeplinesc poruncile altora. N-am făcut nimic din propria-mi iniţiativă.

Însoţit de un centurion şi de Caliga, intră grăbit Marcellinus. Pesemne bătrînul îi povestise pe drum despre ce este vorba.

— Vă felicit ! Aţi făcut o frumoasă captură. Ostaşi, căutaţi cîteva scaune şi aduceţi-l pe Mimus, care se pricepe la cazne. Să aducă tot ce-i trebuie ca să-i descleştеze gura ăstuia...

Se apropie de Bicilis şi-l privi cu atenţie. Văzîndu-i buzele crăpate de arşiţa setei, zise :

— Mi-e sete. Daţi-mi de băut !

Cîţiva ostaşi îi întinseră ploştele. El le clătină la ureche, opri pe aceea care i se păru mai plină şi bînd încetişor, plescăind din limbă de plăcere, îl privea pe prizonier. După aceea, vărsă rămăşiţa pe jos, tot aşa încet, cu zîmbetul la gură.

Îl observa pe grec cum se uită înnebunit la şuviţa de apă ce se scurge din ploscă şi era mulţumit.

— Dar de cei stai în genunchi, Bicilis ? Scoală-te ! Nu se cade unui demnitar să se umilească în halul acesta.

Bicilis dădu să se scoale, dar nu putut, atît de sfîrşit era. Doi ostaşi îl săltară cu brutalitate.

— Daţi-i să bea ! porunci Marcellinus.

Grecul apucă plosca şi bău pe nerăsuflate. Mîinile îi tremurau iar vasul clănţănea lovindu-se de dinţi.

— Ajunge ! zise Marcellinus şi i-o smulse. Nu vreau să mi te moleşeşti. Trebuie să fii tare în clipele ce vor urma.

Sosiră soldaţii cu scaunele iar peste cîteva clipe apăru şi Mimus, o huidumă de om, cu chip de brută. Acesta puse scutul plin cu jăratec jos pe lespezi, luă poziţia de drepţi şi zise :

— Poruncă, comandante !

— Ah, tu eşti, Mimus. Ţi-am găsit puţină treabă pe aici. Trebuie să aflăm unele lucruri de la acest demnitar dac.

— Am înţeles, răspunse călăul de ocazie şi se puse pe treabă, metodic, fără grabă. Scoţînd din taşca sa tot de ce avea nevoie, bägă nişte scule în foc şi încercînd tăria unui capăt de funie între mîini, se apropie de prizonier.

Bicilis făcu un pas înapoi şi se lovi de zid. Privi în jur cu ochii rătăciţi. La toate uşile erau postaţi ostaşi cu torţe aprinse. Sus, în deschizătura curţii, se perindau rotocoalele de fum luminate de reflexele roşii ale incendiului. O stea mare, albă, curată ca un suflet de fecioară, apărea şi dispărea în fum.

— Îndurare ! strigă Bicilis sfîşietor, cînd călăul îl apucă de mînă.

— Lasă-l deocamdată, porunci Marcellinus. Mai întîi să-l punem întrebări şi să vedem dacă nu e dispus să vorbească fără să fie forţat. Lucius Cassius Longinus, ce ai de întrebat ?

— Ceea ce vreau să aflu sînt chesiuni personale.

— N-are a face, întreabă !

— Bicilis, unde a fost îngropat părintele meu ? De astă dată răspunde fără ocolişuri !

— Îţi spun tot, nobile Longinus. Trupul părintelui tău a fost îngropat dincolo de rîu, pe versantul dealului de miazăzi, la picioarele unui fag uriaş, sub o piatră mare pe care am pus să se sape iniţialele regretatului prefect.

— Nu cred că l-ai regretat tu, dar informaţia ta pare precisă. Acum spune-mi unde se află muntele Cogheonul !

Bicilis se aştepta la alte întrebări, de aceea răsuflă uşurat şi zise repede :

— Fiind grec şi închinîndu-mă zeilor olimpieni, nu sînt legat de jurămînt şi pot să-ţi răspund fără să păcătuiesc. Muntele Sfînt se află spre miazăzi-apus de Sarmizegetusa, la jumătate de drum de aici pînă la Drobeta şi se ajunge acolo urmînd cursul rîului Sargetia pînă la locul unde se varsă în Rîul Mare, apoi urcă pe valea acestuia pînă la izvoare.

Lucius îşi scoase tăbliţa cerată şi stylul şi-şi notă informaţia.

— Eu unul sînt mulţumit, zise apoi.

Marcellinus îl privi atent pe prizonier.

— Într-adevăr, informaţiile par exacte, dacă nu ne minte nătărul ăsta. Cappa e rîndul tău.

— Bicilis, unde se află regele Decebal ? Pîn-acum n-a fost găsit nicăieri, nici printre cei vii şi nici printre morţi.

Grecul, deşi înfricoşat, răspunse fără ezitare :

— Nu ştiu, centurioane. Ultima dată l-am văzut după apusul soarelui, cînd a ieşit din odăile sale.

— Nu se poate să nu ştii, se răsti Cappa. Ne vei...

Dar Bicilis nu avut timp să răspundă căci intră centurionul care a fost trimis să cerceteze palatul.

— Comandante, am răscolit totul. În sala mare e grozăvie. Toţi sfetnicii cei mari şi cîţiva comandanţi de oaste sînt morţi. Au băut otravă din cupe ca la un festin. Am prins cîţiva slujitori şi multe femei cu copii care s-au ascuns în palat. Un servitor, luat din scurt, mi-a spus că regele nu se află printre ei, în schimb Vezina, Dieghes, Susagus şi încă mulţi alţii, nu le ţin minte numele, sînt morţi. Am pus pază peste tot, cum mi-ai poruncit.

— Bine. Veghează ca incendiul să nu se întindă şi asupra palatului. Apoi, întorcîndu-se către Bicilis, zise :

— Norocul nostru că eşti laş şi nu te-ai dus la festin să guşti din otravă. De fapt, locul tău era acolo. Cine serveşte un popor curajos ar fi trebuit să aibă curajul să moară o dată cu el. Mai departe, Cappa !

— Unde e regele, Bicilis ? Nu ne pune răbdarea la încercare.

— Jur pe Zeus Olimpianul că nu ştiu unde se află. Mi-e frică de luptă şi sînge şi n-am ieşit de loc din palat. Oricît m-aţi chinui nu ştiu ce să vă spun.

— Dar unde te grăbeai cînd te-am prins ?

— Ostaşul din gardă m-a anunţat că palatul este asaltat de romani şi am vrut să mă ascund undeva.

— Prin urmare cunoşti locuri tainice unde se poate ascunde. Nu cumva regele e acolo ?

— Nu sînt tainiţe în acest palat. Alergam în neştire.

— Dar unde se află hîrtiile regelui ?

— Arhiva era alături de cubiculul meu, dar încă de ieri regele mi-a poruncit s-o ard.

— Şi ai distrus-o, nenorocitule ?

— Da, aşa era porunca.

— Comandante, zise Cappa lui Marcellinus, toate acestea trebuiesc verificate, binevoieşte să trimiţi oameni să caute tainiţe şi cenuşa arhivei arse. Deocamdată nu mai am întrebări de pus.

Marcellinus îl trimise din nou pe centurion şi întorcîndu-se către Bicilis întrebă cu asprime :

— Unde se află tezaurul regelui Decebal ?

Bicilis din alb se făcu verde, dar ca să nu se bage de seamă că este emoţionat, răspunse repede, cam prea repede :

— Regele nu mi-a spus niciodată unde-l ţine şi cred că nici nu-l mai are, căci a cheltuit totul pe război şi pe daruri făcute aliaţilor săi.

— Şi totuşi, avem informaţii precise că şi-a ascuns comoara. Era prea bogat ca să cheltuiască totul. Unde sînt vasele, armele preţioase, lingourile de aur ?

— Îţi jur că nu ştiu. Regele nu destăinuia nimănui acest lucru.

— Pentru că asta ne preocupă cel mai mult, te vei strădui să-ţi aminteşti căci altfel vei fi pus la cazne.

Dar Bicilis nu apucă să răspundă căci ostaşii postaţi în uşă strigară : „Atenţiune ! Comandantul suprem !“ Se auzi zgomotul de paşi şi în prag apăru Lusius Quietus însoţit de Manlius şi Adrian.

Toţi salutară cu mîna întinsă.

— Am aflat, zise „Maurul“ cu vocea-i guturală, că aţi prins o pasăre rară şi m-am grăbit s-o văd şi eu. Prin urmare, acesta este Bicilis, adăugă el apropiindu-se. Nu se aseamănă de loc cu stăpînii săi. Văd că aţi instituit un tribunal. Foarte bine ! Vom asista şi noi.

Scaunele fură oferite generalilor. Lucius şi Cappa se dădură la o parte, iar Marcellinus, apropiindu-se de prizonier, continuă investigaţiile.

— După cum am spus, avem informaţii precise despre existenţa tezaurului şi nu te putem crede că nu ştii unde a fost ascuns. De aceea, te vom sili să-ţi aduci aminte ce ai uitat.

Marcellinus făcu semn călăului, dar Bicilis se tîrî în genunchi, umilindu-se, adresîndu-se tuturor :

— Cinstiţi judecători, voi mă credeţi mai important decît sînt cu adevărat. Nu am fost decît un secretar, un scrib şi tălmaci la curtea regelui, vă jur !

— Şi un grec şiret, şi lacom pe deasupra. Ţi-ai făcut socoteala că poate vei scăpa şi vei dezgropa comoara numai pentru tine, nu-i aşa ? şi Marcellinus făcu semn lui Mimus.

Călăul se apropie, îi smulse hainele, îl trînti jos, îi legă strîns mîinile şi picioarele, apoi se duse la mangalul său improvizat. Suflă din bojocii săi enormi stîrnind o vijelie de scîntei, scoase cu cleştele cîrligul înroşit în foc şi aşezîndu-se pe genunchii prizonierului, întrebă zîmbind cu înţeles :

— Să-i scot ochii ?

— O, nu ! răspunse Marcellinus, tărăgănînd vorbele. Orb fiind, nu ne va putea arăta locul unde este ascuns tezaurul.

— Atunci să-i gîdil tălpile ? E un loc gingaş...

— Nici asta, căci nu va putea merge. La început fă-i ceva să-l doară puţin.

— Ehe, zise Mimus şi chipul său de brută se însenină, asta nu e greu de loc.

Şi cît ai clipi din ochi, îl lovi cu cîrligul ascuţit în muşchiul pieptului şi răsuci fierul sub piele.

Bicilis urlă animalic, se zvîrcoli dînd din buze ca peştele scos pe uscat. Ochii îi ieşiră din orbite. Mirosul cărnii fripte se împrăştie în jur.

Călăul scoase din foc un alt instrument şi imobilizîndu-l din nou pe prizonier, aştepta porunca.

— Nu-u-u ! ţipă Bicilis. Nu trebuie ! Nu pot răbda. Vă spun, vă spun tot !

— Dezleagă-l, zise Marcellinus călăului şi acela, după ce-i îndeplini porunca, se depărtă cu părere de rău.

— Scoală-te şi vorbeşte Bicilis ! De astă dată însă fără şiretlicuri, căci te vom pune la cazne grozave.

— Îţi spun, îţi spun, nobile, se căina acela clătinîndu-se pe picioare şi frîngîndu-şi mîinile. Lacrimile umilinţei i se prelingeau pe obrajii albi ca varul. Îţi spun tot. Numai unde se află regele nu ştiu. Crede-mă !

— Comoara ! Unde-i comoara ?!

— Vă duc acolo, vă duc chiar acum. Locul e blestemat şi atît de tainic că nimeni în afară de mine nu-l poate găsi.

Marcellinus se întoarse către Quietus şi acela încuviinţă cu o înclinare a capului.

— Daţi-i de băut prizonierului, porunci Marcellinus, şi legaţi-i rana !

Un centurion năvăli pe uşă, se struni, salută şi zise apropiindu-se de „Maur" :

— Comandante, am ceva important de raportat.

— Vorbeşte !

— Acum aproape o oră, o ceată numeroasă de ostaşi din garda regelui s-a smuls din încercuire şi neobservată s-a strecurat printre întăriturile noastre. După aceea au năvălit în grajdurile auxiliarilor, au omorît oamenii de pază şi, luînd aproape o sută de cai galici, s-au mistuit în noapte. Un grăjdar, care pricepe vorba lor, după ce a fost rănit şi s-a prefăcut mort, l-a auzit pe unul dintre ei zicînd : „Ia calul acesta frumos pentru rege !" După aceea, grăjdarul îşi pierdu cunoştinţa şi numai după ce-şi reveni în fire, dădu alarma.

— O ! făcu „Maurul", mi-ai adus o veste mare. Notează-ţi numele grăjdarului ca să-l citäm pe ordinul de zi. Trebuie organizată urmărirea şi cît mai neîntîrziat.

— Comandante, zise Marcellinus, avem aici trei ostaşi care au socoteli personale cu Decebal, toţi trei din legiunea ce o comand. Ţi-i recomand ca pe cei mai buni urmăritori.

— Cine sînt ? întrebă „Maurul".

— Tribunul Lucius Longinus, prim-centurionul Junius Cappa şi ostaşul Valerius Asdus care a escaladat primul zidurile Sarmizegetusei.

Caliga, care era postat la una din uşi cu Asdus, îi dădu un ghiont şi-i făcu şiret cu ochiul.

Privindu-i pe toţi trei înşiraţi în faţa sa, Quietus zise :

— Am auzit multe lucruri frumoase despre voi. Însuşi augustul se interesează de soarta voastră. Falnici bărbaţi, viteji oşteni. Dacă aveţi răfuieli personale cu Decebal, atunci nu văd alţi urmăritori mai buni. Tu, Longinus, organizează expediţia, iar noi cu Marcellinus ne vom duce să dezgropăm comoara.

*

În fruntea unui manipul de călăreţi italici, Cappa adulmeca urmele cetei de daci care l-a salvat pe regele Decebal. Unitatea mergea la pas pe urmele cailor imprimate în pămîntul înmuiat de ploaia care cu atîta cruzime ocolise în ajun cetatea chinuită de sete. Cohorta lui Longinus îl urma la o distanţă de vreo două stadii. Tribunul luase în expediţie numai pe cei mai sănătoşi şi voinici, adică vreo treisute de pedeştri şi ca să nu-i îngreuneze în marş, încărcă bagajele pe douăzeci de catîri. Asdus şi Caliga mergeau în primele rînduri.

După o noapte de nesomn şi teribile sforţări, ostaşii mergeau apatic. O linişte sacră se aşternea peste dealuri cu pante domoale, peste plaiuri verzi, peste crînguri şi codri, peste văi şi vîlcele. Fagii seculari, înfioraţi de vînt, sunau din frunză. Pămîntul jilav, cu iarbă grasă, povestea grav, prin semnele sale, despre tragica fugă a regelui Decebal, nu de mult stăpîn al acestor locuri, acum pribeag şi hăituit ca o fiară.

Ostaşii se minunau de fertilitatea acestor locuri, parcă ale nimănui. Doar ici-colo pe cîte o costişă, adăpostită de vînturi boreale, cîteva vii şi livezi în preajma unui cătun părăsit, cu bordeie risipite, case înnegrite de incendiu. Rar de tot, pe vîrful vreunei culmi, cîte o stînă rămasă singură cu amintirea păstorilor pribegiţi sau mînaţi în robie.

Colindînd aceste pămînturi bogate, ei se şi vedeau în garnizoană, ducînd o viaţă plină de belşug şi răgazuri binefăcătoare, petrecute în sînul familiei, în munci casnice şi la vî-

nătoare. Deocamdată însă, îl vînau pe regele Decebal şi asta era mult mai periculos decît să vînezi un mistreţ ori zimbru. Deocamdată trebuiau să fie răbdători şi cu ochii în patru.

Inima lui Asdus se topea văzînd toate acestea, dar el şi le dorea numai împreună cu Sama şi se bucura că războiul se sfîrşise, deşi nu ştia prin ce greutăţi va mai trece pînă o va vedea pe iubita sa.

Frumuseţea bucolică a unei vieţi tihnite la ţară îl îmbia şi pe Lucius, clădind un decor vag fericirii sale îndepărtate, poate chiar închipuite. Faptul că ieşise viu şi nevătămat din acest crunt război îl încînta nespus, nu atît pentru el, cît pentru Aya. Pe ea dorea s-o caute, s-o găsească şi s-o pună la adăpost de primejdii. Fericirea ei devenise pentru el o ţintă neabătută. Soarta îl ajutase din nou, scoţîndu-i în cale pe Bicilis. Acum, cînd ştia unde s-o caute pe Aya, după această misiune, îi va fi uşor să capete încuviinţarea de a porni spre muntele Cogheonul.

La prînz făcură o haltă într-un aluniş. Cappa, anunţat printr-un curier, se opri şi el. Într-o poiană a crîngului găsiră urmele unui foc şi oasele unui cal proaspăt roase.

La căderea nopţii, cînd nu se mai puteau desluşi urmele, Cappa îşi opri călăreţii şi aşteptă să vină din urmă tribunul. Fu dată poruncă severă de a nu se aprinde focul. Ostaşii mîncară din traistă şi adormiră pe loc, echipaţi cum erau. Străjile, ca să nu pice de somn, se schimbau din două în două ore.

Încă nu se luminase de ziuă şi fură din nou în picioare. Aşa scurtă cum era, odihna îi învioră şi în ziua aceea mergeau mult mai uşor, dar pe la prînz, ajungînd la un pîrîu cu ape line, văzură că urmele nu trec dincolo. Era limpede că dacii temîndu-se de urmărire şi-au continuat drumul prin apă, dar încotro ?

Cappa era tare supărat. A se împărţi în două era periculos ; a aştepta pînă cînd cercetaşii se vor duce în susul şi în josul pîrîului era pierdere de timp. Nimeni nu ştia ce să facă şi atunci Caliga ceru voie să-şi dea părerea :

— Comandante, zise el, cît se vede cu ochii, pîrîul curge de la miazăzi spre miazănoapte. Decebal cu ceata sa n-are ce căuta în părţile de miazănoapte. ocupate de ai noştri şi s-a dus în sus către izvoare, la munte. Văd în zare un codru des şi cred că acolo a părăsit lunca.

Comandanţii îi dădură dreptate şi oastea porni la deal. Într-adevăr, după vreo două ore de mers, cam în dreptul pădurii de stejari, zăriră din nou urmele. Pe pămîntul pietros şi uscat ele abia se vedeau.

Era limpede că fugarii nu s-au odihnit pîn-acum şi dacă se vor odihni, apoi numai aici în această pădure, după ce şi-au încurcat urmele.

Romanii mergeau prin codru cu mare băgare de seamă trimiţînd în faţă şi în lături cercetaşi. După ce urcară o costişă abruptă merseră prin desiş pînă dădură de o poiană cu resturile unei tabere părăsite de curînd. Focul încă nu se stinsese iar resturile unui alt cal, mîncat de fugari, mai erau calde.

Dacii pesemne pierduseră mult timp cu odihna în acest loc şi prinzînd de veste că sînt urmăriţi plecaseră grăbiţi.

Cappa nu-şi găsea astîmpărul şi zorea mereu înainte. Trecură o vale adîncă şi urcară un alt deal. Aici stejărişul era mai rar şi pe urmă se risipi în pîlcuri. Cînd ajunseră pe culme, urmăritorii se opriră înmărmuriţi. Pe vastul plai golaş şerpuia o potecă, iar la capătul ei de dincolo un şir de călăreţi tocmai intra într-un crîng.

Cappa trimise în grabă un om să-l anunţe pe tribun, iar el în fruntea celor două sute de călăreţi ai săi porni în galop.

Cînd Lucius cu ai săi ajunse la marginea pădurii nu-i mai văzu pe călăreţi şi îngrijorat porni în marş forţat după ei, ca să le poată veni într-ajutor, în caz de nevoie.

Dacii, ştiind că sînt urmăriţi zoreau pe caii lor galici, mari, greoi, cu săritura teapănă, dar caii italici, sprinteni, vînoşi, micşorau mereu distanţa şi în clipa cînd dacii se apropiau de liziera de dincolo a crîngului, romanii îi şi ajunseră.

Văzînd că nu au încotro, dacii, mai puţini de o sută, se opriră, se întoarseră cu faţa la urmăritori şi primiră lupta. Romanii îi atacară vijelios, aruncînd din fugă suliţele, ochind în cai, şi în timp ce unii se angajară în luptă cu călăreţii, ceilalţi omorîră pe cei căzuţi de pe cai. Dacii, deşi sleiţi de puteri, se apărau vitejeşte, avînd însă de luptat cu cîte doi-trei duşmani fiecare, cădeau mereu. Cappa, pe calul său focos, zbura de la un grup la altul, căutîndu-l pe Decebal dar nu-l găsi nicăieri. În clipa cînd îşi dădu seama cu regret că îşi pierduse timpul în zadar urmărind o ceată oarecare

şi se gîndea cu ciudă că totul va trebui să fie luat de la capăt, un ostaş veni grăbit către el, strigînd :

— Centurioane, priveşte într-acolo !

Cappa îşi puse mîna straşină la ochi şi văzu un pumn de călăreţi îndepărtîndu-se la adăpostul pîlcurilor răzleţe de copaci, zorind către răsărit.

Murmurînd un blestem, centurionul strigă cu voce tunătoare :

— Cincizeci de oameni după mine, ceilalţi înconjuraţi-i pe aceştia şi terminaţi o dată cu ei.

Îşi numără în grabă călăreţii şi lovindu-şi furios calul cu călcîiele, porni în galop.

Mica ceată a dacilor avea cai mai buni, căci urmărirea ţinu pînă către apusul soarelui.

Gonind nebuneşte, caii obosiţi şi înspumaţi ajunseră din urmă pe fugari, care îşi căutau salvarea într-un alt stejăriş, lipit de coastă. Jos, în valea năpădită de pădure deasă, din loc în loc sclipea pînza unui rîu. Într-acolo zoreau fugarii cu speranţa să se piardă în desiş, dar era tîrziu.

Erau vreo zece şi goneau nebuneşte, întorcînd mereu capetele bărboase, săgetîndu-i pe romani cu priviri pline de ură. Văzîndu-se din nou încolţiţi, şapte dintre ei se opriră brusc, punîndu-se de-a curmezişul potecii ca să întîrzie urmărirea şi să dea răgaz celorlalţi să ajungă pînă la codru.

Dar aceşti şapte viteji fură măturaţi din drum în cîteva clipe. Totuşi această scurtă zăbavă opri avîntul romanilor şi caii obosiţi peste măsură trebuiau încălziţi din nou.

Cu toate acestea, îndemnînd caii nebuneşte, romanii îi ajunseră din urmă şi pe ultimii fugari. Cappa privea ca vrăjit spatele lat al celui din faţă, singurul care nu şi-a întors capul o clipă înapoi. Acum ştia că acela este Decebal.

— Împrăştiaţi-vă în cerc ! strigă centurionul. Înconjuraţi-i ! Luaţi-i de vii cu orice preţ !

Văzîndu-se înconjuraţi, dacii se opriră lîngă un stejar gros. Cei trei ostaşi, toţi tineri şi vînjoşi, îl înconjurară pe rege.

Acum cînd tropotul nebunesc încetase, în liniştea pădu-ricii nu se auzea decît gîfîitul oamenilor şi fornăitul cailor. Romanii strîngeau cercul.

— Predaţi-vă ! strigă Cappa în limba dacică. Vă cruţăm viaţa.

În loc de răspuns, dacii își traseră săbiile. Caii, dînd din capete, își scuturau clăbucii de spumă și respirau din greu. Neștiutori de ce se petrece, supuși oamenilor, deși nu-i recunoșteau de stăpîni, caii își trăgeau sufletul bucuroși de odihna picată tocmai la timp.

— Încă o dată vă spun, predați-vă! Nu vrem să vărsăm sîngele regelui vostru.

Nici de astă dată dacii nu răspunseră, doar zîmbiră unui gînd luminos. Regele descălecă, lovi calul cu mîna și după ce acesta sări în lături și începu să pască iarba în jurul său, se apropie de stejar și se așeză în genunchi. Ridicîndu-și mîinile către soarele ce dădea să apună, învălui firea cu o privire plină de regrete și strigă:

— Zalmoxis, mare și luminos, iartă-mă!

După asta se sculă, scoase sabia și se rezemă de tulpina stejarului.

Se auzi tropotul a zeci de cai și sunetul unei trompete. Romanii după ce terminaseră cu dacii, veneau într-ajutor.

— Luați-i, porunci Cappa scurt.

Călărețîi se apropiară de stejar, scoțînd colacii de frînghii de la oblînc. Unul, apropiindu-se la cîțiva pași aruncă lațul peste un dac, dar acesta îl reteză din zbor. Acesta a fost semnalul. Dacii îl priviră pentru ultima oară pe regele lor și acesta le zîmbi cu tristețe. Atunci cei trei viteji se năpustiră orbește învîrtind săbiile deasupra capetelor. Numai unul, încolăcit de arcane căzu viu de pe cal, ceilalți doi fură străpunși de suliți.

Acum cercul se strîngea în jurul lui Decebal.

— Legați-l de copac! porunci Cappa.

Călărețîi descălecară apucînd frînghiile de capete.

Decebal privi în jur, fără să-i ia în seamă pe romanii ce-l pîndeau. Părea că ochii săi, larg deschiși, adună și sorb frumusețile acestui colț al țării sale mult iubite.

Era atîta freamăt reținut în acel crîng. Printre frunzele înfiorate de adiere răsuna cîntecul păsărilor. Văzduhul, cald și înmirezmat, era plin de zumzet și hîrnjoană de gîngănii. Jos, printre tulpinile rariștii, scînteia mărețul soare, învăluind firea cu lumina-i de aur, potolită de asfințit.

Apoi, își înălță privirea către un crîmpei de cer, limpede și azuriu și chipul său aspru se însenină. Un zîmbet luminos, plin de bucuria lucrurilor nemaivăzute, îi înflori pe buze.

Ultimul lucru ce-l văzu, profilat pe acel petec de cer, era o crenguță de stejar. Ea se mișca lin și părea că-i urează drum bun.

În clipa următoare, mîna sa ridică sabia în dreptul gîtului și cu o mișcare fulgerătoare, lama ascuțită se înfipse în beregată. Apoi mîna căzu, un val de sînge gîlgîi din rană și Decebal, rege al tuturor dacilor, se prăvăli în genunchi, apoi într-o parte, și rămase nemișcat cu ochii ațintiți către un tărîm necunoscut.

Manipulul lui Cappa se întorcea cîntînd. Stegarul sălta semnul în ritmul melodiei bătăioase.

Lucius ajuns cu pedestrașii săi la locul primei ciocniri cu fugarii, dădu semnalul de oprire. Ostașii sătui de atîta goană erau mulțumiți.

— Dacă l-au prins pe rege, viu sau mort, zise Caliga lui Asdus, atunci războiul s-a terminat.

Asdus era și el tare bucuros și ușurat.

— Noi, ăștia, răspunse Asdus, am venit degeaba. Ordo Cappa s-a descurcat singur.

— Niciodată nu e rău să fii prudent.

În așteptarea celorlalți, Lucius își îndemnă calul către locul unde adineaori s-a dat lupta. Cîțiva călăreți de ai lui Cappa își legau rănile și se uitau urît la dacii prinși de vii, legați de copaci.

Gîndindu-se că în curînd o să dea ochii cu regele, Lucius era tulburat. Chipul mîndru de stăpînitor îi rămăsese bine întipărit în minte și nu putea să și-l închipuie pe Decebal legat, rănit sau mort. O clipă își plimbă privirea peste chipurile bărbătești ale prizonierilor daci. Erau vreo zece, cei mai mulți tineri ; mai ales unul căruia abia i-au dat tuleiele, îi amintea de Diza. E drept că i-a cam uitat chipul. Atunci, în noaptea aceea, la lumina torțelor, nu-l văzuse bine. Ariort era eroul principal, pe el îl urmărea atunci cu privirea și pe Aya, a cărei emoție îl mișcă profund. Acest flăcăiandru legat strîns de copac, cu umărul sîngerînd, părea mai voinic și mai înalt decît fratele iubitei sale. Ar fi trebuit să-i descoase pe acești prizonieri, să-i întrebe de soarta lui Diza. Erau cu toții ostași din gardă și pesemne îl cunoșteau. Sau poate e mort de mult ; poate se află prin-

tre cadavrele acestea împrăştiate peste tot sau printre celelalte, acolo unde l-au prins pe rege ?

Călăreţii s-au apropiat şi Cappa agitînd o sabie însîngerată, strigă plin de voioşie :

— Tribune, poporul dac nu mai are conducător. Victorie !

Sărind jos de pe cal, el îi întinse sabia şi Lucius o luă maşinal.

— Iată paloşul său. Minunată lucrătură. Straşnic trofeu.

Apoi, desprinzînd un sac prins de cergă, îl deschise la gură şi bîjbîind cu mîna în el, scoase triumfător, ţinînd de păr, un cap însîngerat.

Lucius tresări. Acest cap mort, cu sîngele prelingîndu-se în ţurţuri vîscoase, îl privea cu ochii larg deschişi şi cu toate că aceşti ochi sticloşi se uitau cu seninătate, cu toate că trăsăturile feţei, înmărmurite în paloarea albăstruie a morţii, erau calme, Lucius se cutremură. Şi după moarte acest om ştia să stăpînească.

Un vaier prelung, plin de o neţărmurită durere, izbucni din piepturile prizonierilor daci. Unul mai în vîrstă spuse ceva în limba lui, tare şi invocator, apoi strigă : „Zalmoxis !“ şi ceilalţi repetară „Zalmoxis, Zalmoxis !“, dar ultimele lor cuvinte se topiră în strigătele romanilor.

— Victorie, victorie !

Şi, fără să li se dea vreo poruncă, romanii au strîns cercul în jurul trofeului macabru şi au început să cînte.

În acest vălmăşag de manifestări triste şi voioase, inima lui Lucius bătea tare. Nu simţea nici bucurie nici tristeţe, simţea doar o sfîşiere, sfîrşitul şi începutul a ceva ce nu poate fi exprimat în cuvinte. Îşi privea camarazii şi se simţea străin printre ei ; nu-i înţelegea ca altă dată. Bucuria lor brutală de luptători îi era neînţeleasă. Era singurul care nu cînta. Ba nu, se înşelase, nici Asdus nu cînta ; poate din convingere, poate imitîndu-l, aşa cum îl imita în toate. Clipa misterioasă cînd privise în ochii morţi ai aceluia care nu se temuse de teribila Romă, îi insufla respect şi reculegere ; nu putea s-o profaneze cu nimic.

Cappa, rînjind sinistru, scutură capul în mîna întinsă şi întorcîndu-l cu faţa spre el, zise :

— Ai vrut să mă ai rege, dar iată că te am eu acum ! şi cu un zgomot înăbuşit capul lui Decebal recăzu în sac.

— Cum a murit ? întrebă Lucius, numai ca să nu tacă.

— Cum ar fi putut să moară ? se miră Cappa. Desigur, ca un erou. A invocat numele lui Zalmoxis şi şi-a tăiat beregata.

Dacă cu o clipă înainte, Cappa i s-a părut odios, acum, după acest răspuns cinstit şi firesc, Lucius îl absolvi de păcat. Aşa era Cappa, militar „ab imis unguibus usque ad verticum summum" (din tălpi pînă în creştet) ; aşa cum erau de altfel mai toţi militarii romani.

În această „vînătoare" romanii au avut cinci morţi şi doisprezece răniţi, dar capul lui Decebal făcea mult mai mult.

Încă un colţ al acestei ţări, tainice şi bogate în toate, fu jalonat cu morminte. A doua zi în zori, cînd romanii porniră pe drumul întoarcerii, pe plaiul dealului, între cele două crînguri de stejari, au rămas singuri, faţă-n faţă, un tumul, muşuroi de pămînt şi un trofeu roman. Sub primul se odihneau dacii vijelioşi şi aprigi, sub ce de-al doilea — cenuşa fiilor Romei le veghea somnul de veci.

*

Pe plaiul întins din faţa castrului, în mijlocul careului de cohorte, rugul mai pîlpîia pe alocuri. Maimarele preoţilor se apropie şi cu o lopăţică de bronz umplu urna cu cenuşa caldă. Sclavul, care ţinea urna, o clătină de mai multe ori cu mişcări line, graţioase, ca s-o răcească, apoi o întinse cu plecăciune preotului. Sacerdotul o luă, se întoarse şi urmat de şirul preoţilor se apropie de împărat.

— Divine cezar, zise el grav, îţi înmînez urna cu cenuşa aceluia care devotat Romei şi-a dat viaţa ca un erou pentru binele ei. De acum încolo năluca sa nu va mai rătăci în bezna nopţii, iar spiritul său purificat prin foc se va aşeza liniştit printre larii familiei Cassia.

Veni clipa solemnă. Lucius, scuturat de un fior, înălţă capul.

Traian ridică urna şi zise tare :

— Honor supremus ! (Ultimul onor).

Marcellinus păşi în mijlocul careului.

— Atenţiune, legiunea Macedonica. Regretatului nostru prefect, ilustrului bărbat, eroicului Gaius Cassius Longinus, ultimul onor !

Mîna lui Marcellinus căzu despicînd aerul şi cinci mii de voci cutremurară văzduhul.

— Honor supremus !

Vuietul acestei strigări se rostogoli către cele patru zări, către muncelele înalte ale Sarmizegetusei, către codrii nesfîrşiţi, către zimţii albăstrui ai munţilor îndepărtaţi. Era în acest strigăt un triumf şi o ameninţare, o mulţumire şi o sfidare.

Pentru a doua oară, la interval de numai trei zile, răsunau plaiurile de strigătele romanilor. Acelaşi vuiet, dar plin de mîndria victoriei, a răsunat în acest loc atunci cînd primcenturionul şi stegarul legiunii, Junius Cappa, urcat pe un podiu, a săltat cu o mînă capul lui Decebal, iar cu cealaltă braţul acestuia, retezate întru spaima neamurilor învinse şi bucuria poporului roman. Lucius nu luase parte la prezentarea trofeului căci se mai tîra pe drum cu pedestraşii săi, îngreunat de răniţi şi prizonieri, în urma călăreţilor nerăbdătorului Cappa.

La semnul lui Lusius Quietus, Lucius se apropie cu pasul apăsat de împărat.

Traian îi întinse urna şi zise cu multă căldură în glas :

— Ţine cenuşa aceluia care ţi-a fost tată, mie prieten, Romei un fiu devotat. Graţie sacrificiului său am biruit mai lesne pe aceşti daci, dintre toate naţiunile lumii cea mai războinică şi mai neînfricată. Multe nume vor fi uitate cu timpul, acela al lui Gaius Cassius Longinus însă va rămîne veşnic în memoria poporului roman.

. . . . . .

Seara, în cort, de faţă cu cîţiva prieteni, Lucius făcu libaţiuni pentru sufletele morţilor, iar Marcellinus rosti un panegiric pentru regretatul său protector.

Se împrăştiară tîrziu, lăsîndu-l pe Lucius trist, dar împăcat cu conştiinţa sa.

După plecarea tuturor, Marcellinus îi zise :

— Mîine avem o zi grea. În adunarea generală se va citi ordinul de zi pe armată cu distincţii, decoraţii şi propuneri de

avansare. Pot să-ţi spun de pe acum că, printre alţii, Asdus al tău va fi încununat cu „corona muralis" clasa întîi şi va fi avansat la gradul de decurion.

— Mă bucur mult pentru el.

— Iar tu şi stegarul Meldigianus, care din păcate se află la spital, veţi primi „corona muralis" clasa a doua. Bătrînul Flavius Valerius Martinus, adică Caliga, va căpăta titlul de veteran onorific, cu insignă de poartă, şi va fi propus pentru un premiu special. Cappa, care a plecat la Roma cu trofeul, va fi proclamat cel mai destoinic ostaş al războiului dacic. Îl aşteaptă o carieră nevisată vreodată de un centurion, iar împăratul vrea să-l facă cavaler şi să-i dăruiască un domeniu în Latium.

— Numai despre meritele tale n-ai vorbit.

— Eu unul n-am făcut nimic deosebit, nici n-am avut posibilitate. Pentru mine, vremea bravurii personale a trecut. Am pînă acum cîteva decoraţii şi-mi ajunge. Gloria legiunii în a cărei comandă voi fi confirmat mîine, se va răsfrînge puţin şi asupra mea.

— O, Papirius, pe Bona Dea ! dar asta înseamnă titlul de prefect.

— Deocamdată nu, căci nu am stagiu, totuşi voi avea funcţia de prefect.

— După merit, Papirius.

A doua zi dis-de-dimineaţă, Asdus îi trezi gata echipat pentru paradă.

Înainte de a pleca la inspecţia legiunii, Marcellinus scoase dintr-o cutie cîteva plăcuţe de bronz şi i le întinse prietenului său.

— Vezi dacă asta îţi spune ceva ?

Lucius le privi cu atenţie şi tresări.

— Cîteva din ele aparţin ostaşilor pe care i-am avut sub comandă la Sucidava. Asta, bunăoară, e a centurionului Agatus, iar astea două ale decurionilor Carbo şi Calvio. Au fost luaţi prizonieri împreună cu mine şi au ajuns pînă în preajma Sarmizegetusei. A trecut un an de atunci.

— Tocmai de aceea ţi le-am arătat, căci de unii îmi amintesc şi eu.

— De unde le ai ? întrebă Lucius, turburat de o presimţire nefastă ?

— Au fost găsite printre osemintele prizonierilor romani care au săpat groapa pentru tezaurul dacic.

— Au fost sacrificaţi ! ! exclamă Lucius îndurerat.

— Da, ca să nu se ştie locul unde a fost îngropată comoara. Regele a procedat cu prudenţă : după ce a abătut cursul rîului Sargetia, a ascuns aurul în groapa săpată în albie de aceşti nenorociţi.

— Şi apoi i-a ucis.

— Au fost săgetaţi.

— Bieţii mei camarazi. Cînd m-au luat de lîngă ei, l-am îmbrăţişat pe Agatus şi inima îmi bătea tare de presimţire nefastă.

— Te doare pentru că ţi-au fost camarazi, cu care ai împărţit necazurile, dar să ştii că nici jumătate din romanii luaţi prizonieri nu au supravieţuit. Nici nu-mi închipuiam că au fost atît de mulţi. Unii au murit de istovire în mine, cariere de piatră şi saline. Am văzut cîţiva, zilele acestea ; sînt îmbătrîniţi înainte de vreme, schilodiţi şi descărnaţi, cu încheieturile roase de lanţuri. Au fost cu toţii internaţi în spitalul de campanie înfiinţat la Dermisara, localitate vestită aici prin apele calde şi curative. Dar Roma îi va răzbuna în curînd. Mulţi daci vor muri în arenele circurilor ispăşind crimele săvîrşite aici. Tu ştii cîţi sclavi avem în clipa de faţă ?

— Îmi închipui că trebuie să fie foarte mulţi.

— În raportul prezentat împăratului este înscrisă cifra de cincizeci de mii de bărbaţi între cincisprezece şi cincizeci de ani.

— Dacă mai adaogi la acest număr şi pe cei căzuţi pe cîmpul de luptă, presupun că Dacia va fi golită de bărbaţi.

— Ei ! nu chiar de tot. În lagărele noastre mai sînt zeci de mii de copii şi bătrîni care vor fi lăsaţi pe loc pentru nevoile noii colonii. Mulţi mai colindă ţara în cete înarmate şi ne atacă, şi mai mulţi s-au refugiat în locurile greu accesibile, la munte.

— N-ai pomenit nimic de femei.

— Sînt prea puţine, pesemne dacii le-au ascuns bine, punîndu-le la adăpost din timp. În tot cazul, fii liniştit, Aya nu se află printre ele, am pus oamenii mei să cerceteze cu de-amănuntul.

— Eşti prea bun, Papirius. Am cutreierat şi eu lagărele în timpul meu liber. Asdus cu cîţiva camarazi de-ai săi, cunoscători ai limbii dacice, m-au ajutat dîndu-şi toată silinţa, dar în zadar.

— Ai fi vrut ca Aya să se afle printre robi ?

— Ştiu eu ? Ar fi mai simplu s-o scap din sclavie decît s-o caut în pustietăţile acestea nesfîrşite. Sînt totuşi atît de nerăbdător, iar aici mereu mă mai reţine cîte ceva.

— Fii pe pace ! Mîine se va şti răspunsul la demersul meu, iar poimîine poate vei porni spre Cogheon. Am vrut să-ţi asigur această zonă pentru cercetări. Împăratul nu doreşte să pustiiască ţara, e şi aşa destul de pustiită ; de acum încolo unităţile trimise în toate părţile vor reprima doar cetele rebelilor, dacii ce ni se vor închina, însă, vor fi strămutaţi în cîmpie. Dar să nu anticipăm...

— Aştept cu nerăbdare, Papirius.

— Să mergem ! Ostaşii sînt nerăbdători. Vestea despre bogăţiile dezgropate s-a şi împrăştiat. Sînt cu toţii în delir, căci, după o apreciere aproximativă, valoarea tezaurului se ridică la vreo zece mii de talanţi aur. În sfîrşit, blestemata foame a aurului va fi potolită.

— „Auri sacra fames", cită Lucius cu melancolie.

— Dacă mai adaugi valoarea a cincizeci de mii de sclavi, şi a nenumăratelor turme de vite, cai şi oi, asta aduce mai mult a vis decît a realitate. Criton mi-a spus că augustul îşi deapănă de pe acum visul de a construi la Roma cel mai mare şi mai frumos for din cîte au existat în lume, băi publice, un nou apeduct, un canal de irigaţie între Tibru şi Ostia, un nou port la gurile fluviului, să repare Circul Maximus şi să continue Via Appia de la Beneventum pînă la Brundisium. Criton e cam visător şi-i place să exagereze, dar de astă dată cred că spune adevărul. Augustul i-ar fi spus : „Pînă am bani şi pe Apolodor, trebuie să mă grăbesc să realizez toate acestea. Chiar dacă nu voi termina unele construcţii, le vor termina alţi cezari după mine".

— Cu banii ce-i are poate să facă şi mai mult.

— Desigur. Îl cunosc prea bine pe augustul ; el se înflăcărează greu, dar nu se răceşte niciodată. Dar să mergem ! Sună adunarea.

Cerul era acoperit de nori şi era răcoare. Pe plaiurile din jurul Sarmizegetusei, unde acum cîteva zile se dezlănţuiau demonii năpraznici ai războiului, era linişte şi pace. Din castru ieşeau, scînteind de metale şi culori, cohortele învingătoare. Începea ziua mult aşteptată a răsplăţii.

*

Pentru misiunea sa de cercetare a regiunii muntoase, cuprinse între Sarmizegetusa şi Drobeta, regiune cu drumuri încă necunoscute romanilor, dar folosite mult de către băştinaşi, Lucius Longinus îşi căuta o călăuză.

După căderea cetăţii de scaun a regelui Decebal, mulţi daci veniră să li se închine învingătorilor. S-au găsit destui dintre acei care văzînd prăbuşindu-se ultimul punct de rezistenţă şi nefiind direct angajaţi în lupta cu năvălitorii, au găsit cu cale, din diferite pricini, să li se supună.

Toţi aceştia veneau în grabă la sediul comandamentului roman, aducînd daruri, fiecare după starea sa. Aşezîndu-se în tabără, în preajma castrului şi supravegheaţi de romani, ei aşteptau cu răbdare, zile în şir, clipa cînd le va veni rîndul să se prosterne la picioarele temutului împărat sau al unui general de al său.

Romanii, mari admiratori ai dîrzeniei şi ai curajului, îi dispreţuiau pe aceşti renegaţi, socotindu-i totuşi indispensabili în acţiunea de pacificare şi organizare a noii provincii, iar în viitor, poate cei mai fervenţi propagatori ai culturii latine.

Printre aceşti tarabostari, cu trepăduşii şi slujitorii lor, Lucius îşi găsi, pînă la urmă, un om, care momit de avantajele oferite lui în viitor, se prinse a-i fi călăuză. Şi, ciudat lucru, printre aceşti oameni dornici de a-şi dovedi devotamentul slugarnic, care se angajau cu plăcere în diferite misiuni de cercetare şi recunoaştere cu rolul de călăuze, tălmaci sau informatori, cînd veni vorba de a-i conduce pe romani la mun-

tele sfînt, cu greu se găsi unul singur şi nici acela de sînge dacic, ci un celt din neamul Anarţilor, trăitor din copilărie în Dacia.

După ce-l interogă şi se convinse că omul cunoaşte cu de-amănuntul regiunea de munte, Lucius îl opri la dispoziţia sa.

Părăsiră castrul înainte de revărsatul zorilor şi se aşternură la drum cîntînd.

Asdus, care în lipsa lui Meldigianus, făcea pe stegarul, sălta semnul cohortei în tactul melodiei şi băţul greu, încărcat de falere, părea o surcică în mîna sa uriaşă.

Poteca, pe care îi ducea călăuza, încăleca dealul domol, îndreptîndu-se către miazăzi. Se opriră în vîrf, ca pe un hotar între cunoscut şi necunoscut, Castrul din vale părea un muşuroi de furnici. De cealaltă parte, nesfîrşita vălurire a colinelor se cufunda în pîcla depărtării. Lumina gingaşă a zorilor, crescînd pe nesimţite, se revărsa peste poala răsăriteană a cerului.

Marcellinus, care-i conduse o bucată de drum, îşi opri calul.

Regret, Lucius, că nu pot să mă avînt şi eu după tine în tainica Barbarie, atît de ademenitoare pentru un militar. Tare aş vrea să uit pentru un timp că sînt comandant, să mă odihnesc de veşnica trudă a supravegherii. Cînd mă gîndesc că multe detaşamente ca acestea au pornit azi să cutreiere ţara în lung şi în lat, iar eu rămîn pe loc, mă apucă un dor de ducă nestăvilit.

Privind rîndurile călăreţilor, opriţi la o oarecare distanţă, le admiră ţinuta, bărbăţia şi voia bună. Căştile din piele de bivol le atîrnau de piept, iar vîntul li se juca în păr. Mulţumit, Marcellinus îi zise prietenului său :

— Voi sînteţi acum ochii şi mîinile noastre ; prin voi vom şti cît este de întinsă această ţară şi ce se petrece în ea.

— Îmi pare şi mie nespus de rău, zise Lucius, că ne despărţim, chiar şi pentru puţin timp. Eşti mai vîrstnic şi mai copt la minte şi te-am socotit totdeauna ca pe un frate mai mare.

— Tocmai de aceea ţin să te previu să fii prudent. Misiunea ta nu este un alai de peţitori ce se grăbeşte la casa mire-

sei. Pe alocuri, sub spuza supunerii, poate să mai mocnească jarul revoltei ; fii cu băgare de seamă !

Neastîmpărul cu care Lucius frămînta frîul calului, îi trăda nerăbdarea şi prietenul său ştia că asta se datoreşte mai mult dorinţei de a o căuta pe Aya, decît fiorului unei recunoaşteri militare.

— Timpul trece şi călăuza voastră pare nerăbdătoare, adăugă Marcellinus, privind dacul ce se oprise pe cărare, aşteptîndu-i.

— Papirius, prietene, îţi mulţumesc pentru tot ajutorul tău şi te rog să nu fii îngrijorat.

— Du-te ! zise Marcellinus alăturîndu-şi calul de al prietenului şi desfăcînd larg braţele, îl strînse la piept. O vei găsi, Lucius, adăugă el încet. Îi vei da de urmă Ayei !

La îndemnul recunoştinţei, Lucius răspunse atît de spontan îmbrăţişării, încît solzii loricei uşoare a lui Marcellinus scrîşniră pe relieful platoşei sale.

— Pe Venus Atotbiruitoare ! Papirius, o voi găsi ! Cînd m-am sculat, am marcat ziua de azi cu o piatră albă. Rămîi cu bine, bunul meu !

— Sfîrşit —

Bucureşti
August 1966

CUPRINSUL

Prolog 5
Partea întîia 27
Partea a doua 103
Partea a treia 213
Partea a patra 300

Redactor responsabil : MĂRII VIORICA
Tehnoredactor : CHIRU GHEORGHE

Dat la cules 12.12.1967. Bun de tipar 16.03.1968. Apărut 1968. Comanda nr. 8794. Tiraj 39.140. Hîrtie scris I B de 63 g/m². 540×840/16. Coli editoriale 24,78. Coli de tipar 24,5. A. 19.405. C.Z. pentru bibliotecile mici 8 R—32

Tiparul executat sub comanda nr. 70 910 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă România

Lei 10

EDITURA TINERETULUI